DOCUMENT RESUME

ED 364 086 FL 021 634

AUTHOR	Tegey, Habibullah; Robson, Barbara
TITLE	Intermediate Pashto Textbook Revised Edition and Intermediate Pashto Workbook Revised Edition.
INSTITUTION	Center for Applied Linguistics, Washington, D.C.
SPONS AGENCY	Office of International Education (ED), Washington, DC.
PUB DATE	93
CONTRACT	P017A90055
NOTE	349p.; For related documents, see ED 286 343-350 and FL 021 631-633.
PUB TYPE	Guides - Classroom Use - Teaching Guides (For Teacher) (052)
LANGUAGE	Pashto; English
EDRS PRICE	MF01/PC14 Plus Postage.
DESCRIPTORS	Dialogs (Language); Foreign Countries; Grammar; Instructional Materials; Language Skills; Oral Language; *Pashto; Pronunciation; *Second Language Instruction; Skill Development; *Textbooks; *Uncommonly Taught Languages; Vocabulary; *Workbooks
IDENTIFIERS	Afghanistan

ABSTRACT

Intermediate Pashto is part of a set of materials for teaching oral and written Afghan Pashto. The transcription of a word or phrase is given only when the word or phrase is introduced, or when pronunciation is the focus. Dialogues and readings on various topics (e.g. food, shopping, weather, family, etc.) are used, with accompanying presentations on grammar and vocabulary, and exercises for oral practice and conversation. The Workbook, which is mostly in English, provides background information on points in the dialogues and readings, discussion of grammar points, and information on individual vocabulary items. Each unit in the workbook contains a number of exercises providing additional practice on the points covered in the textbook. In addition to the intermediate textbook, the set consists of a glossary, a beginning textbook, a reader, a conversation manual and a set of taped lessons that correlate with the textbooks. The materials are designed to bring an English-speaking student to a 2+ or 3 on the Interagency Language Roundtable proficiency scale, or an Advanced on the American Council on the Teaching of Foreign Languages proficiency scale. An overview and brief description of each component of the Pashto Materials is included. (Author/AB)

****
* Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made *
* from the original document. *
****

ED 364 086

ثانوی پښتو

Intermediate Pashto

درسی کتاب

Textbook

Revised Edition

FL 021634

Center for Applied Linguistics

"PERMISSION TO REPRODUCE THIS MATERIAL HAS BEEN GRANTED BY
Sara E. Melendez
TO THE EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)."

U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION
Office of Educational Research and Improvement
EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)
This document has been reproduced as received from the person or organization originating it
Minor changes have been made to improve reproduction quality
Points of view or opinions stated in this document do not necessarily represent official OERI position or policy

ثانوی پښتو

Intermediate Pashto

درسی کتاب

Textbook

Revised Edition

Habibullah Tegey
Barbara Robson

Center for Applied Linguistics
Washington, D.C.
1993

ERIC
Full Text Provided by ERIC

CAL Pashto Materials Overview 1993

Over the last six years, the Center for Applied Linguistics (CAL) has developed a set of materials to teach the Pashto language to English speakers: *Beginning Pashto* and *Intermediate Pashto* introduce students to the spoken and written language; the *Pashto Reader* provides extensive exposure to authentic Pashto written materials. *Pashto Conversation* is a set of taped lessons, correlating with the units of *Beginning* and *Intermediate Pashto*. The *Pashto-English Glossary for the CAL Pashto Materials* is a glossary of all the words that appear in the components listed above.

The language taught in the materials is Afghan Pashto, in particular the standard central dialect spoken in Kabul and used in the official media. The materials have been proof-read and field-tested by Kandahari Pashtuns; the words and phrases in them are familiar to speakers of the Kandahari dialect as well. In *Pashto Conversation*, there are several exercises contrasting the Kabuli and Kandahari (and Peshawari, as well) dialects, to give students more experience with the major dialects.

Beginning Pashto and *Intermediate Pashto* constitute a set of materials teaching oral and written Pashto. Each of the twenty-eight units (fourteen per book) provides about ten hours of class work, and therefore should be sufficient for four semesters of academic language training (three hours a week in class, with possibly two hours of lab or practice), or about ten weeks in an intensive course (six hours a day in class, five days a week). The materials are designed to bring an English-speaking student to a 2+ or 3 on the ILR proficiency scale, or an Advanced on the ACTFL proficiency scale; all the grammatical structures of Pashto are presented, along with about 2,500 words.

The Pashto writing system is taught in the first unit of *Beginning Pashto*, and is used in the presentation of material from then on. In the first three units, material is also in a romanized transcription. After that, the transcription of a word or phrase is given only when the word or phrase is introduced, or when pronunciation is the focus.

Beginning and *Intermediate Pashto* teach the language via dialogues and readings on various topics (e.g. food, shopping, weather, family, etc.), with accompanying presentations on grammar and vocabulary, and exercises for oral practice and conversation. Each unit contains a Diversion - a proverb, poem or story - intended to amuse the student, and to provide him or her with a glimpse of Pashto folk literature.

The dialogues revolve around the activities of a group of Pashtuns and Americans at an American university, so that the American student is provided with language and vocabulary of immediate usefulness. The readings for the most part describe Pashtun life and customs in Afghanistan, and are related to the topic in the corresponding dialogue. The dialogues and readings in *Intermediate Pashto* continue along the same general format, but the focus of attention shifts to Afghanistan, and to more detailed study of Pashtun culture and Afghan history.

The Workbooks, which are mostly in English, provide background information on points in the dialogues and readings, discussion of grammar points, and information on

individual vocabulary items. Each unit in the Workbooks contains a number of exercises providing additional practice on the points covered in the Textbook. There are listening exercises in the *Beginning Pashto* workbook which require the student to listen to a prompt, then respond in some way.

The Teachers' Manuals, in Pashto, are written for the educated native speaker of Pashto who might not have a background in language teaching or an extensive background in Pashto grammar. It explains the presentation of grammar points, and gives other information of use to the teacher. At the end of each unit, the prompts for the listening exercises in the Workbooks are given for the teacher's convenience.

The Text Tapescript and Workbook Tapescript for *Beginning Pashto* have been developed for students who do not have regular access to a native speaker of the language. They provide the means for such students to identify a Pashto speaker, then make arrangements with him or her to tape the important parts of the Textbook and the listening exercises in the Workbook. The tapescripts are not necessary in situations where there is a Pashto-speaking teacher.

Pashto Conversation contains fourteen lessons - each lesson corresponding to two units of *Beginning/Intermediate Pashto* - which provide additional speaking and listening practice on the material contained in the units, as well as exposure to different dialects. The lessons have been recorded - there is a set of cassettes at the Center for the Advancement of Language Learning (tel: (703) 312-5040; Fax: (703) 528-4823) and another at the Center for Applied Linguistics (see numbers below).

The *Pashto Reader* presents selections of modern written Pashto, with extensive notes and guides to comprehension. Six different genres are exemplified: essays, articles, stories, poetry, "public" Pashto (street signs, ads, etc.), and "fractured" Pashto (published Pashto written by non-native speakers). *Pashto Reader: Originals* presents the passages of the *Reader* in computer scans of their originals, to provide the student with practice in dealing with Pashto as it actually appears: handwritten, without conventional spacing between words, etc. *Pashto Reader: Passages in Transcription* presents the passages in the roman transcription used to represent pronunciation throughout the series; it is intended for the linguist interested in the Pashto language but not necessarily the writing system.

The *Glossary for the CAL Pashto Materials* contains, in dictionary form, all the words taught in the materials - about 5,000 entries. Each entry includes a word or phrase's Pashto spelling, a transcription of pronunciation, English equivalents or explanations, and grammatical information.

All these materials are in the public domain, and copies may be made of them as needed. Each component is listed in the ERIC system with a separate number, and has been designed on the assumption that a single hard copy will be bought from ERIC, then copied and bound. Each component accordingly has a cover page, which should be copied onto heavy paper (a different color for each component makes it easier to identify). The

title page and rest of the component can be copied as usual, then bound with the cover page and a back cover. We have found that comb-binding (available at most copy centers) is best, because it allows the "book to lie flat. To facilitate copy-making, every page of the materials has been numbered and labelled in English, in headers like the following:

Beginning Pashto   Unit 12: ملا يي ژوبله ده   Teachers' Manual 82

Some of the components in the ERIC system are now obsolete. Here is a list of everything that has been deposited in the system, along with identifying number (where possible). The items marked with asterisks (***) are obsolete.

***Beginning Pashto: Textbook	ED 323 763
Beginning Pashto: Textbook Tapescript	ED 323 764
***Beginning Pashto: Workbook	ED 323 765
Beginning Pashto: Workbook Tapescript	ED 323 766
Beginning Pashto: Teachers' Manual	ED 323 767
***Beginning Pashto: Glossary	ED 323 768
***Intermediate Pashto: Textbook	ED 338 074
***Intermediate Pashto: Glossary	ED 338 075
Intermediate Pashto: Teachers' Manual	ED 338 076
***Intermediate Pashto: Workbook	ED 338 077
Pashto Reader	ED 353 815
Pashto Reader: Transcriptions	ED 353 814
Pashto Reader: Originals	ED 353 813
Beginning Pashto: Textbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Beginning Pashto: Workbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Intermediate Pashto: Textbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Intermediate Pashto: Workbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Pashto Conversation: Tapescript	(number not assigned yet)
Pashto Conversation: Manual	(number not assigned yet)
Glossary for the CAL Pashto Materials	(number not assigned yet)

In the revised editions of the textbooks and workbooks for *Beginning* and *Intermediate Pashto*, we have corrected misprints, recast some of the grammar material, and (we hope) made some of the explanations easier to understand.

If you have any problems or questions about getting the materials, please contact ERIC /CLL, at the Center for Applied Linguistics in Washington, D.C. (tel: (202) 429-9292; fax: (202) 659-5641). If you have any questions about the content of the materials, please contact the authors: Barbara Robson at the Center for Applied Linguistics, or Habibullah Tegey in the Pashto Service, Voice of America, in Washington D.C.

ERIC

Table of Contents

Introduction vi

Introduction to Revised Edition vii

Unit 15: واده ته نه یم تللي

Section 1: Dialogue 1
Section 2: Perfective Participles 5
Section 3: Reading 10
Section 4: Diversions 12

Unit 16: نجلۍ چه پېغله شوه ...

Section 1: Reading 13
Section 2: Relative Clauses in Pashto 17
Section 3: Dialogue 21
Section 4: Diversions 24

Unit 17: تیارولی یې شم.

Section 1: Dialogue 25
Section 2: The Imperfective Participle 28
Section 3: 'Can' Phrases in Pashto 29
Section 4: Reading 34
Section 5: Diversions 36

Unit 18: ستاسي خوښه چه هر څه کوی.

Section 1: Dialogue 37
Section 2: Clauses with چه 41
Section 3: Reading 45
Section 4: Diversions 48

Unit 19: جوار یې له غنمو نه ښه وی.

Section 1: Dialogue 49
Section 2: Comparisons 52
Section 3: Reading 57
Section 4: Diversions 60

ERIC

Unit 20: که بارانونه وشول، للمي به وکرو.

Section 1: Dialogue 61
Section 2: Conditional Statements 63
Section 3: Reading 65
Section 4: Diversions 68

Unit 21: که زه ستا په ځای وي...

Section 1: Dialogue 69
Section 2: Relatives 72
Section 3: Past Unreal Conditions 74
Section 4: Reading 76
Section 5: Diversions 79

Unit 22: که ته نه وی زه نه ورتللم.

Section 1: Dialogue 80
Section 2: Genealogies of the Major Pashtun Tribes 84
Section 3: Present Unreal Conditionals 90
Section 4: Reading 92
Section 5: Diversions 94

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه وی؟

Section 1: Dialogue 95
Section 2: Reading A 98
Section 3: Reading B 104
Section 4: Diversions 108

Unit 24: مبلمه پالنه

Section 1: Reading 109
Section 2: به in More Detail 112
Section 3: Dialogue 115
Section 4: Diversions 118

Unit 25: بدل

Section 1: Dialogue 119
Section 2: The Story Begins 122
Section 3: The Story Continues 126
Section 4: The Story Concludes 129
Section 5: Diversions 132

Unit 26: عزت او ننواتي

Section 1: Reading 133
Section 2: Verb Phrases with Possessive Suffixes 136
Section 3: Dialogue 140
Section 4: Diversions 143

Unit 27: جرگه

Section 1: Reading 144
Section 2: Conversation 147
Section 3: Reading 150
Section 4: Diversions 153

Unit 28: جړ وربل

Section 1: The Story Begins 154
Section 2: The Story Continues 157
Section 3: The Story Concludes 160
Section 4: Diversions 165

ERIC

Introduction

This Textbook is one of the three components of *Intermediate Pashto* . The other components are a Workbook, a Teachers' Manual, and an Interim Glossary.

All the components of *Intermediate Pashto* are available in microfiche or hard copy through the ERIC Document Reproduction Service.

These materials have been developed by the Center for Applied Linguistics with funding from Grant No. P017A 00022 from the International Research and Studies Program of the U. S. Department of Education. The same office funded CAL to develop *Beginning Pashto*, the components of which are available from the ERIC Document Reproduction Service as well. *Intermediate Pashto* continues the study of Pashto where *Beginning Pashto* left off, and the two together constitute a relatively complete overview of the spoken and written Pashto language, as well as a fairly extensive introduction to Pashtun culture The development of a *Pashto Reader* has also been funded; the reader will be available through the ERIC Document Reproduction Service in early 1993.

We wish to thank Mr. Anwar Ayazi for field-testing and commenting on the materials for us. His careful reading and thoughtful comments have greatly improved the overall quality and teachability of the lessons.

We also wish to thank our secretary, Mrs. Zeba Khadem, for her patience and cheerfulness, not to mention her willingness to commute into Washington at all hours of the night and day.

Introduction to the Revised Edition

Since the completion of *Intermediate Pashto* in 1990, CAL has continued, with grants from the Department of Education, to complete the *Pashto Reader* (1992). An additional component to the materials, *Pashto Conversation*, has been completed (1993), along with revisions of the textbooks and workbooks of *Beginning* and *Intermediate Pashto*, and a final *Pashto-English Glossary* to accompany all the materials. All the Pashto materials have been deposited in the ERIC system, and are available.

We are again indebted to Mr. Anwar Ayazi for his proofreading and comments on the revised materials.

Unit 15: واده ته نه يم تللې

Section 1: Dialogue

تريسا: زه د افغانانو واده ته نه يم تللې. د افغانانو واده څنګه وي؟

ليلا: دلته د افغانانو واده په حقيقت کې يوه لويه مېلمستيا وي چه په اوسط ډول له سلو نه زيات خلك ګډون په کې کوي. خو له مېلمستيا سره يې يو لوی فرق دا وي چه په واده کې هرومرو ساز او نڅا هم وي.

تريسا: واده ته څوك بلل کېږی؟

ليلا: واده ته د ناوې او شاه خپلوان بلل کېږی.

تريسا: د واده مراسم څنګه وي؟

ليلا: خلك د يوه هوټل په يوه لوی سالون کې ټولېږی. ډله ډله مېزونو ته کښېني. د مېزونو په سر معمولاً ډول ډول شريني او پسته يا بادام ايښی وي. ډوډی په سالون کې يا په کومه بله کوټه کې په يوه خاص ځای کې ايښی وي. هر څوك ورځی، ځان ته يې اخلي. د سالون په يوې خوا کې کله کله بار وي. په بلې خوا کې يې د سازندګانو تخت او په پای کې يې د ناوی او شاه تخت وي. ټولو مېلمنو ښې جامې اغوستې وی او افغانانو نجونو او ښځو ځانونه ښه سينګار کړی وی.

تريسا: زه څه شی واغوندم؟ خپلې پښتنوری جامې اغوستی شم؟

ليلا: ولې نه؟ په پښتنوريو جامو کې ډېره ښه ښکارېږې.

تريسا: ساز او نڅا څه وخت شروع کېږی؟

ليلا : عموماً د مېلمنو له راتگ نه لږ وروسته، يعنې اوه نيمې يا اته
بجې ، شروع کېږي.

تريسا : ډوډۍ څه وخت خوړل کېږي؟

ليلا : نه نيمې يا لس بجې خوړل کېږي.

تريسا : شاه او ناوې څه کوي؟

ليلا : شاه او ناوې عموماً تخمين يوولس بجې سالون ته ورځي. کله چه
سالون ته ننوځي سازنده يوه خاصه سندره شروع کړي او شاه او
ناوې ورو ورو خپل تخت ته ځي. کله چه شاه او ناوې پر تخت
ودرېږي بعضې خپلوان او دوستان يې شيريني عموماً نقل، پرې
شيندي او په دې پسې بيا يو لړ نور مراسم اجرا کېږي. سازنده
په دې وخت کې معمولاً د اتڼ نغمه غږوي او يو شمېر خلك اتڼ
ور ته کوي.

New Vocabulary

Nouns

wedding *n., irreg.* [wādə́] واده

difference *M2* [farq] فرق

music *M2* [sāz] ساز

dancing *F3* [natsā́] نڅا

bride *F irreg.* [nā́we] ناوې

groom *M irreg.* [shā] شاه

ceremonies *M irreg.* [marāsə́m] مراسم

table *M2* [mez] مېز

top *M2* [sar] سر

candy *F irreg.* [shirini] شيريني

room *F1* [kóṭa] کوټه

side *F3* [khwā] خوا

self *M2* [dzān] ځان

musician *M irreg.* [sāzəndá] سازنده

platform *M2* [takht] تخت

end *M2* [pāy] پای

girls *F irreg., obl. pl.* [njúno] نجونو

arrival *M2* [rātág] راتگ

Jordan almond *M2* [núqul] نقل

series *M2* [laṛ] لړ

melody *F1* [naghmá] نغمه

number *M2* [shmer] شمېر

<u>English words</u>

hotel *n, M2* [hoṭә́l] هوټل

club *n, M2* [klab] کلب

salon *n, M2* [sālún] سالون

bar *M2* [bār] بار

<u>Verbs</u>

assemble *der. int.* [ṭolég-] - ټولېږ

beautify *der. tr.* [singāraw-́] - سينګارو

enter *stress-shift* [nәnawz-́] - ننوځ

begin *der. tr.* [shuro kaw-́] - شروع کو

throw, toss *smp. tr.* [shind-́] - شيند

take place *der. int.* [ɪjrā kég-] - اجرا کېږ

play *smp. tr.* [ghagaw-́] - غږو

<u>Participles</u>

haven't gone [nә́ yәm tlәle] نه يم تللي

are placed [ixí /ixé wi] ايښې/ ايښي وي

have put on [aghustә́le wi] اغوستلي وي

have beautified [singār kә́ṛi wi] سينګار کړی وی

can I wear [aghustә́lay sәm] اغوستلی شم؟

<u>Adverbs, phrases, idioms</u>

basically, in fact [pә haqiqát ke] په حقيقت کي

on average [pә awsát dawәl] په اوسط دول

take part in [pә ... ke gaḍún kaw-́] - په ... کي ګډون کو

in groups [ḍála ḍála] ډله ډله

different kinds of [ḍáwәl ḍáwәl] ډول ډول

for themselves [dzán ta] ځان ته

that is [yáne] يعني

become eaten [khwaṛәl kégi] خوړل کېږی

about, around [takhmín] تخمين

slowly [wrówro] ورووړو

after that [pә dé pasé] په دي پسي

Practice

1. Answer the following questions.

۱. پاکستان ته کله تللی یې؟
۲. ایران ته کله تللی یې؟
۳. ملګرې دې کله کاناډا ته تللې ده؟
۴. د خپل ښوونکی کره کله تللی یې؟
۵. ملګری دې بالتیمور ته کله تللی دی؟

2. Memorize the following lines from the dialogue:

تریسا: ساز او نڅا څه وخت شروع کېږی؟

لیلا: عموماً د میلمنو له راتګ نه لږ وروسته، یعني اوه نیمې یا اته بجې، شروع کېږی.

Practice the exchange with a partner. Then substitute different events, and change the times accordingly, e.g.

۱: پوهنتون څه وخت شروع کېږی؟

۲: عموماً د سنبلې په اول شروع کېږی.

2. Memorize the following lines from the dialogue:

تریسا: زه څه شی واغوندم؟ خپلې پښتورۍ جامې اغوستی شم؟

لیلا: ولې نه؟ په پښتوریو جامو کې ډېره ښه ښکارېږې.

Practice the question and answer with a partner. Then add different kinds of events, and possible clothes, e.g.

۱: میلمستیا ته زه څه شی واغوندم؟ خپلې ~~پښتورۍ جامې~~ اغوستی شم؟

۲: عموماً د سنبلې په اول شررع کېږی.

Section 2: Perfective Participles

Forms

Pres. Imp.	Past perfective	Perfective participle
لر-	لرل-	[larә́lay] لرلی
جوړو-	جوړ/ جوړه کړ-	[joṛ/joṛa kә́ṛay] جوړ/ جوړه کړی
جوړېږ-	جوړ/ جوړه شو-	[joṛ/joṛa sә́way] جوړ/ جوړه شوی
کښېږ+ن-	کښېناستل-	[kenastә́lay] کښېناستلی

Notes:

1. The perfective participle is formed by adding [-ay] ی- to the past perfective root (the simple verbs drop the و prefix) of the verb. This participle is a regular Adjective 2, and has the following endings:

M Sg: [-ay] ی- *M Pl:* [-i] ي- *F Sg and Pl:* [-e] ې-

2. The irregular verbs that can drop the ل- suffix can drop it in the participle as well, e.g

Present Imp.	Perfective Participles
اخل-	[akhistә́lay] اخستلی, [akhístay] اخستی
لول-	[lwistә́lay] لوستلی , [lwístay] لوستی

3. Some verbs have irregular perfective participles. Some form their participles with the imperfect stem; some do not have alternate participle forms without the ل- suffix; and the participles of some are different words altogether. Irregular participles are listed below.

Present Imp.	Perfective Participle
کېږ- (auxiliary)	[sә́way] شوی
کو- (auxiliary)	[kә́ṛay] کړی
ږد-	[íxay] ایښی
ځ-	[tlә́lay] تللی, [tlay] تلی
بیاي-	[bowә́lay] بوولی

Practice

1. Give the perfective participles of the following simple verbs.

اور-	وای-	ګور-	شیند-
ښکار-	وین-	ښیی-	غږو-
درېږ-	خوړ-	غږېږ-	غواړ-

2. Give the perfective participles of the following derivative verbs.

اجرا کېږ-	بللو-	جوړو-	کمو-
شروع کو-	شروع کېږ-	تولېږ-	سینګارو-

3. Give the perfective participles of the following doubly irregular verbs.

ورځ-	راوړ-	ورکو-	راکو-	راځ-
پرېږد-	پاڅېږ-	وروړ-	ننوځ-	درکو-

4. Substitute different participles in the following sentences.

زه ______ یم.

نه ده ______ .

ما کتاب ______ دی .

تا لیلی ______ ده؟

امان دوډۍ ______ وه.

ERIC

Using Perfective Participles

With یم، یې، etc.:

'I have never gone to an Afghan wedding.'	[zə de afghānāno wādə́ ta hetskəla nə́ yəm tləle.]	زه د افغانانو واده ته هیڅکله نه یم تللي.
'Candy will have been put on the tables.	[de mezúno pə sár shiriní ixi wi.]	د میزونو په سر شیریني ایښې وي.
'The food will have been put in a special place.	[ḍoḍəy pə yawə khā̃s dzāy ke íxe wi.]	ډوډۍ په یوه خاص ځای کې ایښې وي.
'All the guests have put on good clothes.'	[ṭolo melmānó xe jāme aghustə́le wi.]	ټولو میلمنو ښې جامې اغوستلې وي.
'The Afghan girls have beautified themselves.'	[afghānā̃no njúno dzanúna xə singār kə́ṛi wi.]	افغانانو نجونو ځانونه ښه سینګار کړي وي.
'Has Patang seen (him)?'	[patang lidə́ləy da?]	پتنګ لیدلی دی؟
'His doctor has taken x-rays.	[ḍaktar ye aksuna akhísti di.]	ډاکټر یې عکسونه اخستي دي.
'We have studied [kedəl] and [kawəl].'	[kedəl aw kawəl mo lwəstə́li di.]	کېدل او کول مو لوستلي دي.

With وم، وې، etc.:

'I had gone to the hospital.'	[shafā̃ khāne ta tlə́ləy wəm.]	شفاخانې ته تللې وم.
'His car was in an accident.'	[moṭər ye ṭakar kə́ṛəy wə.]	موټر یې ټکر کړی و.

Notes:

1. The perfective participle combines with various forms of the verb 'be' to form compound verb phrases. These phrases are roughly parallel to the following English constructions:

Pashto	English
Participle + یم، یې , etc.	present perfect, e.g. 'I have started out'
Participle + وم، وې، etc.	past perfect, e.g. 'I had started out'
Participle + وی	future perfect(!), e.g. 'I will have started out'

2. The perfective participle and 'be' verb agree with the subject of intransitive verbs, and the object of transitive verbs, e.g.

'The doctor came.' (int.) [ḍaktər rāghə́lay da.] ډاکټر راغلی دی.

'The doctor took x-rays.'(tr.) [ḍaktər aksuna akhísti di.] ډاکټر عکسونه اخستي دي.

3. If the first component of the participle is an adjective (in derivative verbs), it also agrees with the subject of intransitive verbs, and the object of transitive verbs, e.g.

'They (f) have started out.' [rawāne sə́we di.] رواني شوې دي.

4. In negative sentences, the past participle frequently comes after the 'be' verb, at the end of the sentence, e.g.

[asad nə́ da tlə́lay.] اسد نه دی تللی.

[zə de afghānāno wādə ta kəla nə́ yəm tləle.] زه د افغانانو واده ته کله نه یم تللې.

Practice

1. In the following intransitive sentences, identify the perfective participle, explain its construction, identify the word it agrees with, and translate the sentence.

١. امان تللی ؤ.

٢. رابیا رسېدلې ده.

٣. امان او رابیا درېدلی وو.

٤. ډېر باران اورېدلی دی.

٥. رابیا د لیلا کره تللې ده.

٦. داود د لیلا کره نه دی تللی.

٧. جان کورته ناوخته رسېدلی دی.

٨. زه ډېر غړېدلی یم.

٩. اسد په کابل کې اوسېدلی دی؟

١٠. غړېدلی نه ؤ.

ERIC

2. In the following transitive sentences, identify the perfective participle, explain its construction, identify the word it agrees with, and translate the sentence.

١. رابیا او ملګرې يې کافي نه ده څکلې.
٢. پتنګ خپل ناروغان معاینه کړي وو.
٣. د اسد پلار شپه په کلي کې تېره کړې ده.
٤. امان خپل لاس ژوبل کړی دی.
٥. لیلا کتاب لوستلی دی؟
٦. اسد په اس سپور شویدی؟
٧. امان ډوډۍ نه وه پخه کړې.
٨. شاګردانو کار نه دی کړی.
٩. اسد خپله ملا ژوبله کړې ده.
١٠. پلار مې ټوله هفته د بهرام خان په کلا کې تېره کړې ده.
١١. امان ډوډۍ نه وې پخې کړې.
١٢. شاګردانو کار نه دی کړی.
١٣. اسد خپله ملا ژوبله کړی ده.
١٤. پتنګ خپل ناروغان معاینه کړي وو.
١٥. د اسد پلار شپه په کلي کې تېره کړې ده.

3. Answer the following questions.

١. افغانستان ته تللی یې؟
٢. نن ناوخته پاڅېدلی یې؟
٣. له پښتنو سره غږېدلی یې؟
٤. نن باران اورېدلی دی؟
٥. صنف ته په وخت راغلی یې؟
٦. نن باد لګېدلی دی؟
٧. په افغانستان کې اوسېدلی یې؟

Section 3: Reading

په امریکا او د کابل په ښار کي د افغانانو د واده عصری مراسم تقریباً یو شان وی. مگر د افغانستان په کلیوالی ودونو کي مراسم بل ډول وی. هلته د زوم او د ناوي په کور کي ځان ځانته مراسم اجرا کېږی. د ناوي مېلمانه چه اکثره ښځي او یو شمېر د ناوي ډېر نژدې خپلوان نارینه وی، د ناوي کره ځی. د زوم مېلمانه چه ډېري زیاتي ښځي او نارینه د زوم کره ځی. مېلمانه د واده له شپي نه د مخه ماسپښین مهال د زوم او ناوي کره ځی. ټول مېلمانه د واده د شپي تر سبا ماسپښینه هلته پاتي کېږی.

د ناوي کره یوازي ښځي ساز او نڅا کوی. مگر د زوم کره نارینه‌وو ته ډمان ساز کوی. د شپي کسبي هلکان چه خاصي جامي یي اغوستلي وی او زنگونه یي په پښو پوري ترلی وی، ساز ته گډېږی. دغو هلکانو ته بازینگر ویل کېږی. د ورځي عادی هلکان ساز ته گډېږی.

د واده د شپي په سبا ماسپښین زوم او د هغه د کورنۍ نارینه او ټول نارینه مېلمانه د ناوي کره ځی. په لاره کي ډم ډول وهی او یو شمېر نارینه اتڼ کوی. دغه راز دوی په لاره کي د ټوپکو ډزي هم کوی. زوم پر اس سپور له خلکو سره روان وی. ټولو خلکو ته چه د ناوي کره ځی ورا ویل کېږی.

کله چه ورا د ناوي کره ورسېږی، هلته یو څه وخت پاتي کېږی. بیا ناوي په اس سپروی او له ځان سره یي د زوم کره بیایی.

د ورا خلك د غرمي ډوډۍ کله د زوم کره خوری او کله د ناوي کره. خو مصرف یي ټول د زوم کورنۍ ورکوی.

New Vocabulary

Nouns

sort *M2* [shān] شان

musician *M1* [ḍəm] ډم

boy *M1* [alə́k] هلك

dancer *M1* [bāzingə́r] بازینگر

drum *M2* [ḍol] ډول

wedding party *F3* [wrā] ورا

rifle *M irreg.* [ṭopák] ټوپك

shot *F1* [ḍáza] ډزه

expense *M2* [masráf] مصرف

Adjectives

rural *4* [kəliwālí] کلیوالی

modern *4* [asrí] عصری

professional *4* [kəspí] کسبی

ordinary *4* [ādí] عادی

Adverbs, phrases, and idioms

by themselves [dzān dzānta] ځان ځانته

are called [wayəl kégi] ویل کېږی

in addition, also [dágha rāz] دغه راز

Verbs

stay *der. int.* [pāte kég-] پاتې کېږ-

dance *der. int.* [gaḍég-] گډېږ-

beat (drum) *smp. tr.* [wah-́] وه-

put (someone) on (something) *der. tr.* [sparaw-́] سپرو-

Have You Understood?

1. Describe, in English, a rural Afghan wedding.

2. Finish the following sentences.

۱. عصری افغانی واده یوه لویه مېلمستیا وی. مگرپه کلیوالی واده کې ....

۲. په کلو کې شاه د ناوې کره ځی، مگر په عصری ودونو کې ....

۳. په عصری واده کې شاه او ناوې دواړه یو ځای د واده مجلس ته ځی، مگر په کلیوالی واده کې ....

٤. په کلیوالی واده کې بازینگر گډېږی، مگر په عصری واده کې ....

Section 4: Diversions

يوه سړی له يوې ډېرې بدرنگې ښځې سره واده وکړ. د واده د شپې
په سبا ښځې مېړه ته وويل: د خپلې کورنۍ نارينه ټول راته وښيه او
راته ووايه چه لــه چا نــه مخ پټ کړم او له چا نه يې پټ نه کړم؟
مېړه ورته وويلې: يوازې له ما نه يې پټوه، له بل هيچانه يې مه پټوه!

get married to *phr.* [... sara wādə́ kaw-́] -سره واده کو ...

husband *n, M2.* [meṛə́] مېړه

no one else *obl. form* [héchā] هېچا

ملا نصرالدين خپله لور يوه سړی ته ورکړه. د واده په ورځ کله چه
ورا ناوې د مېړه کره بووله، ملا پسې ورغی. لور ته ور نژدې شه، او
ورته وې ويل: يوه ډېره مهمه خبره درته کوم. هېره يې نکړې. کله
چه تار په ستن کې اچوې، يوه سر ته يې هرومرو غوټه اچوه. که
نه وی نو، ټول تار دې د ستنې له سپم نه بله خوا تېرېږي.

forget *der. tr. vb.* [heraw-́] -هېرو

thread *n, M2.* [tār] تار

needle *n, F1 - [a]* [stən] ستن

throw smp. tr. vb. [achaw-́] اچو

thread a needle *phr.* [pə stə́n ke achaw-́] -په ستن کې اچو

knot *n, F1.* [ghúṭa] غوټه

otherwise *phr.* [ka nə́ wi no] که نه وی نو

eye of a needle *n, M2.* [spam] سپم

Unit 16: ... نجلۍ چه پېغله شوه

Section 1: Reading

په افغانستان کې د هلك او نجلۍ د کوژدې بندوبست د هغوی مور او پلار کوی. کله چه هلك ځوان شي مور او پلار دا خپل مسئولیت گڼی چه که یې له لاسه وشی، واده ورته وکړی. نجلۍ هم کله چه پېغله شي مور او پلار یې غواړی چه ور یې کړی. ځینې لا وایی چه نجلۍ پېغله شوه په کور کې یې مه ساته. اما د کوژدې خبره تل د هلك کورنۍ د نجلۍ کورنۍ ته کوی.

د هلك مور او پلار د نجلۍ د مور او پلار کره ریبار لیږی او لور یې خپل زوی ته غواړی. ښایی چه د نجلۍ کورنۍ ریبار ته نه ووایی؛ خو د هلك کورنۍ بیا ریبار ور لیږی. د هلك کورنۍ د نجلۍ کورنۍ ته تر هغو ریبار ورلیږی څو چه د هو یا نه قاطع ځواب ترې واخلی.

که د نجلۍ کورنۍ د هلك د کورنۍ غوښتنه ومنله چه خپله لور ورکړی نود هلك د کورنۍ ځینې غړی د نجلۍ د کورنۍ کره ورځی. د نجلۍ کورنۍ یو وریښمین دسمال او یو څه شیرینی چه په حقیقت کې د موافقې نښه ده هغو ته ور کوی. د هلك د کورنۍ غړی دغه شیان له ځان سره وړی. کله چه کور ته ورسیږی هلته هغه ښځی چه‌تولې شوې وی، دیرا وهی او دا سندره وایی:

دسمال یې راوړ ځوندی پرې پورې
پرې بوره مه شې د هلك مورې

په دې وخت کې نارینه، معمولاً، د ټوپك ډزې کوی او په دې ډول د هلك او نجلۍ کوژده اعلانوی.

که هلك او نجلۍ همسايگان او يا خپلوان نه وی، نو ښايی چه له کوژدې
نه پخوا به يې يو بل سره هيڅ ناسته ولاړه نه وی کړی. ښايی چه
هلك دنجلۍ او حتی نجلۍ د هلك مخ هيڅ نه وی ليدلی. خو که هلك
او نجلۍ په يوه کلی کې سره لوی شوی وی نو ښايی چه په وړکتوب کې
يې سره ليدلی وی.

کله کله هلك او نجلۍ په پټه، د نجلۍ کره يو بل سره گوری. خو کله
بيا هلك او نجلۍ اول ځل دواده په شپه سره وينی.

New Vocabulary

Nouns

girl *F irreg.* [njə́ləy] نجلۍ

engagement *F1* [kozdá] کوژده

arrangement *M2* [bándobast] بندوبست

young man *M1.* [dzwān] ځوان

responsibility *M2* [masulyā̃t] مسئوليت

initiation *F1* [khabə́ra] خبره

intermediary *M1* [raybár] ريبار

answer *M2* [dzawáb] ځواب

request *F1* [ghuxtə́na] غوښتنه

member *M3* [ghə́ṛay] غړی

handkerchief *M2* [dusmā̃l] دسمال

agreement *F1* [mwāfeqá] موافقه

token *F1* [nə́xa] نښه

tambourine *F3* [daryā̃], [dayrā̃] دیرا

neighbor *F3* [amsāya] همسایه

associate *F1* [nāstawəlā̃ṛa] ناسته ولاړه

childhood *M2* [waṛaktób] وړکتوب

Verbs

consider *smp. tr.* [gaṇ-́] -گڼ

keep *smp. tr.* [sāt-́] -سات

announce *der. tr. vb.* [ɪlānaw-́] -اعلانو

Adjectives

precise *4* [qāté] قاطع

silk *1* [wrixmín] وريښمين

Adverbs, phrases, idioms

if they are able *phr.* [ka ye lə lăsa wási] که یي له لاسه وشی

give her (in marriage) *phr.* [wár ye ki] ور یي کړی

even *adv.* [lā] لا

to the point... that *phr.* [tər ... tsó tse] تر ... څو چه

[tre] = [lə aghé na] ترې = له هغې نه

in this manner *phr.* [pə dé ḍəwəl] په دې ډول

before *phr.* [pə khwā̆] پخوا

each other *phr.* [yaw bə́l] یو بل

in secret *phr.* [pə pə́ṭa] په پټه

The Engagement Song

دسمال یې راوړ، څوندۍ پرې پورې
پرې بوره مه شي د هلك مورې

[dusmāl ye rā̆woṛ, tsunḍí pe póre
pe búra mə́ se de aləK móre.]

'They brought the handkerchief, tassels on its edges
May the boy's mother not become bereft of him.'

tassel *n, M3* [tsunḍáy] څوندی

woman whose son has died *n, F1* [búra] بوره

Have You Understood?

1. Put the following sentences in the proper order.

۱. د هلك د كورنۍ ښځينې غړي د نجلۍ كره ورځي.
۲. د هلك مور او پلار د نجلۍ د مور او پلار كره ريبار ورليږي.
۳. د نجلۍ د كورنۍ ښځې ډېرا وهي او سندره وايي.
٤. د نجلۍ كورنۍ د هلك كورنۍ ته قاطع ځواب اخلي.
٥. د نجلۍ كورنۍ وريښمين دستمال او يوه اندازه شريني د هلك
د كورنۍ غړو ته ور كوي.
٦. كه د نجلۍ كورنۍ ريبار ته نه وايي، د هلك كورنۍ بيا ريبار
ور ليږي.
٧. په دې وخت كې نارينه معمولاً د توپكو ډزې كوي.
٨. د هلك د كورنۍ غړي دسمال او شريني له ځان سره وړي.

2. Fill in the missing words, then check your answers with the reading.

۱. په افغانستان كې د ________ او ________ د كوژدې بندوبست
د هغوی مور او پلار كوي.
۲. د كوژدې ________ تل د ________ كورنۍ د ________
كورنۍ ته كوي.
۳. د هلك مور او پلار د نجلۍ د مور او پلار كره ________ ليږي او
لور يې خپل زوی ته غواړي.
٤. كه دنجلۍ كورنۍ د هلك د كورنۍ ________ ومنله نو د هلك د
كورنۍ ښځينې غړي ________ كره ورځي.
٥. او د نجلۍ كورنۍ يو وريښمين ________ او يوه اندازه ________
هغو ته ور كوي.

3. Discuss, in English, the differences between the engagement process in Pashtun society and engagements in American society.

ERIC Full Text Provided by ERIC

Section 2: Relative Clauses in Pashto

Examples

'The girl who is buying the dress is Rābyā's sister.'	[agha njələy tse kamis akhle de rābyā khor da.]	هغه نجلۍ چه کمیس اخلي د رابیا خور ده.
'The girl who bought the dress is Rābyā's sister.'	[agha njələy tse kamis ye wākhista de rābyā khor da.]	هغه نجلۍ چه کمیس یې واخسته د رابیا خور ده.
'The girl who came to the party is Rābyā's sister.'	[agha njələy tse melmastyā ta rāghəle wa de rābyā khor da.]	هغه نجلۍ چه میلمستیا ته راغلې وه د رابیا خور ده.
'The girl that I saw at the party is Rābyā's sister.'	[agha njələy tse pə melmāstyā ke me wəlida de rābyā khor da.]	هغه نجلۍ چه په میلمستیا کې مې ولیده د رابیا خور ده.
'The girl with whom I was sitting is Rābyā's sister.'	[agha njələy tse wər sara nāst wəm de rābyā khor da.]	هغه نجلۍ چه زه ورسره ناست وم د رابیا خور ده.
'The house where my family was living has been sold.	[agha kor tse koranəy me pəke woseda, kharts səway da.]	هغه کور چه کورنۍ مې پکښې اوسیده خرڅ شوی دی.

Notes:

1. A relative clause is a sentence that modifies a noun. In the sentences, transcriptions and translations above, the relative clauses are underlined once, and the modified nouns underlined twice.

2. In Pashto, the relative clause follows the noun it modifies, and is introduced by the clause marker چه .

3. Within the relative clause, there is always a noun identical to the noun the clause modifies; in the clause, that noun has been changed to a weak pronoun and follows weak pronoun rules (e.g. if a subject, it drops in present tense sentences; if a subject in a transitive past tense sentence, it stays, etc.)

4. When the noun and its relative clause come towards the end of a sentence, the rest of the sentence often comes between the noun and the clause, e.g.

'Asad likes the girl who is dancing the atan.'	[asad agha njələy khwaxawi tse atan kawi.]	اسد هغه نجلۍ خوښوي چه اتڼ کوي.
'Amān doesn't know the woman who is talking with Laylā.'	[amān agha xədza nə pezani tse laylā sara ghagegi.]	امان هغه ښځه نه پېژني چه ليلا سره غږېږي.
	or	
	[amān agha xədza tse laylā sara ghagegi nə pezani.]	امان هغه ښځه چه ليلا سره غږېږي نه پېژني .

5. A noun modified by a relative clause frequently occurs with words. like هغه or کوم.

6. Some writers punctuate the end of a relative clause with a comma.

Practice

1. In the following sentences from the dialogues and readings, identify the relative clause and the word it modifies.

١. کله چه کور ته ورسېږي هلته هغه ښځې چه ټولې شوې وي، ډيرا وهي.

٢. د ښځې ځينې کسېې هلکان چه خاصې جامې يې اغوستلې وي او زنګونه يې په پښو پورې تړلي وي، ساز ته ګډېږي.

٣. ټولو خلکو ته چه د ناوې کره ځي ورا ويل کېږي.

٤. د نجلۍ کورنۍ يو وريښمين دستمال او يوه اندازه شريني چه په حقيقت کې د موافقې نښه ده هغو ته ور کوي.

٥. د ناوې مېلمانه چه اکثره ښځې او يو شمېر د ناوې ډېر نژدې خپلوان نارينه وي، د ناوې کره ځي.

٦. د افغانانو واده يو لوی مجلس وی چه په اوسط ډول له سلو نه زيات خلك ګډون پکښې کوي.

٧. د شاه مېلمانه چه ډېرې زياتې ښځې او نارينه په کې وي د شاه کره ځي.

٨. ټولو خلکو ته چه د ناوې کره ځي ورا ويل کېږي.

2. Construct one sentence with a relative clause out of the pairs of sentences given below.

١. هغه نجلۍ سپوږمۍ نومېږي.
رابيا له نجلۍ سره ناسته ده.

٢. اسد هغه موټر واخيست.
ليلا موټر خوښ کړی ؤ.

۳. امان هغه کمیس اغوستی دی.
کمیس یې له افغانستان نه راوړی دی.

٤. زه هغه کتاب لولم.
تا کتاب راوړ.

٥. امان هغه کلا واخسته.
اسد خرې په هغې کلا کې ساتلی.

٦. امان له هغه هلك سره ولاړ دی.
هغه هلك خط د افغانستان نه راوړی دی.

٧. داود هغه کور اخلی.
غلځی صاحب په هغه کور کې اوسی.

٨. هغه نجلۍ د اسد ملګرې ده.
نجلۍ کتاب لولی.

٩. هغه سړی په پېښور کې موټر خرڅوی.
هغه سړی پرون راغی.

١٠. اسد هغه هلك پېژنی.
هغه هلك سندرې وایی.

3. Finish the following sentences.

١. هغه پېغله چه .... د لیلا او اسد خور ده.

٢. هغه امریکایی چه .... پښتو لولی.

٣. هغه خط چه .... سهار را ورسېده.

٤. ما یو کتاب واخیست چه ....

ERIC

Section 3: Dialogue

تریسا: هلك او نجلۍ څنګه "انګېج" کیږي؟

امان: د هلك او نجلۍ د کوژدې بندوبست عموماً د هغو کورنۍ کوي.

تریسا: په امریکا او کابل کې هم د کوژدې بندوبست د هلك او نجلۍ کورنۍ کوي؟

امان: هو، دلته د مهاجرو په ټولنه او کابل کې هم د کوژدې بندوبست د هلك او نجلۍ کورنۍ کوي. البته څرنګه چه دلته او د کابل د ځینو کورنیو نجونې پوره آزادې دي، نو له دې امله هلك او نجلۍ اکثره خپله له یو بل سره رابطه ټینګوي. خو د کوژدې د مراسمو بندوبست د هغو مور او پلار کوي. د کوژدې د بندوبست په وخت کې معمولاً داسې ښودل کېږي چه د هلك او نجلۍ رابطه له همدې ورځې نه شروع کېږي. البته د افغانستان په کلیوالی سیمو کې، هلك او نجلۍ د کوژدې نه مخکې رابطه نه سره لري. حتی ښایي د یو بل مخ یې هېڅ نه وي لیدلی او یا یې حتی د یو بل نوم هم نه وي اورېدلی.

تریسا: په کلیوالی سیمو کې هلك او نجلۍ وروسته له کوژدې نه سره یو ځای کېږي؟

امان: یا د واده تر شپې پورې هېڅ نه سره یو ځای کېږي، او یا کله کله په پټه د نجلۍ په کور کې سره یو ځای کېږي.

تریسا: ستاسو له خبرو نه داسې ښکاري چه په افغانانو کې مینه او مینتوب هېڅ نشته.

امان: نه داسې نه ده. اکثره داسې کېږي چه یو هلك او یوه نجلۍ سره مین وي، خو کورنۍ یې نجلۍ بل چا ته ورکړي. اکثره داسې هم کېږي چه د هلك یوه نجلۍ خوښېږي او مور او پلار یې بله نجلۍ ورته وکړي. لنده دا چه په پښتنو کې مینه او مینتوب شته، د

اجتماعی دودونو له امله اکثره ناکامه وی. همدا دلیل دی چه د خو
پښتو شفاهی سندري په تېره بیا لندی، چه د پښتنی ټولني د ژوند
آینه ده، د ناکامي میني له سوز نه ډکي دی. په دې سندرو کې د
نامنلی مېړه یا موزیگی او مین تر منځ فرق بیخی ښکاره دی.

تریسا: داسي لندی دي په یاد دی؟

امان: هو، يو دوه خو مي په ياد دی.

New Vocabulary

Nouns

refugee *M irreg.* [mahājér] مهاجر

community, society *F1* [ṭolə́na] ټولنه

relationship *F1* [rābetá] رابطه

love *F1* [mína] مینه

romance *M2* [mayantób] مینتوب

lover *M irreg.* [mayán] مین

custom *M2* [dod] دود

reason *M2* [dalíl] دلیل

life *M2* [zwənd] ژوند

mirror *F1* [āyná] آینه

pain *M2* [soz] سوز

unloved husband *M3* [mozigáy] موزیگی

Verbs

build *der. tr.* [ṭingaw-] -ټینگو

is pretended *phr.* [xodəl kég-] -ښودل کیږ

Adjectives

free *1* [azā́d] آزاد

social *4* [ijtimāyí] اجتماعی

unsuccessful *4* [nākā́ma] ناکامه

oral *4* [shefāhí] شفاهی

unloved *2* [nāmanə́lay] نامنلی

Conjunction

since, because [tsə́rənga tse] څرنگه چه

Adverbs, Phrases and Idioms

of course *phr.* [albáta] البته

enough *adv.* [purá] پوره

for ... reason *phr.* [lə ...amala] له ... امله

that same *phr.* [amdé] همدي

previously *phr.* [de mə́kha] د مخه

together *phr.* [yawdzāy] یوځای

because of *phr.* [de ... lə amála] د ... له امله

especially *phr.* [pə téra byā] په تېره بیا

full of *phr. w/ adj. 1* [lə ... ḍáka] له ... ډکه

in mind [pə yā́d] په یاد

Practice

1. Use the conjunction څرنګه چه in sentences, e.g.

څرنګه چه کار لرم نو مېلمستيا ته نه ځم.

2. Practice the following lines of the dialogue with a partner.

تريسا: داسي لندی دي په ياد دی؟

امان: هو، يو دوه خو مي په ياد دی.

Then ask and answer questions on the model, substituting other phrases for داسي لندی, e.g. د پښتو سندري, etc.

3. Use the phrase د ... له امله in sentences, e.g.

د هوا له امله مېلمستياته نه ځو.

د امتحان له امله درس لولم.

Section 4: Diversions

موزی به راشي ما به مړ کړی
ما د لیلا د لاس بنګړی مات کړی دینه

kill *der. tr. vb.* [mər̥ kaw-́] مړ کړ-
bracelet *phr. w/ n, M3.* [de lās bangr̥áy] د لاس بنګړی
break *phr.* [māt kaw-́] مات کو-

موزی په خپله تبه نه مری
سبا مې نیت دی چه ژوندی یې خښومه

die *smp. int. vb.* [mr-] مر-
intention *n, M2.* [nyat] نیت
alive *adj. 2* [zwandáy] ژوندی
bury *der. tr. vb.* [khaxaw-́] خښو-

له پاسه خړی اوبه راغلی
بیا په بیاله کې موزیګی لمبلی دینه

from above, upstream *phr.* [lə pāsa] له پاسه
dirty *adj. 1* [khər̥] خړ
irrigation canal *n, F1* [byālə́] ویاله
swim *smp. int. vb.* [lamb-] لمب-

موزیګی بیا میړانه وکړه
په ډېران مړ خر یې په توره وواهنه

derogatory form of موزی [mozigáy] موزیګی
manhood, bravery *n, F1* [mer̥āna] میړانه
trash heap *n, M2* [ḍerán] ډېران
sword *n, F1* [túra] توره

Unit 17: تیارولی یې شم.

Section 1: Dialogue

خوشحال: ستړی مه شې.

امان: مه خوارېږې. مکتب ته تللی وې؟

خوشحال: هو! تللی وم.

امان: معلمان څنګه دی؟ ښه خلك دی؟

خوشحال: هو! وایي چه اکثره ښه خلك دی. خو یو یې د یو څو تنو ښه نه ایسی.

امان: کتابونه یې در کړل؟

خوشحال: هو! را یې کړل. خو د ریاضی کتابونه کم وو او اوو یا اتو تنو شاګردانو ته ور ونه رسیدل.

امان: تاته در ورسید؟

خوشحال: نه، ماته را ونه رسید. خو څوچه زه خپل اخلم د مایك استعمالولی شم.

امان: په صنفونو کې مو شاګردان ډېر دی او که لږ؟

خوشحال: په ځینو صنفونو کې شل تنه دی او په ځینې صنفونو کې له شلو تنو نه څه زیات یا کم وی.

امان: ډوډی څنګه کوئ؟

خوشحال: ډوډی هم له کوره وړی شو او هم یې له کافتریا نه اخستی شو. نن مو ډوډی په کافتریا کې واخیسته.

امان: د کافتریا ډوډی څنګه وه؟

خوشحال: ډوډۍ د تل په شان بې خونده وه. پيځه بيخي وچه وه
تنها پنير او همبرگر يې لاره. پنير يې هم کم ؤ. همبرگر هم
دانه دانه پرې پروت ؤ.مايك چه پيځه وليده ماته يې مخ را واړاو
او راته وې ويل: "Where's the beef?" ما او د ميز نورو شاگردانو
وخندل. زه غواړم چه خپله ډوډۍ له کوره يوسم.

امان: خپله يې ځانته تيارولی شې؟

خوشحال: هو! دا خو څه سخت کار ندی. تيارولی يې شم.

New Vocabulary

Nouns

school *M2* [maktáb] مکتب

teacher *M1* [mālím] معلم

individuals *M irreg.* [tána] تنه

math *F irreg.* [rāzí] رياضي

cheese *M2* [panér] پنير

Verbs

become poor *der. int.* [khwārég-] -خوارېږ

I can use [istimalawə́lay səm] استعمالولی شم

we can bring [rāwṛə́lay su] راوړلی شو

we can buy [akhistə́lay su] اخيستلی شو

laugh *smp., imp. tr.* [khand-] - خند

you can fix [tayarawə́lay se] تيارولی شې

I can fix [tayarawə́lay səm] تيارولی شم

take *Pres. prf. of* [wṛ-] -وړ [wésəm] يوسم

English words

Mike [mayk] مايك

pizza [pitsá] پيځه

hamburger [hambargár] همبرگر

Adjectives

lacking *1* [kam] کم

little, few, small *4* [ləg] لږ

tasteless *4* [bekhwə́nda] بې خونده

dry *1* [wəch] وچ

lying (on) *irreg.* [prot] پروت

heavy, difficult *1* [sakht] سخت

Conjunction

until [tsó tse] څو چه

Adverbs, phrases, idioms

as always *phr.* [de tál pə shān] د تل په شان

only *adv.* [tanā́] تنها

here and there *phr.* [dā́na dāna] دانه دانه

turned (face) toward *phr.* [məkh rāwā́ṛāwəl] مخ راواړاو

Practice

1. Memorize the following sentence from the dialogue:

ښو چه زه خپل اخلم د مایك استعمالولی شم.

Make up other sentences along the model, e.g.

ښو چه زه خپل موټر اخلم د پلار مې استعمالولی شم.

2. Make up sentences using one or the other of the following phrases:

... کم ؤ

... د یو ښو تنو ښه نه ایسی

زه غواړم چه ...

3. Assume 1) that Khoshal really liked the food in the cafeteria, and wants to buy his lunch every day; and 2) that his father is concerned that he get a decent lunch. Rewrite the last three lines of the dialogue.

Section 2: The Imperfective Participle

Pres. Imp.	*Past imperfective*	*Imperfective participle*
لار-	لرل-	[larə́lay] لرلی
جوړو-	جوړول-	[joṛawə́lay] جوړولی
جوړیږ-	جوړېدل-	[joṛedə́lay] جوړېدلی
کښېن-	کښېناستل-	[kenastə́lay] کښېناستلی

Notes:

1. The imperfective participle is formed by adding [-ay] ی- to the past imperfective root of the verb. This participle, like the perfective participle described in Unit 15, is a regular Adjective 2.

2. The imperfective participle is different from the perfective participle only in verbs which have different past imperfective and perfective forms, i.e. the derivative and doubly irregular verbs, e.g.

Pres. Imp.	*Imperfective participle*	*Perfective participle*
جوړو-	[joṛaw(ə́l)ay] جوړولی-	[joṛ kə́ṛay/joṛa kə́ṛe] جوړ کړی/ جوړه کړې
جوړیږ-	[joṛe(d(ə́l)ay] جوړېدلی	[joṛ sə́way/joṛa sə́we] جوړ شوی/ جوړه شوې
کښېنه-	[kenast(ə́l)ay] کښېناستلی	[kə́nast(əl)ay] کښېناستلی
ننوځ-	[nənawat(ə́l)ay] ننوتلی	[nə́nawat(əl)ay] ننوتلی
کېږ- (aux)	[ked(əl)ə́y] کېدلی	[sə́way] شوی
کو- (aux)	[kawə́lay] کولی	[kə́ṛay] کړی
ږد-	[kexod(ə́l)ay کېښودلی,	[íxay] ایښی
	[ixod(ə́l)ay] ایښودلی	
ځ-	[tl(ə́l)ay] تللی	[tl(ə́l)ay] تللی
بیاي-	[bow(ə́l)ay] بوولی	[bow(ə́l)ay] بوولی

Practice

1. Give the imperfective participles of the following derivative verbs.

سينگاور-	ښخو-تينگو-	تيارو-	مركو-	تولېږ-
استعمالو-	اعلانو-	اجرا كېږ-	شروع كو-	خوارېږ-

2. Give the imperfective participles of the following doubly irregular verbs. Be sure to stress the correct syllable.

ورځ-	راوړ-	وركو-	راكو-	راځ-
پرېږد-	پاڅېږ-	وروړ-	ننوځ-	دركو-

Section 3: "Can" Phrases in Pashto

Examples

Present imperfective:

'I can talk.'	[zə ghagedə́lay səm.]	زه غږېدلى شم.
'She can cook aushak.'	[dā āshak pakhawə́lay si.]	دا آشك پخولى شي.
'We can make a stop.'	[mung tamedə́lay su.]	مونږ تمېدلى شو.
'We can bring it to you.'	[mung ye dər ta rāwṛə́lay su.]	مونږ يې درته راوړلى شو.

Present perfective:

'I will be able to talk.'	[zə ba wəghagedə́lay səm.]	زه به وغږېدلى شم.
'She will be able to cook aushak tomorrow.'	[sabā́ta ba āshak pākhə kə́ṛay si.]	سباته به آشك پاخه كړى شي.
'We will be able to make a stop tomorrow.'	[mung ba sabā́ ta wətamedə́lay su.]	مونږ به سبا ته وتمېدلى شو.
'We will be able to bring it to you.'	[mung ba ye dər ta rā́wṛəlay su.]	مونږ به يې درته راوړلى شو.

Past Imperfective:

'I could talk (and might have).'	[zə ghagedə́lay swəm.]	زه غږېدلی شوم.
'She was able to cook aushak (and might have).'	[de āshak pakhawə́lay swə́.]	دې آشك پاخولی شوه.
'We were able to bring it to you (and might have).'	[mung dər ta rā́wṛə́lay su.]	مونږ درته راوړلی شو.
'We were able to make a stop yesterday (and might have).'	[mung parún tamedə́lay swu.]	مونږ پرون تمیدلی شوو.

Past Perfective:

'I could talk (and did).'	[zə wəghagedə́lay swəm.]	زه وغږېدلی شوم.
'She was able to cook aushak (and did).'	[de āshak pākhə kəṛay swəl.]	دې آشك پاخه کړی شول.
'We were able to bring it to you (and did).'	[mung dər ta rā́wṛəlay swəl.]	مونږ درته راوړلی شول.
'We were able to make a stop yesterday (and did).'	[mung parún wətamedə́lay swu.]	مونږ پرون وتمیدلی شوو.

Notes:

1. Phrases translating as 'can' or 'will be able to ...' or 'could ...' are formed in Pashto with one of the participles of the verb and a present or past perfective form of 'be'.

2. The imperfective participle is used in imperfective contexts (e.g. present tense); the perfective participle is used in perfective contexts (e.g. future statements with به).

English translations of Pashto 'can' phrases usually don't reflect the perfective/ imperfective difference in Pashto.

3. Phrases reflecting present and future actions use the present perfective forms of 'be':

1sg: [səm] شم 1Pl: [su] شو

2sg: [se] شې 2Pl: [səy] شئ

3 Sg&Pl: [si] شی

4. Phrases reflecting past actions use the past perfective forms of 'be':

1sg: [swəm] شوم 1Pl: [swu] شوو

2sg: [swe] شوې 2Pl: [swəy] شوئ

3sg M: [swə́lə] شول, [sə] شوه 3Pl: [swə] شوه

3sg F: [swa] شوه

5. The و prefix doesn't drop in the perfective participles of simple verbs in 'can' phrases.

Practice

1. In the following sentences from dialogues, identify the 'can' phrase and explain its construction.

١. خو چه زه خپل اخلم د مایك استعمالولی شم.

٢. ډوډۍ هم له کوره راوړلی شو او هم یې په کافتریا کې اخستلی شو.

٣. خپله یې خانته تیارولی شې.

٤. تیارولی یې شم.

٥. په درې نیم زره یې هم درکولی شم.

٦. خپلې پېښورۍ جامې اغوستی شم؟

٧. په بالتمور سن کې دې هم کار پیدا نشو کړی؟

٨. نه، هلته مې هم پیدا نشو کړی.

2. Answer the following questions.

١. ته لمبلی شې؟
٢. ته پښتو غږېدلې شې؟
٣. له داسې پښتنو سره چه انګریزی نه وایی پښتو غږېدلی شې؟
٤. اتڼ کولی شې؟
٥. پښتو اخبار لوستلی شې؟
٦. آشك پخولی شې؟
٧. په آس سپرېدلی شې؟ آس ځغلولی شې؟
٨. پښتنی سندرې غږولی شې؟
٩. مکتب چه خلاص کړې کار پېدا کولی شې؟
١٠. په امریکا کې په څه شی کې چنې وهلی شې؟

2. Change the time phrase in the following sentences and recast the 'can' phrases.

١. زه یې نن لیدلی شم.
پرون: ____________
سبا سهار: ____________

٢. د اسد پلار خپل باغ کال ته خرڅولی شی؟
نن: ____________
پروسږکال: ____________

٢. د پتنګ کورنۍ کال ته ښځه نشی ورته کولی.
نن: ____________
پروسږکال: ____________

٤. زمونږ ملګری پروسږکال افغانستان ته نه شوو تللی.
نن: ____________________
کال ته: ____________________

٥. امان نن خپل وخت له ملګرو سره تېرولی شي.
پرون: ____________________
سبا سهار: ____________________

٦. مونږ راوانېدلی شو.
سبا سهار: ____________________
پرون: ____________________

٧. تېکری پرون خرڅېدلی شو.
سبا ته: ____________________
نن: ____________________

٨. دی تاوېدلی شو.
لږ وروسته: ____________________
نن: ____________________

Section 4: Reading

په پخوا وختو کې د افغانستان په کلیوالو سیمو کې عصری مکتبونه نه وو. هلکان به د سبق د ویلو لپاره ماجت ته تلل. په ماجت کې ملا او یا د هغه شاګردانو درس ورکاؤ.

ملا به هلکانو ته اول د عربی او وروسته بیا د فارسی لوستل ور زده کول. د عربی ډېر مهم درسی کتاب قرآن ؤ. د فارسی درسی کتابونه د نظم یا نثر زاړه متون وو. ملا د عربی یا فارسی معنا هلکانو ته نه ور ښودله. څرنګه چه فارسی کتابونه زاړه د نظم یا نثر متون وو، فارسیوان هلکان یې هم په معنا دومره نه پوهیدل.

البته ځینو هلکانو به چه د قرآن لوستل زده کړل، بیا به یې د ځینو نورو عربی کتابونو لوستل پیل کړل. دا کتابونه به شاګردانو له معنا سره زده کول. مګر هر څه یې په یادول او د عربی په ګرامری ترکیب پسې نه ګرځېدل. دغو هلکانو به فارسی متون، معمولاً، له معنا سره لوستل.

نجونو په عمومی ډول سبق نه لوسته. خو که کومې یوې به یې سبق لوسته، نو ماجت ته به نه تله. سبق به یې په کور کې لوسته.

اما په افغانستان باندې د روسانو له حملې نه پخوا، په کلیوالی سیمو کې هم عصری مکتبونه بیخی ډېر زیات وو، خو بیا هم ډېرې لږې نجونې مکتب ته تللې. په عصری مکتبونو کې په پښتو ویونکو سیمو کې په پښتو تدریس کېده او په فارسی ویونکو سیمو کې په فارسی.

New Vocabulary

Nouns

lesson *M2* [sabáq] سبق

mosque *M2* [mājə́t] ماجت

Arabic (lg.) *F irreg.* [arabí] عربی

Farsi (lg.) *F irreg.* [fārsí] فارسی

Koran *M2* [qurā́n] قرآن

poetry *M2* [názəm] نظم

prose *M2* [násər] نثر

texts *irreg.* [mutún] متون

meaning *F3* [mānā́] معنا

structure *M2* [tarkíb] ترکیب

Russian *M1* [rus] روس

invasion *F2* [hamlá] حمله

Adverbs, phrases, idioms

would [ba] به

textbook [darsí kitab] درسی کتاب

care about [... pə se gərdzég-] ... پسې گرځېږ-

generally [pə umumí ḍawəl] په عمومی ډول

Adjectives

old *adj 5* [zoṛ] زوړ

grammatical *4* [gɪrāmarí] گرامری

speaking *2* [wayúnkay] ویونکی

Verbs

to study *inf.* [wayə́l] ویل

to read *inf.* [lwastə́l] لوستل

teach *phr.* [zda kaw-´] زده کو-

start *phr.* [payl kaw-´] پیل کو-

memorize *der. tr.* [pəyādaw-´] پیداو-

be taught *phr.* [tadris kég-] تدریس کېږ-

Prepositions

for, in order to [de ...lə pāra] د ... لپاره

in, on [bā́nde] باندې

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

١. هلکانو په ماجت کې عربی له معنا سره ویله؟

٢. په ماجت کې مېلمانه څوك وو؟

٣. ملایانو عربی ویلی شوه؟

٤. د روسانو له حملې نه د مخه، د افغانستان په پښتنی سیمو کې عصری مکتبونه وو؟

٥. په عصری مکتبونو کې کومې ژبې تدریس کېدلې؟

Section 5: Diversions

From a Fourth Grade Reader....

زمونږ معلم صاحب ډېر ښه سړی دی .
پرون یې د درس په وخت کښې مونږ ته وویل :
زما زامنو! نن د څلورم ټولګی د اول درس د
شروع کولو دپاره په دې کوټه کښې را ټول
شوي یو . څرنګه چه د لته د خپلو ملګرو او معلمانو
سره یو ځای یئ خوشحاله به اوسئ . تیر کال مو
څنګه په خوشحالۍ تیر کړ . تاسې ټولو زیار
وکېښ خپل سبقونه مو ښه ضبط کړل .

زمونږ معلم صاحب ډېر ښه سړی دی. پرون یې د درس په وخت کې مونږ ته وویل: زما زامنو! نن د څلورم ټولګی د اول درس د شروع کولو دپاره په دې کوټه کې را ټول شوی یو. څرنګه چه دلته د خپلو ملګرو او معلمانو سره یو ځای یئ خوشحاله به اوسئ. تیر کال مو څنګه په خوشحالۍ تېر کړ. تاسې ټولو زیار وکېښ خپل سبقونه مو ضبط کړل.

کښې = کې
یئ = یاستئ
زیار وکیښ = ډېر زیات کار وکړ
ضبط کړو- = زده کړو-

Unit 18: ستاسي خوښه چه هر څه کوئ.

Section 1: Dialogue

امان: زه به چمن ورېبم. ستاسي خوښه چه هر څه کوئ.

خوشحال: زه به د ترکاري پټي واړوم او اوار به يې کړم.

ليلا: زه به اول د شفتالو د ونې وچ ښاخونه پرې کړم، بيا به مرسل کوړپه کړم. وروسته له هغه نه به په پټي کې کومك در سره وکړم.

خوشحال: پټي تيار دي.

ليلا: دا پاس خوايې لا ښه نه ده اواره. لږ نور کار هم په کې وکړه.

خوشحال: څنګه دي، اوار شو؟

ليلا: هو! خير يوسې؛ بيخي ښه شو.

خوشحال: بوټي چېرې دي؟

ليلا: رومي بانجان، تور بانجان او مرچ په ګراج کې دي. توراييي او کدو په موټر کې ايښي دي.

خوشحال: پارو او ټاپ سايل چېرې دي؟

ليلا: پارو هم په ګراج کې په الماري کې ايښي دي. زه به د بوټو ځايونه غوچ کړم. ته به ټاپ سايل او پارو له خاورې سره ګډ کړې.

خوشحال: هر بوټي ته څومره پارو واچوم؟

ليلا: ګومان کوم چه هر بوټي ته به يوه قاشقه بس وي.

خوشحال: نور شيان چېرې کړو؟

ليلا: ګندنه د کور شاته کړو او بادرنګ، هندوانې او خټکي د کور په څنګ کې د کټارې خوا ته کړو.

خوشحال: ته يې ځايونه ښبه کړه چه زه يې جوړ کړم.

ليلا: ځايونه دې يې پلار ته ښه معلوم دی. هغه به يې درته ښبه کړی.

خوشحال: دا سرې ملی چېرې کرئ؟

ليلا: هغه د ترکاری د پټی په پولو کړو.

خوشحال: نعناع چېرې کښېنوو؟

ليلا: نعناع هلته ليرې د ونو خوا سره کښېنوو. که يې دلته کښېنوو
ټوله دنيا نيسي او په عذابوی مو.

خوشحال: دِ گندنې تخم مو له کومه کړ؟

ليلا: د گندنې تخم ژمی امين له کابله راووړ.

خوشحال: گندنه دلته کېږی؟

ليلا: هو! زمونږ ملگری کرلې ده. پروسږ کال ډېره ښه په زور کې وه.

New Vocabulary

Nouns

lawn *M2* [chamán] چمن

vegetable *M3* [tarkārí] ترکاری

bed *M3* [paṭáy] پټی

tree *F1* [wə́na] ونه

branch *M2* [khāx] خاښ

tea rose *M irreg.* [morsál] مرسل

plant *M3* [búṭay] بوټی

manure, fertilizer *M irreg.* [pārú] پارو

shelf *F2* [almaráy] الماری

dirt, dust *F1* [khā́wra] خاوره

spoon *F1* [qāshúqa] قاشقه

behind *F3* [shā́] شا

fence *F1* [kaṭārá] کټاره

boundary, edge *F1* [púla] پوله

world *F3* [dunyā́] دنيا

seed *M2* [tókhəm] تخم

strength *M2* [zor] زور

Vegetables and fruits

peach *M irreg.* [shaftalú] شفتالو

tomato *phr.* [rumí banján] رومی بانجان

eggplant *phr.* [tór banján] توربانجان

kind of squash *M irreg.* [turāyí] تور ایی

pumpkin *M irreg.* [kadú] کدو

leek *F1* [gandaná] گندنه

cucumber *M2* [bādráng] بادرنگ

watermelon *F1* [indwāná] هندوانه

melon *M3* [khaṭakáy] ختکی

radish *phr. w/ F3* [sra muláy] سره ملی

mint *F3* [nāná] نعناع

Adjectives

level *1* [awár] اوار

ready *1* [tayár] تیار

upper *4* [pās] پاس

enough *4* [bas] بس

known *1* [mālúm] معلوم

far *4* [lére] لري

English words

garage *M2.* [garáj] گراج

topsoil *M2.* [tāpsáyl] تاپ سایل

Verbs

mow *smp. tr.* [reb-́] ریب-

turn over *smp. tr.* [aṛaw-́] اړو-

prune *phr.* [kurpa kaw-́] کورپه کو-

dig *der. tr.* [ghawchaw-́] غوچو-

mix *der. tr.* [gaḍaw-́] گډو-

sow *smp. tr.* [kar-́] کر-

mark *phr.* [nəxa kaw-́] نښه کو-

plant *smp. tr.* [kenaw-́ کښېنو-

catch, arrest *smp. irreg.* [niw-́] نیو-

cause trouble *id.* [pə azābaw-́] په عذابو-

Adverbs, phrases, idioms

yet, still [lā] لا

good for you [kháyr wese] خیر یوسي

how much [tsúmra] څومره

Practice

1. Memorize the following lines of Laylā's from the dialogue:

زه به اول د شفتالو د ونې وچ ښاخونه پرې کړم، بیا به مرسل کورپه کړم. وروسته له هغې نه به په پټی کې کومك در سره وکړم.

Now construct sentences along the model describing things you intend to do: ...

زه به اول ... ، بیا ... وروسته له هغې نه ....

2. Using the noun شا, ask and answer questions about the location of objects behind other objects, e.g.

a: موټر چیرې دی؟

b: د کور شاته دی.

3. List things that cause you trouble, e.g.

امتحان مې په عذابوي.

4. Describe a yard or garden you are familiar with. Include the location of trees, bushes, and flower beds.

5. Answer the following questions:

١. امان او لیلا څه شی کوی؟

٢. د پټی په کار کې څوك كومك ورسره کوی؟

٣. لیلا وروسته له مرسلو له کورپه کولو نه څه کوی؟

٤. خوشحال بوټی چېرته پیدا کړل؟

٥. چمن چا ورېبه؟

٦. لیلا نعناع ونو ته نژدې ولې نه کړی؟

Section 2: Clauses with چه

چه Clauses Used as Nouns

<u>چه clauses as reported speech</u>

'They say that rain is the mercy of God.'	وایي چه باران د خدای رحمت دی.
'I know that you are dear to yourself.'	پوهېږم چه ځان ډېر درباندې گران دی.
'The cricket said to him that he [the cricket] had sung the whole year.'	چرچرك ورته وویل چه ټول کال مې سندرې ویلې.

<u>چه clauses reporting consequences</u>

'Sometimes it snows so much that the streets are completely blocked.'	کله کله دومره زیاته واوره اورېږي چه سرکونه بیخي بندېږي.
Wait so that [we can see] what they have.'	ته ودرېږه چه څه شی لري؟
'Tomorrow we'll send Asad to buy a good, big lamb.'	سبا به اسد ولېږو چه ښه لوی پسه واخلي.

<u>چه clauses translating as infinitives in English</u>

'I want to take my lunch from home.'	زه غواړم چه خپله ډوډۍ له کوره یوسم.
'They tried to get these names accepted.'	دوی کوشش وکړ چه هغه نومونه عام کړي.
'I want to go too.'	زه هم غواړم ورشم.

ERIC

چه clauses functioning as logical subjects or complements

'My intention tomorrow is that I will bury him alive.' [line from landay]	سبا مي نيت دی چه ژوندی يې ښخومه.
'The hope is that it won't be serious.'	اميد دی چه خطرناکه به نه وی.
'It's good that you came.'	ښه شو چه راغلې.
'Among Pashtuns it is not necessary that a guest be invited.'	په پښتنو کې دا ضرور نه ده چه مېلمه وبلل شي.

چه clauses after idiomatic expressions

'In short, there is a difference between guests and travelers.'	لنډه دا چه مسافر او مېلمه فرق سره لری.
'It looks like you also want to buy it for Theresa.'	لکه چه ته هم غواړې چه تريسا ته يې واخلې.
'It's possible that they haven't seen each others' face.'	ښايي چه د يو بل مخ يې هيڅ نه وی ليدلی.

ERIC Full Text Provided by ERIC

چه Clauses Used as Adverbs

'When Mike saw the pizza he turned to me.'	مایك چه پیځه ولیده ماته یې مخ راواړاوه.
'When a girl also becomes of age her mother and father want to give her [in marriage].'	نجلۍ هم کله چه پېغله شي مور او پلار یې غواړي چه ور یې کړی.
'When people in the villages go from one place to another, they ride a horse or donkey.'	کله چه خلك په کلو کې له یوه نه بل ځای ته ځی، په خرو یا اسونو سپرېږی.
'Until I get my own I can use Mike's.'	څو چه زه خپل اخلم د مایك استعمالولی شم.

Note:
If the sentence is such that the word چه would come first, the subject of the چه clause occurs before the چه , e.g. مایك in the first example sentence. This occasionally happens when the چه is preceded by another word, e.g. نجلۍ هم کله چه... in the second example sentence.

Practice

1. Construct endings for the following sentences.

١. گومان کوم چه ...
٢. په امریکا کې خلك وایی چه ...
٣. پوهیږو چه ...
٤. مور او پلار مې غواړی چه زه ...
٥. معلم مو کوشش کوی چه ...
٦. سبا ښایی چه ...
٧. لکه چه ...

٨. پرون مي ملگری وویل چه ...

٩. څنگه چه زه راورسیدم ...

١٠. دا ضرور نه ده چه ...

2. Translate the following sentences from previous dialogues and readings into idiomatic English.

١. ستاسئ خوښه چه هر څه کوئ.

٢. ته يي ځایونه نښه کړه چه زه يي جوړ کړم.

٣. مثلاً که د چا تبه وی ورته وایی چه د خوسي پوست واغونده.

٤. راته وواېه چه له چا نه مخ پټ کړم او له چا نه يي پټ نه کړم.

٥. مېږتانه له چرچرك نه پوښتنه وکړه چه ټول کال دي څه کول چه
اوس په ځان پورې حیران يي؟

٦. دوکاندار ته يي وویل چه له واسکټ نه چپني ته زیات ضرورت لرم.

٧. همدا ؤ چه مېږتانه ته ورغی چه کومك ورسره وکړی.

٨. همدا دلیل دی چه د پښتو شفاهی سندري، د ناکامي مینې له
سوز نه ډکي دی.

٩. لنده دا چه په پښتنو کي مینه او مین شته، خو د اجتماعی
دودونو له امله اکثره ناکامه وی.

١٠. د هلك کورنۍ د نجلۍ کورنۍ ته تر هغو ریبار ور لیږی څو چه
د هو یا نه قاطع ځواب ورنه واخلی.

١١. څنگه چه له مارکېټ نه تېر شي، ښی لاس ته دي مگنولیا روډ دی.

١٢. ستاسي له خبرو نه داسي ښکاری چه په افغانستان کي مینه او
مینتوب هیڅ نشته.

Section 3: Reading

په افغانستان کې کرنه بیخی ابتدایی شکل لری. خلك د کرنې لپاره تراوسه هم له حیواناتو په تېره بیا، غویو او ډېرو ابتدایی سامانونو نه لکه ژغ، سپاره، ماله، گدیال او بیل کار اخلی. لو په لور کوی.
مېوې چه پخې شې ځینې یې لکه، توت، زردالو او الوچې ځندل کېږی. مگر نورې یې لکه منې، ناك ، انگور، او نور اکثره په لاس او یا ځینو وسایلو لکه کوچکه تولول کېږی.

کرنه پرته له نورستان نه په نور افغانستان کې عموماً د نارینه وو کار دی. اما په نورستان کې د کور کار نارینه او د صحرا کار ښځې کوی.

خلك اکثره له حیوانی او انسانی پارو نه کار اخلی. کیمیاوی پارو هم لږڅه رواج شوی مگر عام شوی نه دی. د پارو د ورلو لپاره عموماً له خرونه استفاده کوی. مگردنورو شیانو د ورلو راوړلو لپاره له نورو حیواناتونه لکه اس، کچر، اوښ او غوایی کار اخلی.

کومې مهمې غلې چه په افغانستان کې کرل کېږی هغه غنم، جوار او وریژې دی. خو جودر، باقلی، مېږ، مشنگ، شرشم، کونځلې او داسې نور هم کرل کېږی.

په ترکاری کې پیاز، گندنه، بادرنگ، ترې، شلغم، بانجان، رومی بانجان تورایی، کدو او نور شامل دی.

د افغانستان ختکی ډېر خواږه او خوندور دی او بیخی زیات شهرت لری. په مېوه کې د افغانستان انگور، انار او منې په منطقه کې بیخی مشهور دی. وایی چه په کندهار او هرات کې تر څلور څلویښت ډولو نه زیات انگور پیدا کېږی. او د کندهار بیدانه انار په بل هیڅ ملك کې نه پیدا کېږی.

New Vocabulary

Nouns

agriculture *F1* [karə́na] کرنه

state, condition *M2* [shákəl] شکل

animals *M irreg.* [haywānā́t] حیوانات

ox *M1* [ghwayáy] غویی

tool *M2* [sāmā́n] سامان

yoke *M2* [zəgh] ژغ

plow *F1* [spā́ra] سپاره

land plane *F1* [mālá] ماله

harrow *M2* [gaḍyā́l] گډیال

shovel *M2* [bel] بیل

scythe *M2* [lor] لور

tools *M irreg.* [wasāyə́l] وسایل

net *F1* [kawcháka] کوچکه

outside *F3* [sārā́] صحرا

mule *M irreg.* [kachár] کچر

camel *M1* [wux] اوښ

grain *F1* [ghalá] غله

fame *M2* [shuhrát] شهرت

region *F1* [mantaqá] منطقه

Crops

mulberry *M1* [tut] توت

apricot *M irreg.* [zardālú] زردالو

plum *F1* [aluchá] الوچه

pear *M2* [nāk] ناك

grape *M irreg.* [angúr] انگور

wheat *M irreg.* [ghanə́m] غنم

corn *M irreg.* [jwār] جوار

rye *M irreg.* [jawdə́r] جودر

fava bean *M3* [bakulí] باقلی

grass pea *F3* [məy] می

green pea *M irreg.* [mashə́ng] مشنگ

linseed *M irreg.* [sharṣhám] شرشم

sesame *F1* [kundzə́la] کونځله

onion *M irreg.* [pyāz] پیاز

curly cucumber *F1* [tára] تره

turnip *M2* [shalghám] شلغم

pomegranate *M2* [anā́r] انار

Adverbs, Phrases, Idioms

fertilizer *phr.* [kimyāwí pārú] کیمیاوی پارو

somewhat *phr.* [lə́g tsə] لږ څه

seedless pomegranate *4* [bedaná anā́r] بیدانه انار

<u>Verbs</u>

reap *der. tr.* [law kaw-́] - لو کو-

shake *smp. tr.* [tsanḍ-] - څنډ

use *der. intr.* [rawājég-] - رواجېږ-

utilize *phr.* [istifādá kaw-́] استفاده کو-

<u>Adjectives</u>

primitive *4* [ibtidāyí] ابتدایي

animal *4* [haywāní] حیواني

human *4* [insāní] انساني

common *1* [ām] عام

included (thing) *1* [shāmél] شامل

delicious *irreg.* [khwandawár] خوندور

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. هغه دري مهمي غلې چه په افغانستان کې کرل کیږی کومي دی؟

۲. په افغانستان کې په کرنه کې له کوم حیوان نه ډېر زیات کار اخستل کیږی؟

۳. د کندهار او هرات د انګورو په باره کې خلك څه وایی؟

٤. په افغانستان کې له کیمیاوی پارو نه څومره کار اخستل کیږی؟

٥. میوې له ونو نه څنګه تولیږی؟

٦. په افغانستان کې د کرنی کار څوك کوی؟

۷. په افغانستان کې څه ډول ترکاری ډېره کرل کیږی؟

2. Write the following headings on the blackboard. Then 'brainstorm' with your classmates in thinking of Pashto words to include under each heading.

<u>سامان</u>	<u>غله</u>	<u>حیوانات</u>	<u>ترکاری</u>	<u>میوې</u>

Section 4: Diversions

کر د ګلو کره چه سیمه دي ګلزار شي
اغزی مه کره په پښو کي به دي خار شي
کوهی مه کینه د بل سری په لار کي
چېري ستا به د کوهی په غاړه لار شي

flower garden *n, M2* [gwəlzār] ګلزار

thorn (Pashto) *n, M3* [aghzáy] اغزی

thorn (Persian) *n, M2* [khār] خار

well (in this context also 'trap') *n, M3* [koháy] کوهی

dig *smp. tr. vb.* [kin-] کینـ-

edge *n, M2* [ghāṛa] غاړه

Unit 19: جوار يې له غنمو نه ښه وی.

Section 1: Dialogue

د اسد پلار: په خير راورسېدې؟

د جمال خان تربور: سلامت اوسې. ژوندی اوسې.

د اسد پلار: جمال خان اکا څنګه ؤ؟

تربور: نور ښه ؤ خو د فصلونو خوند يې سږکال نه و.

د اسد پلار: ولی؟

تربور: اوړی اوبه بيخی کمې وې او د بغلان شولې ډېرې وچې شوې. د جمال خان اکا د بالا دوری شولې ښې وې. خو وروسته مرض ووهلې ډېرې يې پوچې شوې. ګومان کوم چه سږکال به يې ټولې وريژې پنځه خرواره شوې وی.

د اسد پلار: غنم يې څنګه وو؟

تربور: للمی يې ډېر ښه وو. سږ پسرلی په غوری او بغلان کې ډېر بارانونه وشول. مګر د آبی غنمو خوند يې نه ؤ. ډېر يې سرخی ووهل او حاصل يې بيخی کم ؤ. د بغلان للمی له آبی غنمو نه اکثره ښه حاصل لری. رښتيا ما اوريدلی چه د کرنې وزارت د سرخی لپاره کومه دوا راوړې، خلکو ته يې ور کوی.

د اسد پلار: که رښتيا درته ووايم زه په دې باره کې څه معلومات نه لرم.

تربور: هلکان يې معلومولی شی.

د اسدپلار: هو! سبا به يې درته معلومه کړی. داسې ښکاری چه د جمال خان اکا چرت به ډېر خراب وی.

تربور: بيخي خراب دى. ځکه د ختمکيو خوند يې هم نه ؤ.

د اسد پلار: دا ولې؟

تربور: ځه يې ګرمۍ خراب کړل او ځه چينجي ووهل. په نورو کلونو کې
به يې ختمکې کابل ځه چه پاکستان او هندوستان ته هم ليږل.
مګر سږکال بيخي لږ وو او ټول يې هلته په وطن کې خرڅ کړل.

د اسد پلار: جوار يې څنګ وو؟

تربور: جوار يې له غنمو نه ښه وو، خو له چينك نه مخکې ډېر زيات
بارانونه وشول او يو ځه جوار يې پوده کړل. خو سره له دې
يې هم پنځه ويشت خرواره جوار واخستل.

د اسد پلار: هندواني يې نه وې کرلې؟

تربور: نه ډېرې يې نه وې کرلې، فقط دومره يې کرلې وې چه خپله
يې وخورى.

د اسد پلار: ستاسې خپل کښتونه څنګه وو؟

تربور: سږکال مود بالادورى ځمکه کې ټوله پنبه کرلې وه او د بغلان
ځمکه کې مو ټول لبلبو کرلى وو. پنبه دومره ښه نه وه. خو
لبلبو ډېرښه حاصل وکړ. ټول تخمين ديرش ټنه شول.

New Vocabulary

Nouns

uncle (title) [akā] اکا

disease *M2* [maráz] مرض

unit of measurement *M2* [kharwār] خروار

rust (fungus) *M3* [surkhí] سرخۍ

product, outcome *M2* [ĥāsə́l] حاصل

ministry *M2* [wezārát] وزارت

information *M irreg.* [mālumāt] معلومات

reflection, daydream *M2* [churt] چرت

heat *F irreg.* [garmí] ګرمۍ

worm *M3* [chənjáy] چينجى

shucking, husking *M2* [chinák] چينك

crop *M2* [kəxt] کښت

ton *M2* [ṭan] ټن

Crops

unirrigated wheat *M3* [lalmí] للمی

irrigated wheat *phr.* [awí ghanəm] آبی غنم

cotton *F1* [pumbá] پنبه

sugar beet *M irreg.* [lablabú] لبلبو

Greeting phrases

[zwandáy wose] . ژوندی اوسې

[pə khayr rāwə́rase de.] . په خیر راورسېدې

[salāmát wose] . سلامت اوسې

Adjectives

hollow *1* [puch] پوچ

destroyed *1* [kharāp] خراپ

Verbs

tell *der. tr.* [mālumaw-́] معلومو-

rot *phr.* [puda kaw-́] پوده کو-

Place names

M irreg [bālāduri] بالادوری

M3 [ghorí] غوری

Adverbs, Phrases, Idioms

don't/didn't come out very well [khwānd ... nə́ sta/wə] خوند ... نه شته / ؤ

this spring [ság pəsarlay] سږ پسرلی

in spite of it [sará lə de] سره له دې

Practice

1. Given the following table of equivalents:

[mána] ۸۰ منه = ۱ خروار

[pāwa] ۱٦ پاوه = ۱ من

and the knowledge that 1 پاو equals about a pound and an eighth, calculate how many tons of rice, and how many tons of corn, Jamāl Khān harvested this year. Conversely, calculate how many خروار of beets his cousin's family harvested.

2. Memorize the following sentences from the dialogue:

د فصلونو خوند يې سږکال نه ؤ.

د آبی غنمو خوند يې نه ؤ.

ځکه د ختېکيو خوند يې هم نه ؤ.

Create sentences of your own along the same lines, e.g.

پروسږکال مې د امتحان خوند نه ؤ.

ERIC

Section 2: Comparisons

'more than'/'less than' with adjectives

His corn was better than his wheat.	جوار يي له غنمو نه بهتر وو.
His wheat was worse than his corn.	غنم يي له جوارو نه بتر وو.
Asad is older than Khoshal.	اسد له خوشحال نه لوی دی.

Notes:

1. A comparative statement involving an adjective is formed by including the compared thing or person in a prepositional phrase with له ... نه

2. Adjectives in comparative statements are the same in form as adjectives in other constructions.

3. Pashto has borrowed the words 'better' [betár] بهتر and 'worse' [batár] بتر from Persian to express some comparatives. They are directly equivalent to their English glosses, and are the only specifically comparative adjectives in the language.

'more than'/'less than' with nouns

Baram Khan has more horses than Jamal Khan.	بهرام خان له جمال خان نه ډېر زيات اسونه لري.
Jamal Khan has fewer horses than Baram Khan.	جمال خان له بهرام خان نه لږ اسونه لري.
In Baghlan, unirrigated wheat usually produces better than irrigated wheat.	د بغلان للمي له آبي غنمو نه اکثره ښه حاصل لري.

Notes:

1. A comparative statement involving an noun is formed by including the compared thing or person in a prepositional phrase with له ... نه

2. The words زيات 'more' and لږ 'less' are used to modify the noun.

Practice

1. Read the following sentences, then construct possible converses.
Example:

بهرام خان د اسد له پلار نه لږ باغونه لري. (Sentence)

د اسد پلار له بهرام خان نه زيات باغونه لري. (Converse)

١. په افغانستان کې غنم له جوارو نه مهمه غله ده.
٢. بهرام خان پروسږکال له غنمو نه لبلبو زيات کرلی وو.
٣. بهرام خان د اسد له پلار نه زيات غنم واخستل.
٤. داود سږکال له پروسږکال نه ډېر کتابونه لوستي دي.
٥. تېره مياشت له دې مياشتې نه ډېر باران وشو.
٦. په غرو کې له واورې نه باران زيات اوري.
٧. د غلځي صاحب کور د امان او ليلا له کور نه لوی دی.
٨. په پاکستان کې کرنه له افغانستان نه زياته عصري ده.
٩. د افغانانو واده د امريکايانو له واده نه لوی دی.
١٠. له سرك نه دلته واوره زياته ده.
١١. د افغانستان غرونه د شمالي امريکا له غرو نه جگ دي.
١٢. د دې دکان کباب د هغه بل دوکان له کباب نه ښه دی.
١٣. د دې رستوران افغاني ډوډۍ د هغه بل رستوران له افغاني ډوډۍ نه ښه ده.
١٤. په جلال آباد کې له کابل نه زياتې شولې کرلې کيږي.
١٥. مزار له نورو ځايونو نه ښه ختکي لري.

2. Using the following table, construct sentences which compare one man's crops with the others'.

	جمعه خان	بهرام خان	د اسد پلار
غنم	١٥ خرواره	٥ خرواره	١٠ خرواره
جوار	١٨ خرواره	١٠ خرواره	١٥ خرواره
پنبه	٥ خرواره	-	-
وريژې	١٢ خرواره	٨ خرواره	-

'most'/'least'

'In Afghanistan, wheat is the most important crop of all.'	په افغانستان کې غنم له ټولو نه مهمه غله ده.
'Wheat is a very important crop in Afghanistan.' *or* 'Wheat is the most important crop in Afghanistan.'	په افغانستان کې غنم ډېره مهمه غله ده.
'Wheat is the most important crop in Afghanistan.'	په افغانستان کې ډېره مهمه غله غنم دي.
'Khoshal is the smartest student of all.'	خوشحال له ټولو نه هوښيار شاګرد دی.
'Khoshal is a very smart student in the class.' *or* 'Khoshal is the smartest student in the class.'	خوشحال د صنف ډېر هوښيار شاګرد دی.
'Khoshal is the smartest student in the class.'	د صنف ډېر ښه شاګرد خوشحال دی.

Note:

1. Superlatives are expressed in Pashto in three ways:
   a) in a comparative construction parallel to English sentences like "Khoshal is smarter than all the students in his class'
   b) in a construction with the word ډېر with normal word order. Sentences with this construction are ambiguous, as indicated in the translations of the example sentences.
   c) in a construction with the word ډېر but with the subject of the sentence placed just before the verb. These sentences are unambiguously superlative.

ERIC

Practice

1. Change the following sentences and questions so that they are unambiguously superlative.

۱. په افغانستان کې غنم، جوار او شولې ډېرې مهمې غلې دی.
۲. منې د لوګر ډېره ښه ميوه ده.
۳. جوار د کابل ډېر مهم حاصلات دی.
٤. په شمالی کې انګور ډېره عامه مېوه ده.
٥. انار د کندهار ډېره خوندوره مېوه ده.
٦. پغمان د کابل ډېره ښايسته سيمه ده.
۷. چهاردی د کابل ډېره اباده سيمه ده.
۸. بزکشی د افغانستان ډېره مشهوره لوبه ده.
۹. اتڼ د پښتنو ډېره عامه نڅا ده.
۱۰. توت د ساکو ډېره مشهوره مېوه ده.
۱۱. پلو د کابل ډېره خوندوره او ښه ډوډۍ ده.
۱۲. کابل د افغانستان ډېر زوړ ښار دی.
۱۳. هلمند ډېره اباده سيمه ده.

ERIC

Equality/Inequality

'Laylā is as tall as Rābyā (is)(tall).' لیلا دومره جګه ده لکه چه رابیا ده.

'Rābyā is not as tall as Laylā (is)(tall).' رابیا دومره جګه نه ده لکه چه لیلا ده.

'Bārām Khan has as many children as Jamāl Khān (has).' بهرام خان دومره واړه لری لکه چه جمال خان يې لری.

'Asad's father doesn't grow as much wheat as he grows beets.' د اسد پلار دومره غنم نه کری لکه چه لبلبو کری.

Notes:

1. A statement of equality is formed by using the word دومره and a clause preceded by the conjunction 'like' لکه چه.
2. In statements of equality involving adjectives, the repeated adjective in the لکه چه clause is deleted (cf. the first two example sentences above), as it is in English.
3. In statements of equality, the verb in the لکه چه clause is never deleted.

Practice

1. Use one of the adjectives listed below in comparative and equality statements of your own construction.

عام	اوار	لوړ	قاطع	زوړ	خړ
لیری	تیار	وچ	کلیوالی	ژوبل	ډك
معلوم	خوندور	ابتدایی	کم	سخت	زړور

ERIC

Section 3: Reading

پښتانه د غلو د پاکولو د پاره، د غلو د کرلو په شان، تر اوسه هم له حيواناتو او په تېره بيا غويو او ډېرو ابتدايي او طبيعي وسايلو نه استفاده کوی. مثلاً کله چه غنم وريبې درمند ورنه جوړ کړی. د درمنده د مېده کولو له پاره له ښپر نه چه، غويي يې چلوی، کار اخلی. ښپر يوه لويه مثلث ته ورته آله ده چه د ونو له خاښونو او بوټو نه يې جوړ وی. کله کله ددې دپاره چه ښه دروند شی، د ښپر دپاسه تيږې هم کېښودلې کيږی. د ښپر په يوه کونج پورې ځنځير تړلی وی. د ځنځير بل سر د غويو په ژغ پورې تړلی وی. غويي په هغو غنمو چه د درمنده گرد چاپيره اوار شوی وی او پلاله نوميږی، تر هغو گرځی څو چه ښه ميده شی. دې کار ته غوبل وايی. کله چه يوه پلاله ميده شی، هغه يوې خواته کوټه کيږی، او پر ځای يې بله پلاله جوړيږی. کله چه غنم ټول ميده او يوې خوا ته کوټه شی، بيا يې د پاکولو کار پيل کيږی. ددې کار لپاره له خاښې او باد نه کار اخستل کيږی. خلك ميده بوس او غنم په خاښې پورته غورځوی. بوس باد وړی او غنم، ځای په ځای بېرته لويږی. دې کار ته بادول وايی. بيا يو شمېر غويي چه ځنگ په ځنگ سره تړلی وی پرې گرځوی چه گوندی هم مېده شی. دې کار ته گونديمال وايی. د غنمو له دانو نه د غټو شگو، لوټو، او وړو او نورو شيانو د جداکولو لپاره له چغل نه استفاده کيږی.

جوار چه وربېل شی او درمند ورنه جوړ شی، څه موده لمر ته پريښودل کيږی. وروسته بيا چينك کيږی. له چينك نه وروسته بيا هم څه موده لمر ته اچول کيږی چه وچ شی. کله چه ښه وچ شی، خلك يې په سوټيو وهی چه دانې يې له توکو نه جدا شی. وروسته له هغه يې په چچ ښپ وهی چه دانې يې له پك نه جدا شی.

په شولو هم اول يو شمير غويي چه ځنگ په ځنگ تړلی وی، ددې لپاره گرځوی، چه شولې له وښو نه جدا شی. بيا شولې په پايکو کې ټکوی چه پوست يې له دانو نه جدا شی. بيا يې په چچ ښپ وهی چه دانې يې له پك نه جدا شی.

New Vocabulary

Nouns

thresher *M irreg.* [tsápər] څپر

triangle *M2* [musalás] مثلث

tool *F1* [ā́la] آله

stone *F1* [tíga] تیږه

corner *M2* [kwənj] کونج

path of hay *F1* [pəlā́la] پلاله

a process... *M2* [ghobál] غوبل

pitchfork *F2* [xākhә́y] ښاخې

chaff, crushed hay *M2* [bus] بوس

unhulled grain *M3* [gunḍay] گوندی

a process ... [gundimál] گوند یمال

seed *F1* [dā́na] دانه

gravel *F1* [shә́ga] شگه

clay *F1* [lúṭa] لوټه

unhulled grain *M3* [wágay] وږی

sieve *M2* [chaghә́l] چغل

sun *M2* [nmar] لمر

stick *F3* [soṭә́y] سوټې

cob *F1* [tuká] توکه

stem, straw *M2* [wāxә́] واښه

water wheel *F1* [pāykó] پایکو

flake from corncob *M2* [pak] پك

Verbs

clean *der. tr.* [pākaw-́] -پاکو

pull, push *smp. tr.* [chalaw-́] -چلو

spread *der. tr.* [awaraw-́] -اوارو

is called *der. int.* [numég-] -نومیږ

pile *vb phr.* [kwəṭa kég-] -کوټه کیږ

throw *smp. int.* [ghurdzaw-́] -غورځو

fall *smp. int.* [lwég-] -لویږ

winnowing *der. tr.* [bādawә́l] -بادول

be husked *phr.* [chinak kég-] -چینك کیږ

spread *smp. tr.* [achaw-́] -اچو

winnow *phr.* [tsap wah-́] -څپ وهـ

grind, knock *smp. tr.* [ṭakaw-́] -ټکو

Adverbs, phrases, idioms

like *phr.* [pə shán] په شان

similar to *phr.* [... ta wár ta] ...ته ورته

on *phr.* [lə pā́s] له پاس

around *phr.* [gә́rd chapéra] گردچاپېره

up *adv.* [pórta] پورته

for awhile *phr.* [tsә́ moda] څه موده

Adjectives

natural *4* [tabí] طبیعي

heavy *1* [drund] درund

Have You Understood?

1. Answer the questions.

١. له غويو نه په غوبل کې ځنګه کار اخستل کېږی؟
٢. په ځپر باندې درندې تېږې ولی کېښودل کېږی؟
٣. غنم په باد ځنګه پاکيږی؟
٤. ځپر ځنګه چلول کيږی؟
٥. غويی په پلاله باندې ولی ګرځول کېږی؟
٦. کومه غله لمر ته وچيږی؟
٧. شولې له وښو نه ځنګه جدا کېږی؟
٨. خلك جوار ولې په سوتی وهی؟

2. Explain what each of the tools listed below is used for.

ښاخې سوتی ځپر چغل پايکه

3. Discuss, in English, the similarities and differences among the harvesting of wheat, rice, and corn.

ERIC

Section 4: Diversions

خلك زيارت ته پتاسې وړی
ما به د جوارو پولۍ وړې چه کونده شومه

[khaləḳ ziyarát ta patāsé wṛi
mā ba de jwāro puləy wṛé tse kwə́nda swəm-a.]

shrine *n, M2* [ziyārát] زيارت
candy *n, F1* [patāsá] پتاسه
popcorn *phr.* [de jwāro puléy] د جوارو پولۍ
widow *F1* [kwə́nḍa] کونده

چه مور يې بتيارۍ وی
زوی يې نه فتح خان کېږی

[tse mór ye bātyāréy wi
zoy ye nə́ pate khān kégi.]

popcorn maker *n, F2* [bātyārəy] بتيارۍ
hero *phr.* [pate khān] فتح خان

خاونده بيايې غنم لو کړې
چه يار مې لو کړی زه به وږی ټولوومه

[khawənda byā ye ghanəm law ke
tse yar me lə́w ki zə ba wági ṭolawəm-a]

O God *phr.* [khawə́nda] خاونده
glean [wagi ṭolaw-] وږی ټولو-

Unit 20: که بارانونه وشول، للمی به وکرو.

Section 1: Dialogue

د اسد پلار: کښتونه څنګه ؤ؟

جمال خان: ډېر خوند يې نه ؤ.

د اسد پلار: ولې؟

جمال خان: له يوې خوا واوره او بارانونه و نه شول او اوبه بيخي کمې وې او له بلې خوا نه مو دهقانان او مزدوران کم وو. للمي خو مو هيڅ ونه کرل. شولې مو هم بيخي لږ وکرلې. د لبلبو او پنبې کرلو ته مو بيخي توان و نه رسيده.

د اسد پلار: کال ته څه فکر لرې؟

جمال خان: که واوره زياته واوريده او اوبه پرېمانه وې، ډېرې شولې او پنبه به وکرو. که بارانونه وشول، للمي به هم زيات وکرو.

د اسد پلار: غنم او جوار څنګه؟

جمال خان: که اوبه پرېمانه وې، غنم او جوار به هم د نورو کلونو په شان زيات وکرو.

د اسد پلار: د لبلبو او پنبې د کرلو نيت هم لرې او که نه؟

جمال خان: د لبلبو او پنبې کرل په دهقانانو او مزدورانو پورې تړلی دي. که يو شمېر نور مزدوران او دهقانان پيدا کړو لبلبو او پنبه به هم هرومرو وکرو. پروسږکال مو چه هر څه کوشش وکړ له څلورو تنونه زيات مزدوران مو پيدا نه کړل.

د اسد پلار: که نور مزدوران او دهقانان پیدا نه کړئ لبلبو او پنبه نه کړئ؟

جمال خان: یو څه به وکرو. خو که مو درې څلور تنه نور مزدوران او یو دوه تنه نور دهقانان پیدا کړل ډېر زیات لبلبو او پنبه به وکرو.

د اسد پلار: که مو دلته څوك پیدا نه کړل زه به دوه درې تنه مزدوران له لوګر نه درته راولېږم.

جمال خان: که دا کار وکړې له مونږ سره به ډېر لوی کومك وی. که لبلبو نه وی، نو پنبه خو به زیاته وکرو.

د اسد پلار: که مې پیدا کړی شول، یو دوه دهقانان به هم درته راولېږم.

جمال خان: که دا وشی، نو بیا لبلبو او شولې هم کرلی شو.

New Vocabulary

Nouns

tenant farmer *M1* [deqān] دهقان

laborer *M1* [muzdúr] مزدور

ability *M2* [twān] توان

Phrases

on the one hand ... له یوې خوا

on the other hand ... له بلې خوا

Practice

1. Memorize the sentence

له یوې خوا واوره او بارانونه و نه شول او اوبه بیخی کمې وې او له بلې خوا نه مو دهقانان او مزدوران کم وو.

Use the phrases ... له یوې خوا ... له بلې خوا in sentences of your own construction.

Section 2: Conditional Statements

Examples

'If Asad comes, I will see him.'

که اسد راشی، زه به یې وګورم.

or

که اسد راغی، زه به یې وګورم.

'If I buy the orchard, Asad's father will be pleased.'

که زه باغ واخلم، د اسدپلار به خوشحاله شي.

or

که ما باغ واخسته، د اسد پلار به خوشحاله شي.

'If the weather is good tomorrow, we will go on a picnic.'

که سبا ته هوا ښه وی، مېلې ته به لاړ شو.

or

که سبا ته هوا ښه وه، مېلې ته به لاړ شو.

Notes:

1. Conditional statements are statements about future possibilities. There are two clauses in a conditional statement: the first clause, which starts with که, contains the condition or possibility; the second clause gives the result.

2. The verb in the که clause of a Pashto conditional is in the present or past perfective tense.

3. If the verb in the که clause of a conditional is in the past perfective tense, all other rules regarding pronoun deletion, case endings, etc., are as usual with past tense verbs.

4. The verb in the result clause is in the future, i.e. in present perfective with به .

5. For conditional sentences, وی is considered perfective.

Practice

1. Explain the structure, use of tenses, and meanings of the following sentences from the dialogue.

١. که واوره زیاته واوریده او اوبه پرېمانه وې، ډېرې شولې او پنبه به وکرو.

٢. که بارابانونه وشول، للمی به هم زیات وکرو.

٣. که یو شمېر نور مزدوران او دهقانان پیدا کړو لبلبو او پنبه به هم هرومرو وکرو.

٤. که نور مزدوران او دهقانان پیدا نکړئ لبلبو او پنبه نه کرئ؟

٥. که مو درې څلور تنه نور مزدوران او یو دوه تنه نور دهقانان پیدا کړل ډېر زیات لبلبو او پنبه به وکرو.

٦. که دا کار وکړې له موږ سره به ډېر لوی کومك وی.

٧. که لبلبو نه وی، نو پنبه خو به زیاته وکرو.

٨. که مې پیدا کړی شول، یو دوه دهقانان به هم درته راولېږم.

2. Finish the following sentences.

١. که زه پښتو ښه زده کړم...

٢. که د شنبې په ورځ هوا ښه وه ...

٣. که مو نوی موټر واخست ...

٤. که معلم صاحب را نه غی ...

٥. که وخته رخصت شوو ...

3. Add که clauses to the following results.

١. ... زه به تل پښتو وایم.

٢. ... زه به دوه هفتې نه یم.

٣. ... افغانستان ته به لاړ شم.

٤. ... رستوران ته به لاړ شو.

٥. ... امتحان به واخلی.

Section 3: Reading

په افغانستان کې د ځمکو خاوندان او بزگر عموماً په کليو کې اوسي. کروندې ځينې کلی ته نږدې او ځينې يې له کلی نه تر پنځو شپږو ميلو پورې لرې وي. کله کله د ځمکو دخاوندانو کلاوې دهغو په خپلو ځمکه کې وي. خو دا اکثره هغه خلك دي چه زياته ځمکه لري. په شرقي، مرکزي او ځينو جنوبي سيمو کې د ځمکو خاوندان ډېرې ځمکې نه لري. په اوسط ډول د هر مالك ځمکه د درې څلورو جريبو تر منځ وي. د ننگرهار، لغمان،کابل، ميدان، لوگر، غزني، پکتيا او باميانو په سيمو کې عموماً څوك له دوه درې جريبو نه زياته ځمکه نه لري. يوازې ځينې کسان پنځلس شل جريبه ځمکه هم لري. په شمالي او غربي سيمو کې ډېر خلك په شلگونو اوسلگونو جريبو ځمکه لري.

په کومو ځايونو کې چه د ځمکو خاوندان لږ ځمکه لري، هلته هره کورنۍ خپله ځمکه خپله کري. خو که د ځمکې خاوند رسمي يا مذهبي مقام يا وظيفه ولري، ځمکه يې، معمولاً، دهقان يا مزدور او يا اجاره دار کري. په کومو سيمو کې چه د ځمکو خاوندان زياته ځمکه لري هلته کرنه دهقانان او مزدوران کوي.

دهقان هغه څوك دي چه کار دي کوي او د توليد وسايل عموماً، ټول د ځمکې خاوند ورته برابروي. په پای کې د ځمکې حاصل څه خاوند اخلي او څه دهقان. په کومو ځايونو کې چه ځمکې لږ وي او دهقانان زيات پيدا کيږي هلته زيات حاصل د ځمکې خاوند اخلي او لږ يې دهقان ته ورکوي. مثلاً په کابل کې د حاصل درې برخې د ځمکې خاوند اخلي او يوه برخه يې دهقان ته ور کوي.

اما په کومو سيمو کې چه ځمکې زياتې او دهقانان کم وي هلته بيا د حاصل لږ برخه د ځمکې خاوند اخلي او زياته برخه يې دهقان ته ورکوي. مثلاً په غوری کې د حاصل يوه برخه د ځمکې خاوند اخلي او دوه يا درې برخې يې دهقان ته ور کوي.

اجاره دار هغه څوک دی چه ځمکه له مالك نه په اجاره اخلی او د
کال یوه معینه اندازه غله یا پیسې او یا دواړه د ځمکې خاوند ته
ورکوی. دځمکې اجاره په سیمه او د ځمکې په کیفیت پورې اړه لری.
اما کوم مزدوران چه په ځمکه کې کار کوی هغه عموماً د نهو میاشتو له
پاره نیول کېږی. د ځمکې خاوند او یا دهقان مزدور ته یوه معینه
اندازه غله او کله کله جامې او یو څه پیسې ورکوی.

په کومو سیمو کې چه مالك ډېرې ځمکې او لویې کلاوې لری، هلته
دهقان ته د اوسیدو ځای هم د ځمکې خاوند ور کوی. دغه شان
دهقان ته همسایه هم ویل کیږی. په ځینو سیمو کې بیا دهقان ځانته
ځانته ژوند کوی او د ځمکې له خاوند سره نه اوسی. مزدور هم
چېرته ځانته ژوند کوی او چېرته د ځمکې خاوند ځای او ډوډۍ
ور کوی. اجاره دار اکثره په خپل کور کې ژوند کوی.

New Vocabulary

Nouns

field *F1* [karwandá] کروندہ

center *irreg.* [markazí] مرکزی

half an acre *M2* [jiríb] جریب

middle *M2* [mandz] منځ

person *M1* [kas] کس

position *M2* [muqā́m] مقام

job *F1* [wazifá] وظیفه

contractor *M1* [ijāradā́r] اجاره دار

section *F1* [bárkha] برخه

rent *F1* [ijārá] اجاره

quality *M2* [kayfyát] کیفیت

type of tenant farmer *M irreg.* [amsāyá] همسایه

amount *F1* [andāzá] اندازه

money *F1 Pl.* [paysé] پیسې

Adjectives

official *4* [rasmí] رسمی

religious *4* [mazabí] مذهبی

fixed *1* [mayə́n] معین

Verbs

provide *der. tr.* [barabaraw-́] برابرو-

depend on, belong to *phr.* [áṛa lar-] اړه لر-

are hired *phr.* [niwəl kég-] نیول کېږ-

Preposition

according to *prep.* [pə ... póre] په پورې

Adverbs, phrases, idioms

twenties [shəlgún] شلګون

hundreds [səlgún] سلګون

means of production *phr.* [de tawlíd wasayəl] د تولید وسایل

both *phr.* [dwā̆ṛa] دواړه

living place *phr.* [de woseđo dzay] د اوسېدو ځای

some places *adv.* [chérta] چېرته

Have You Understood?

1. Discuss, in English, the difference between the following:

اجاره دار خاوند دهقان مزدور بزګر

2. Locate the areas mentioned in the reading on a map of Afghanistan. Decide, as well, where Jamal Khān's and Asad's father's farms are likely to be. Relate the information in the reading to the conversation in Section 1 about finding workers.

3. Construct possible results for the following conditions. Base the results on the information in the reading passage.

۱. که د اسد پلار نوره ځمکه واخسته...

۲. که جمال خان د خپلې ځمکې د حاصل دوه برخې دهقان ته ورکړي...

۳. که مزدور د اسد د پلار په ځمکې کې د نهو میاشتو لپاره کار وکړي...

٤. که د جمال خان یو دهقان دومره پیسې پیدا کړي چه ځمکه واخلي...

٥. که جمال خان ځمکه پیدا نکړي...

Section 4: Diversions

یوه لیوه یوه گیدړه گیر کړه او غوښتل یې چه و یې خوري. گیدړې
ته یې وویل: ما یو ډېر ښه انگور باغ لیدلی دی. راځه چه داړه ورشو
او انگور وخورو. لیوه د گیدړې خبره ومنله ځکه هغه فکر کاؤ چه اول
به انگور وخوري او بیا گیدړه. کله چه باغ ته ور واوښتل دواړو د
انگورو په خوړولو پیل وکړ. ډېر وخت نه ؤ تیر چه د باغ خاوند راغی.
گیدړه په مورۍ ووته. ځان یې په ختو ولاړه او کراره ولویده. څرنگه
چه مورۍ ډېره وړه وه، لیوه نشو پرې وتلې. دغه راز لیوه دومره
ډېر انگور خوړلی وو چه له دیوال نه هم نشو اوښتلی. خاوند گیر کړ او
ډېر زیات یې وواهه. وروسته له ډېرو زیاتو وهلو نه یې خوشی کړ.
کله چه لیوه وروسته له باغ نه ووت، کتل یې چه گیدړه له باغ نه بهر
پرته ده او په ختو لړلې ده. لیوه یې چه ولید ورته وې ویل چه ته
خو شکر ښه یې. زه باغوان ډېره زیاته ووهلم او په ختو یې ولړلم.
په لاره نشم تلی. لیوه ورته وویل راځه پر ماسپره شه. گیدړه په
لیوه سپره شوه. گیدړې په لاره نارې وهلې، روغ په رنځور سپور.

__Nouns__

wolf *M1.* [lewә́] لیوه

fox *F1.* [gidә́ṛa] گیدړه

water tunnel *F1.* [morә́y] مورۍ

mud *F1.* [khā́ṭa] خته

__Adverbs, Phrases, Idioms__

quietly *adv.* [karā̆ra] کراره

outside *adv.* [bahár] بهر

Thank God *phr.* [shúkur] شکر

I can't walk *phr.* [pә lara nә́ sәm tlay.]

په لاره نه شوم تلی

__Adjective__

sick (one) *1* [randzúr] رنځور

__Verbs__

catch *der. tr.* [giraw-́] گیرو-

accept *smp. tr.* [man-́] من-

climb over *smp. tr.* [awәxt-́] اوښت-

escaped *smp. irreg. int., pst.* [wat-́] وت-

roll around *smp. int.* [laṛ-́] لړ-

lie down *smp. int.* [lweg-́] لوېږ-

let go *der. tr.* [khwәshaw-́] خوشو-

shout *phr.* [nāré wah-] نارې وه-

Unit 21: ...که زه ستا په ځای وی

Section 1: Dialogue

د اسد تره: د ترينې په کوژده کې څه وايې؟

د اسد پلار: خيرې ډېر بد کار وکړ. که زه د ده په ځای وی سپی ته به مې ور کړې وی د المار زوی ته به مې نه وی ور کړې.

د اسد تره: نو چا ته به دې ور کړې وی؟

د اسد پلار: ولې خپل خپلوان لږ دی؟ د زمری زوی ته به مې ورکړې وه. د سلام خوريي ته به مې ورکړې وه. د جانو د ترور زوی ته به مې ورکړې وه. د سليم د خورځې زوی ته به مې ورکړې وه. د کوم بل تربره زوی ته به مې ورکړې وه او که دا هم نه وی نو يوه پښتانه ته خو به مې ورکړې وه.

د اسد تره: ولی المار پښتون هم نه بولې؟

د اسد پلار: که پښتون وی خپل پلار به يې گټلې وی. د خپلې خورلنې پت به يې ساتلی وی. د خپلو تربرونو مړی به يې له زندان نه راوړی وی او زمونږ مړی ژوندی ته به يې ځان را رسولی وی.

د اسد تره: ياره ته هم عجب سړی يې. له هر چا نه داحمد بابا پښتو غواړې.

د اسد پلار: که المار د جمال خان زوی او د سليم خان لمسی نه وی نو بيا مې نه پښتو ترې غوښتله او نه مې ننگ او غيرت ترې غوښته.

د اسد تره: که پښتو او غيرت لری او که يې نه لری زمونږ له خپلې گندې نه دی او تول کلی يې په مونږ پورې را تپی. که زه ستا

په ځای وی، خبره به مي دومره نه وی غټه کړي او کوژدي ته به مي يو دوه هلکان له خپلي ميري سره ورلېږلی وی.

د اسد پلار: که زما په ځای ته وی او زړه دي دومره دردېدلی وی، نو مخ به دي يي په کفن کي هم نه وی ليدلی.

د اسد تره: ستا خبره هم رښتيا ده. خو هر څه چه دی خپل هډ مو دی او مات لاس غاړي ته لوېږی.

New Vocabulary

Nouns

dog *M3* [spay] سپی

family friend *F1* [khwarlə́ṇa] خورلنه

honor *M2* [pat] پت

corpse, body *M3* [mə́ṛay] مړی

prison *M2* [zəndā̃n] زندان

clan, tribe, branch thereof *M2* [qām] قام

'Pashtunwali' *F irreg.* [paxtó] پښتو

blood, lineage, bone *M2* [haḍ] هډ

heart *M2* [zṛə] زړه

shroud *M irreg.* [kafán] کفن

Verbs

would have..., were [way] وی

avenge, win, gain *smp.tr. vb.* [gaṭ-] -ګټ

adhere, associate x with *smp. tr. vb.* [tap-] -تپ

ache *smp. int. vb.* [dardég-] -دردېږ

hang *smp. int. vb.* [lwég-] -لوېږ

Adjectives

odd *1* [ajáb] عجب

broken *1* [māt] مات

Pashtuns

[tarína] ترينه

[khayráy] خيری

[almā̃r] الماړ

[zmaráy] زمری

[salā̃m] سلام

[jānā̃n] جانان (diminutive جانو)

[jamā̃l] جمال

[salím] سليم

[ahmád bābā] احمد بابا

Relatives

niece *F1* [khordzə́] خورځه

grandson *M3* [nmasáy] لمسی

Adverbs, Phrases, Idioms

at least *adv.* [kho] خو

good and bad *phr.* [máṛi zwandí] مړی ژوندی

honor [náng aw ghayrát] ننګ او غیرت

Practice

1. Memorize the first sentence in the dialogue. Construct sentences along the same pattern, , e.g. په .... کې څه وایي؟ and ask your classmates questions about current events, e.g.

په جهاد کې څه وایي؟

2. Answer and discuss the following questions.

۱. د اسد پلار او تره د ترینې په کوژدې خوشحاله دی؟

۲. د اسد پلار د کوژدې په باره کې څه وکړل؟

۳. د اسد پلار او تره د الـمار د زوی په باره کې څه وایی؟

٤. د اسد پلار ولی وایی چه الـمار پښتون نه دی؟

3. Create sentences which use the following words.

درد‌یږ- سپی زندان مات عجب

Section 2: Relatives

	Male side	Terms common to both sides	Female side
Two generations above:		grandfather [nikə́] نیکه	
		grandmother [nyā] نیا	
One generation above:	father [plār] پلار		mother [mor] مور
	stepfather [plandár] پلندر		stepmother [mayrə́] میره
	uncle [trə] تره		uncle [māmā́] ماما
		aunt [tror] ترور	
Same generation:	distant cousin [terbúr] تربور	brother [wror] ورور	
	distant cousin [tərbrá] تربره	sister [khor] خور	
		husband [meṛə́] میړه	
		wife [xə́dza] ښځه	
One generation below:	nephew [wrārə́] وراره	son [zoy] زوی	nephew [khwrayáy] خوریي
	niece [wrerá] وریره	daughter [lur] لور	niece [khordzə́] خورځه
Two generations below:		grandson [nmasáy] لمسی	
		granddaughter [nmasə́y] لمسۍ	
Other generations:		great-great grandfather [ṭə́rnikə́] تر نیکه	
		great grandfather [ghwárnikə́] غور نیکه	
		great grandson [kaṛwasáy] کړوسی	
		great granddaughter [kaṛwasə́y] کړوسۍ	
		great-great grandson [kawdáy] کودی	

Practice

1. Fill in the blanks with the correct term.

١. خوشحال د اسد د پلار ________ دی.

٢. اسد د خوشحال د پلار ________ دی.

٣. امان د لیلا ________ دی.

٤. د اسد مور د خوشحال ________ ده.

٥. د اسد تره د خوشحال د پلار ________ دی.

٦. د لیلا ماما د لیلا د مور ________ دی.

٧. د خوشحال خور د اسد ________ ده.

2. Name your various relatives, e.g.

پلار مې جورج نومیږي. تره مې لیس نومیږي.

(Possibly useful vocabulary:

young *adj. 1* [káshər] کشر

middle *adj. 2* [mandzwáy] منځوی

elder *adj. 1* [máshər] مشر)

3. Draw up your family tree. Label the relatives for which there are Pashtun terms.

4. Describe your family for your teacher and classmates.

ERIC

Section 3: Past Unreal Conditions

Examples

'If I hadn't been sick yesterday, I would have gone to class.'	که زه پرون ناروغه نه وی صنف ته به تللی وی.
'If I hadn't been sick yesterday, I would go to class today.'	که زه پرون ناروغه نه وی نن صنف ته تللم.
'If you had asked, I would have sat down.'	که تا ویلی وی کښېنستلی به وی.
'If you had asked, I would sit down.'	که تا ویلی وی کښېنستلم.

Notes:

1. Past unreal conditions are clauses describing conditions or situations which didn't exist at some point in the past. These conditions are rendered in English with phrases like "If I had seen him...", "If you had asked me," etc.

2. Unreal conditions are expressed in Pashto as که clauses followed by result clauses. The verb in the که clause is a construction with the imperfective participle plus وی. The participle agrees with the subject/object as usual. وی is invariable: it does not change.

3. If the result is in the past time, the verb in the result clause is به + the imperfective participle plus وی. This وی is also invariable. (Past time results are rendered in English as "I would have sat down,", "I would have gone," etc.)

4. If the result is in the present time, the verb in the result clause is in the past imperfective tense. (Present time results are rendered in English as "I would sit down," "I would go," etc.)

5. In these contexts, وی by itself translates as 'had been', e.g. ...که زه ناروغه وی 'If I had been sick...'

Practice

1. In the following sentences from the dialogue, identify the unreal condition (sometimes not stated in the sentence) and the result, then translate the sentence.

١. که زه دده په ځای وی سپی ته به مې ور کړې وی...
٢. که پښتون وی دخپل پلار مرګ به یې ګټلی وی.
٣. که زه ستا په ځای وی، خبره به مې دومره نه وې غټه کړې.
٤. که ستا زړه دومره دردېدلی وی، مخ به دې یې په کفن کې نه
وی لیدلی.
٥. د خپلې خوړلنې پټ به یې ساتلی وی.

2. Finish the sentences.

١. که مې په افغانستان کې کار لرلی وی...
٢. که یې یو څه پیسې راکړې وی...
٣. که زه ناروغه وی.....
٤. که مې پښتو نه وی شروع کړې...
٥. که روسان له افغانستان نه نه وی تللی...

3. Answer the questions.

١. که دې د پښتو معلم نه وی پیدا کړی، څه به دې کړی وی؟
٢. که دې ښې ډېرې پیسې په سړک کې پیدا کړی وی، څه به
دې کړی وی؟
٣. که نن سهار مکتب ته تللی وی، څه به دې کړی وی؟
٤. که څوک صنف ته نه وی راغلی، څه به دې کړی وی؟
٥. که د روسانو د وتلو په وخت کې په افغانستان کې وی،
څه به دې کړی وی؟

Section 4: Reading

د پښتنی ټولنې زری ګڼ کهول جوړوی. له څو کهولو نه یو قام جوړیږی او له څو قامونو نه یوه قبیله جوړیږی. ځینی تاریخی اسناد ښیی چه پښتنی قبایل ډیر پخوا تشکیل شوی او په بیلو بیلو نومونو پیژندل شوی دی. یو تر ټولو نه پخوانی سند چه د پښتی قبایلو یادونه کوی هغه د هرات تاریخنامه ده. په دې کتاب کې چه هروی سیفی د ۱۳۱۲ میلادی کال په شاوخوا کې لیکلی دی یو ځای د یوې پښتنی قبیلې په باره کې دا لاندې عبارت راغلی دی:

«له بینی کاو نه .... لری د افغانانو یوه قبیله وه چه دوه زره ملاتړلی میړونه یې لرل او مشر یې هرموزتری نومیده.»

له پورته عبارات نه داسې ښکاری چه په دیارلسمه پیړۍ کې د افغانانو د ځینو قبایلو دغړو شمیر ډیر زیات ؤ. څکه څرنګه چه د هرموز د قبیلې یوازې جنګی میړونه دوه زره دی نو د ټولو افرادو شمیر یې باید زرهاووته ورسیږی. علاوه پر دې ډیر احتمال لری چه ددغې قبیلې ځینی غړی به په نورو ځایونو کې هم اوسیدل. سیفی د هرموز د قبیلې نوم نه اخلی خو خپله د هرموز له وروستی نامه «تری» یا «ترین» نه داسې ښکاری چه دا د «ترینو» ستره او مشهوره قبیله ده چه تر اوسه هم په همدې ځای او شاوخوا سیمو کې ژوند کوی.

سیفی د ځینو نورو پښتی قبایلو نومونه هم اخلی. لکه دا چه «شعیب په قوم سورنا که ؤ.»

د سیفی له عباراتو نه د پښتنو د کورنۍ ماهیت هم معلومیدلی شی. مثلاً یو ځای د پښتنو د یوه لوی مشر-المار- له خولې لیکی:

«زما پلرونو او نیکونو د هیڅ پاچا په وخت کې د مغولو خدمت نه دی منلی.»

له دې جملې اودتاریخنامې له ډیرو نورو مطالبو نه داسې ښکاری چه پښتنی کهول له ډیر پخوا نه پلرنی شکل لری. اما ډیر شواهد ښیی چه په پښتنی ټولنه کې مور هم ډیر اهمیت او لوړ مقام لری.

په دې برخه کې دېر ښه شاهد پښتو متلونه دی. لکه دا چه:
چه نه دې وی له موره، ورته مه وایه چه وروره.
چه مور يې بتهیارې وی، زوی يې نه فتح خان کېږی.
سېرلی مور پورې شملی.
چه مور میره سی، پلار پلندر سی.

New Vocabulary

Nouns

core, seed *M3* [zə́ṛay] زړی

tribe *F1* [qābelá] قبیله

documents *M irreg.* [asnā́d] اسناد

document *M irreg.* [sanád] سند

passage *M2* [ibārát] عبارت

century *F2* [peṛə́y] پېړی

individuals *M irreg.* [afrā́d] افراد

nature *M2* [mahiyát] ماهیت

baby goat *F2* [serlə́y] سېرلی

king *M1* [pāchā́] پاچا

service *M2* [khedmát] خدمت

notions *M irreg.* [matāléb] مطالب

position *M2* [moqā́m] مقام

case *F1* [bárkha] برخه

piece of evidence *M irreg.* [shāhéd] شاهد

importance *M2* [ahmiyát] اهمیت

evidence *M irreg.* [shawāhéd] شواهد

stepmother *F1.* [mayrə́] میره

Names

historian [herawí sayfi] هروی سیفی

place name [binikā́w] بینی کاو

tribal leader [harmuz tarí] هرمز تری

Pashtun individual [sho'áib] شعیب

clan name [surnāká] سورناکه

Moghul [maghwə́l] مغل

Verbs

establish *der. int.* [tashkilég-] تشکیلېږ-

mention *phr.* [yādawə́na kaw-́] یادونه کو-

be known *der. int.* [malumég-] معلومېږ-

sleep *smp. int. irreg.* [tsəmal-́] څمل-

Adjectives

historical *4* [tārikhí] تاریخی

known *inf.* [pezandə́l] پېژندل

previous *6* [pakhwanáy] پخوانی

below *4* [lã́nde] لاندې

able-bodied *2* [mlātaṛə́lay] ملا تړلی

above *4* [pórta] پورته

last *6* [wrustáy] وروستی

big *1* [stər] ستر

patriarchal *6* [plaranáy] پلرنی

high *irreg.* [lwaṛ] لوړ

Adverbs, Phrases, Idioms

extended family *phr. w/ n, M2.* [gə́ṇ kahol] گڼ کهول

History of Herat *title* [de herā̃t tarikhnāmá] د هرات تاریخنامه

A.D. *phr.* [milādí] میلادی

around, approximately *phr.* [pə shā̃w khwā̃ ke] په شاو خوا کې

probably, should *adv.* [bāyád] باید

warrior *phr.* [zangí meṛə] جنگی مېړه

thousands *phr.* [zərhā̃wo] زرهاوو

besides *phr.* [alāwá pə de] علاوه پر دې

it's very likely that... *phr.* [ḍer ɪhtɪmā̃l lari tse ...] ډېر احتمال لری چه

on its own *phr.* [khpə́la] خپله

quote *phr.* [lə khwlé na lik-] له خولې نه لیک-

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. د هرات تاریخنامه په کومې پېړۍ کې لیکل شوې وه؟

۲. د هرات تاریخنامه چا لیکلې وه؟

۳. په هغې قبیلې کې چه مشر یې هرمزتری ؤ، څومره خلك شامل وو؟

۴. کوم شواهد ښیی چه په پښتنی تولنی کې ښځې ډېر اهمیت لری؟

۵. کوم شواهد ښیی چه پښتنی کهول پلرنی شکل لری؟

2. Discuss the probable meanings of the proverbs given in the last paragraph of the reading.

Section 5: Diversions

کله چه ملا نصرالدين هلك ؤ يوه سړی پوښتنه تري وکړه چه ته لوی
يې که دې ورور؟ ملا نصرالدين ورته وويل: تېر کال مې مور راته
وويل چه ورور مې له ما نه يو کال لوی دی. نو سږکال به همځولی يو.

same age *phr.* [am dzólᶦ] همځولی

يوه ورځ ملا نصرالدين خپله لور اوبو ته ولېږله خو له تللو نه پخوا يې
کلکه څپېړه ور کړه. او ورته وې ويل پام کوه چه منګی مات نه کړې.
لور يې په ژړا شوه. خلك په ملا نصرالدين راټول شول او ورته وې
ويل لور دې هيڅ خطا نه ده کړی ولې دې ووهله؟ ملا ورته وويل د
دې لپاره مې ووهله چه ورته وښيم چه د منګی ماتول ډېر بد کار دی.
سړی بايد خپله لور د منګی د ماتېدو په اهميت دمخه د منګی له
ماتېده نه پوه کړی. وروسته له ماتېدو نه يې څه فايده نه لری.

slap *phr.* [tsapéṛa warkaw-́] څپېړه ورکو-

use *n, F1* [fāydá] فايده

hard *adj 1* [klak] کلك

jug *n, M3* [mangáy] منګی

teach *der. tr. vb.* [po kaw-́] پوه کو-

cry *phr.* [pə zaṛa kég-] په ژړا کېږ-

gather *der. int. vb.* [ṭoleg-] ټولېږ-

mistake, fault *n, F3* [khatā] خطا

Unit 22: که ته نه وی زه نه ورتللم.

Section 1: Dialogue

د اسد تربور: زمرك چیری دی؟

د اسد پلار: التمور ته تللی دی.

د اسد تربور: خیریت ؤ؟

د اسد پلار: بهرام خان سړی را لیږلی ؤ. زمونږ نیازیو له احمدزیو سره بیا ډیر کلك جنګ کړی دی.

د اسد تربور: مرګ ژوبله هم شوې ده او که نه؟

د اسد پلار: د وهابی زوی او وراره دواړه لګیدلی خو مړه نه دی. د وهابی سړی هم زخمی شوی دی.

د اسد تربور: د احمدزیو څوك مړه یا ژوبل نه دی؟

د اسد پلار: د هغو څلور تنه لګیدلی دی. یو یې مړ دی او درې نور یې ز خمی دی.

د اسد تربور: زمرك تنها تللی دی؟

د اسد پلار: نه برات او د رسول زوی هم ورسره تللی دی.

د اسد تربور: جنګ په څه شی شوی؟

د اسد پلار: د ملك نصراله لور زمونږ د وهابی له زوی سره جوړه وه. وهابی څو وارې ریباران او سپین ږیری ور ولیږل چه نجلۍ د وهابی زوی ته ورکړی. خو ملك نصراله و نه منله. په پای کې نجلۍ د وهابی کور ته ور وتښتیده. درې ورځی مخکې احمدزیو د وهابی زوی او ورونو ته لار نیولې او په یو بل یې ډزې سره کړې دی.

د اسد تربور: نجلۍ خو به لا د وهابی کره وی؟

د اسد پلار: گومان کوم چه د وهابی کره ده.

د اسد تربور: حکومت خبر شوی دی؟

د اسد پلار: هو! خبر شوی دی. خو د وهابی خوریی راغلی ؤ او
ویل یې چه قوماندان او سپاهیان لا په کلی کې دی او حکومت ته
یې څوك نه دی بیولی.

داسد تربور: گومان کوم که ته خپله هم ورشی او خبره په کلی کې
اواره کړې ښه به وی.

د اسد پلار: ملك نصراله ډیر بد سړی دی. گومان نه کوم چه د چا
خبره به واوری.

د اسد تربور: زه باور لرم چه ستا خبره اوری.

د اسد پلار: که یې زما مخ ته کتلی خپله لور به یې د وهابی زوی
ته ور کړې وی.

د اسد تربور: زه خو وایم چه ستا ورتگ بیا هم گټه لری. که ته
ورنشی ښایی چه نوره مرگ ژوبله هم وشی.

د اسد پلار: ته نو سلیم ته ووایه چه هلکان له وسلو سره را وباسی.
ماښام به ور روان شو. گوره! که ته نه وی زه نه ورتللم.

New Vocabulary

Nouns

war, conflict *M2* [jang] جنگ

casualty *F1* [margzóbla] مرگ ژوبله

graybeard, elder *M3* [spingíray] سپین ږیری

belief *M2* [bāwár] باور

going (to someone) *M2.* [wartág] ورتگ

arm, weapon *F1* [waslá] وسله

Names

[zmarák] زمرك

[altamúr] التمور

[wahabí] وهابی

[barā́t] برات

[rasúl] رسول

[nasrulláh] نصراله

Verbs

be hit *smp. int.* [lagég-] - لګیږ

run away *smp. int.* [təxt-] -تښتـ

get, take out *smp. irreg. tr.* [bās-́] -باسـ

Adjectives

bad, difficult, stubborn *1* [bad] بد

injured *4* [zakhmí] زخمی

Adverbs, phrases, idioms

alone *adv.* [tanā́] تنها

have an agreement with *phr.* [lə ... sara jóṛ da] له ... سره جوړ ده.

a few times *phr.* [tsó wāre] څو واري

finally *phr.* [pə pā́y ke] په پای کي

... ago *phr.* [...mə́kh ke] مخکي

waylay *phr.* [lār nís-] لار نیسـ-

take ... into custody *phr.* [hukumát ta .... byāy-] حکومت ته ... بیای-

iron things out *phr.* [khabəra awāraw-́] خبره اوارو-

respect, care about *phr.* [de ... mə́kh ta gor-] د ...مخ ته ګور-

be useful *phr.* [gaṭa lar-́] ګټه لر-

Practice

1. Give idiomatic English equivalents for the following phrases or lines from the dialogue.

خیریت ؤ؟

د وهابی سړی

جنګ په څه شی شوی ؤ؟

په یو بل یې ډزي سره کړی دی.

حکومت خبر شوی ؤ؟

حکومت ته یې څوك نه دی بیولی.

زه باور لرم چه ستا خبره اوری.

2. To which tribe does each of the following belong?

د وهابی وراره   د نصراله لور   برات   وهابی

د اسد تربور   د وهابی زوی   نصراله   رسول

د اسد پلار

3. Memorize the following lines from the dialogue.

که ته نه وی، زه نه ورتللم.

زه بارو لرم چه ستا خبره اوری.

درې ورځې مخکې احمدزو د وهابی زوی او وریرونو ته لار نیولی.

Now think of different endings for the following sentences:

که ته نه وی...

زه بارو لرم چه...

درې ورځې مخکې...

Section 2: Genealogies of the Major Pashtun Tribes

Information in charts from Caroe, Olaf. *The Pathans -550 B.C. - A.D.1957.* Karachi: Oxford University Press, 1958.

Sharkbun, Sherani, etc.: individuals
Spin Tarins, Tor Tarins, Abdalis : Pashtun tribes
(Sulaiman Mts.), (adopted): locations, comments

I. Origins

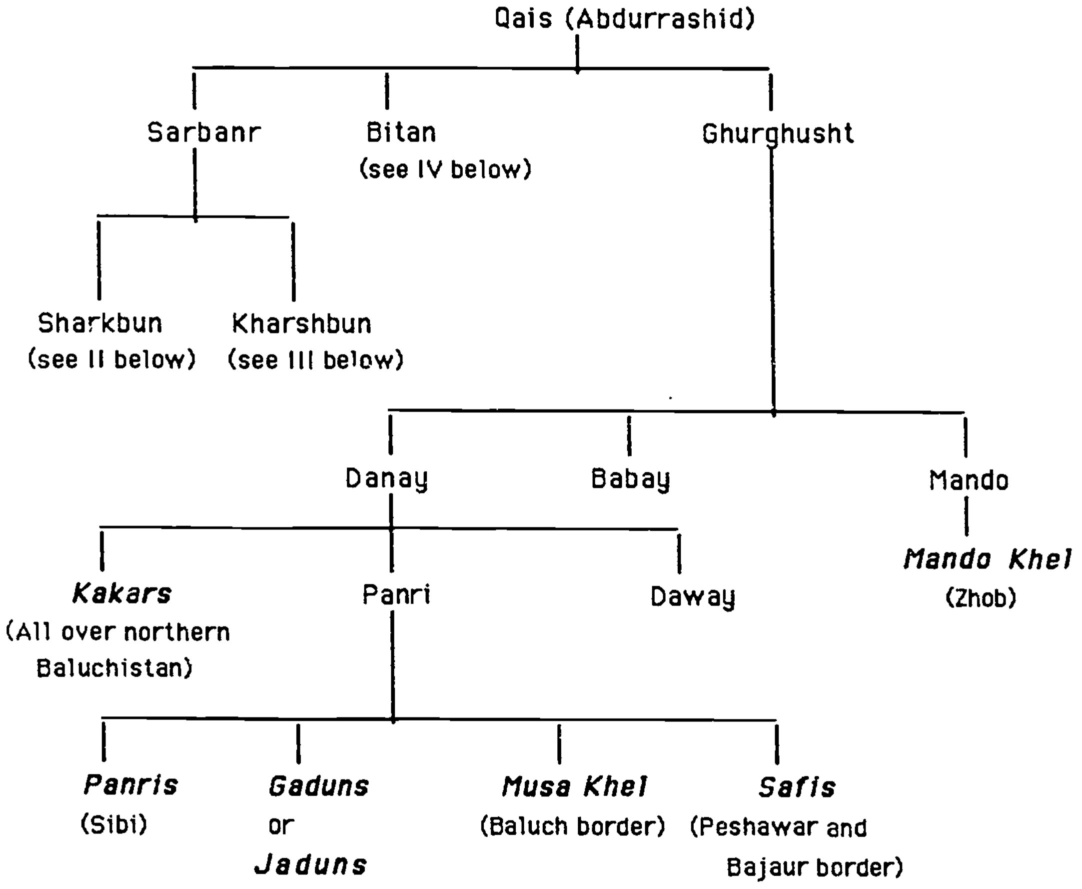

II. Western Afghans

- Sharkbun (or Shakarbun or Sharjyun)
  - Sherani (from a Kakar woman, so went to join Ghurghusht branch, to which Kakars belong)
    - ***Sheranis*** (Sulaiman Mts.)
  - Tarin
    - Spin (white)
      - ***Spin Tarins***
    - Tor (black)
      - ***Tor Tarins***
    - Abdal
      - ***Abdalis*** or ***Durranis*** (Afghanistan)
        - Zirak
          - ***Popalzais***
            - ***Saddozais*** (one branch) Ruled Afghanistan 1747-1818
          - ***Alikozais***
          - ***Barakzais***
            - ***Muhammadzais*** (one branch) Ruled Afghanistan 1826 - present day
          - ***Achakzais*** (Pishin and Toba)
        - Panjpao
          - ***Nurzais***
          - ***Alizais***
          - ***Ishaqzais***

          (Afghanistan, also 'Multan Pathans')
  - Urmar (adopted)
    - ***Urmars*** (Kaniguram, Logar, Peshawar; Note: Urmars are not Pathans)

III. Eastern Afghans

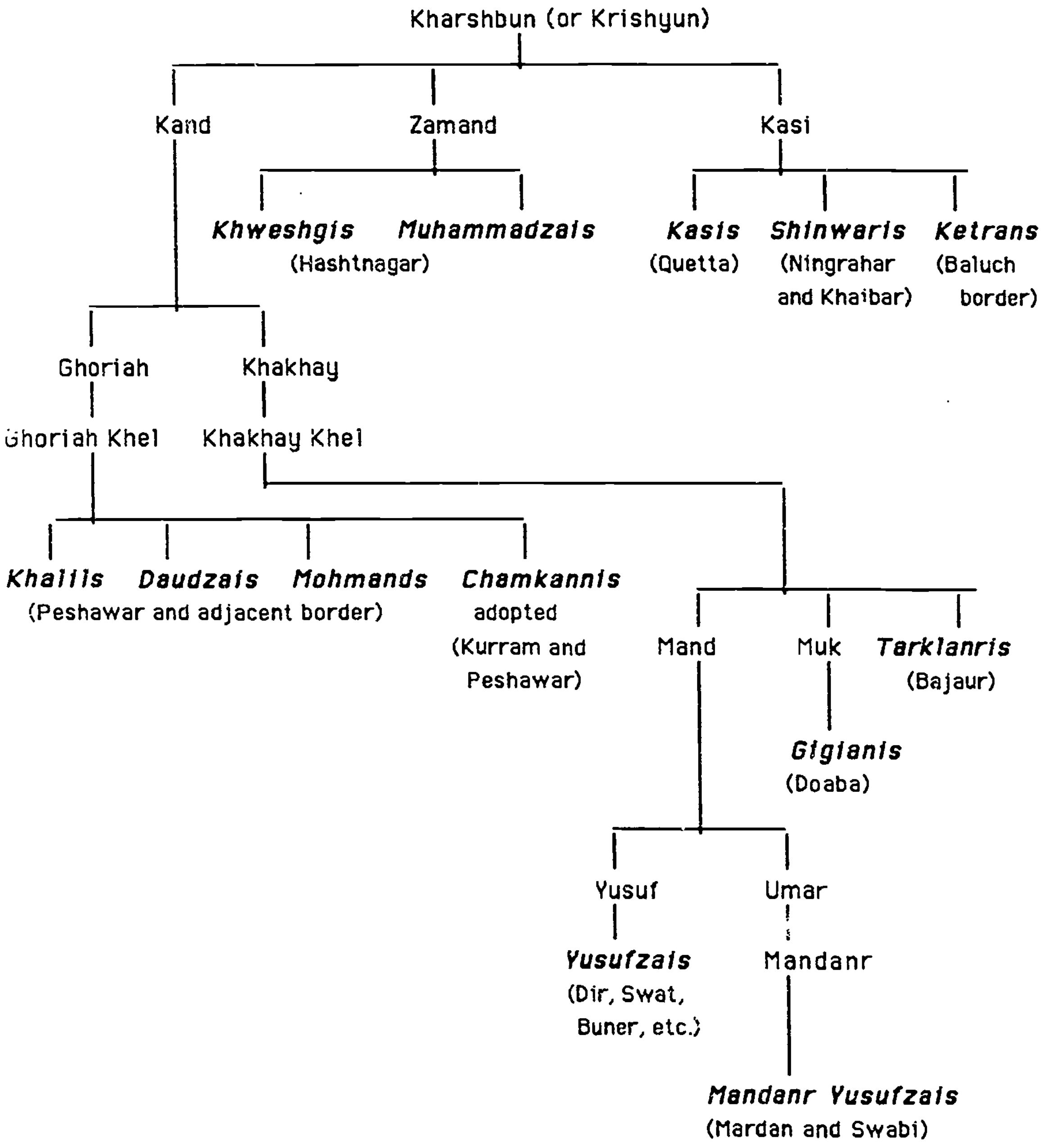

IV. Bitan (or Batni or Bait) Tribes

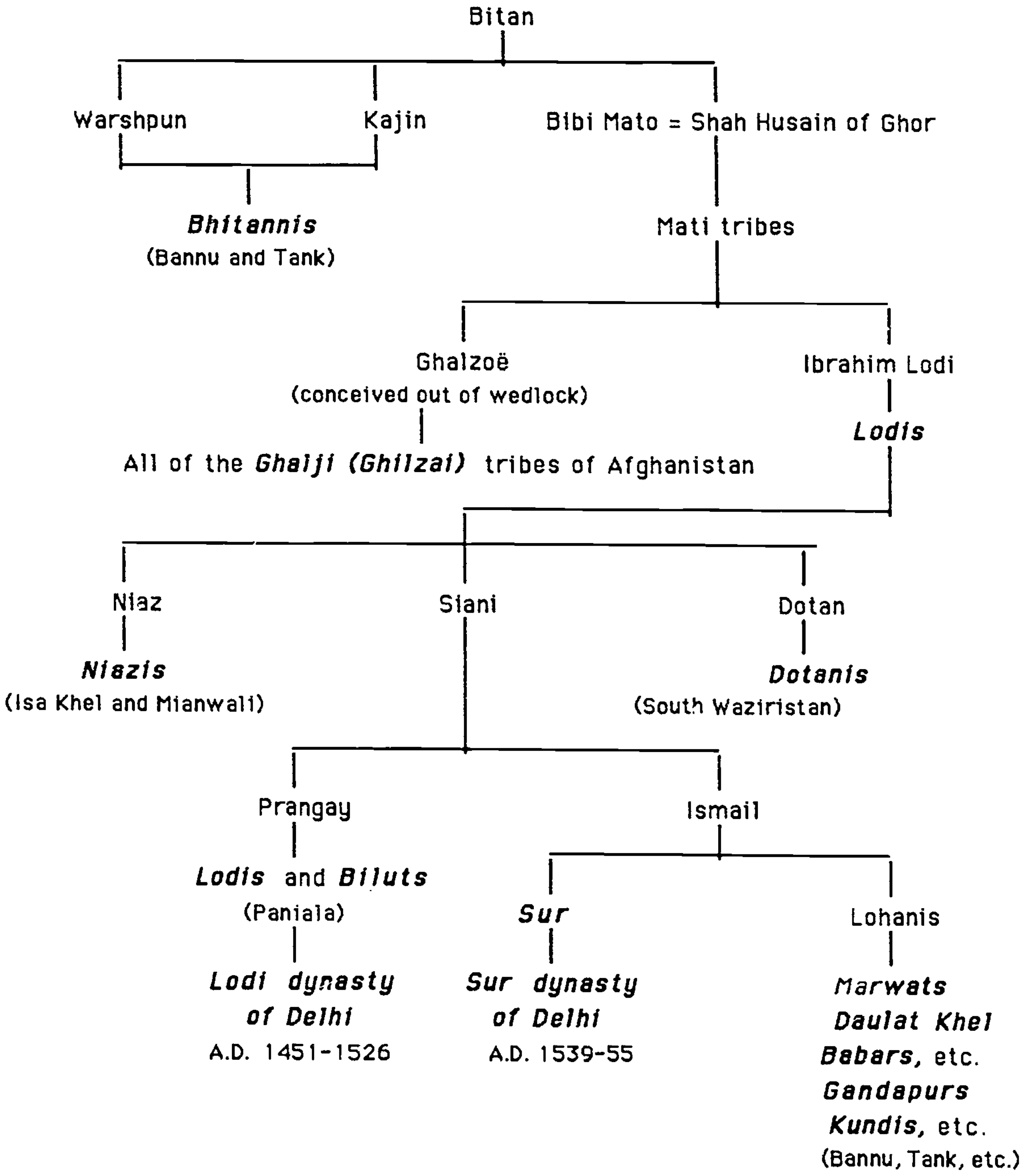

ERIC

V. Karlanri Tribes

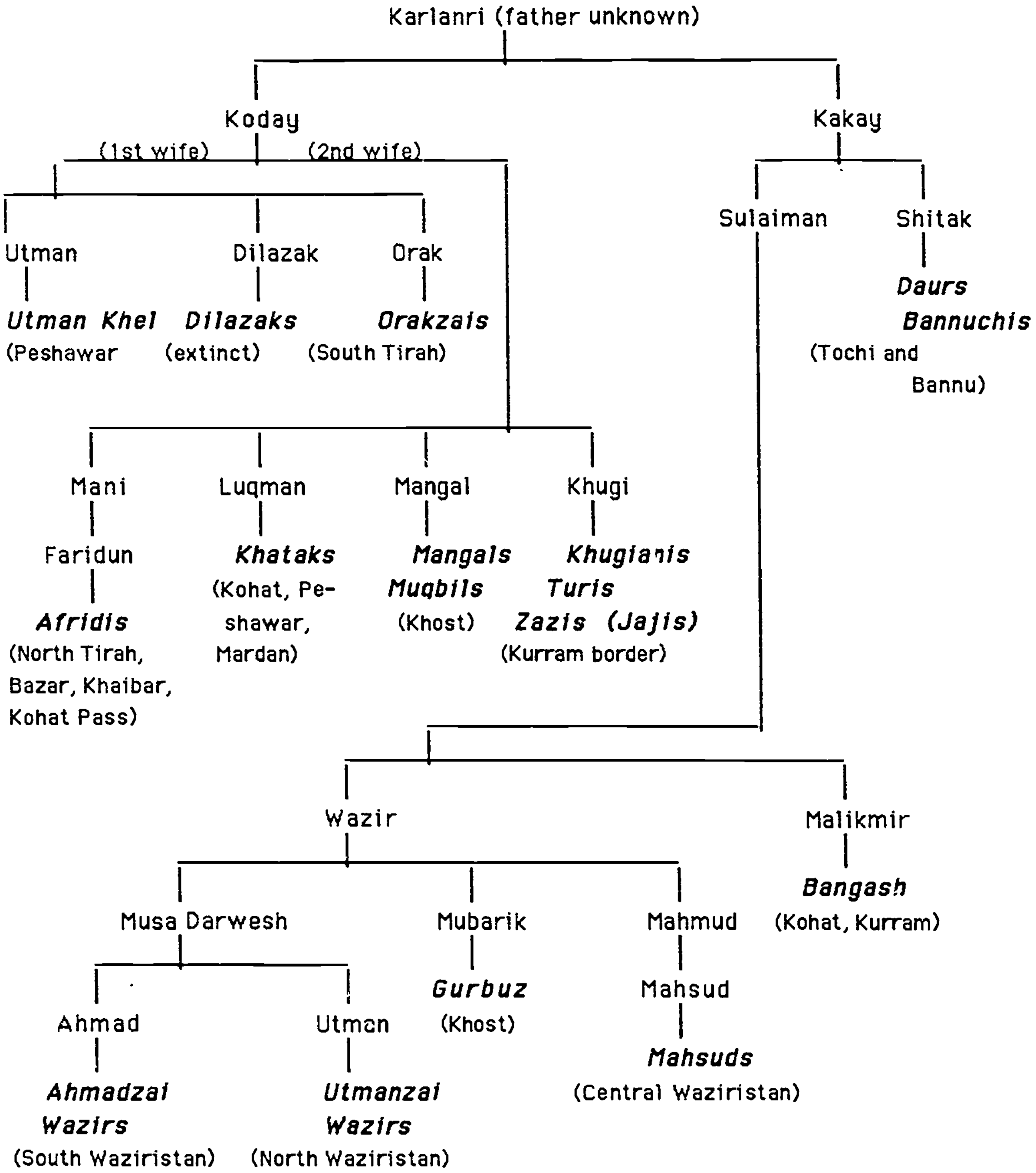

Practice

1. Locate the modern locations of the tribes on a political map of Afghanistan and the surrounding areas. Then do the same on a relief map, noting the correlation of the various mountain ranges and passes on the division between eastern (who say [paxtó]) and western (who say [pashtó]) Pashtuns.

2. Using the charts, answer the following questions.

۱. د پښتنو پلار څوک دی؟
۲. د اپریدو، ختټکو، منګلو او خوګیانیو پلار څوک دی؟
۳. د بنګښو پلار څوک دی؟
٤. د وزیرو، ګوربزو او مسودو پلار څوک دی؟
٥. د خرشبون کوم زوی د غربی افغانستان د قبایلو پلار دی؟
٦. د افریدو او ختټکو د پلرونو نومونه څه شی دی؟
۷. شیرانی چیرته اوسیږی؟
۸. د پېښور په سیمه کې کوم قبایل اوسیږی.
۹. د کابل په سیمه کې کوم پښتنی قبایل اوسیږی؟
۱۰. د غلځو د پلار نوم څه شی دی؟

Section 3: Present Unreal Conditionals

Examples

Results in the present time:

If it weren't for you, I wouldn't go there. — که ته نه وی زه نه ور تلم.

If we didn't have so much work, we would go to Baltimore. — که مو دومره ډېر کار نه لرلی بالتېمور ته تللو.

If our friends weren't coming we wouldn't buy a lamb. — که مو ملګری نه راتللی پسه مو نه اخسته.

Results in the past:

If he cared about me [in general], he would have given his daughter to Wahabi's son. — که يې زما مخ ته کتلی خپله لور به يې د وهابی روی ته ورکړې وی.

If it weren't for you, I wouldn't have gone there. — که ته نه وی زه به نه وی ورغلی.

If we didn't have so much work, we would have gone to Baltimore. — که مو دومره ډېر کار نه لرلی بالتیمور ته به تللی وی.

If our friends weren't coming, we wouldn't have bought a lamb. — که مو ملګری نه راتللی پسه به مو نه وی اخستلی.

Notes:

1. A present unreal conditional is a statement about a condition or situation that doesn't exist in the present time. Such conditions are rendered in English as 'If I were...', 'If we went...', 'If we didn't have...', etc.

2. Present unreal conditionals in Pashto are expressed in که clauses. The verb in the که clause is the imperfective participle; it does not agree with the subject/object.

3. If the result clause is in the present time, its verb is in the past imperfective tense.

4. If the result clause is in the past, its verb consists of به + the imperfective participle + وی. The participle agrees with the subject/object; وی does not.

5. Note that any formal distinction between present and past unreal conditions disappears when the verb in the که clause is وی by itself. که ته نه وی translates into English as both 'If it weren't for you' and 'If it hadn't been for you'.

Practice

1. Complete the following along the lines of the model.

Model:

که اوس ژمی وی، سرکونه به په واورو پټ وی.

خو اوس ژمی نه دی. هوا توده ده.

۱. که زما پښتو ښه وی پېښور کې مې کار پیدا کاؤ.
۲. که اسد په افغانستان کې وی، له خپل ورور سره یې کومك کاؤ.
۳. که پتنګ په روغتون کې ښه کار نلرلی، بېرته به افغانستان ته تللی وی.
٤. که امان او لیلا په کور کې پښتو نه ویلی، ورو یې هیروله.
٥. که امان موټر نه راوستلی، لیلا روغتون ته نه تله .

3. Finish the following sentences:

۱. که په افغانستان کې هیچا جنګ نه کولی...
۲. که ما دومره کار نه لرلی...
۳. که زه د خپل معلم په ځای وی...
٤. که ما داسې ښه پښتو ویلی لکه انګریزی چه وایم...
٥. که زه له خپلې کورنۍ سره اوسېدلی...

Section 4: Reading

په تير درس کي تاسي ته معلومه شوه چه پښتني ټولنه له کهولونو، قومونو او قبايلو نه جوړه ده. په دي درس کي به په پښتني ټولنه کي د بيلو بيلو قبايلو او قومونو تر منځ روابط ولولئ. پدي باره کي يوه په زړه پوري موضوع واده دی چه د بيلو بيلو کهولونو، قومونو او قبيلوتر منځ د اجتماعي روابطو اساس جوړوی. په کومو پښتنو کي چه قبايلي ژوند وی، هلته خلك ودونه په خپلو منځو کي کوی او په عادی ډول ځوك خپله لور بل قوم ته نه ور کوی.

ددي خبري دليلونه ډېر دی. يو دا چه يو قوم معمولاً له بل قوم نه جدا اوسيږی او له يو بل سره ناسته ولاړه نه لری. ځکه نو د يو بل د کور په حال هم دومره نه خبريږی او دا نه ورته معلوميږی چه ځوك لور لری او که يي نه لری. اوکه يي لری، نو څنگه نجلۍده. بلدا چه پدغو پښتنو کي دود هم داسي دی چه خلك خپله لور نژدي خپلوانو لكه وراره، خوريی، تروزی او نورو ته ورکوی. دا کار دوی هم د نجلۍ او هلك د وړوکتوب په وخت کي کوی او هم يي د بلوغ په وخت کي. دا خبره هم ځان ته دليلونه لری. يو دا چه دوی غواړی خپله پرگنه يي لويه شی. بل دا چه هلك ته د بل چا لور ودول ډېري پيسي غواړی.

په پښتنو کي دا هم يو عام دود دی چه د ورور کونډه، ورور يا د کورنۍ کوم بل غړی کوی او دي ته يي نه پريږدی چه بل چا سره واده وکړی. البته د پښتنو دغه کار د اسلامی قانون سره چه وايی کونډه آزاده ده ارخ نه لگوی.

د يوه قوم نجلۍ معمولاً په دري حالتونو کي په بل قوم کي واديږی. يو هغه وخت چه يو قوم يوه نجلۍ په بدو کي بل قوم ته ورکړی. بل دا چه د قومونو د جوړي لپاره خپلي نجوني يو بل ته سره ورکړی. دريم داچه د يوه قوم نجلۍ د بل قوم په هلك مينه شی او ورسره وتښتي. دا کار معمولاً د دښمنی سبب کيږی. په پښتنو کي ځيني ډېري ستري او حتی تاريخي دښمني له همدي نه را پيدا شويدی.

New Vocabulary

Nouns

topic *F irreg.* [mawzó] موضوع

basis *M2* [asās] اساس

status, situation *M2* [ĥāl] حال

adulthood *M2* [bulúgh] بلوغ

extended family *F1* [parganá] پرگنه

condition, situation *M2* [hālát] حالت

reconciliation *F1* [jóṛa] جوړه

enmity *F2* [duxmanə́y] دښمنی

cause, reason *M2* [sabáb] سبب

Adjectives

social *adj 4* [ɪjtima'í] اجتماعی

separate *adj 4* [judā] جدا

located *adj 4* [wāqé] واقع

free *adj 1* [azād] ازاد

Preposition

between, among *prep.* [termáns] ترمنځ

Verb

allow *dbl. irreg. vb.* [pregd-] پریږد

Adverbs, phrases, idioms

in relation to this *phr.* [pə dé bāra ke] په دې باره کې

interesting *phr.* [pə zrə póre] په زړه پورې

among themselves *phr.* [pə khpəlo mandzó ke] په خپلو منځو کې

normally *phr.* [pə adí dawəl] په عادی ډول

correspond, match *phr.* [aṛkh ... lagaw-] اړخ...لگو-

give in retribution for a wrong *phr.* [pə bádo ke warkaw-] په بدو کې ورکو-

Have You Understood?

1. Debate the following statement.

ښایی چه ملك نصراله د اسد د پلار خبره واوری ځکه ملك نصراله ته د قومونو تر منځ ښه روابط تر دې نه زیات اهمیت لری چه خپله لور د وهابی زوی ته ورکړی.

2. Answer the following questions.

١. يو پښتون عموماً خپله لور چا ته ورکوی؟
٢. کله چه يو پښتون مړ شی، کونده يې عموماً څوك ودوی؟
٣. پښتانه ولی خپلې لونې په خپل قوم کې ودوی؟
٤. اسلام د کونډې په باره کې څه وايی؟
٥. يو پښتون څه وخت خپله لور په بل قوم کې ودوی؟

Section 5: Diversions

يوه واره هلك له خپلې مور نه پوښتنه وکړه چه چېرته زېږېدلی يې؟ مور يې ورته وويل، په کابل کې. هلك بيا له مور نه پوښتنه وکړه چه پلار مې چېرته زېږېدلی دی؟ مور يې ورته وويل، په پېښور کې. هلك له مور نه بيا پوښتنه وکړه او ور ته وويل، زه چېرته زېږېدلی يم؟ مور يې ورته وويل، په کندهار کې. هلك په فکر کی شو. بيا يې وويل، نو، زه نه پوهېږم چه مونږ درې واړه څنګه سره يو ځای شو؟

be born *smp. int. vb.* [zegég-] -زېږېږ

يوې مور خپل واړه زوی ته وويل چه تل رښتيا وايه. خدای په رښتيا خوشحالېږی. زوی مور ته وويل، ته هم خدای په رښتيا خوشحاله کړه، او را ته ووايه چه شيرينی دې چېرې ايښې ده؟

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه ؤ؟

Section 1: Dialogue

تریسا: د نیازو قبیله لویه ده که وړه؟

اسد: ښایسته لویه ده.

تریسا: شمېر به یې څومره وی؟

اسد: یاره شل پنځه ویشت زره به وی.

تریسا: نیازی ټول په لوګر کې اوسېږی؟

اسد: نه په لوګر کې یوازې زمونږ او څو نورې کورنۍ ژوند کوی.

تریسا: نور نیازی چېری اوسیږی؟

اسد: نیازی په افغانستان او پاکستان کې تیت پراته دی.

تریسا: په افغانستان کې نور په کومو ځایونو کې اوسېږی؟

اسد: څینې په لغمان کې، څینې د کابل په ولایت کې، څینې په پکتیا کې او څینې په کندهار کې اوسېږی.

تریسا: په پاکستان کې چېرې اوسېږی؟

اسد: په پاکستان کې هم له پېښور نه نیولی تر لاهوره پورې په بېلو بېلو ځایو کې اوسېږی. خو ډېره ستره ټولنه یې د اباسیند نه پورې غاړه د پنجاب په میاوالی کې مېشته ده. البته پخوا ډیر نیازی کوچیان وو، اوړی به یې د هندوکش په غرو کې تېراوه او ژمی به شمال غربی سرحد یا پنجاب ته تلل. مګر د ۱۹٦۰ د لسیزې نه را وروسته پاکستان د کوچیانو د تګ راتګ په لاره کې خنډونه پیدا کړل او د افغانستان او پاکستان تر منځ د کوچیانو تګ راتګ کم شو. په افغانستان باندې د شوروریانو له یرغل نه

وروسته، د پاکستان او افغانستان تر منځ د کوچیانو تګ راتګ
ښخی بند شوی دی.

تریسا: ستا پلار خو به کوچی نه ؤ؟

اسد: پلار او نیکه مې کوچیان نه وو. مګر غورنیکه مې کوچی ؤ.
بیا یې په لوګر کې ځمکه واخسته او هلته میشت شو.

New Vocabulary

Nouns

Kuchi, nomad *M3* [kocháy] کوچی

decade *F1* [lasíza] لسیزه

hindrance, obstacle *M2* [khənḍ] خنډ

Soviets *M3* [shorawí] شوروی

invasion, attack *M2* [yərghál] یرغل

Adjectives

scattered *I* [tit] تیت

settled *I* [misht] میشت

Adverbs, Phrases, Idioms

Hindu Kush *phr.* [hindukúsh] هندوکش

Northwest Frontier *phr.* [shamāl gharbí sarhad] شمال غربی سرحد

until now, since *phr.* [rāwrústa] راوروسته

between *phr.* [de ... tər mándz] د ... ترمنځ

Places in Pakistan

Lahore [lāhór] لاهور

Abasin (Indus) [abāsín] اباسیند

Punjab [panjāb] پنجاب

Miawale [myāwālé] میاولی

Practice

1. Give idiomatic English translations for the following phrases:

تګ راتګ

د شورویانو له یرغل نه راوروسته

شمېر به یې څومره وی؟

د ۱۹٦۰ د لسیزې نه راوروسته

Construct sentences in which you use the phrases, e.g.

د ۱۹۸۹ کال نه راوروسته پښتو لولم.

2. Find the areas where Niazis are settled on a map of Afghanistan and Pakistan, and locate the cities mentioned in the dialogue.

3. Read the following description of the Tarakhel tribe.

تره خیل په اصل کې اکثره کوچیان وو او اوړی به یې په افغانستان او ژمی به یې په پاکستان کې تېراؤ. اما ځینې کورنۍ یې یو او بل وخت په کابل او ځینو نورو ځایونو کې په کلو کې مېشتې او له خپل قوم نه جدا شولې. ورو ورو خپل دودونه هم ترې هېر شول او د نورو ګاونډیو پښتنو دودونه یې غوره کړل.

Now construct a dialogue, parallel to the conversation between Asad and Theresa, incorporating the information in the description.

Section 2: Reading A

پښتني ټولنه، اصلاً، له قبايلو نه جوړه ده. خو کوم کوششونه چه د افغانستان واکدارانو، په تيرو څه باندې سلو کلونو کې، د يوه قوی مرکزی حکومت د جوړولو له پاره کړی، هغه د عنعنوی قبيلوی روابطو دکمزوری سبب شويدی.

اميرعبدالرحمن خان د افغانستان اول پاچا وُ (۱۸۸۰-۱۹۰۱) چه په دغې لاره کې يې مؤثر او کاميابه اقدامات وکړل. ده له يوې خوا کوشش وکړ چه د خپل حکومت ملکی او نظامی مؤسسات غښتلی کړی او له بلې خوا يې کوشش وکړ چه هر څوك او هر څه د يوه غښتلی مرکزی حکومت د تشکيل په لاره کې خنډ دی هغه له مينځه يوسی.

امير په دې ډير ښه پوهېده چه ددې هدف د ترلاسه کولو په لاره کې ډېر لوی خنډ قومی او مذهبی مشران دی. ځکه يې نو فيصله وکړه چه ويې ځپی. کوم قومی مشران يې چه مرکزی حکومت ته سمدستی خطر بلل هغه يې تباه کړل. مگر کوم قومی مشران يې چه د مرکزی حکومت له پاره بالقوه خطر بلل هغه يې کابل ته بوتلل او ښې تنخاگانې يې ورته وټاکلې. د امير اصلی هدف دا وُ چه دوی ټول له خپل نظارت لاندې وساتی. علاوه پردې عبدالرحمن خان د ډېرو قوی خانانو لونې هم خپل ځان او هم خپلو زامنو ته وکړې او په دې ډول يې له هغو سره کورنی روابط ټينگ کړل. قومی مشران ورو ورو ښاری خلك شول او خپل اکثره قومی خصوصيات يې بايلودل.

دا ټول ددې سبب شول چه د پښتنی ټولنې عنعنوی قبيلوی روابط کمزوری شی. ځينې پښتنی قومی مشران يې له خپلو قوميانو سره يوځای شمالی ولايتونو ته فرار کړل او هلته يې مځکی ورکړې. دغو پښتنو ورو ورو د شمالی ولايتونو د نورو اوسېدونکو دودونه غوره کړل خپل ډيرقومی خصوصيات يې بايلودل او له خپلو اصلی قبايلوسره يې

روابط وشلیدل. کوم کوششونه چه د امیر عبدالرحمن زوی امیر او لمسی حبیب اله او امیر امان اله، د افغانستان د عصری کولو له پاره وکړل، هغه هم د دې سبب شول چه یو شمېر پښتانه د حکومتی کارونو او د ژوند د تسهیلاتو له پاره کابل ته کډه وکړی او ورو ورو یې له خپلو قبایلو سره روابط وشلیږی. د افغانستان د شاهی کورنۍ غړو چه خپله هم آصلاً سدوزی او بارکزی پښتانه وو، خپل قبایلی خصوصیات او حتی ژبه بایلوده.

د محمد نادر شاه د کورنۍ د واکداری په وخت کې (۱۹۷۸-۱۹۲۹) تر بل هر وخت نه زیات پښتانه مشران له خپلو کورنیو سره د کابل ښار ته ولېږدېدل او په پای کې یې ډېرو کورنیو خپل قباېلی خصوصیات او روابط بایلودل. ددغو پښتنو مشرانو یو زیات شمیر هغه خلک وو چه له محمد نادرشاه سره یې د کابل په نیولو کې کومک کړی ؤ. دوی اکثره ځاځی، منګل ځدران، وزیر، مسعوداو احمدزی وو.

وروسته د محمد نادرشاه د کورنۍ، د واکداری، په تیره بیا د محمد داود، د صدارت په وخت کې عصری لویې لارې جوړې شوې؛ معارف زیات تقویه او پراخ شو؛ نوی ښارونه جوړ او پخوانی ښارونه زیاتره عصری او لوی شول، او حکومتی ادارې زیاتې او ډېرې پراخې شوې. دا ټول ددې سبب شول چه تر پخوا نه زیاتره پښتانه ښارونو ته ولاړ شی او ورو ورو خپل عنعنوی قبایلی روابط او خصوصیات بایلی.

د قبایلی روابطو د کمزوره کیدلو یو بل دلیل مهاجرتونه وو. ددغو مهاجرتونو په لړ کې د ځینو قبایلو یو شمېر غړی یا له نورو قومونو سره یو ځای او یا د نورو قومونو په منځ کې په یوه کلی کې ډېره شول. دغو پښتنو هم ورو ورو خپل قبایلی خصوصیات بایلودل.

New Vocabulary

Nouns

ruler *M1* [wākdā̃r] واکدار
weakness *F irreg.* [kamzóri] کمزوری
institutions *F1* [mosɪsā̃t] موسسات
establishments *M 2.* [tashkilā̃t] تشکیلات
goal *M2.* [hadáf] هدف
decision *F1.* [faysalá] فیصله
danger *M2.* [khatár] خطر
conveniences *M irreg.* [tas-hilā̃t] تسهیلات
rule, term *F irreg.* [wākdā̃rí] واکداری
characteristics *M2.* [khususyā̃t] خصوصیات
capture *inf.* [niwә́l] نیول
prime ministership *M2.* [sadārát] صدارت
education *M2.* [mārɪ́f] معارف
office *F1.* [ɪdārá] اداره
migration *M2.* [mahājɪrát] مهاجرت

Adjectives

strong *4* [qawí] قوی
traditional *4* [ananawí] عنعنوی
tribal *4* [qabelawí] قبیلوی
effective *1* [moasír] مؤثر
successful *1* [kāmyā̃b(a)] کامیاب
civil *4* [məlkí] ملکی
military *4* [nɪzamí] نظامی
strong *2* [ghəxtә́lay] غښتلی
tribal *4* [qawmí] قومی
immediate *4* [samdastí] سمدستی
potential *4* [bɪlqowá] بالقوه
urban *4* [xārí] ښاری
royal *4* [shahí] شاهی
governmental *4* [hukumatí] حکومتی

Names in Afghan government and politics

Amir Abdurrahman Khan [amir abdərāmān khā̃n] امیر عبدالرحمن خان
Amir Habibullah [amir abibulā̃] امیر حبیب اله
Amir Amanullah [amir amānulā̃] امیر امان اله
Mohmad Nadir Shah [mahamad nādər shā̃] محمد نادر شاه
Mohmad Daud [mahamad dā̃wúd] محمد داود

ERIC

Verbs

strengthen *der. tr.* [ghəxtəlay kaw-́] - غښتلی کو

destroy *der. tr.* [tabā kaw-́] - تباه کو

set up, fix *smp. tr.* [ṭāk-́] - ټك

lose *dbl. irreg. tr.* [bāyl-́] - بايل

exile *der. tr.* [farāraw-́] - فرارو

be broken, severed *smp. int.* [shked-́] - شكېد

migrate *smp. int.* [legd(ég)-] - لېږد

Adverbs, phrases, idioms

for more than a hundred years *phr.* [pə tero tsə bānde sólo kaluno ke]

په تېرو څه باندي سلو كلونو كي

become the cause *phr.* [sabab kég-] - سبب كېږ

take measures *phr.* [ɪqdāmāt kaw-́] - اقدامات كو

wipe out *phr.* [lə mándza wṛ-] - له منځه وړ

accomplishment *phr.* [tərlāsa kawə́l] تر لاسه كول

keep under surveillance *phr.* [nazārat lānde sāt-] - نظارت لاندي ساتـ

adopt *phr.* [ghwəra kaw-́] - غوره كو

modernize *phr.* [asri kaw-́] - عصری كو

more than any other time *phr.* [tər bəl árwakht na] تر بل هر وخت نه

be promoted *phr.* [taqwiya kég-] - تقويه كېږ

be expanded *phr.* [parākha kég-] - پراخه كېږ

more *adv.* [zyātára] زياتره

than formerly, from before *phr.* [tər pəkhwā na] تر پخوا نه

Have You Understood?

1. Identify the main idea (clause) in each of the following sentences from the reading.

۱. خو کوم کوششونه چه د افغانستان واکدارانو، په تیره بیا هغه باندي سلو کلونو کي، د یوه قوي مرکزي حکومت د جوړولو له پاره کړي، هغه د عنعنوي قبیلوي روابطو دکمزوري سبب شویدي.

۲. کوم قومي مشران یي چه مرکزي حکومت ته سمدستي خطر باله هغه یي تباه کړل.

۳. مگرکوم قومي مشران یي چه دمرکزي حکومت له پاره بالقوه خطر باله هغه یي کابل ته بوتلل او ښې تنخاگاني یي ورته وټاکلې.

٤. کوم کوششونه چه د امیر عبدالرحمن زوي، او لمسي امیر حبیب اله او امیرامان اله، د افغانستان د عصري کولو له پاره وکړل، هغه هم د دې سبب شول چه یو شمیر پښتنانه د حکومتي کارونو او د ژوند د تسهیلاتو له پاره کابل ته کډه وکړي او ورو ورو یي له خپلو قبایلو سره روابط وشلیږي.

٥. د افغانستان د شاهي کورنۍ غړو چه خپله هم آصلاً سدوزي او بارکزي پښتانه وو، خپل قبایلي خصوصیات او حتی ژبه بایلوده.

٦. د محمد نادر شاه د کورنۍ د واکدارای په وخت کي (۱۹۷۸-۱۹۲۹) تر بل هر وخت نه زیات پښتانه مشران له خپلو کورنیو سره د کابل ښار ته ولېږدېدل او په پای کي یي ډېرو کورنیو خپل قبایلي خصوصیات او روابط بایلودل.

2. Finish the following sentences.

۱. که عبدالرحمن خان د خپل حکومت په لاره کې پراته خندونه لیری کړی نه وی...

۲. که پښتانه قبایل هر یو لا هم په خپله سیمه کې اوسېدلی...

۳. که د افغانستان بېلو بېلو واکدرانو د افغانستان مرکزی حکومتونه نه وی قوی کړی...

٤. که ډېر پښتانه ښارونو ته نه وی لېږدېدلی...

٥. که داسې واکداران نه وی چه په افغانستان کې مرکزی حکومت ټینګ کړی...

3. Answer the following questions.

۱. عبدالرحمن خان د بېلو بېلو قومونو سره خپل روابط څنګه ټینګ کړل؟

۲. په تېرو سلو کلونو کې ولې ډېر پښتانه کابل ته ولېږدیدل؟

۳. ددې لوی دلیل څه ؤ چه پښتنو خپل قومی روابط او دودونه پرېښودل؟

٤. د افغانستان شاهی کورنۍ اصلاً په کومې قبیلې پورې اړه لری؟

٥. امیر عبدالرحمن خان ولې ډېر پښتانه مشران کابل ته بوتلل او ښې تنخاګانې یې ورته ورکولې؟

Section 3: Reading B

Pre-Reading Exercises

1. Look at the paragraphing in the passage below. Does it seem to follow English paragraphing conventions?
2. Skim the short paragraphs. What do they seem to be about?
3. In the last paragraph, there appear to be two lists. What are the lists of?
4. Skim the passage for familiar words. Underline them, then guess from them what the topic of the passage is.

الفت :

ملی یووالی

هغه خلق چه په یوه وطن کښې اوسېږی، ګته او زیان یې یو وی، د یوه واکمن امر ته یې غاړه ایښې وی، له یوه بیرغ لاندې را ټولېږی او مشترك تاریخ لری یو ملت بلل کېږی. افغانستان یو وطن دی، ددې وطن ټول اوسېدونکی یو ملت دی، ددې ملت نوم افغان دی. لکه چه په افغانستان کښې ساړه او تاوده، وچ او لانده، هسك او ټیټ ځایونه شته چه په ځینو کښې یو راز غلې، او مېوی کېږی په ځینو کښې بل راز. په ملت کې هم راز راز خلق شته چه کړه وړه یې یو له بله ځینی فرقونه لری. مونږ ته په کار دی چه په دې خبره ځان ښه پوه کړو چه وطن هغه تنګ او کوچنی کور نه دی چه د یوه پلار او د یوې مور اولادونه به پکښې استوګنه لری او نه هغه کلی دی چه ټول اسېدونکی به یې یو خیل یا قوم وی. په د ا اوسنۍ زمانه کښې ځینی داسې کورونه هم شته چه یو مسلمان پښتون له یوې روسۍ یا امریکایۍ مېرمنې سره پکښې اوسی او دواړه د یو اولاد مور او پلار وی.

هر کله چه په یوه کاله کې دا حال وی نو په یوه لوی وطن کښې به ولی هندو او مسلمان، شیعه او سنی، پښتون او تاجا‌ه د یو ملت په حیث نه اوسیږی.

زه ډېر داسې دوه ورونه پېژنم چه یو پښتو وایی او بل فارسی.

داسې پښتانه پلرونه مې هم لیدلی دی چه اولادونه یې پښتو نشی ویلی.

که مونږ په پښتو او فارسی ژبه کښې ښه څېړنه وکړو او لږې نظر وکړو دواړه ژبې د یوه باغ ونې دی چه نیالی او ریښې یې یو له بله تړلی دی.

دا چه مونږ د افغانستان اوسیدونکي د پښتون، تاجك، نورستاني، بدخشي، ترکمن، ازبك، هزاره، ایماق او عرب په نامه یادوو عیناً هماغسی مثال دی لکه چه پښتون د صافي، شنواری، مومند، اپریدی، وزیر، مسعود، یوسفزی، اڅکزی، کاکړ، بارکزی او سدوزی په نومونو یادوو.

New Vocabulary

Nouns

unity *M3* [yawwālay] یووالی

profit *F1* [gáṭa] گټه

loss *M2* [zyān] زیان

ruler *M irreg.* [wākmán] واکمن

order *M2* [ámər] امر

flag *M2* [bayrágh] بیرغ

kind *M2* [rāz] راز

child *M2* [awlād] اولاد

living *F1* [astógna] هستوگنه

lady *F1* - *[a]* [mermán] میرمن

study *F1* [tseṛə́na] څېړنه

root *F1* [níla] نیله

root *F1* [rixá] ریښه

example *M2* [mesāl] مثال

ERIC

Proper Nouns

Hindu *M1* [indú] هندو

Moslem *M1* [musulmán] مسلمان

Shia *M4* [shúya] شيعه

Sunni *M1* [suní] سنی

Tajik *M1* [tājék] تاجك

Nuristani *M3* [nuristānáy] نورستانی

Badakshi *M3* [badakhsháy] بدخشی

Turkoman *M1* [turkmán] ترکمن

Uzbek *M1* [uzbák] ازبك

Hazara *M4* [azārá] هزاره

Aymaq *M irreg.* [aymāq] ايماق

Arab *M1* [aráb] عرب

Verb

mention *der. tr.* [yādaw-́] ياد و-

Adjectives

common *1* [mushtarák] مشترك

narrow *1* [tang] تنگ

small *2* [kuchnáy] کوچنی

Variant Spellings

خلق = خلك

کښې = کی

پکښې = په کی

Adverbs, Phrases, Idioms

except *phr.* [ghāṛa yíxe wi] غاړه ايښې وی

high and low *phr.* [hásk aw ṭiṭ] هسك او ټيټ

behavior *phr.* [kṛə wṛə́] کړه وړه

it is important for us *phr.* [mung ta pə kār di] مونږ ته په کار دی

at the present time *phr.* [pə de wosanə́y zamāna ke] په دې اوسنۍ زمانه کې

as *phr.* [pə háys] په حيث

look underneath *phr.* [ləre nazár wəku] لیرې نظر وکړو

exactly *adv.* [áynan] عيناً

the same *phr.* [amāghase] هماغسې

Post-Reading Exercises

1. Give Pashto synonyms for the following words:

هماغسې	کوچنی	مشترك	واکمن	راز
عيناً	ځېرنه	ميرمنه	اولادونه	

2. Identify the sentences in which:
   a. Ulfat gives a definition of 'country' or 'nation'
   b. Ulfat states his central argument for Afghan unity
   c. Ulfat gives examples of diversity
   d. Ulfat draws parallels between diversity among Pashtuns and diversity among Afghans

3. Discuss whether recent events in Afghanistan (and the world) support Ulfat's statement that diversity need not be a barrier to unity.

Section 4: Diversions

یوه قاضی خپل نوکر ته وویل: لاړ شه یو شل کلن ځوان پیدا کړه
چه زه خپله لور ورته ورکړم. نوکر ولاړ. یو ساعت وروسته بېرته راغی.
قاضی ته یې وویل: صاحبه! شل کلن ځوان مې پیدا نکړ دوه لس کلن
ځوان هلکان راولم؟

یوه ښځه ډاکټر ته ورغله او ورته یې وویل: زما مېړه دماغی
ناروغی لری. زه یو عالم خبرې ورته وکړم. خو وروسته له یو څو
شیبو یې ټولې له یاده ووځی. ډاکټر ورته وویل: دا ناروغی نه ده،
دا د خدای رحمت دی.

یوې نجلۍ بلې نجلۍ ته وویل: زما پلار دومره سخی دی چه هره
ورځ اول زرگونو خلکو ته ډوډۍ ور کوی او بیا یې خپله خوری.
هغې بلې نجلۍ پوښتنه وکړه چه پلار دې څه کار کوی؟
په یوه رستوران کې پیش خدمت دی.

waiter *n, M1* [peshkhɪdmát] پیش خدمت
mental *adj 4* [damāghí] دماغی
generous *adj 4* [sakhí] سخی
moment *n, F1* [shebá] شېبه
judge *n, M1* [qāzí] قاضی
assistant *n, M1* [nokár] نوکر
a lot *phr.* [yaw ālám] یو عالم

Unit 24: مېلمه پالنه

Section 1: Reading

پښتانه يو شمېر دودونه او اصول لري چه د پښتونولي په نامه يادېږي. کوم دودونه او اصول چه په حقيقت کې د پښتونولي ستنې جوړوي، هغه مېلمه پالنه، بدل او ننواتې دي.

مېلمه په پښتنو کې دومره قدر لري چه وايي «مېلمه د خداى درست دى». که مېلمه دښمن څه چه نامسلمان هم وي پښتون يې قدر کوي. ځينې پښتانه مشران د نامسلمان مېلمه د خوشحاله ساتلو لپاره په کور کې د ځينو خاصو شيانو د ساتلو سپارښتنه هم کوي. پښتانه بنګو، ترياکو او مفرح ته په بده سترګه ګوري. مګر د پښتنو يو لوى مشر او د پښتو ژبې ستر شاعر او ليکوال، خوشحال خان ختټک، په دستارنامه کې ليکي چه سړى دغه شيان په کور کې بايد ولري. ځکه دى وايي ښايي کوم کافر مېلمه په سړي ورپېښ شي او و يې غواړي.

پښتون مېلمه ته ډېر زيات مصرف هم کوي او معمولاً داسې ښه ډوډۍ ورته پخوي چه خپله يې د خوړولو توان نه لري. البته په اکثره پښتني سيمو کې ښه ډوډۍ په اسانه او ارزانه نشي برابريدلى. د پښتنو په کلو کې هر وخت غوښه نه خرڅيږي او ډېر کورونه په مياشت کې يو وار هم غوښه نه خوري. خو کله چه دچا کره نازولى مېلمه ورشي چرګ يا پسه هم ورته حلالوي. البته چرګ او پسه د اکثرو پښتنو د دارايي ډېره مهمه برخه جوړوي.

کله کله کوربه د ښې ډوډۍ د برابرولو توان هيڅ نه لري. دغه شان کوربه داسې شيان لکه وريجې او يا نغدې پيسې په پور اخلي او د مېلمه لپاره ښه ډوډۍ پخوي. پښتون به مېلمه ته ډوډۍ په ډېر زيار برابروي خو سره له دې هم وايي چه «مېلمه خپله روزى خپله راوړي او زور يې د خداى ځمکه اخلي»

ددې متل معنى دا ده چه سړی باید په مېلمه سختی ونکړی او په ورین تندی یې په خپل کور کې وساتی.

د مېلمه ساتل او ښه ځای ور کول هم د مېلمه پالنې یوه مهمه برخه ده. د پښتنو کورونه اکثره تنګ وی او د مېلمه لپاره زیاتګی کوټه نه لری. ځکه نو له هغو کوټو نه چه خپله په کې اوسیږی یوه د مېلمنو لپاره خالی کوی. که مېلمه ډېر پردی نه وی له خپلې کورنۍ سره یې په یوه کوټه کې ساتی. دغه ډول مېلمه ته خپله تر ټولونه ښه او حتی نوې برستن ورکوی.

New Vocabulary

<u>Nouns</u>

principles *M irreg. DP1* [usúl] اصول

Pashtun code *F irreg.* [paxtunwalí] پښتونولی

pillar *F1 - [a]* [stən] ستن

revenge *M2* [badál] بدل

compensation *F1* [nanawāte] ننواتې

non-Muslim *M2* [nāmusulmān] نامسلمان

a drink with hashish *M irreg.* [bang] بنګ

opium *M irreg.* [taryāk] تریاك

hashish mixture *F1* [mufará] مفرح

non-Moslem *M1* [kāfír] کافر

ease *F1* [asāna] اسانه

cheapness *F1* [arzāna] ارزانه

meat *F1* [ghwáxa] غوښه

chicken *M1* [chərg] چرګ

property *F irreg.* [dārāyí] دارایی

bounty *F irreg.* [rozí] روزی

quilt *n, M2.* [bṛastə́n] برستن

<u>Adjectives</u>

respected, important *2* [nāzawə́lay] نازولی

extra *4* [zyātagí] زیاتګی

unfamiliar *2* [pradáy] پردی

<u>Verbs</u>

slaughter *der. tr. vb.* [alālaw-́] حلالو-

empty *der. tr. vb.* [khali kaw-́] خالی کو-

Names

Khushal Khān Khattak [khushāl khān khaták] خوشحال خان ختټک

'Book of the Turban' *F1* [dastārnāmá] دستارنامه

Adverbs, phrases, idioms

be appreciated *phr.* [qadər lar-] قدر لر-

even *phr.* [tsə́ tse] څه چه

accommodate *phr.* [khushāla sāt-] خوشحاله ساتـ-

suggest, recommend *phr.* [spārəxt kav-] سپارښت کو-

disapprove of *phr.* [pə bada stə́rga gor-] په بده سترګه ګور-

cash *phr.* [nághde paysé] نغدي پیسي

borrow *phr.* [pə pór akhl-] په پور اخلـ-

stingily *phr.* [pə melma sakhtí] په مېلمه سختي

openheartedly *phr.* [pə wrín tandí] په ورين تندي

in that case *phr.* [dágha ḍawəl] دغه ډول

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. کوم دودونه د پښتونولی ستني دي؟

۲. پښتانه په کور کي هر څوك ولی ساتي؟

۳. خوشحال خان څوك و؟

٤. یو پښتون د مېلمه دپاره باید څه وکړي؟

٥. مېلمه تل هغه څه خوري چه کورنۍ یي خوري؟

٦. ك په کور کي د مېلمه دپاره پوره ډوډۍ نه وي نو کوربه باید څه وکړي؟

۷. دا متل چه مېلمه خپله روزي خپله راوړي څه معنی لري؟

۸. کوربه باید مېلمه ته د شپي ځای هم ورکړي؟

ERIC

Section 2: به in More Detail

A. به + *present perfective* = 'will', 'might'

'If there's a lot of water, we'll plant rice.' — که اوبه پريمانه وي، ډېرې شولې به وکرو.

'I don't think he will listen to anyone.' — گومان نه کوم چه دچا خبره به واوري.

'We'll leave tonight.' — ماښام به ور روان شو.

B. به + *present imperfective* = 'will be.....'

'I will be eating, you will be dancing.' — زه به ډوډی خورم، ته به گډېږې.

'I'm going, you're not going.' — زه به ځم، ته به نه ځې.

C. به + وي or *present imperfective* = *sense of uncertainty, indefiniteness*

'How many might there be?' — شمېر به يې څومره وي؟

'Probably about twenty, fifteen thousand' — ياره شل پنځه ويشت زره به وي.

'Your father wasn't a Kuchi, was he?' — ستا پلار خو به کوچی نه و؟

'There is a lot of evidence that some members of these tribes lived in other areas as well.' — ډېر احتمال لري چه دغې قبيلې ځينې غړي به په نورو ځايونو کې هم اوسېدل.

'There might also be Pashtuns living in India.' — پښتانه به په هند کې هم اوسېږي.

D. به + *past perfective (usually in conditional sentences)* = 'would (have)'

'If I had been in his place, I would not have given her to Almar's son.' که زه ده په ځای وی د الماړ زوی ته به نه وی ور کړې.

'If he worked harder, he would have enough money to get married.' که ډېر کار یې کولی، دومره پیسې به یې لرلی وی چه واده یې پرې کړی وی.

E. به + و or *past imperfective* = 'used to', 'would'

'When I was at school, I used to dance every day.' زه چه په مکتب کې وم، هره ورځ به گډېدم.

'He used to spend the nights with us.' د شپې به را سره اوسېده.

'They would spend the summers in the mountains of the Hindu Kush.' اوړی به یې د هندوکش په غرو کې تېراوٌ.

F. به + *perfective participle* + وی = 'will have...' /'might have ...'

'Tor might have come.' تور به راغلی وی.

'I'll have finished the work by three.' کار به مې په درې بجې خلاص کړی وی.

'He will have read the book by this evening.' کتاب به یې مازدیگر لوستلی وی.

Notes:

1. The particle به , besides being the future marker, can also carry the notion of indefiniteness or uncertainty. In the A - F sections above, the different combinations of به and tenses are given, with their English translations.

2. In many cases, a sentence with به is ambiguous; context determines whether the sentences refers to a definite statement about the future, or a statement of uncertainty.

3. Often, به is used to 'soften' a command, e.g.

'We will meet at two (if it's all right)' مجلس به دوه بجې وکړو.

'We will meet at two (no alternatives possible).' مجلس دوه بجې کوو.

4. به can never occur with ده etc.

Practice

1. Give exact translations of the به phrases in the following sentences from previous dialogues and readings.

۱. پښتون به مېلمه ته ډوډۍ په ډېره سختۍ برابروي خو سره له دې هم وايي چه مېلمه خپله روزي خپله راوړي او زور يې دخداى خمكه اخلي.

۲. کوربه ډارېږي چه مېلمه به يې داسې گومان وکړي چه په کور کې د مېلمه د ډوډۍ توان نه لري.

۳. که دا کار وکړي موږ سره به ډېر کومك وي.

٤. د شپې به هم راسره اوسېده.

٥. کله به چه د شپې تږې شه، بيالې ته به ته اوبه به يې څکلې.

٦. نو چا ته به دې ورکړې وي؟

۷. گومان كوم چه ته خپله هم ورشې او خبره په کلي کې اواره کړې، ښه به وي.

2. Finish the following sentences.

کله چه زه وږی کېږم...

تر بل اوړی پورې...

کله چه زه مکتب کې وم...

پخوا تر دې چه موټر جوړ شي امريکايانو ...

کله چه موږ ماشومان وو، ما او ملگرو به مې ...

امان: نه! نه يې راوړي او ددې خبرې مهم دليلونه دوه دي. يو دا
چه په کلو کې رستورانونه يا د ډوډۍ د خرڅولو دوکانونه نشته.
بله دا چه که چيرته رستوران وي هم، مېلمه ته د رستوران ډوډۍ
اخستل شرم دی. حتى په ښارونو کې هم مېلمه ته پرته له وچې
ډوډۍ او يا بعضې داسې شيانو نه چه په کور کې، معمولاً، نه پيدا
کيږي، د نور څه شي اخستل شرم دی. دا کار مېلمه او کوربه
دواړه د ځان سپکاوې گڼي.

تريسا: دا ولې؟

امان: ځکه مېلمه داسې گومان کوي چه په کوربه پورې تاوان ؤ او
په دې يې نه ارزاؤ چه ډوډۍ ورته پخه کړي. کوربه داريږي چه
مېلمه او ښايي همسايگان به يې داسې گومان وکړي چه په کور کې
د مېلمه د ډوډۍ توان نه لري.

تريسا: کوربه بايد مېلمه ته تل ډوډۍ ورکړي؟

امان: هو! مېلمه چه هر وخت دچا کره ورشي د ډوډۍ ست ورته کوي.

تريسا: دا خبره د هر مېلمه په باره کې صحيح ده؟

امان: هو! دا خبره په عمومي ډول د هر مېلمه په باره کې صحيح ده.
په پای کې دا هم بايد درته ووايم چه، په عمومي ډول، مېلمه په سري
ډېر کم پيښيږي. خو په ځينو شتمنو خلکو لکه د ليلا پلار ډېر ژر
ژر پيښيږي او ځکه نو هم جدا ځای ورته لري او هم هر وخت دومره
ډوډۍ پخوي چه د مېلمنو هم بس شي.

New Vocabulary

Nouns

writing *F1* [likə́na] ليکنه

point *M3* [ṭə́kay] ټکی

table cloth *phr.* [distarkhā́n] دسترخوان

disgrace *M2* [shárəm] شرم

insult *M3* [spəkāwáy] سپکاوی

burden *M2* [tāwā́n] تاوان

Verbs

stint *smp. tr.* [spamaw-́] - سپمو

be afraid *der. int.* [ḍārég-] - ډارېږ

be worth *smp. tr.* [arzaw-́] - ارزو

Adjectives

hungry *2* [wə́gay] وږی

worthy *1* [waṛ] وړ

wealthy *1* [shtamə́n] شتمن

Adverbs, Phrases, Idioms

within one's capability *phr.* [pə wás ke wi] په وس کې وی

take care of *phr.* [chārá kaw-] چاره کو-

not enough *phr.* [pə ním nas] په نیم نس

bread (by itself) *phr.* [wə́cha ḍoḍáy] وچه ډوډی

often *adv.* [zə́r zər] ژر ژر

Practice

1. Use the following phrases in sentences and questions of your own construction.

په وس کې وی — په نیم نس — چاره کوی

څه کیږی — داریدل چه

2. Discuss the following proverbs, including information from Amān and Theresa's conversation.

بې وخته مېلمه د اسمان چرك دی.

سل بللی خایيږی، يو نا بللی نه خایيږی.

Section 4: Diversions

د يوه سړي کره مېلمه ورغی. سړی غوښتل چه له مېلمه نه ځان خلاص کړي. نو مېلمه ته يې وويل چه ښځه مې په داسې دېگۍ کې ډوډۍ پخوي چه يوه شپه وخت غواړي. مېلمه بېرته تکيه وکړه او کوربه ته يې وويل چه ستاسې دېگۍ چه په يوه شپه کې پخېږي ما هم د يوې هفتې تکيه ووهله.

د يوه سړي کره مېلمه راغی. سړی به هره ورځ دال ورته پخول. يوه هفته وروسته سړي له مېلمه نه پوښتنه وکړه چه نن څويم تاريخ دی؟ مېلمه ورته وويل چه نور خبر نه يم خو نن د دالو اتمه ورځ ده.

support *n, F1* [takyá] تکيه

park oneself on *phr.* [takyá wah-́] تکيه وهـ-

what date? *phr.* [tsoyə́m tāríkh] څويم تاريخ

be rid of *der. tr. vb.* [dzā̆n khlā̆saw-] ځان خلاصو-

lentils *n, M irreg.* [dāl] دال

pan *n, M3* [degáy] دېگۍ

Unit 25: بدل

Section 1: Dialogue

تریسا: پرون مې د پښتنو په باره کې یو لوی پېپر ولوست. په پېپر کې یو ځای لیکل شوی وو چه پښتون هرومرو خپل بدل اخلی. بدل څه شی دی؟

امان: د بدل کلمه دوه معناوې لری. کله چه یو سړی خپله لور د چا زوی ته ورکړی او دا بل شخص په بدل کې بیا خپله لور د ده زوی ته ورکړی، دې ته بدل وایی. د بدو په مقابل کې بد کول هم بدل بلل کېږی. مثلاً که یو څوك بل څوك مړ کړی او د مړی د کورنۍ کوم بل غړی قاتل ووژنی، نو ویل کیږی چه دغه شخص د خپلې کورنۍ د غړی بدل واخست.

تریسا: هره بدی چه پښتنو سره وشی بدل یې اخلی؟

امان: نه، داسې نه ده. بدی تر بدی پورې ده. که څوك د چا یو تنکی ځوان زوی ووهی ښایی ډېر زیات اهمیت ور نکړی. خو که څوك د چا تنکۍ پېغله لور ووهی نو دا ډېره بده خبره ګڼی او هرومرو یې بدل اخلی.

تریسا: ددې کار بدل به څنګه وی؟

امان: څرنګه چه په پښتنو کې ښځې باندې تیرۍ ډېر بد کار ګڼل کېږی، نو ښایی چه ددې کار بدل مرګ وی. یعنی ښایی د نجلۍ د کورنۍ غړی هغه سړی ووژنی چه دغه نجلۍ یې وهلې ده. خو دا حتمی نه ده. ښایی د نجلۍ د کورنۍ غړی، د هغه هلك د کورنۍ کومه ښځه ووهی، چه دا نجلۍ یې وهلې ده. لنده دا

چه بدل یوه پېچلې حادثه ده او په ټولو اړخونو یې پوهېدل د
پښتنو له کلتور سره پوره بلدیت غواړی.

تریسا: سړی خپل بدل څومره ژر اخلی؟

امان: د بدل اخستل کوم ټاکلی وخت نه لری. ښایی یو سړی خپل بدل
سمدستی واخلی. ښایی یو بل سړی یې په کلونو کلونو وروسته
واخلی. دا خبره هم په دې پورې مربوطه ده چه څوک د کومې بدی
بدل سمدستی اخستی شی او څوک د کومې بدی بدل سمدستی نه
شی اخستی.

New Vocabulary

Nouns

paper, article *M2* [peypə́r] پېپر

word *F1* [kalimá] کلمه

person *M2* [shakhs] شخص

wrongdoing, insult *M. irreg.* [bad] بد

assassin *M1* [qātə́l] قتل

aggression *M3* [teráy] تېری

death *M2* [marg] مرګ

phenomenon *F1* [ĥādɪsá] حادثه

aspect *M2* [aṛkh] اړخ

culture *M2* [kaltór] کلتور

familiarity *M2* [baladiát] بلدیت

Verbs

kill *smp. irreg. tr.* [wázn-] وژن-

Adjectives

young, newly grown *2* [tankáy] تنکی

complex *2* [pechə́lay] پېچلی

dependent *1* [marbút] مربوط

Adverbs, phrases, idioms

in response *phr.* [pə muqābɪ́l ke] په مقابل کې

avenge ... *phr.* [de ... badál akhl-] د ... بدل اخل-

necessarily *adv.* [ĥatmi] حتمی

quickly *adv.* [zər] ژر

Practice

1. Assume that A is the family committing the crime, and that B is the family seeking revenge. In the sentences below, label the people referred to by the underlined words and phrases as belonging to family A or family B.

که یو شوك بل شوك مړ کړی او د مړی د کورنۍ کوم بل غړی قاتل ووژنی، نو ویل کېږی چه هغه شخص د خپلې کورنۍ د غړی بدل واخست.

ښایی د نجلۍ د کورنۍ غړی هغه سړی ووژنی چه دغه نجلۍ یې وهلې ده.

ښایی د نجلۍ د کورنۍ غړی، د هغه هلك د کورنۍ کومه ښځه ووهی، چه دا نجلۍ یې وهلې ده.

2. Explain the following proverb: بدل په بدل روا دی.

legitimate act *n, F3* [rawā] روا

ERIC

Section 2: د پښتون بدل

منشي احمد جان -

د مردان د علاقې يو ګل مير نومې سړی ؤ چه د خليلو يوه کلی ته تللی ؤ. دلته يو صحبت خان نومی زميندار سره يې سترګی مه شی وه او د هغه حجرې ته به اکثره ته. يوه ورځ چه ګل مير ورغی، کښيناست، او د انګا بنګا خبرې يې را واخستې. صحبت خان ترې تپوس وکړ. ياره ما تا نه هر کله دا تپوس کړی دی چه ستا پښه په څه شی ګوده شوې ده، نو سم حال دې را ته نه دې ويلی، او په هغه دغه کې دې خبره تېره کړې ده. نن خو به خامخا را ته دا حال وايې او که اوس دې هم را ته ونه ويل نو زه به ډېر خپه شم او پوه به شم چه د دوستی په سترګه را ته نه ګورې. بيا به زه هم خان ونغارم.

ګل مير: يار، ته په نه څه خبره خپه کېږې. ما دا خبره نه کوله څکه چه تېرې هېرې قصې را يادول هسې زړه خوږول دی. خو ما سره دا لوز وکړه چې دا حال به پټ زړه کې اچوې او بل ډېر خوږ دوست ته به يې هم نه وايې.

صحبت خان: په ډېر شوق سره.

ګل مير: ما د مردان په علاقه کې په يوه کلی کې زميندارى کوله او د خدای په فضل ښه غوړ وم. يو زوی لور مې هم وو او ښځه مې ډېره ښايسته وه. ډېره موده په خندا خوشحالۍ وخت تېرېده.

څه موده پس زمونږ په خوشحالۍ کې کرچ پريووت. ښځه به مې اکثره خپه خپه غوندې وه. ډېر ځله مې ترې تپوسونه هم وکړل خو حال يې ونه وايه.

دې نه پس يو ځل دوه زه پوه شوم چه زما ښځه نيمې شپې نه پس څو ساعته غيبه وی بيا را شی. په دې زما زړه کې قسم قسم شکونه پيدا شول. يوه شپه مې شوګيره وکړه. چه نيمې شپې نه شپه واوړېده او چوپه چوپيا شوه نو ښځې مې لوپټه په سر کړه ورو غوندې له کوره

ووته. ژمی ؤ. ډېر ساړه ؤ. يخ باد لګېده. يو څو دقيقې پس زه هم ور پسې پاڅېدم او څادر مې په سر کړ. تياره ډېره وه څکه نو هغه په دې نه پوهېده چه ما پسې څوك راځي. تله تله چه ښځه له کلي نه واوښته او صحرا ته يې مخه کړه نو زه وبوګنېدم چه دا دلته څه کوي.

زه يو ځای پټ شوم. ګورم چه مخامخ په تکيا کې يو ښايسته ملنګ ناست دی. څو چه زما ښځه ور ورسېده نو غېږ کې يې ونيوه. خوله يې ترې واخسته. ما چه دا حال وليد نو سترګو مې د وينو دارې ووهلې. يو ساعت پس زما ښځې ملنګ ته هغه ډوډی کېښوده چه ځان سره يې له کوره راوړې وه. دې نه پس ملنګ ورته ووېلې چه زما لپاره دې مخامخ بڼ نه خاشاك راوړه. هغه اوچته پاڅېده او بڼ ته لاړه. ما ويلې چه همدا وخت دی غلی غلی ورغلم. کومې ونې لاندې چه دی ناست ؤ هغې کې يوه توره هم خوړنده وه. سمدستي مې تورې ته لاس کړ. ملنګ چه سترګې راواړولی نو حيران شو او پاڅېدو ته يې نيت وکړ. خو ما پاڅېدو ته پرې نه ښود او يو داسې ګوزار مې ور باندې وکړ چه سر يې لکه د بادرنګ بېل شو. دې نه پس مې توره وغورځوله او کور ته روان شوم.

New Vocabulary

<u>Nouns</u>

region *F1* [alāqá] علاقه

landowner *M1* [zamindắr] زميندار

question *M2* [tapús] تپوس

friendship *F2* [dosti] دوستی

story *F1* [qisa] قصه

promise *M2* [lawz] لفظ

pleasure *M2* [shawq] شوق

break, disruption *M2* [kṛach] کرچ

time *M2* [dzai] ځل

suspicion *n, M2.* [shak] شك

scarf *F1* [lupaṭá] لوپټه

minute *F1* [daqiqá] دقيقه

darkness *F1* [tyārá] تياره

field *F3* [sahrắ] صحرا

hermit *M1* [maláng] ملنګ

blood *F1* [wína] وينه

orchard *M2* [baṇ] بڼ

firewood *M2* [khāshắk] خاشاك

blow *M2* [guzắr] ګوزار

Adjectives

real *1* [sam] سم

lame *1* [gwə́ḍ] ګوډ

oily, prosperous *1* [ghwaṛ] غوړ

- like *4* [ghúnde] غوندې

quiet *1* [chúpa] چوپه

cold *1* [yakh] يخ

quiet *2* [ghə́lay] غلى

suspended *1* [zwáṛand] ځوړند

surprised *1* [hayrā́n] حيران

Verbs

shrink *smp. irreg. int.* [nghāṛ-́] - نغاړ

happened *dbl. irreg.* [préwot] پريووت

disappear *der. int.* [ghaybég-] - غيبېږ

pass *smp. irreg.* [āwṛ-] - اوړ

shiver *smp. int.* [bugnég-] - بوګنېږ

get separated *der. int.* [belég-] - بېلېږ

Proper names

man's name [gwəlmír] ګل مير

man's name [suhbát] صحبت

Adverbs, phrases, idioms

familiar *phr.* [stəṛiməshi] سترى مشى

chatting *phr.* [angā́ bangā́ khabére] انګابنګا خبرې

of necessity, for sure *adv.* [khāmakhā́] خامخا

in friendship *phr.* [de dostí pə stə́rga] د دوستى په سترګه

nothing *phr.* [nə́ tsə khabə́ra] نه څه خبره

old, forgotten *phr.* [tére hére] تېرې هېرې

eats at (one's) heart *phr.* [zṛə khogawəl di] زړه خوږول دى

own land *phr.* [zamindārí kaw-] - زميندارى كو

all kinds (of) *phr.* [qísəm qísəm] قسم قسم

stay awake *phr.* [shawgirə́ kaw-] - شوګيره كو

embrace *phr.* [ghég ke nis-́] - غېږ كې نيس

kiss *phr.* [khwlə ... ákhl-] - اخل ... خوله

spurt *phr.* [dā́re wah-́] - دارې وه

stood up straight *phr.* [uchə́ta pātseda] اوچته پاڅېده

decide *phr.* [nyát kaw-] - نيت كو

give (a blow) *phr.* [bānde kég-] - باندې كېږ

Preposition

after *prep.* [pas] پس

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. کومه دوډۍ چه د ګل میر ښځي ملنګ ته ور وړه، هغه یې له کومه کړه؟

۲. ګل میر خپله قصه چېرته صحبت خان ته وکړه؟

۳. ګل میر څو واړه لری؟

٤. ګل میر ولې خپلي ښځې پسې ورغی؟

۵. صحبت خان او ګل میر چېرته اوسېدل؟

٦. ګل میر ولې خپله قصه صحبت خان ته نه کوله؟

۷. د ګل میر ښه ژوند ولې خراب شو؟

۸. کله چه ګل میر ملنګ و واړه ښځه یې چېرته وه؟

۹. صحبت خان له ګل میر سره څه لوز وکړ؟

۱۰. ګل میر ملنګ په کوم موسم کې مړ کړ؟

2. Summarize the story so far, in English and in Pashto.

Section 3: The Story Continues

يو ساعت پس ښځه هم راغله. دې نه پس به زما ښځه ډېره خپه ښکارېده. ما ښځې سره ددې خبرې څه غږ غوږ نه کاؤ. يوه ورځ سهار وخته را نه غلطی وشوه چه ښځې ته مې ووېلې ما ته نن وختی ډوډۍ پخه کړه. پتې ته ځم. هغې ووېلې چه لا ډېر يخ دی. زما له خولې نه له بده شامېته ووتل چه هغه وخت دې ساره نه کېدل چه د ملنګ لپاره دې خاشاك راوړه.

ددې خبرې اورېدل ؤ او د ښځې لکه د مار په شان تاوېدل ؤ. سترګې يې سرې شوې او له ډېره قاره يې لکه پړانګ را باندې حمله وکړه. ما ترې ځان بچ کړ خو په بله غوټه کې توکا په لاس ورغی. زما وار پار خطا شو او وتښتېدم. زه په ديوال ختم چه ورروسته نه مې يې دا پښه په توکا ووهله. ما له ډېره درده توپ ونه شو وهلی او ديوال نه هغه خوا پريوتم. پښه مې جوړه شوه خو ګوډ شوم. دا زما د ګوډېد و قصه وه.

صحبت خان چه دا قصه واورېده نو له ډېره قاره شين شو او را ته وې وېلې چه ياره دا خو ډېره د نامردی خبره ده چه د ښځې له لاسه بنده وتښتی. راځه چه ور شو او ددې خو خلاصی وکړو چه دا يې هم ياد ولری چه ما هم چا سره څه کړی ؤ.

ګل مير: زه هم په همدې انديښنه کې يم، خو نه پوهېږم څنګه يې کم. خدايږو ياره زه خپله حيران يم چه ښځې نه مې ولې وتښتېدم.

صحبت خان: خير داسې کېږی خو اوس بدل پرې ښودل نه دی په کار. يوه ورځ ماښام تروږمۍ کې صحبت خان او ګل مير يو کلی څخه ښکاره شول. دا د ګل مير پخوانی کلی ؤ. کلی ته ور ننوتل. يوه ګوټ کې د بټ په غاړه باندې دوو ماشومانو سونکا سونکا کوله. ګل مير ور نژدی شو او تپوس يې وکړ چه څوك يې؟ يوه وويلې چه يتيمان يو. ګل مير دواړه په غېږ کې ونيول او کوکۍ يې ترې واخستې. تپوس يې وکړ چه ستاسې مور او پلار څه شول؟ هغو وويلې چه پلار مو

Section 3: Dialogue

تريسا: کومې ليکنې چه په غرب، په تېره بيا په امريکا کې، د پښتنو د دودونو په باره کې شوی دی، په هغو کې مېلمه پالنه د پښتونولی يو ډېر مهم اصل گڼل شوی دی. دا ليکنې داسې ښيی چه د پښتنو هر څه په وس کې وی هغه له مېلمه نه نه سپموی. حتی دا ليکنې وايی چه پښتون خپله کورنۍ وږې پرېږدی، خو د مېلمه چاره کوی. دا رښتيا ده؟

امان: دا خبره په عمومی ډول صحيح ده. خو دا وروستی ټکی يې په يوه وخت کې له بل وخت نه او په يوه ځای کې له بل ځای نه فرق کوی.

تريسا: مثلاً؟

امان: مثلاً که مېلمه د چا کره په وخت ورشی، کوربه دومره ډوډۍ پخوی چه ټولو ته بس وی او څوك وږی نه پاتی کېږی. البته کوربه ته تياره ډوډۍ هلته ورکول کېږی چه د کوربه په فکر د مېلمه وړ وی. خو که تياره ډوډۍ د مېلمه وړ نه وی، کوربه نوره ډوډۍ ورته پخوی.

تريسا: که مېلمه وروسته له پخلی نه راشی څه کيږی؟

امان: که مېلمه د چا کره ناوخته يا وروسته له پخلی نه ورشی، ښايی د کورنۍ ځينې غړی په تېره بيا ښځې په نيم نس ډوډۍ وخوری او يا يې هيڅ و نه خوری. ځکه کومه ډوډۍ چه پخه شوې وی هغه شايد ټولو ته بس نه وی. حتی کله کله داسې هم کېږی چه کومه ډوډۍ مېلمه ته پخيږی هغه يواځی مېلمه او هغه څوك خوری چه له مېلمه سره په يوه دسترخوان ناست وی.

تريسا: گومان کوم چه کوربه مېلمه ته ډوډۍ له بازاره نه راوړی؟

چېرته تللی ؤ او هلته مړ شو. مور مو بل خاوند وکړ. مونږ يې وشړولو.
له بتمياری سره په موټی نينو باندې ساعت تېروو او بيا دلته څملو.
صحبت گل مير ته وويل چه دا جوړ ستا بال بچ دی؟ ده وويلې هو.
بيا گل مير ترې د مور د کور تپوس وکړ. دوی وويلې چه زمونږ د
پلار په کور باندې هغه خپل خاوند څخه اوسېږی او ټول مال حال يې
زمونږ پلندر ته ور کړی دی. ده ورته يو څو پيسې لاس کې کېښودې،
او ورته يې وويلې چه خير دی ويده شی.

New Vocabulary

Nouns

mistake *F2* [ghalatí] غلطی

field *M3* [paṭáy] پټی

snake *M1* [mār] مار

anger *M1* [qār] قار

tiger *M1* [pṛang] پړانګ

attack *F1* [ghuṭá] غوټه

cleaver *M4* [tukā̃] توکا

pain *M1* [dard] درد

cowardice *M3* [nāmardí] نامردی

concern, worry *F1* [andexná] اندېښنه

darkness *F2* [taragmáy] تروږمی

corner *M2* [goṭ] گوټ

popcorn oven or shop *M2* [baṭ] بټ

orphan *M1* [yatím] يتيم

kiss *F2* [kokáy] کوکی

property *M2* [māl] مال

Verbs

twist *der. int.* [tāwég-] تاوېږ-

attack *der. tr.* [hamlá kaw-] حمله کو-

climb *smp. int.* [khat-] خت-

appear *der. int.* [xkara kég-] ښکاره کېږ-

kick out, expel *smp. tr.* [shaṛ-] شړ-

Adjective

early *4* [wakhtí] وختی

Preposition

together [tsákha] څخه

Adverbs, phrases, idioms

unfortunately *phr.* [lə bada shāméta] له بده شامېته

avoid *phr.* [dzān báchaw-] ځان بچو-

I panicked *phr.* [di mā warpar khatā́ sə] زما وار پار خطا شه

jump *phr.* [ṭóp wah-] ټوپ وهـ-

By God *phr.* [khwdā́y go] خدايږو

these things happen *phr.* [khayr dā́se kegi] خير داسې کيږي

appropriate *phr.* [pə kā́r] په کار

a children's game *phr.* [sunkā́ sunkā] سونکا سونکا

on a handful of grain *phr.* [pə muṭi ninó bānde] په موټې نينو باندې

offspring *phr.* [bāl bách] بال بچ

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

١. د ګل مير ښځه ځنګه وپوهېده چه مېړه يې ملنګ وژلی دی؟
٢. ګل مير ولې له خپلې ښځې نه وتښتېده؟
٣. د ګل مير پښه ځنګه خوږه شوه؟
٤. وروسته له دې چه ګل مير له خپلې ښځې نه وتښتېده چېرته لاړ؟
٥. صحبت خان د ګل مير د قصې په باره کې څه ووېلې؟
٦. د ګل مير کلی ته څه وخت ورسېدل؟
٧. واړه يې چېرته پيدا کړل؟
٨. وړو ځنګه ژوند کاؤ؟
٩. واړه له خپلې مور سره ولې نه اوسېدل؟
١٠. د وړو مور او پلندر چېرته اوسېدل؟

2. Summarize the story so far, in English and Pashto.

Section 4: The Story Concludes

دواړه یاران وړاندې تلل چه یو ګوټ ته را تاو شول نو هلته ودرېدل. وړاندې یوه دروازه وه. هغې ته غلی غلی ور تلل. یوه دالان کې غوایانو څخه پټ کېښناستل. د کور خاوند له کوټې نه را ووت او غوایانو ته ګیاه اچولو لپاره راغی. دلته د دواړو یارانو پرې ور غوټه کړه او کلک یې ملرې نه ونیو او سوټ بوټ یې وتاړه. دغوایانو اخورکې یې واچاوه. ورته وې ویلې چه که غږ دې وکړ نو نوم دې مرګ دی.

ګل میر او صحبت بیا په کوټه ور ننوتل. ډېوه یې ولګوله. ښځه یې را ویښه کړه. صحبت یوه داسې څپېړه په غوږ ور کړه چه سر کې یې کړنګار پیدا شه. بیا یې ترې تپوس وکړ چه خاوند دې ولې کړی دی. هغې ووېلې دې سړی را باندې په زور نکاح تړلې ده. صحبت ګل میر ته اشارت وکړ او هغه تړلی سړی یې کوټې ته راوست. تپوس یې ترې وکړ چه تا ولی په زور په دې ښځې نکاح تړلې ده؟ هغه ووېلې په زور چا کلی نه دی کړی. زړه یې و او کونډه وه نو مې پرې نکاح تړلې ده. ده ووېلې چه تا ته څنګه معلومه شوه چه کونډه ده؟ هغه ووېلې چه ددې خاوند د خپل ورور له لاسه مړ شوی ؤ. هغه پرې قید شو. دا خو هر چا ته معلومه ده. مړی موندلی شوی ؤ. پېژندلی شوی ؤ. ښکاره خبره ده.

صحبت: د خون دعوه چا کړې وه؟

سړی: دې ښځې

ګل میر: له ډېره قاره یې ځګونه په خوله کې راغلل او ور غوټه شه پرې. پزه یې ترې پرې کړه. هغه نسکوره پرېوته. ده ترې یو غوږ هم جدا کړ. صحبت پړی تیر کې واچاؤ او ښځه یې په کې ځوړنده کړه. څو پورې چه رپېده او سا یې نه وه ختلې دوی ورته ولاړ وو. سړی نه یې هم پزه غوږ پرې کړل چه په دې کلی کې یوه نمونه خو پاتې شی. چه ښځه یخه شوه نو دوی ترې پښې وښکې.

که پښتون سل کاله پس بدل واخلی، نو هم وایی چه ژر مي واخست.

د بټ له غاړي نه ګل میر خپل زوی لور هم په اوږه کړل او شپه په شپه له کلی نه ووتل.

New Vocabulary

Nouns

stable *M2* [dālā̃n] دالان

hay *F3* [gayā̃] ګیاه

throat *F2* [maráy] مری

manger *M2* [akhwór] اخور

lamp *F1* [diwá] ډیوه

banging *M2* [kṛangā̃r] کړنګار

assassination *M2* [khun] خون

rope *M3* [páṛay] پړی

beam, roof support *M2* [tir] تیر

example *F1* [namuná] نمونه

Verbs

light *smp. tr.* [lagaw-́] لګو-

awaken *der. tr.* [wixaw-́] ویښو-

be imprisoned *der. int.* [qaydég-] قیدیږ-

be found *smp. tr.* [mund-] موند-

be identified *smp. int.* [pézan-] پېژن-

hang, string up *der. tr.* [zwaṛanḍaw-́] ځوړندو-

quiver, jerk *smp. int.* [rapég-] رپېږ-

Adjective

face down *1* [naskór] نسکور

Adverbs, phrases, idioms

tight *phr.* [sút but] سوټ بوټ

get engaged *phr.* [nikā taṛ-́] نکاح تړ-

make a signal *phr.* [ishārā̃t kaw-] اشارت کو-

bring suit *phr.* [dāwā̃ kaw-] دعوا کو-

foam at the mouth *phr.* [dzagúna pə khwlá ke rādz-́] ځګونه په خوله کي راځ-

one's soul climbs (i.e. one dies) *phr.* [sā ... khat-́] سا ... خت-

that very night *phr.* [shpá pə shpá] شپه په شپه

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

١. د ښځي خاوند ولې دالان ته لاړ؟
٢. خاوند ولې په صحبت خان او ګل مير پسې کوټي ته لاړ نه شو؟
٣. ګل مير ولې پلندر کوټي ته بوته؟
٤. خاوند ولې فکر کاؤ چه د ښځي مېړه مړ دی؟
٥. د ګل مير ښځي ځنګه په خلکو دا ومنله چه ګل مير مړ دی؟
٦. د ګل مير ورور ولې قيد شوی ؤ؟
٧. ګل مير او صحبت خان د ګل مير ښځه ځنګه ووژله؟
٨. ګل مير او صحبت خان د خاوند پزه او غوږ ولې پرې کړل؟
٩. د ګل مير واړه چا بوتلل؟

2. Gwəlmir's wife is obviously the villainess of the story. List her wrongs against Gwəlmir.

3. Give a dramatic reading of the story, with different students reading as the narrator, Gwəlmir, Sohbat Khān, the stepfather, the wife, and the children.

Section 5: Diversions

چه وا نخلی له غلیم نه انتقام
مرد نه خوب کا نه خوراك کا نه آرام.

خوشحال خان ختهك -

In ordinary prose:
چه مرد له غلیم نه انتقام وانخلی، نه خوب کا نه خوراك کا نه آرام.

man *n, M1* [mard] مرد
enemy *n, M1* [ghalím] غلیم
revenge *n, M2* [intiqā́m] انتقام
food *n, M2* [khorā́k] خوراك
rest *n, M2* [ārā́m] آرام

Unit 26: عزت او ننواتې

Section 1: Reading

پښتنو ته خپل عزت ډېر اهمیت لری او هیچا ته دا حق نه ورکوی چه تېرى پرې وکړی. په عزت تېرى څه معنی؟ کله که اسلم سلیم د خلکو په مخ کې ووهی او یا اسلم د سلیم د کورنۍ کومې ښځې یا پېغلې ته په سپکه سترگه وگوری دا د سلیم په عزت تېرى دی او په پښتنو کې ډېر بد گڼل کېږی.

سلیم عموماً خپل بدل اخلی. خو کله چه اسلم د سلیم په عزت تېرى وکړی، دا حتمی نه ده چه سلیم خپل بدل خپله واخلی. ښایی زوی، ورورو، وراره، تربور او حتی خوریی یې بدل واخلی. ځکه په پښتنو کې د سلیم په عزت باندې تېرى د ټولې کورنۍ عزت باندې تېرى دی.

د عزت د اهمیت په باره کې یو ښه مثال د بکوا د سیمې یوه پېښه ده چه د کمونستانو د حکومت په اولو وختو کې وشوه. کله چه کمونستان قدرت ته ورسېدل، وروسته له یو څه مودې نه یې په اصطلاح د ځمکو اصلاحات پېل کړل. نور محمد خان د بکوا د سیمې د نورزو یو لوی خان او د ځمکې د اصلاحاتو مخالف ؤ. یوه ورځ سپایانو د حاکم په امر ونیوه. د خلکو په مخ کې یې په ونه پورې وتاړه او ډېر زیات یې وواهه. د نور محمد خان ورونه، زامن او ټول نورزی په دې خبره دومره وپارېدل چه بغاوت یې وکړ او له حکومت سره یې جگړه پېل کړه.

یو بل مثال هغه پېښه ده چه په همدې وخت کې په هزارجات کې وشوه. د حکومت مامورینو د یوه خان ښځه او لور په زور د کوره وایستلې او د لویانو کورس ته یې بوتلې. خان او د هغه طرفداران دې خبرې دومره وپارول چه بغاوت یې وکړ او د حکومت مامورین یې ووژل.

کله کله داسې هم کيږي چه اسلم د سليم په عزت تېرى وکړى، خو اسلم په خپل تيرى پښېمانه شي. بيا يو يا څو کسه د سليم کره ورليږي او ښښنه ترې غواړي. پښتنانه دې دود ته ننواتي وايي.
کله کله اسلم د خپلې کورنۍ له ښځنو غړو او يا دوستانو سره د سليم کره ننواتي ځي. کله بيا خپله اسلم نه ځي بلکه د خپلې کورنۍ نور غړي او يا دوستان ننواتي ليږي. که اسلم په سليم او يا د هغه په عزت تېرى وکړى هلته بيا ښايي اسلم د خپلې کورنۍ يوه يا دوه ښځې هم له هغو خلکو سره ملګرى کړي چه ننواتي ځي.
که د اسلم تېرى ډېر سخت وي نو ښايي چه د کلي او يا سيمې کوم لوى مذهبى عالم او يا روحاني مشر هم له هغو خلکو سره ملګرى کړي چه ننواتي ځي.

که سليم د اسلم ننواتي ومني نو اسلم د يو زيات شمېر خلکو په مخ کې چه پخوا د سليم کره د ننواتي مجلس ته بلل شوي وي، ښښنه غواړي. اسلم د ښښنې په ورځ يو يا څو پسونه هم د سليم کره بيايي او هلته يې حلالوي. د پسونو غوښې معمولاً له وريځو سره پخوي او هغو خلکو ته يې ورکوي چه د ننواتي په مجلس کې ناست وي. سليم اکثره د اسلم ننواتي مني. خو کېدى شي چه سليم ننواتي ونه مني او له اسلم نه بدل واخلي.

New Vocabulary

<u>Nouns</u>

honor *M2* [ɪzát] عزت

right *M2* [ħaq] حق

incident *F1* [péxa] پېښه

Communist *M1* [kamonı́st] کمونست

power *M2* [qudrát] قدرت

local governor *M1* [ħākı́m] حاکم

revolt *M2* [baghāwát] بغاوت

supporter *M1*. [tarafdā́r] طرفدار

pardon *F1* [baxə́na] ښښنه

scholar *M1* [ālı́m] عالم

<u>People</u>

man's name [aslám] اسلم

Pashtun khan [nur māmad khā̃n] نور محمد خان

<u>Verb</u>

become agitated *smp. int.* [pārég-] -پارېږ

<u>Conjunction</u>

instead *conj.* [bálke] بلکه

<u>Adjectives</u>

opposed *1* [mokhālíf] مخالف

regretful *4* [pəximā̃na] پښېمانه

spiritual *4* [ruñāní] روحاني

<u>Places</u>

[bakwā̃] بکوا

[hazārajā̃t] هزاره جات

<u>Adverbs, phrases, idioms</u>

in front of ... *phr.* [de ... pə mə́kh ke] د ... په مخ کي

insult *phr.* [pə spə́ka stə́rga gor-] -په سپکه سترګه ګور

so-called *adv.* [pə ɪstɪlā̃] په اصطلاح

land reform *phr.* [de mdzəke ɪslāñā̃t] د ځمکې اصلاحات

adult (literacy) course *phr.* [de loyā̃no kwərs] د لويانو کورس

it can happen that *phr* [kedáy si] کېدی شي

Have You Understood?

1. Answer the questions.

۱. نورزو ولی د کمونست حکومت په مقابل کي بغاوت وکړ؟

۲. که په سليم باندي د اسلم تېری سخت وی، نو اسلم به سليم ته ځوك ننواتي ور ولېږي؟

۳. که سليم د اسلم ننواتي ومنی، بيا څه کېږی؟

٤. که سليم د اسلم ننواتي و نه منی، بيا څه پېښېږی؟

٥. ننواتي څه شي دی؟

2. Discuss the two incidents mentioned in the passage. How could the government have achieved its objectives without attacking the honor of the Pashtuns involved?

Section 2: Verb Phrases with Possessive Subjects

Examples

'I don't like Gwəlay either.'	زما گلی هم ښه نه ایسی.
'Asad's uncle doesn't like Gwəlay.'	د اسد د تره گلی بد ایسی.
'I really disliked Salim's behavior.'	د سلیم له سلوك نه مي ډېر بد راغله.
'Do you really dislike him?'	ستا د هغه نه ډېر بد راځی؟
'Shamay's sons feel like (making) trouble.'	د شمی د زامنو مرداری ته زړه کیږی.
'I feel like going home.'	زما زړه کیږی چه کورته لاړ شم.
'Do you feel like (eating) food?'	ستا ډوډی ته زړه کیږی؟
'I feel cold.'	زما ساړه کیږی.
'Layla's mother feels cold.'	د لیلا د مور ساړه کیږی.
'Do you feel hot?'	ستا گرمی کیږی؟
'You have a fever.'	ستا تبه ده.
'I like Laylā.'	زما لیلا خوښیږی.
'Asad likes the girl who is dancing the atan.'	داسد هغه نجلۍ خوښیږی چه اتڼ کوی.

Notes:

1. There are some frequently-used Pashto verb phrases which are used in sentences in which the semantic (or logical) subjects are possessive phrases, e.g.

زما ساړه کیږی.

	[di mā	saṛə́	kegi.]
Literal translation:	'my'	'cold'	'becomes'
Idiomatic translation:	'I'm getting cold.'		

ددي له هغه نه ډېر بد راځی؟

	[di de	lə aghə́ na	ḍer bád	rādzi?]
Literal translation:	'of you'	'from him'	'very bad'	'come'
Idiomatic translation:	'Do you dislike him?'			

ERIC

3. These idiosyncratic phrases are as follows:

'Logical' Subject	'Logical' Object	Verb phrase	English equivalent
possessive	له ... نه	بد راځ-	'dislike'
possessive	ته ...	زړه کېږ-	'feel like'
possessive	*as usual*	ښه ایس-	'like'
possessive	*as usual*	بد ایس-	'dislike'
possessive	(none)	ګرمی کېږ-	'feel hot'
possessive	(none)	ساړه کېږ-	'feel cold'
possessive	(none)	تبه ده	'have a fever'
possessive	*as usual*	خوښېږ-	'like'

4. These verb phrases always take third person endings.

5. If the object of the phrase is a چه clause, it occurs as usual after the verb, e.g.

زړه مي کېږي چه کور ته لاړ شم.

[zṛə me kégi tse kór ta laṛ səm.]

Literal translation: 'heart' 'my' 'become' 'that' 'to home' 'I go'

Idiomatic translation: 'I feel like going home.'

6. ښه and بد in these phrases agree with the object.

Practice

1. Substitute the following people in the sentences below.

يو ته زه تاسي خوشحال ليلا

______ ساړه کېږی.

______ له نجيب نه ډېر بد راځي.

______ زړه نه کېږی چه درس ته لاړ شي.

______ ګرمی کېږی؟

2. Translate the following into Pashto.
   a. Khushal has a fever.
   b. Are you feeling hot?
   c. He doesn't like me.
   d. We dislike movies.
   e. Asad feels like going on a trip.
   f. I feel like a party!
   g. Is Patang's mother feeling cold?
   h. She doesn't dislike Indian food.
   i. We dislike studying on Sunday.
   j. He doesn't feel like food.

3. Translate the following into idiomatic English.

١. ددې سندرې ښې ایسی.
٢. ستا ساړه کیږی؟
٣. د لیلا د لور تبه ده.
٤. د پتنګ د ملګرو امریکایی ډوډۍ ښه نه ایسی.
٥. ستا زړه کېږی چه ما سره لاړ شی؟
٦. که دې ساړه کېږی، کړکۍ وتړه.
٧. نن مې سبق ته زړه نه کېږی.
٨. د ګلی هره نجلۍ ښه نه ایسی.
٩. د امان له جنګ نه بد راځی.
١٠. د اسلم د پری خور ډېره ښه ایسی.

ERIC

4. Ask and answer questions on the following models:

۱. ستا مېلمستيا ښه ايسي؟

۲. هو! زما مېلمستيا ډېره ښه ايسي.

or

نه، زما مېلمستيا ښه نه أيسي.

۱. ستا زړه کېږي چه درس ولولې؟

۲. نه، زما زړه نه کېږي چه درس ولولم.

or

هو، زما زړه کېږي چه درس ولولم.

۱. ستا له امتحان نه ډېر بد راځي؟

۲. هو، زما له امتحان نه ډېر بد راځي.

or

نه، زما له امتحان نه ډېر بد نه راځي.

ERIC

Section 3: Dialogue

د اسد پلار: د بری خپلو څه حال ؤ؟

د اسد تره: د بری منځوی زوی، گلی، د شمی لورته لاس ور اچولی ؤ. د شمی زامن په گلی پسې گرځېدل چه و يې وژني. خو گلی بغلان ته د خپلو تربرو کره تللی ؤ.

د اسد پلار: نو بيا څه وشول؟

د اسد تره: د بری ورونه د شمی کره ننواتې ورغلل. خو شمی يې مخ ونه مانه او ور نه و يې غوښتل چه گلی، هرومرو، په لاس ورکړی.

د اسد پلار: د بری ورونو څه ځواب ورکړ؟

د اسد تره: هغوی ورته ووېلې چه گلی ورك دی. څو ورځې وروسته بری خپله له دوو نورو زامنو سره د شمی کره ننواتې ورغی. خو د شمی زامنو د هغو مخ هم و نه مانه. يو څو ورځې وروسته بری خپله ښځه له څو تنو سپين ږيرو همسايگانو سره د شمی کره ور ولېږله. خو شمی د هغو مخ هم ونه مانه.

د اسد پلار: دا خو نو شمی ډېر بد کار کړی دی چه د سياسرې مخ يې هم نه دی منلی. داسې ښکاری چه د شمی د زامنو مرداری ته زړه کيږی.

د اسد تره: که رښتيا درته ووايم زما گلی هم ښه نه ايسی، او ډېر بد کار يې کړی دی. خو د شمی له سلوك نه مې هم ډېر بد راغله. زړه را ته ووېل چه بری ته ووايم نور مه پسې گرځه. د شمی څه چه د ټولو موسی خپلو لاس خلاص توره يې آزاده. خو حوصله مې وکړه.

ERIC Full Text Provided by ERIC

د اسد پلار: نو بیا څه وشول؟

د اسد تره: کله چه زه دې خوا ته راتلم، بری غوښتل چه یو څو ورځې وروسته د پوزې صاحبزاده صاحب، ملا شکور اخوند او سید رسول پاچا له خپنو سپین ږیرو سره ننواتې ور ولیږی.

New Vocabulary

Nouns

household *M2* [khel] خپل

trouble, dirt *M3.* [mərdārí] مرداری

behavior *M2* [sulúk] سلوك

area [puzá] پوزه

People

[baray] بری

[gwəláy] گلی

[shamáy] شمی

[sāyəbzādá sāyəb] صاحبزاده صاحب

[mulā shukúr akhwə́nd] ملا شکور اخوند

[sayid rasúl pāchā] سیدرسول پاچا

Adverbs, phrases, idioms

take hold of *phr.* [lās achaw-] لاس اچو-

accept *phr.* [mə́kh man-] مخ منـ-

woman *phr.* [syāsára] سیاسره

let alone *phr.* [nə ... tsə́ tse] نه ... څه چه

let (them) do what they will *phr.* [lās khlās tura azāda] لاس خلاص توره آزاده

have patience *phr.* [awselá kaw-] حوصله کو-

ERIC

Have You Understood?

1. Put the events in chronological order.

بری خپله ښځه د څو تنو همسايگانو سره د شمی کره ور ولېږله.
گلی د شمی لور ته لاس ور واچاؤ.
د اسد پلار بېرته کور ته راغی.
د بری وروڼه د شمی کره ننواتې ورغلل.
د بری زامنو نه يې وغوښتل چه گلی دې شمی ته په لاس ورکړی.
د شمی زامن په گلی پسې گرځېدل.
بری له خپلو دوو نورو زامنو سره د شمی کره ننواتې ورغی.
بری د شمی د ښځې مخ هم ونه مانه.
بری غوښتل چه شمی ته مهم خلك ننواتې ور ولېږی.
گلی بغلان ته تللی ؤ.

2. Discuss whether Shamay's behavior is justified.

Section 4: Diversions

Khushal Khān Khattak on Pashtun Honor

په جهان د ننگيالی دی دا دوه کاره
يا به وخوری ککری يا به کامران شي.

The man of honor has these two duties in the world:
Either to lose his head or to be victorious.

کاشکي ځوان د پښتانه په ننگ کي مړ وی
نه چه گور له روان شوي له تلتکه.

I wish you had died young in Pashtun honor
Rather than going to your grave from your bed.

د پښتون په ننگ مي وتړله توره
ننگيالی د زماني خوشحال ختك يم.

I have tied on my sword in Pashtun honor
I am Khushal Khattak, the man of honor for these times.

quilt *n, M2* [təltík] تلتك
time *n, M2* [zamā́n] زمان
victorious *adj 1* [kāmrā́n] کامران
I wish *phr.* [kā́shke] کاشکي
lose one's head *phr.* [kakaráy khwr-] ککری خور-
grave *n, M2* [gor] گور
man of honor *n, M3* [nangyaláy] ننگيالی

Unit 27: جرگه

Section 1: Reading

کومه غونده چه پښتانه د خپلو جنجالونو د حل لپاره جوړوی هغې ته جرگه ویل کیږی. مثلاً که اسلم او سلیم له یو بل سره جنجال ولری او وغواړی چه په روغه یې حل کړی، دواړه خپل واك یو شمېر سپین ږیرو او مشرانو ته ورکوی چه جنجال یې حل کړی. دا سپین ږیری او مشران دریېمگړی وی او د مدعیانو د کورنۍ غړی یا خپلوان په کې نه وی.

پښتانه کله کله تر دې نه ـ
معمولاً په یوه قوم کې دننه او یا د بېلو بېلو قومونو تر منځ د لویو جگړو او دښمنیو د پای ته رسولو او د ځینو مهمو اجتماعی او اقتصادی مسایلو په باره کې د فیصلو په خاطر جوړیږی.

د جرگې جریان بیخی دیموکراتیك وی او غړی یې خپل عقاید او نظریات په کامله آزادۍ بیانوی. په پښتنو کې په سن کشران په عادی حالتونو کې نه یوازې مشرانو ته خبره نه ور غبر گوی، بلکه د مشرانو په مخکې په زغرده خبرې هم نه کوی. خو په جرگه کې کشران هم له مشرانو سره د عقیدې او نظر اختلاف په کامل جرئت بیانوی. د جرگې غړی انتخابی نمایندگان نه وی، بلکه داسې قومی او مذهبی مشران وی چه په خلکو کې په هوښیاری، پوهه او ښه سرېتوب مشهور وی.

ښایی چه جرگه د نظریاتو د اختلاف له امله څو ورځې دوام وکړی، خو کله چه فیصله وشوه او جرگې ومنله نو بیا ټول غړی مکلف دی چه ویې منی.

په افغانستان کې یو بل ډول جرگه هم شته چه سیاسی مشران او

یا حکومتونه یې دایروی. دې ډول جرګې ته لویه جرګه ویل کیږی.
کومې جرګې چه خپله د خلکو او قومی مشرانو په ابتکار جوړیږی
د هغو تاریخ ډېرو پخوا وختو ته رسیږی. خو کومې جرګې چه د
حکومتونو په ابتکار جوړې شوی دی د هغو تاریخ د شلمې پېړۍ
له سر نه وړاندې نه ځي. دغه راز لومړنۍ جرګه د افغانستان پاچا
امیرامان اله خان په کال ۱۹۲۲ کې په جلال آباد کې د افغانستان
د لومړنی اساسی قانون د څېړنې او تصویب د پاره جوړه کړه.
وروسته له دې نه یو زیات شمېر لویې جرګې جوړې شوی دی او له
اکثرو نه یې حکومتونو د خپلو پروګرامونو او هدفونود تر سره کولو
له پاره د یوې وسیلې په حیث استفاده کړې ده. له عنعنوی قومی
جرګو سره د لویو جرګو یو لوی فرق دا دی چه په لویو جرګو کې
یواځې پښتانه نه بلکه د افغانستان د ټولو قومونو نمایندګان، چه په
واقعیت کې د حکومت په خوښه ټاکل کېږی، شامل وی.

New Vocabulary

Nouns

dispute, problem *M2* [janjā̃l] جنجال
solution *M2* [ĥal] حل
formal meeting *F1* [jərgá] جرګه
reconciliation *F1* [rógha] روغه
third party *M3* [dreyəmgə́ṛay] درېیمګړی
antagonist *M1* [modayí] مدعی
issues *M irreg.* [masāyə́l] مسایل
procedure *M2* [jiryā́n] جریان
beliefs *F1, Ar. pl.* [aqāyíd] عقاید
opinions *F1, Ar. pl.* [nazariyā̃t] نظریات

freedom *F2* [azadí] آزادی
courage *M2* [zghard] زغرد
difference *M2* [ɪkhtilā́f] اختلاف
courage *M2* [jurʔát] جرئت
representative *M4* [namayɪndá] نماینده
knowledge *F1* [póha] پوهه
(good) character *M2* [saṛitób] سړیتوب
initiation *M2* [ɪbtikā́r] ابتکار
law *M2* [qānún] قانون
approval *M2* [taswíb] تصویب

<u>Adjectives</u>

economic *4* [ɪqtɪsadí] اقتصادي

complete *1* [kāmə́l] کامل

democratic *1* [dimokrātík] ديموکراتيك

elected *4* [ɪntɪkhābí] انتخابي

obliged *1* [mokaláf] مکلف

political *4* [siyasí] سياسي

primary *6* [lumranáy] لومړنی

basic *4* [asāsí] اساسي

<u>Verbs</u>

solve *der. tr.* [ħalaw-́] حلو-

express *der. tr.* [bayanaw-́] بيانو-

challenge *der. tr.* [ghbargaw-́] غبرګو-

convene *der. tr.* [dāyeraw-́] دايرو-

select *smp. tr.* [ṭāk-́] ټاک-

<u>Phrases</u>

authorize [wāk warkaw-́] واك ورکو-

young people [pə sə́n kəshrā́n] په سن کشران

normally [pə ādí halatúno ke] په عادي حالتونو کي

accomplish [tər sara kaw-́] تر سره کو-

actually [pə wāqiyát ke] په واقعيت کي

Have You Understood?

1. Give literal, then idiomatic, English equivalents for the following:

واك يو شمېر سپين ږيرو او مشرانو ته ورکول

پای ته رسول

خبره نه غبرګول

په زغرده خبري کول

سياسي مشر

پخوا وختو ته رسېدل

يواځي پښتانه نه بلکه د افغانستان د ټولو قومونو نمايندګان

2. Discuss: Is the traditional Pashtun *jirga* democratic, in the American sense of the word 'democratic'?

Section 2: Conversation

تریسا: ستاسې په خپل کلی کې داسې کوم جنجال پېښ شوی چه جرگې حل کړی وی؟

امان: هو! زمونږ خپل کلی کې هم بعضې دغه شان جنجالونه پېښ شوی دی. یو یې د ملك سیفو او د هغه د وراره تر منځ پیښ شو او هغه داسې چه ملك سیفو خپله لور، حفیظه، خپل وراره، حلیم، ته ورکړه. دحلیم او حفیظې له واده نه یو کال لا نه ؤ تېر چه مناسبات یې سره خراب شول. حفیظه د خپل مېړه له کوره ولاړه او د خپل پلار کره کښېناسته. د حلیم ماما، غفور، څو څو ځلې ملك سیفو ته وویل چه حفیظه بېرته د حلیم کره ولېږی، خو ملك سیفو چه ډېر موړ او په مټ ښه پوره ؤ، د غفور خبره وانه ورېده.

تریسا: حلیم خو هم د سیفو وراره ؤ. هغه زور او دولت نه لاره؟

امان: دولت یې لاره. خو څرنگه چه د پلار یو زوی ؤ، د مټ زور یې نه لاره.

تریسا: ولې تربرونو یې ملا نه ور سره تړله؟

امان: نه، تربرونه یې هم د سیفو او د هغه د زامنو په خوا واوښتل.

تریسا: ښه ... نو بیا څه وشوو؟

امان: غفور څو ځله نور هم سیفو ته په کراره ووېلې چه حفیظه بېرته حلیم ته ورکړی، خو سیفو یې خبره وا نه ورېده. په پای کې خبره دښمنۍ او جگړې ته ورسېده او د سیفو زوی، عبدل، غفور، وواژه. سیفو او زامن یې څه موده بندیان او بیا خوشی شول.

تریسا: حلیم څه وکړل؟

امان: هغه څه ونه کړل. خو د غفور يوه وراره، اسمعيل، او د هغه ملګرو کاظم او محمد جان، د سيفو په يوه بل زوی، حبيب، ډزې وکړې او زخمي يې کړ. کومو کسانو چه په حبيب ډزې کړې وې هغو بنديان شول.

تريسا: څو کاله بنديان وو؟

امان: ګومان کوم چه درې کاله بنديان وو.

تريسا: کله چه بېرته خوشې شول بيا څه وشول؟

امان: بيا ټولو يوه جرګه را وغوښته او روغه يې وکړه. جرګې د غفور وربېره د سيفو لمسي ته ورکړه، د کاظم د تره لور يې د حبيب زوی ته ورکړه، د حبيب وربېره يې د غفور زوی ته ورکړه، او حفيظه يې بېرته د حليم کره ولېږله.

New Vocabulary

relationship *n, M irreg., pl.* [munāsɪbất] مناسبات

he had a lot of support *phr.* [pə məṭ xə́ pura wə́] په مټ ښه پوره ؤ

wealth *n, M2* [dawlát] دولت

prisoner *n, M1* [bandí] بندی

shoot at ... *phr.* [pə ... ḍáze kaw-́] په ... ډزې کو-

Have You Understood?

1. Who is related to whom? Finish the following sentences along the lines of the example.

Ex: حفیظه د ملك سیفو لور وه.

۱. حلیم ____________________

۲. غفور ____________________

۳. عبدل ____________________

٤. اسمعیل ____________________

٥. کاظم ____________________

٦. محمد جان ____________________

۷. حبیب ____________________

۸. د حلیم پلار ____________________

2. Discussion questions:

د جرگې د فیصلو نه داسې ښکاری چه یوه خوا له بلې نه زیاته ملامته وه؟

په دې کیسه کې تر ټولونه بده پېښه کومه وه؟

3. Review the conversation in Unit 26. Convene a *jirga* and decide who is at fault and what should be done to end the matter.

Section 3: Reading

[Excerpted from لويې جرګې, by Habibullah Rafi. pp. 32-41, *Qalam* , Vol 2, No. 5 (December-January 1987-88).

د افغانانو لويې جرګې په حساسو او اضطراري حالاتو او د درنو اجتماعي غوټو د راپيدا کېدلو په وخت کې جوړېدې.

د اتلسمې ميلادي پېړۍ په پېل کې چه د هېواد غربي سيمې د صفويانو په لاس کې وې، صفوي پاچا په ۱۷۰۲ ع کال د ګرګين په نامه يو خونخور بيګلربيګي (حاکم) کندهار ته راواستاوه چه په خلکو يې بې ساري ظلمونه پېل کړل او د وحشت او دهشت دوره يې رامنځ ته کړه. دې حالت په آزادۍ مين افغانان خورول او هڅول يې چه يوه چاره يې وکړي. په دې کسانو کې ميرويس هوتك چه ظاهراً په تجارت بوخت ؤ د يوې اساسي چارې په فکر کې ؤ...

د ملي عنعنې له مخې يې په ۱۷۰۵ع کال کې د کندهار په «کوکران» کې د قومي مشرانو لويه جرګه راوبلله. د خپلو ټولو اقداماتو لنديز يې ورته وړاندې کړ او ددوی نظر يې وغوښت. دوی ټولو په قرآن کريم سوګند پورته کړ چه ددې ظلم د ختمولو لپاره به له ده سره مله وي.

په ۱۷۰۷ ع کال کې دوهمه لويه جرګه د همدې سوګند د عملي کولو له پاره د کندهار په «مانجه» کې جوړه شوه او ددې ظالم حاکم چه مصلحتاً مسلمان شوی ؤ او هم د صفوي واك د ختمولو پرېکړه يې وکړه، په پاخه تدبير يې ګرګين له منځه يووړ. صفوي پاچا ته يې له افغانستان نه دده د لاس لنډېدلو خبر ورکړ او په غربي افغانستان کې يې د يوه خپلواك دولت په جوړولو لاس پورې کړ.

ERIC

New Vocabulary

Nouns

cruelty *M2* [zulúm] ظلم

savagery *M2* [wahshát] وحشت

terror *M2* [dahshát] د هشت

period *F1* [dawrá] دوره

business *M2* [tujārát] تجارت

tradition *F1* [ananá] عنعنه

measures *M2 Ar. Pl.* [iqdāmāt] اقدامات

outline *M2* [lanḍíz] لنډيز

oath *M2* [sawgánd] سوگند

friend *M irreg., Obl.* [mlə] مله

rule *M2* [wāk] واك

state *M2* [dawlát] دولت

Verbs

send *smp. tr.* [astaw-́] استو-

bother *smp. tr.* [dzawraw-́] ځورو-

encourage *der. tr.* [hatsaw-́] هڅو-

bring an end to *der. tr.* [khatmaw-́] ختمو-

implement *der. tr.* [ameli kaw-́] عملي كو-

People

Persian dynasty n, M1 [safawí] صفوی

name [gorgín] گرگين

title [biglər begí] بيگلربيگی

name [mirwaís hoták] ميرويس هوتك

Places

[hewād] هيواد

[kokarān] كوكران

n, F1 [mānjá] مانجه

Adjectives

crucial *1* [hasās] حساس

emergency *4* [izterārí] اضطراری

difficult *1* [drund] دروند

Christian *4* [isawí] (abbr.) ع

bloodthirsty *1* [khunkhór] خونخور

unprecendented *4* [besāri] بي ساری

busy *1* [bókht] بوخت

cruel *1* [zāləm] ظالم

Adverbs, phrases and idioms

bring to the middle *phr.* [rāmandz ta kaw-́] رامنځ ته كو-

freedom-loving *phr.* [pə azadə́y mayə́n] په آزادۍ مين

apparently *adv.* [zahéran] ظاهراً

on the holy Koran *phr.* [pə quráne karím] په قرآن كريم

conveniently *adv.* [maslahátan] مصلحتاً

with practiced expertise *phr.* [pə pakhə́ tadbír] په پاخه تدبير

shortening of his hand [de lās lanḍedə́l] د لاس لنډېدل

Have You Understood?

1. Answer the following questions:

١. د پښتنو په تاريخ کې تر ټولو نه پخوانۍ جرګه کومه جرګه ده؟

٢. د افغانستان لومړنۍ لويه جرګه ولې جوړه شوه؟

٣. ګرګين څه وخت د کندهار حاکم ؤ؟

٤. د پښتنو مشران کوکران ته چا ور وبلل؟

٥. لومړنۍ لويې جرګې څه فيصله وکړه؟

٦. د پښتنو په تاريخ کې دوهمه لويه جرګه څه وخت جوړه شوه؟

٧. وروسته له دوهمې لويې جرګې نه ګرګين ته څه ور پېښ شول؟

٨. وروسته له دوهمې لويې جرګې نه صفوی پاچا ته څه خبر ور ولېږل شو؟

2. Give literal, then idiomatic English translations for the following phrases:

١. د اتلسمې ميلادی پېړۍ په پېل کې

٢. د صفويانو په لاس کې

٣. د ګرګين په نامه يو حاکم

٤. رامنځ ته کول

٥. په تجارت بوخت ؤ

٦. د ملی عنعنې له مخې

٧. ورته وړاندې کول

٨. سوګند پورته کول

٩. له ده سره مله کېدل

١٠. له منځه وړل

Section 4: Diversions

لنډۍ:

جانان مې ګل له لاسه نه اخلی
د اسمان ستوری به جرګه ورته لېږمه

lover *n, M1* [jānā́n] جانان
star *n, M3* [stóray] ستوری

خوشحال خان ختټك:

یا تکیه د یوه خدای ده یا د توری
په جرګو مرګو نه شی کار تمام

In prose:
تکیه یا د یوه خدای یا د توری ده. کار په جرګو مرکونه تمامیږی.

the One God *phr.* [yawə khwdā́y] یوه خدای
meeting *n, F1* [maraká] مرکه
completed *adj 1* [tamā́m] تمام

Unit 28: جړ وربل

Section 1: The Story Begins

د سهار رڼا ښایسته خپره شوې ده. سوړ باد روان دی. زه د خپلې کوټې بام ته د واورې د توږلو له پاره ختلی یم. خو څرنگه چه د هلکتوب شپې ورځې دي نو د واورې د پیندو د غورځولو سره سم کله کله خپلې شاوخوا ته هم سترگی اړوم.

د بېگا شپې بادکوېې لارې بندې کړې دي. په کوڅو کې څوك نه ښکاری. یوازې ملا بانگی له کاله نه وتلی او په څاپو د ماجت خوا ته روان دی. رسول کاکا زمونږ نږدې گاوندی خپلې څو کلنې جرابې چه له زړښت نه غار غار او بیا په ډول ډول ټوکرانو پیوند شوې دي، اغوندی. د څامتا د پرتاگه پایڅې ټینگې پکې نغاړی او په یوه شلېدلی پرتوگاښ یې دپاسه تړی.

هغه زړه ریتاړه چه ښایی یو وخت به د کاکا پټکی ؤ را اخلی او د ملا وستنی په توگه یې تر ملا پیچی. د واسکټ څنډې کلکې کلکې پکې را اړوی. د پټکی یوه خوا، چه اوږده شمله یې بولی، پر سر خپروی او له بلې خوا یې ورو ورو په کوپړې پورې پېچی. له څټ نه تر وروځو پورې ټوله ککرۍ پکې تاووی. ټیمبوزکه وهی او غوجل ته ورننوځی. خپله خره له غوجل نه را باسی او کته کوی یې.

د لرگیو بار چه برایی ماښام یې تړلی دی، د کندوالې دیوال ته دروی او سپوږمۍ ته غږ ور کوی.

New Vocabulary

<u>Nouns</u>

roof *M2* [bām] بام
boyhood *M2* [alәktób] هلکتوب
shovelful *F1* [pinḍá] پینده
blizzard *F1* [bādkoyá] بادکویه
neighbor *M3* [gāwanḍáy] گاونډی
sock *F1* [jirāba] جرابه
age, antiquity *M2* [zaṛә́xt] زړښت
hole *M2* [ghār] غار
heavy cotton fabric F3 [khamtā] خمتا
pantleg *F1* [pāytsә́] پایڅه
drawstring *M2* [partugā́x] پرتوګاښ
strip of cloth *F1* [ritāṛa] ریتاړه
sash *M3* [mlāwastә́nay] ملاوستنی
edge *F1* [tsә́nḍa] څنډه
tail of turban *F1* [shámla] شمله
head *F2* [kopṛә́y] کوپړۍ
nape of the neck *M2* [tsәṭ] څټ
eyebrow *F1* [wrúdza] وروځه
skull *F2* [kakarә́y] ککرۍ
donkey saddle *F1* [káta] کته
firewood *M3* [largáy] لرګی
load *M2* [bār] بار
roofless shack *F1* [kanḍwālá] کنډواله

<u>Verbs</u>

spread *der. int.* [khparég-] خپرېږ-
shovel *smp. tr.* [tog-́] توږ-
cast *smp. tr.* [aṛaw-́] اړو-
be patched *der. int.* [paywandég-] پیوندېږ-
tuck in *smp. tr.* [nghāṛ-́] نغاړ-
fray *smp. int.* [shkeg-́] شکېږ-
wrap *smp. tr.* [pech-́] پېچ-
is called *smp. int.* [bol-́] بول-
wrap *der. tr.* [tāwaw-́] تاوو-

<u>Names</u>

Mullah Bangi [mulā bangí] ملا بانګي
Rasul Kaka [rasúl kākā] رسول کاکا
Spogmay *girl's name* [spogmә́y] سپوږمۍ

<u>Adjective</u>

gray *I* [khәṛ] خړ

Adverbs, Phrases, Idioms

while *phr.* [sara sám] سره سم

picking his way *phr.* [pə tsāpó tsāpó] په ځاپو ځاپو

however-many-year-old *phr.* [tso kalə́ne] څو کلني

tightly *adv.* [ṭing] ټینګ

over *phr.* [de pāsa] دپاسه

as *phr.* [pə tóga] په توګه

muffle one's face *phr.* [tembuzáka wah-́] - تیمبوزکه وهـ

last night *adv.* [barāyí] برایی

Have You Understood?

1. Describe the people the narrator has seen so far.

2. Sketch the kalā, placing the writer, Rasul Kaka, and the various structures mentioned.

3. Answer the following questions.

١. لیکوال ولی بام ته ختلی ؤ؟
٢. لیکوال هلك ؤ که نجلۍ؟
٣. هوا څنګه وه؟
٤. د رسول کاکا جامې د هغه ژوند څنګه ښيي؟
٥. لیکوال رسول کاکا څه پېژني؟

4. Speculate:

١. رسول کاکا ولې خان دومره پټوی؟
٢. رسول کاکا په خره باندې څه کوی؟
٣. سپوږمۍ څوك ده؟
٤. لیکوال څو کلن دی؟

Section 2: The Story Continues

سپوږمۍ چه ښه ترته پيغله او د کاکا ايکي يوه لور ده، په منده له کوټې نه راوځي. نږدې لوڅه لپړه ده. سرې او سپينې پوندۍ يې له ټنکيو متو سره له ورايه ښکاريږي. ځای ځای يې پاسته ورنونه او د ګرديو تيو ځنګونه هم تر هغې مردارې څولی لاندې چه د کميسه په نامه يې اغوستی ده، داسې بريښي لکه د پاغونډې غوزې چه نوې خپله خوله پرانستلې او تازه پاغونده ور نه را وتلې وي.

ټيکری نه لري. لوڅ سر راځي او د کاکا تر څنګ دريږي. ول ول او جړ وربل يې په مخ خپور شوی دی.

د لرګيو د بار يوې خوا ته د لښتې په شان ور کږيږي او په خپلو نريو منګلو يې ټينګ نيسي. اوش! وايي او بار له خپل سپين ګيری پلار سره اوږه په اوږه خرې ته پورته کوي. د بار له پورته کولو سره يې د ژمي سوړ باد په مخ لګيږي او ول ول وربل يې يو خوا بل خوا اړوي.

د پنځلسم سپوږمۍ ته ورته څېره يې ګرده را څرګنديږي. اما څه ډير مهال هسې نه پاتې کېږي، بلکه وربل بيا ځان غورځوی او ور باندې خپرېږي. مګر نه پوهېږم چه د رخې له مخې او که د مينې!

کاکا خپل زوړ څادر د چوترې له څنډی څخه را اخلي او په اوږو يې اچوي. سپوږمۍ د کلا ور چه باداړانو يې د خپل ځان او مال د ساتنې له پاره ډېر کلك جوړ کړی دی، په تکليف ببرته کوی او کاکا له خرې سره ور نه وځي.

روانېږي او غواړي بازار ته ولاړ شي، څکه که لرګی خرڅ نه کړی د خپلو ماشومانو د شپې د شومې له پاره به هك اريان ناست وي.

سپوږمۍ په کاکا پسې ګوري او د اوښکو دوه رانه څاڅکي
يې د بارخوګانو له پاسه را روانېږي، داسې لکه پرخه چه د
ګلاب په مخ پريوتلې او بيا په حرکت راغلې وي.

نه پوهېږم چه سپوږمۍ د خپل سپين ږيږي پلار کړوپه ملا، نری
څادر، شکېدلې جامې، زړې څپلۍ او له واورو نه ډکې کوڅې ويني
ژړا ورځي او که يې هسې د سيلۍ له شدت نه د سترګو اوبه رابهيږي.

ور واز پرېږدي او بېرته د تناره د کوټې خوا ته خوځېږي.
مګر کوټې ته يوازې نه ورننوزي، بلکه زما خيال هم ور سره
ملګرې کېږي او ددغې شامتې پېغلې حال داسې راته ترسيموي.

New Vocabulary

Nouns

breast *M3* [tay] تی

side *M2* [tsang] څنګ

patched cloth *F1* [dzóla] څوله

cotton *F1* [pāghundá] پاغونده

cotton boll *F1* [ghozá] غوزه

curl *M irreg.* [wal] ول

hair growing around one's face *M2* [worbál] اوربل

twig, sapling, green branch *F1* [láxta] لښته

grip *F1 - [a]* [mangwә́l] منګول

face, countenance *F1* [tserá] څېره

time *M2* [mahā́l] مهال

jealousy *F1* [rә́kha] رخه

porch *F1* [chotrá] چوتره

door *M irreg.* [war] ور

landlord *M1* [bādā́r] بادار

preservation *F1* [sātә́na] ساتنه

meal *F1* [shúma] شومه

tear *F1* [wóxka] اوښکه

drop *M3* [tsā́tskay] څاڅکی

dew *F1* [pә́rkha] پرخه

rose *M2* [gwәlā́b] ګلاب

movement *M2* [harakát] حرکت

wind *F2* [selә́y] سيلۍ

force *M2* [shɪdát] شدت

oven *M irreg. OSg.* [tanārә́] تناره

imagination *M2* [khyāl] خيال

ERIC

Adjectives

strong *4* [traṭá] ترټه

delicate *6* [tankáy] تنکی

soft *irreg. MDP1* [pāstə́] پسته

round *6* [gərdáy] گردی

dirty *1* [mərdār] مردار

tousled *1* [jaṛ] جړ

thin *6* [naráy] نری

bent *1* [kṛup] کړوپ

open *1* [wāz] واز

unfortunate *4* [shamatí] شامتی

Verbs

resemble *smp. tr.* [brex-] - برېښ

open *dbl. irreg. Prt.* [pranəstə́le-] - پرانستلی

bend toward *der. int.* [kagég-] - کږېږ

lift *der. tr.* [porta kaw-́] - پورته کو

appear *der. int.* [tsargandég-] - ښکارېږ

flow *smp. int.* [bayég-] - بهېږ

picture *der. tr.* [tarsimaw-́] - ترسیمو

Adverbs, Phrases

only *phr.* [yéki yawa] یکی یوه

inadequately dressed *phr.* [lútsa lapəṛa] لوڅه لپړه

clearly, from far off *phr.* [lə wrāya] له ورایه

bareheaded *phr.* [lúts sar] لوڅ سر

full moon *phr.* [de pindzəlasə́m spogmáy] د پنځلسم سپوږمۍ

completely *adv.* [gə́rda] گرده

helpless *phr.* [hak aryān] هك اریان

start to cry *phr.* [zaṛā wardz-]- ژړا ورځ

accompany *phr.* [məlgəray kég-] - ملگری کېږ

Have You Understood?

1. Revise your sketch of the kalā, incorporating the additional architectural details given in this section of the story.

2. Revise your answers to the speculations in Section 2.

3. Answer the questions.

۱. سپوږمۍ د کلا ور ولی نشی خلاصولی؟
۲. سپوږمۍ ټپکری ولی نه ؤ اغوستی؟
۳. رسول کاکا چېرته ولاړ؟
٤. د لیکوال په فکر، سپوږمۍ بېرته د تناره کوټې ته یواځې لاړه؟
٥. لیکوال د سپوږمۍ ټول مخ څنګه ولیده؟

Section 3: The Story Concludes

دا د تناره په نږدې سره غاړه ټوغه موغه کښېنی. د لاسونو نری ګوتې چه له ډېر یخ نه نه سره ورځی تر خپلو پستو ورنونو لاندې د تناره په ژۍ ږدی.

ریږدی او له ریږدیدلو او د ژامو له خوځېدلو سره یې پوښې ته ورته غومبوری هم په رپا راځی. د فکر په تال کې سپرېږی زانګی او وروسته د یوه ساړه اسویلی له ایستلو نه یې دا خبرې په دماغ کې ګرځی.

خاونده! مونږ هم ستا بندګان یو. تا پیدا کړی یو او ستا د مځکې په سر ژوند کوو.

زما دا سپین ږیری پلار به تر څو په یخ ژمی، سپینو واورو، سړه سیلۍ او بندو لارو کې د یوې ګېډی سوکړك د پېدا کولو له پاره په خپله ډنګره خره پسې بازار ته روان وی!

تر څو به زمونږ د هیلو په تیاره آسمان کې د نیك مرغۍ یو تت ستوری هم نه ځلیږی!

د زماني څپېړي ولې د بيوزلو له مخونو نه د بل چا پر مخ هيڅکله نه لگېږي!

آيا دا خبره رښتيا ده چه ډېره د يتيم له سره نه چپېږي؟
که دا خبره حقيقت وي او غوږي په غوږيو توئيږي نو
بيا زه هم څه نه وايم. خو که خبره په کار وي نو مونږ
هم له چا نه وروسته نه پاتې کېږو.

ځکه زه وايم آيا هغه تودې توه خانې چه زمونږ بادار بازگل خان له خپل بگاره سره د خوښۍ شپې پکې تېروي، زما پلار او هغو پرديسو ورونو نه دي جوړې کړي په چه د يوې مړۍ ډوډۍ د پېدا کولو له پاره پرديو ملکونو ته تللي دي!

آيا هغه پسونه چه په دې شپو کې يې د غوښو کټو هره ورځ د بازگل خان په نغري بار او په خوتهار وي د دوبۍ په سرو غرمو او د منې په يخو بادونو کې ما نه دي پوولي!

آيا هغه غلې او دانې چه د بازگل خان کهول چرچې پرې کوي، تولې زما ورونو او پلار د خپل زړه په وينو نه دي رسولي!

آيا...

په دې فکر کې تر ستونې ډوب وم چه ناڅاپه د کاکا د خرې کوټې په خپلې مور پسې وهنگل او زما د تفکر سلسله يې وشکوله. تکان مې وخوړ او له ځان سره مې وويل:

ياره رښتيا چه زه هم کله کله ماليخوليا او سودايي سم. که نه وي نو چېرته سپوږمۍ او چېرته دا د تفکر طرز!

دا مې وويل او د واورې په توډلو لګيا سوم. وروسته د څو درنو درنو پيندو له غورځولو نه مې بيا راشپېل په واورو کې ننبغ کړ او د ښار لارې ته په کاکا پسې خير شوم.

کاکا نه ښکارېده خو له کلی نه بهر په هغه ډاګ کې چه د ښار د لارې په سر پروت ؤ، يو تور شی ځای په ځای خوځېده. داسې لکه چه کوم بار خر چه په واوره کې لوېدلی او خاوند بېوزله يې په يوازې ځان اوچتولو ته ارم شوی وی.

New Vocabulary

Nouns

edge *F2* [zəy] ژی

jaw *F1* [zā̆ma] ژامه

cheese *F1* [pótsa] پوڅه

lower cheek *M3* [ghumbúray] غومبوری

quivering *F3* [rapā̆] رپا

sigh *M3* [əwseláy] اوسيلی

mind *M2* [damā̆gh] دماغ

child *M4* [bandá] بنده

stomach *F1* [géḍa] ګېډه

cornbread *M2* [sokṛə́k] سوکړك

good fortune *F2* [nekmarghí] نېکمرغی

stone *F1* [ḍabára] ډبره

heated room *F1* [tawakhānā́] تاوه خانه

man's name [bā̆zgwəl khā̆n] بازګل خان

family *M2* [bagā̆ṛ] بګاړ

morsel, mouthful *F2* [maṛə́y] مړی

clay pot *F1 - [a]* [kaṭə́w] کټو

burner *M3* [ngharáy] نغری

summer *M3* [dóbay] دوبی

family *M2* [kahól] کهول

throat *M3.* [stúnay] ستونی

baby donkey *M3.* [kúṭay] کوټی

chain *F1* [səlsəlá] سلسله

shovel *M2* [rāshpéi] راشپېل

Verbs

shiver *smp. int.* [regdég-] - رېږدېد

create *der. tr.* [paydā kaw-́] - پيدا کو-

shine *smp. int.* [dzalég-] - ځلېږ-

miss *der. tr.* [chapég-] - چپېږ-

drop *der. tr.* [toyég-] - توئېږ-

pasture *smp. tr.* [pow-́] - پو-

stick *der. tr.* [neghaw-́] - نېغو-

look for *der. int.* [dziróg-] - ځيرېږ-

move *smp. int.* [khwadzég-] - خوځېږ-

prop up *der. tr.* [wuchataw-́] - اوچتو-

struggle *der. int.* [aṛamég-] - اړمېږ-

Adjectives

skinny *irreg*. [ḍangár] ډنګر

dim *1* [tat] تت

poor, solitary *4* [bewázla] بېوزله

foreign *1* [pardés] پردېس

sitting, loaded *4* [bār] بار

immersed *1* [ḍub] ډوب

melancholy *4* [mālikhulyā́] ماليخوليا

obsessive *4* [sawdāyí] سودايي

occupied, busy *4* [lagyā́] لګيا

Preposition

under [tər ... lā́nde] تر ... لاندې

Adverbs, Phrases

almost *phr.* [pə nizdé] په نژدې

huddled *phr.* [ṭúgha mugha] توغه موغه

how long? *phr.* [tər tsó] ترڅو

depends on work *phr.* [pə kā́r wi] په کار وی

be no worse than others *phr.* [lə chā́ na wrústa nə́ pāte keg-]
له چا نه وروسته نه پاتې کېږ-

at a boil *phr.* [pə khuṭahā́r] په خوټهار

enjoy, savor *phr.* [charché pe kaw-́] - چرچې پرې کو-

suddenly *adv.* [nātsā́pa] ناڅاپه

I was startled *phr.* [ṭakā́n me wəkhúṛ] ټکان مې وخوړ

way of thinking *phr.* [de tafakúr tarz] د تفکر طرز

in the same place, stationary *phr.* [dzā́y pə dzā́y] ځای په ځای

ERIC

Have You Understood?

1. Do a final sketch of the kalā (add the relevant portion of land outside the kalā as well), incorporating details from the conclusion of the story.

2. Answer the following questions.

١. د ليکوال په فکر، سپوږمۍ د تناره کوټې ته له تللو نه وروسته څه وکړل؟

٢. د ليکوال د فکر سلسله څه شي وشکوله؟

٣. کوټې ولې وهنګل؟

٤. ليکوال له ځان سره څه وويل؟

٥. ليکوال وروسته د درندو پښو له توږلو نه څه وکړل؟

٦. رسول کاکا ته څه وريښن شول؟

3. Discussion questions:

a. The author of the story had three purposes in mind in writing it. What do you think they were?

b. Why do you think the writer was taken with the glimpse of Spogmay?

c. What was the central theme of all Spogmay's questions?

d. The narrator surmises that Spogmay is not capable of the thoughts he has ascribed to her - - but he has such capability, although the girl is probably older than he. On what basis do you think he concludes that Spogmay is less capable than he of such thoughts?

ERIC

Section 4: Diversions

هوښيار خر

يو زميندار ؤ. د هغه يو خر ؤ او يو غويى. په خره به يې سره چلوله او په غويي به يې قلبه کوله. يوه ورځ خره غويي ته وويل چه وروره! ته خو له ارام سره ژوند تېروې او زه خو په کارکولو مړ شوم. داسې څه لار راته جوړه کړه چه زه هم ارام وکړم. خره ورته وويل چه ځان بيمار کړه. مه څه خوره او مه څه څکه. مالك به پخپله پوه شي چه ته بيمار يې. او داسې به ارام وکړې.

زميندار چه ددوی دواړو خبرې واورېدې نو زړه کې يې وويل چه خره ته به د هغه د چالاکۍ سزار ضرور ورکوم. په بله ورځ چه زميندار غويي ته راغی نو غويي بيمار پروت ؤ. زميندار زر خر پرانسته او د کار لپاره يې بوته. ټوله ورځ يې پرې ښه قولبه وکړه چه ماښام خر واپس راغی نو غويي دده ډېره شکريه ادا کړه چه ستا په وجه مې نن ډېره دمه وکړه. خو خره ورته هيڅ جواب ورنکړ. ولی چه د خره هډ هډ درد کاوه او سوچ يې کاوه که چېرې غويي همدغسې بيا ځان بيمار کړی نو سبا مې بيا خير نشته.

نو بيا خره غويي ته وويل چه اشنا سبا دې څه خيال دی؟

غويي ورته وويل چه سبا به بيا ځان بيمار کړم چه ښه دمه شم.

خره ورته وويل چه پام کوه چه ځان بيمار نکړې ولې چه مالك د هغه برې کندې قصاب سره لګياؤ چه سهار له چرې سره راشي. که چېرې غويي همدغسې ناروغ وی نو بيا يې حلال کړه.

چه غويي دا خبره واورېده نو ډېر سخت ووېرېده: چه سهار څنګه مالك راغی نو غويي روغ رمټ ورته ولاړ ؤ.

مالك د خره په چالاکۍ ډېر وخندل او بيا يې غويي د کاروبار لپاره بوته. خره توبه وويسته چه آينده دپاره به چا ته مشوره نه ورکوم.

ليکوال: سيدمستان شاه غمگين

Nouns

fertilizer *n, F1* [sə́ra] سره

plowing *n, F1* [qolbá] قلبه

relaxation, comfort *n, M2* [ārā̃m] ارام

trickiness *n, F2* [chālākí] چالاکي

bone *n, M2* [haḍ] هډ

friend *n, M1* [ashnā̃] اشنا

Kanda, *place* . *n, F1* [kánda] کنده

butcher *n, M1* [kasā̃b] قصاب

knife *n, F1* [chāṛá] چاړه

business as usual *n, M2* [kārobā̃r] کاروبار

Adverbs, phrases

for sure *adv.* [zarúr] ضرور

quick, soon *adv.* [zər] ژر

back *adv.* [wāpás] واپس

thank *phr.* [shukriya ādā̃ kaw-́] شکريه ادا کو-

thanks to (you) *phr.* [pə wája] په وجه

think *phr.* [soch kaw-́] سوچ کو-

perfectly well *phr.* [rogh ramáṭ] روغ رمټ

resolve *phr.* [toba bas-́] توبه باس-

in the future *phr.* [ayindá de pāra] آينده دپاره

Verbs

take care *der tr. vb.* [pām kaw-́] پام کو-

be afraid *smp. int. vb.* [weré̈g-] وېرېږ-

Adjectives

sick *adj 1* [bemā̃r] بيمار

upper *adj 1* [bar] بر

Conjunctions

because *conj.* [wále tse] ولی چه

if *conj.* [kachére] که چېرې

ثانوي پښتو

Intermediate Pashto

د درسي کتاب ضميمه

Workbook

Revised Edition

Center for Applied Linguistics

ERIC

ثانوی پښتو

Intermediate Pashto

د درسی کتاب ضمیمه

Workbook

Revised Edition

Habibullah Tegey
Barbara Robson

Center for Applied Linguistics
Washington, D.C.
1993

CAL Pashto Materials Overview 1993

Over the last six years, the Center for Applied Linguistics (CAL) has developed a set of materials to teach the Pashto language to English speakers: *Beginning Pashto* and *Intermediate Pashto* introduce students to the spoken and written language; the *Pashto Reader* provides extensive exposure to authentic Pashto written materials. *Pashto Conversation* is a set of taped lessons, correlating with the units of *Beginning* and *Intermediate Pashto* . The *Pashto-English Glossary for the CAL Pashto Materials* is a glossary of all the words that appear in the components listed above.

The language taught in the materials is Afghan Pashto, in particular the standard central dialect spoken in Kabul and used in the official media. The materials have been proof-read and field-tested by Kandahari Pashtuns; the words and phrases in them are familiar to speakers of the Kandahari dialect as well. In *Pashto Conversation*, there are several exercises contrasting the Kabuli and Kandahari (and Peshawari, as well) dialects, to give students more experience with the major dialects.

Beginning Pashto and *Intermediate Pashto* constitute a set of materials teaching oral and written Pashto. Each of the twenty-eight units (fourteen per book) provides about ten hours of class work, and therefore should be sufficient for four semesters of academic language training (three hours a week in class, with possibly two hours of lab or practice), or about ten weeks in an intensive course (six hours a day in class, five days a week). The materials are designed to bring an English-speaking student to a 2+ or 3 on the ILR proficiency scale, or an Advanced on the ACTFL proficiency scale; all the grammatical structures of Pashto are presented, along with about 2,500 words.

The Pashto writing system is taught in the first unit of *Beginning Pashto*, and is used in the presentation of material from then on. In the first three units, material is also in a romanized transcription. After that, the transcription of a word or phrase is given only when the word or phrase is introduced, or when pronunciation is the focus.

Beginning and *Intermediate Pashto* teach the language via dialogues and readings on various topics (e.g. food, shopping, weather, family, etc.) , with accompanying presentations on grammar and vocabulary, and exercises for oral practice and conversation. Each unit contains a Diversion - a proverb, poem or story - intended to amuse the student, and to provide him or her with a glimpse of Pashto folk literature.

The dialogues revolve around the activities of a group of Pashtuns and Americans at an American university, so that the American student is provided with language and vocabulary of immediate usefulness. The readings for the most part describe Pashtun life and customs in Afghanistan, and are related to the topic in the corresponding dialogue The dialogues and readings in *Intermediate Pashto* continue along the same general format, but the focus of attention shifts to Afghanistan, and to more detailed study of Pashtun culture and Afghan history

The Workbooks, which are mostly in English, provide background information on points in the dialogues and readings, discussion of grammar points, and information on

individual vocabulary items. Each unit in the Workbooks contains a number of exercises providing additional practice on the points covered in the Textbook. There are listening exercises in the *Beginning Pashto* workbook which require the student to listen to a prompt, then respond in some way.

The Teachers' Manuals, in Pashto, are written for the educated native speaker of Pashto who might not have a background in language teaching or an extensive background in Pashto grammar. It explains the presentation of grammar points, and gives other information of use to the teacher. At the end of each unit, the prompts for the listening exercises in the Workbooks are given for the teacher's convenience.

The Text Tapescript and Workbook Tapescript for *Beginning Pashto* have been developed for students who do not have regular access to a native speaker of the language. They provide the means for such students to identify a Pashto speaker, then make arrangements with him or her to tape the important parts of the Textbook and the listening exercises in the Workbook. The tapescripts are not necessary in situations where there is a Pashto-speaking teacher.

Pashto Conversation contains fourteen lessons - each lesson corresponding to two units of *Beginning/Intermediate Pashto* - which provide additional speaking and listening practice on the material contained in the units, as well as exposure to different dialects. The lessons have been recorded - there is a set of cassettes at the Center for the Advancement of Language Learning (tel: (703) 312-5040; Fax: (703) 528-4823) and another at the Center for Applied Linguistics (see numbers below).

The *Pashto Reader* presents selections of modern written Pashto, with extensive notes and guides to comprehension. Six different genres are exemplified: essays, articles, stories, poetry, "public" Pashto (street signs, ads, etc.), and "fractured" Pashto (published Pashto written by non-native speakers). *Pashto Reader: Originals* presents the passages of the *Reader* in computer scans of their originals, to provide the student with practice in dealing with Pashto as it actually appears: handwritten, without conventional spacing between words, etc. *Pashto Reader: Passages in Transcription* presents the passages in the roman transcription used to represent pronunciation throughout the series; it is intended for the linguist interested in the Pashto language but not necessarily the writing system.

The *Glossary for the CAL Pashto Materials* contains, in dictionary form, all the words taught in the materials - about 5,000 entries. Each entry includes a word or phrase's Pashto spelling, a transcription of pronunciation, English equivalents or explanations, and grammatical information.

All these materials are in the public domain, and copies may be made of them as needed. Each component is listed in the ERIC system with a separate number, and has been designed on the assumption that a single hard copy will be bought from ERIC, then copied and bound. Each component accordingly has a cover page, which should be copied onto heavy paper (a different color for each component makes it easier to identify). The

ERIC

title page and rest of the component can be copied as usual, then bound with the cover page and a back cover. We have found that comb-binding (available at most copy centers) is best, because it allows the "book" to lie flat. To facilitate copy-making, every page of the materials has been numbered and labelled in English, in headers like the following:

Beginning Pashto   Unit 12: ملا بي زوريك ده   Teachers' Manual 82

Some of the components in the ERIC system are now obsolete. Here is a list of everything that has been deposited in the system, along with identifying number (where possible). The items marked with asterisks (***) are obsolete.

***Beginning Pashto: Textbook	ED 323 763
Beginning Pashto: Textbook Tapescript	ED 323 764
***Beginning Pashto: Workbook	ED 323 765
Beginning Pashto: Workbook Tapescript	ED 323 766
Beginning Pashto: Teachers' Manual	ED 323 767
***Beginning Pashto: Glossary	ED 323 768
***Intermediate Pashto: Textbook	ED 338 074
***Intermediate Pashto: Glossary	ED 338 075
Intermediate Pashto: Teachers' Manual	ED 338 076
***Intermediate Pashto: Workbook	ED 338 077
Pashto Reader	ED 353 815
Pashto Reader: Transcriptions	ED 353 814
Pashto Reader: Originals	ED 353 813
Beginning Pashto: Textbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Beginning Pashto: Workbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Intermediate Pashto: Textbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Intermediate Pashto: Workbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Pashto Conversation: Tapescript	(number not assigned yet)
Pashto Conversation: Manual	(number not assigned yet)
Glossary for the CAL Pashto Materials	(number not assigned yet)

In the revised editions of the textbooks and workbooks for *Beginning* and *Intermediate Pashto*, we have corrected misprints, recast some of the grammar material, and (we hope) made some of the explanations easier to understand.

If you have any problems or questions about getting the materials, please contact ERIC /CLL, at the Center for Applied Linguistics in Washington, D.C. (tel: (202) 429-9292; fax: (202) 659-5641). If you have any questions about the content of the materials, please contact the authors: Barbara Robson at the Center for Applied Linguistics, or Habibullah Tegey in the Pashto Service, Voice of America, in Washington D.C.

Table of Contents

Introduction vii

Introduction to Revised Edition viii

Unit 15: واده ته نه يم تللي

Preview to Section 1: Dialogue 1
Preview to Section 2: Perfective Participles 4
Preview to Section 3: Reading 5
Preview to Section 4: Diversions 6
Exercises 7
Answers 11

Unit 16: نجلۍ چه پېغله شوه ...

Preview to Section 1: Reading 13
Preview to Section 2: Relative Clauses in Pashto 14
Preview to Section 3: Dialogue 15
Preview to Section 4: Diversions 16
Exercises 17
Answers 23

Unit 17: تيارولی يې شم.

Preview to Section 1: Dialogue' 26
Preview to Section 2: The Imperfective Participle 28
Preview to Section 3: 'Can' Phrases in Pashto 28
Preview to Section 4: Reading 28
Preview to Section 5: Diversions 30
Exercises 31
Answers 35

Unit 18: ستاسي خوښه چه هر څه کوئ.

Preview to Section 1: Dialogue 37
Preview to Section 2: Clauses with چه 38
Preview to Section 3: Reading 38
Preview to Section 4: Diversions 39
Exercises 40
Answers 45

Unit 19: جوار يې له غنمو نه ښه وي.

Preview to Section 1: Dialogue 48
Preview to Section 2: Comparisons 49
Preview to Section 3: Reading 49
Preview to Section 4: Diversions 50
Exercises 51
Answers 56

Unit 20: که بارانونه وشول، للمی به وکرو.

Preview to Section 1: Dialogue 58
Preview to Section 2: Conditional Statements 58
Preview to Section 3: Reading 59
Preview to Section 4: Diversions 59
Exercises 60
Answers 66

Unit 21: که زه ستا په ځای وی...

Preview to Section 1: Dialogue 68
Preview to Section 2: Relatives 69
Preview to Section 3: Unreal Conditions 70
Preview to Section 4: Reading 70
Preview to Section 5: Diversions 72
Exercises 73
Answers 76

Unit 22: که ته نه وی زه نه ورتللم.

Preview to Section 1: Dialogue 78
Preview to Section 2: Genealogies of the Major Pashtun Tribes 78
Preview to Section 3: Present Unreal Conditions 80
Preview to Section 4: Reading 81
Preview to Section 5: Diversions 82
Exercises 83
Answers 89

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه ؤ؟

Preview to Section 1: Dialogue 92
Preview to Section 2: Reading A 92
Preview to Section 3: Reading B 94
Preview to Section 4: Diversions 94
Exercises 95
Answers 100

ERIC

Unit 24: مېلمه پالنه

Preview to Section 1: Reading 102
Preview to Section 2: به in More Detail 103
Preview to Section 3: Dialogue 104
Preview to Section 4: Diversions 104
Exercises 105
Answers 110

Unit 25: بدل

Preview to Section 1: Dialogue 112
Preview to Sections 2-4 112
Preview to Section 2: The Story Begins 113
Preview to Section 3: The Story Continues 114
Preview to Section 4: The Story Concludes 115
Preview to Section 5: Diversions 116
Exercises 117
Answers 123

Unit 26: عزت او ننواتي

Preview to Section 1: Reading 126
Preview to Section 2: Verb Phrases with Possessive Suffixes 127
Preview to Section 3: Dialogue 127
Preview to Section 4: Diversions 128
Exercises 129
Answers 135

Unit 27: جرگه

Preview to Section 1: Reading 138
Preview to Section 2: Conversation 139
Preview to Section 3: Reading 139
Preview to Section 4: Diversions 139
Exercises 140
Answers 147

Unit 28: جړ وربل

Preview to Section 1: The Story Begins 150
Preview to Section 2: The Story Continues 151
Preview to Section 3: The Story Concludes 152
Preview to Section 4: Diversions 153
Exercises 154
Answers 160

ERIC Full Text Provided by ERIC

Introduction

This Workbook is one of the three components of *Intermediate Pashto*. The other components are a Textbook, a Teachers' Manual, and an Interim Glossary.

All the components of *Intermediate Pashto* are available in microfiche or hard copy through the ERIC Document Reproduction Service.

These materials have been developed by the Center for Applied Linguistics with funding from Grant No. P017A 00022 from the International Research and Studies Program of the U. S. Department of Education. The same office funded CAL to develop *Beginning Pashto*, the components of which are available from the ERIC Document Reproduction Service as well. *Intermediate Pashto* continues the study of Pashto where *Beginning Pashto* left off, and the two together constitute a relatively complete overview of the spoken and written Pashto language, as well as a fairly extensive introduction to Pashtun culture. The development of a *Pashto Reader* has also been funded; the reader will be available through the ERIC Document Reproduction Service in early 1993.

This Workbook accompanies the *Intermediate Pashto* Textbook, and provides additional explanations of Pashtun culture and Pashto grammar. It also provides the student with exercises in addition to the ones in the Textbook.

The units and sections of the Workbook correspond to those in the Textbook. The Preview sections should be read, along with the parallel sections in the Textbook, before the class session in which the section is worked on. The exercises at the end of each unit are to be done when class work on the unit has been completed.

The exercises marked with a T require oral prompts, and are intended to provide the student with additional listening practice. These prompts are given at the end of the corresponding unit in the Teachers' Manual.

Introduction to Revised Edition

Since the completion of *Intermediate Pashto* in 1990, CAL has continued, with grants from the Department of Education, to complete the *Pashto Reader* (1992). An additional component to the materials, *Pashto Conversation*, has been completed (1993), along with revisions of the textbooks and workbooks of *Beginning* and *Intermediate Pashto*, and a final *Pashto-English Glossary* to accompany all the materials. All the Pashto materials have been deposited in the ERIC system, and are available.

We are again indebted to Mr. Anwar Ayazi for his proofreading and comments on the revised materials.

THIS PAGE INTENTIONALLY LEFT BLANK

ERIC

Unit 15: واده ته نه یم تللي

Overview

The topic of this unit is Pashtun/Afghan weddings, the urban type discussed in the dialogue, and the rural type talked about in the reading. You will also learn how the Pashto perfective participle is formed, and how to use it in phrases equivalent to the English perfect tenses (e.g. 'I have gone' and 'I had gone').

Preview to Section 1: Dialogue

Theresa has been invited to the wedding of a friend of Asad's, and is asking Laylā what to expect. Laylā is describing a wedding of the type that is put on in Kabul, and that has been carried over into the Afghan community in the United States.

Cultural notes. Laylā is describing the part of the wedding that is parallel to American wedding receptions. There will have been a religious ceremony before the party, at which a mullah will have read parts of the Koran, and the couple will have exchanged vows similar to those in a western religious ceremony. Only the bride and groom and a few very close family members will have attended this ceremony.

The part of the wedding that Laylā is describing is put on by the groom's family, who also decide how many guests to invite, who to do the music and food, and so on.

As Laylā implies, the wedding couple does not attend the early part of their own reception. At some later point, usually after everyone has been served food, the couple 'processes' into the room, surrounded by women from the groom's family, one of which follows behind them holding a Koran over their heads. All the guests stand and applaud the couple as they proceed to the platform. When they reach it, they are showered with candy, as Laylā describes, and also sometimes with flowers. On the platform there is a couch or sofa for the couple to sit on, and there they take part in other ceremonies.

One of these is a traditional Kabul ceremony in with a mirror, specially handled (no one but the bridal couple should be reflected in it), decorated and wrapped. The couple's heads are covered with a large scarf, and then the mirror is handed to them. They unwrap it under the scarf, and look at themselves in it. This custom is clearly based on the premise that the bride and groom have not seen each other before the wedding; the writer of the dialogue comments that the bride and groom are supposed to look not only at each other but also at themselves - either to congratulate themselves for being such a handsome couple, or to reconcile themselves that neither one is particularly handsome....

Another ceremony involves henna, which is put on different parts of the hands of the bride and groom depending on local or individual custom.. Close family and friends may also apply henna to their hands.

There are other ceremonies as well that might or might not occur. The particulars of any one Afghan wedding are different from other Afghan weddings: Afghan families of course vary in their customs and beliefs, and these variances are reflected in the weddings they put on for their sons.

After the reception, the bride and groom go to the groom's home, accompanied by a subset of the reception guests. There, a breakfast is served, and finally the guests leave the couple to start their married life.

One element which appears to be constant is that the women involved in an Afghan wedding make it a point to dress up, as Laylā mentions. Most woman who can afford it go to beauty parlors to have their hair done, their face made up and their hands manicured. Younger women wear the equivalent of western cocktail dresses, although with more modest necklines, sleeve lengths and hemlines. Older women might wear a western dress, but will cover their hair with sheer white *ṭikrays*. Some women choose to wear saris or dressy versions of the Afghan *kamis* and *partug*.

Word study. The word for ceremony, رسم , is an Arabic word, and has an Arabic plural مراسم.

You might encounter another word besides شاه for 'bridegroom' - [zum] زوم is a term which usually translates as 'son-in-law', but many speakers use it to refer to bridegrooms as well.

يوه is an alternative masculine oblique form of يو.

اينبي and اينبي are forms of اينبي, the participle formed from the verb -ږد. This verb has the following dialectal or idiolectal variants in the past tenses:

Pres. Imp.	Pres. Perf.	Past Imp.	Past Perf.
[gd-] ږد	[kégd-] کېږد	[kexod(ə́l)-] کېښودل-	[kéxod(əl)-] کېښودل-
		[ixod(ə́l)-] ايښودل-	[íxod(əl)-] ايښودل-

The phrases خوړل کېږي 'are eaten' and بلل کېږي 'are invited' are parallel in structure to the phrase ليکل شوي وي 'have been written', which occurred in the reading in Unit 14. خوړل, بلل and ليکل are ordinary infinitives, and when they are followed by the verb -کېږ (not the auxiliary) they translate almost perfectly as English passives.

In the sentence

هر شوك خپل، ځان ته يې اخلي.

ځان ته translates as 'for themselves', and the يې refers to the food mentioned in the previous sentence. In other words, the food at an Afghan wedding is set up buffet-style.

The word [sāzəndá] سازنده is the first example of an M4 noun. This class consists of masculine nouns ending in [a] ه, with the following case endings:

DSg: [sāzənda] سازنده	DPl: [sāzəndagān] سازندگان
OSg: [sāzənda] سازنده	OPl: [sāzəndagāno] سازندگانو

<u>Sentence structure</u>. Theresa's question about whether she should wear her own Afghan clothes to the wedding:

خپلې پښتونۍ جامې اغوستلی شم؟

involves a participle different from the one you are learning in this unit. These participles with شم, شي, etc. will be studied in Unit 16.

The underlined part of Laylā first sentence:

دلته د افغانانو واده په حقيقت کې يوه لويه مېلمستيا وی چه
<u>په اوسط ډول له سلو نه زيات خلك ګډون په کې کوی.</u>

is a relative clause (a sentence which modifies a noun). The clause translates as the English relative clause 'in which on average more than a hundred people take part', and modifies the noun مېلمستيا.

Note that in the sentences

کله چه سالون ته <u>ننوځي</u> سازنده يوه خاصه سندره شروع کوی او
زوم او ناوې ډېر ورووړو خپل تخت ته ځی.

کله چه شاه او ناوې په تخت <u>ودرېږي</u> بعضی خپلوان او دوستان يې
شيريني پرې شيندی او په دې پسې بيا يولړ نور مراسم اجرا کېږی.

the verbs in the کله چه clauses (they're underlined) are present perfective, and the verbs in the following clauses are present imperfective. (ننوځ- in the first sentence above is a stress-shifting verb; the perfective isn't shown in the writing system, but the stress is on the first syllable rather than the last.) In general, any verb in a clause headed by چه will be perfective.

Preview to Section 2: The Perfective Participle

In this section, you are shown, first, how to form perfective participles, and second, two of the constructions in which they are used. Participles are adjectives which have been derived from verbs. Participles in English are such words as running in the phrase running water and broken in the phrase broken record.

The participles shown in this section are used in high-frequency constructions in Pashto. They are called 'perfective participles' both to show that they are derived from the (past) perfective forms of verbs, and also to differentiate them from the imperfective participles which will be studied in the next unit. As is shown in the notes to "Using Participles", these perfective participles have the same agreement patterns as verbs in the past tenses.

The construction involving the perfective participle and يم، يې، وی etc., is fairly close to the English present perfect tense; it is used when the speaker or writer is talking about an event that has occurred at some unspecified time previous to the time he/she is speaking or writing.

The construction involving the perfective participle and وم، وي, etc. is parallel to the English past perfect tense; it is used when the speaker or writer is talking about an event that occurred at some unspecified time previous to a reference point. The first lines of the dialogue in Unit 12 illustrate this, in both languages:

Rābyā: You weren't home last night. — رابيا: بيگا ماښام نه وې.

David: No, I wasn't. I had gone to the hospital to ask about Asad. — داود: هو! نه وم. شفاخاني ته د اسد پوښتني ته تللی وم.

In this exchange, Rābyā establishes the reference point as the time she called or dropped by. David, by using had gone in English and تللی وم in Pashto, shows that he left for the hospital before she called. The Pashto construction is used in broader contexts than the English past perfect, as is illustrated in the next exchange in the dialogue:

Rābyā: No! What happened to Asad? — رابيا: ولې! په اسد څه شوی؟

David: His car was [*not* had been] in an accident. — داود: موټر يې تکر کړی ؤ.

and in the following exchange from the Unit 14 dialogue:

Laylā: You weren't around for awhile; where were you? — ليلا: دا څه موده نه وې؛ چېرې وې؟

Rābyā: I went [*not* had gone] to Maryland. — رابيا: ميريلند ته تللې وم.

Preview to Section 3: Reading

In this reading, rural Afghan (including Pashtun and non-Pashtun Afghans) weddings are described.

Cultural notes. The major difference between rural and urban Afghan weddings is that in the rural weddings, each family gives a party, whereas in the urban weddings, just the groom's family gives one.

Another important difference is that at the rural wedding parties, the sexes do not mix: while an entire family, including servants, is invited to one or other of the parties, the father and older sons join the men's group, and the mother, older daughters and babies go with the women. The little children are allowed to play wherever they like.

The religious ceremony with the mullah usually takes place, in rural weddings, the evening before the all-night wedding parties.

Word study. Remember that د واده شپه refers to the evening before the wedding, not the evening after. The phrase د واده له شپې نه د نکاح تر ماسپښین مهال is talking about the afternoon before the evening of the wedding.

هلك is the ordinary word for 'boy' or 'youth'. Older Pashtun men also use it in addressing one another, as in the equivalent of guy in such contexts as "Look, guys, we need another touchdown." In other contexts, the term refers unambiguously to the professional dancers described in the passage. There is an interesting and accurate description of one of these dancers in *Caravans,* James Michener's 1940s novel about Afghanistan.

ویل کېږي is another of those phrases in which the infinitive plus -کېږ translates perfectly as a passive in English, in this case 'is called'.

Sentence structure. More relative clauses: in

د ناوې مېلمانه چه اکثره ښځې او یو شمېر د ناوې ډېر نژدې خپلوان نارینه وي، د ناوې کره ځي.

the underlined relative clause translates as 'who are usually women and a number of the bride's close male relatives', and modifies the noun مېلمانه. In

د زوم مېلمانه چه ډېرې زیاتې ښځې او نارینه وي، د زوم کره ځي.

ERIC

the underlined relative clause translates as 'in which there are many women and men' and modifies مېلمانه. And in

د شپې ځينې کسبي هلکان چه خاصې جامې يې اغوستلې وي او
زنګونه يې په پښو پورې تړلي وي، ساز ته ګډېږي.

the relative clause translates as 'who have put on special clothes and put bells on their feet', and modifies هلکان. And finally, in

تولو خلکو ته چه د ناوې کره ځي ورا ويل کېږي.

the relative clause translates as 'who go to the bride's house', and modifies خلکو

Preview to Section 4: Diversions

The first story (which has also turned up with Mullah Nasruddin as the husband) revolves around the requirement that a woman cover her face in the presence of strange men. Every family apparently differs as to which of a bride's male in-laws are 'strangers' and which are not, hence the bride's problem.

The second story makes Pashtuns laugh, but leaves most westerners wondering what's supposed to be funny. The Pashtuns who laughed explain that the joke is in the fact that the mullah, who has disrupted the proceedings considerably, can think of nothing to advise his daughter about except something trivial.

ERIC

Unit 15 Exercises

Exercise T1. Listen to each of the following sentences, then write down the subject and direct object of the sentence.

Direct Object	*Subject*		*Direct Object*	*Subject*	
____________	____________	.٧	____________	____________	.١
____________	____________	.٨	____________	____________	.٢
____________	____________	.٩	____________	____________	.٣
____________	____________	.١٠	____________	____________	.٤
____________	____________	.١١	____________	____________	.٥
____________	____________	.١٢	____________	____________	.٦

Exercise T2. Listen to the statements, and mark whether they are true of a rural (په کلی کي) or urban (په ښار کي) wedding, or all Afghan weddings (تول ودونه).

تول ودونه	په ښار کې	په کلي کې	
____________	____________	____________	.١
____________	____________	____________	.٢
____________	____________	____________	.٣
____________	____________	____________	.٤
____________	____________	____________	.٥
____________	____________	____________	.٦
____________	____________	____________	.٧
____________	____________	____________	.٨
____________	____________	____________	.٩
____________	____________	____________	.١٠

Exercise T3. Listen to the sentences, and write the participles.

١. ______________ ٦. ______________ ______________

٢. ______________ ٧. ______________ ______________

٣. ______________ ٧. ______________ ______________

٤. ______________ ٩. ______________

٥. ______________ ١٠. ______________

Exercise 4. In the previous fourteen units -

١. د کابل کاروان رستوران کي چا ډوډۍ خوړلي ده؟______________

٢. د چا موټر ټکرکړی ؤ؟______________

٣. چا میلمستیا کړي ده؟______________

٤. چا سالو اخستلی دی؟______________

٥. چا خپله ملا ژوبله کړي ده؟______________

٦. په شفاخانې کي چا کار کړی دی؟______________

٧. چا ژورنالزم لوستلی دی؟______________

٨. چا پسه اخستلی دی؟______________

٩. چا ورو ته جامې اخستلي دي؟______________

١٠. چا خپلې مور ته خط لېږلی دی؟______________

Exercise 5. Fill in each blank with an appropriate word.

١. تريسا د افغانانو ______ ته نه ده تللې.

٢. هر څوك د اسد د ملګرى واده ته ______ شوى ؤ.

٣. د واده ______و په يوه لوى سالون كې ______ .

٤. كله چه ______ او ______ تخت ته نژدې شى، ملګرې يې ______ ور باندې شيندى.

٥. د اسد ملګرى يوې كابلۍ سره ______ كوى.

٦. كوم هلكان چه په ودونو كې ګډېږى هغو ته ______ ويل كېږى.

٧. د واده د شپې په سبا ______ زوم او د هغه د كورنۍ ______ او ټول ______ ميلمانه د ناوې ______ ځى.

٨. ښځو په واده كې ښايسته جامې ______ او ګانونه يې ______

٩. د ورا خلك په لاره كې ډزې او ______ كوى.

١٠. ناوې د شاه ______ په ______ بوول كېږى.

Exercise 6. Read the following passage, and answer the questions.

زمونږ واده په ښار كې ؤ. تخمين دوه سوه مېلمانه له ښار نه او تخمين سل تنه له لوګر نه راغلي وو. ډوډۍ خيبر رستوران پخه كړې وه. دوه دستې سازنده ګان مو را غوښتى ؤ. ډېرې زياتې نجونې او هلكان ټوله شپه ګډېدل. د لوګر مېلمنو داسې مست اتڼ وكړ چه د ښار مېلمانه بيخي ورته حېران شول.

band, combo *n, F1* [dastá] دسته

such, so *adv.* [dāse] داسې

be surprised *der. int. vb.* [herāneg-] - حېرانېږ

Exercise 6 (cont.)

۱. د چا د واده په باره کې غږېږو؟ ____________________

۲. دا کلیوالی واده ؤ؟ ____________________

۳. واده ته ډوډۍ چا پخه کړې وه؟ ____________________

٤. ساز چا کاؤ؟ ____________________

٥. له لوګر نه څو مېلمانه راغلی دی؟ ____________________

٦. له ښار نه څو مېلمانه راغلی وو؟ ____________________

ERIC

Answer Key

Exercise T1.

	Subject	Direct Object
۱.	احمد	کتاب
۲.	محمد	اسونه
۳.	اسد	ورور
٤.	اسد	ورور
٥.	امان	بادام
٦.	لیلا	جامې
۷.	تتنگ	بیر
۸.	امان	ښځه
۹.	احمد	کتابونه
۱۰.	رابیا	سالو
۱۱.	لیلا	قابلی پاخه
۱۲.	پتنگ	مریضان

Exercise T2.

	په کلی کې	په ښار کې	تول وادونه
۱.		x	
۲.		x	
۳.	x		
٤.	x		
٥.		x	
٦.	x		
۷.			x
۸.			x
۹.			x
۱۰.			

Exercise T3.

۱. خلاص کړی ؤ

۲. خوړلي وه

۳. وتی ؤ

٤. تللی دی

٥. نه ؤ تللی

٦. راغلی دی   راوړی

۷. تللی ؤ   گډېدلی دی

۸. راغلې ده   نه دی راغلی

۹. راغلی دی

۱۰. خبر کړی دی

Exercise 4.

۱. اسد اوتريسا ۲. اسد ۳. امان او ليلى ٤. د اسد وروو ٥. اسد
٦. پتنگ او ليلى ۷. رابيا ۸. اسد ۹. امان ۱۰. ليلى

Exercise 5.

۱. تريسا د افغانانو واده ته نه ده تللې.
۲. هر څوك د اسد د ملگرى واده ته بللى شوى ؤ.
۳. د واده ميلمانه په يوه لوى سالون كې توليږى .
٤. كله چه شاه او ناوى تخت ته نژدې، شى ملگرې يې شرينى ور باندې شيندى.
٥. د اسد ملگرى يوې كابلۍ سره واده كوى.
٦. كوم هلكان چه په ودونو كې گډېږى هغو ته بازينگر ويل كېږى.
۷. د واده د شپې په سبا ماسپښين شاه او د هغه د كورنۍ نارينه او تول نارينه ميلمانه د ناوې كره ځى.
۸. ښځو په واده كې ښايسته جامې اغوستې وى او ځانونه يې سينگار كړى وو.
۹. د ورا خلك په لاره كې ډنې او اتڼ كوى.
۱۰. ناوې د شاه كره په اس بوول كېږى.

Exercise 6.

۱. د امان او ليلا د واده په باره كې غږيدو.
۲. نه، كليوالى واده نه ؤ.
۳. دودى خيبر رستوران پخه كړې وه.
٤. ساز دوو دستو كاؤ.
٥. تخمين سل ميلمانه له لوگر نه راغلى وو.
٦. تخمين دوه سوه ميلمانه له ښار نه راغلى وو.

Unit 16: نجلی چه پېغله شوه...

Unit Overview

The topic of this unit is the engagement process in Pashtun society. The reading, in which the parents' actions in forming an engagement are described, is Section 1. Section 2 presents Pashto relative clauses. The dialogue, in which Amān discusses with Theresa some of the effects of the custom of arranged marriages, is in Section 3. Section 4, Diversions, gives some of the landays Amān was thinking of in the dialogue.

Preview to Section 1: Reading

This reading describes how engagements are made in rural Pashtun society, focussing in particular on the actions of the boy's family in initiating negotiations, the girl's family's acceptance or rejection of the boy's family's offer, and the ceremonies announcing a successful engagement.

Cultural notes. The reading makes the point that in traditional Pashtun society, the boy and girl have no input into the choice of spouse: marriages are effectively political arrangements between families. If the boy and girl are relatives (first cousins are frequently married to each other) or neighbors, they might have gotten to know one another in childhood; and if they are from the same area, the girl might have seen the boy as they both went about their business in the village.

The secret visits of the engaged boy to his fiancee, mentioned in the last paragraph, are arranged by the girl's mother, and always take place at the girl's house.

Word study. The word ناسته ولاړه consists of ناست 'sitting' plus ولاړ 'standing': Pashtun associates sit and stand with one another!

The -توب syllable at the end of ورکتوب is a Pashto suffix roughly parallel to English -hood.

The word تري is one of the one-word forms which substitute for a prepositional phrase, like پري and پکښي.

Sentence structure. The verb وشی in the phrase که يي له لاسه وشی is a past perfective verb, although the translation is 'if they are able'. This is an instance of the Pashto subjunctive: verbs following که do not follow the same pattern as English verbs following 'if'. All of which will be the subject of a future unit.

The sentence

ښايي چه هلك د نجلۍ او حتى نجلۍ د هلك مخ هيڅ نه وي ليدلى.

is based on the author's knowledge that the girl is more likely to have seen the boy (who goes about with his face uncovered) than the boy is to have seen the girl (who since puberty has covered her face).

Preview to Section 2: Relative Clauses

Relative clauses in Pashto are formed very similarly to relative clauses in English, and are therefore relatively easy for English speakers to understand and use. In both languages, they are most easily thought of as sentences embedded in other sentences - dependent clauses, in traditional grammatical terminology. Any sentence with a relative clause in it can be converted into two sentences, for example:

'The girl who is buying the dress is Rābyā's sister.' هغه نجلۍ چه كميس اخلي د رابيا خور ده.

1: 'The girl is Rābyā's sister.' هغه نجلۍ د رابيا خور ده.

2: 'The girl is buying the dress.' هغه نجلۍ كميس اخلي.

Note that in the second sentence - the one that becomes the relative clause - there is a noun that is identical to the noun being modified, i.e. هغه نجلۍ . This identical noun always shows up when you break a sentence with a relative clause into two sentences.

The rules for converting a Pashto sentence into a relative clause are very simple:

a: change the identical noun into the corresponding weak pronoun;

b: apply all the weak pronoun rules (e.g. delete it if it's the subject of a present tense sentence or a past tense intransitive sentence; delete it if it's the object of a past tense transitive sentence; move it to a position after the first stressed element in the sentence.)

c: add the clause marker چه to the beginning of the clause;

d: drop the clause after the noun it modifies.

Applying the rules to the two sentences above:

Sentence 2: هغه نجلۍ د رابيا خور ده.

After rule a: *يې د رابيا خور ده.

After rule b: د رابيا خور ده.

After rule c: چه د رابیا خور ده.

After rule d: هغه نجلۍ چه کمیس اخلې د رابیا خور ده.

Preview to Section 3: Dialogue

In this dialogue, Theresa and Amān are discussing the Pashtun custom whereby the parents choose one's mate, and the repercussions therefrom.

Cultural notes. When Amān talks about a مین , he is doing so in the context of Pashtun society. In that context, the term does not necessarily imply a close relationship: a مین might be, for example, a neighbor boy that a girl has seen countless times and formed an affection for, but never spoken to.

Part of the engagement and marriage negotiations have traditionally involved a hefty bride price - an amount that the boy or his family pays to the girl's family. Given the size of the bride price, a man is frequently relatively old when he finally becomes able to afford a wife - - and, of course, he and his family are most interested in finding a young girl for him to marry. The young girl compares this "old" man to the young boys she sees; the young boys yearn after the girls they cannot afford to marry; and the result is as Amān describes it.

As Amān comments, girls in Kabul and in the refugee community here in the United States are allowed more freedom to meet and get to know young men, and are given some say in the choice of husband. In their freedom, and their use of it, these Afghan girls appear strikingly parallel to the heroines in Victorian literature of the late nineteenth century - cf. the novels of Trollope and Thackeray.

Word study. مینه، مینتوب، and مین are all pure Pashto words. The suffix -توب is the same suffix as that in ورورکتوب : مینتوب is literally 'lover-hood', or 'romance'.

The term موزی in general means 'stingy person' or 'one who does harm'. In the context of love and romance and marriage, however, it clearly refers to the girl's unwanted husband.

ERIC

Preview to Section 4: Diversions

These landays are some of the ones Amān remembers which reflect the feelings of a woman married to a man she had no part in choosing, as well as those of her lover. It is the lover speaking in the first two landays, the wife speaking in the second two.

The term د لاس بنگړی in the first landay refers to a glass bracelet of the sort worn in Afghanistan, India and Pakistan – one more easily broken than one of silver or gold.

مړ is an adjective, the usual translation for 'dead'. The verb for 'kill' is مړ کو- but only in the present tenses; otherwise [wazə́l] وژل is used. The verb for 'die' in the landay is the simple intransitive verb مر (note that it's without the retroflex [ṛ]). The simple verb has been replaced by the intransitive derivative verb مړ کېږ- in modern speech and writing, but the simple verb is preserved in folklore.

Unit 16 Exercises

Exercise T1. Listen to the following sentences, then write the word that is described with a relative clause.

۱. ________	٦. ________
۲. ________	۷. ________
۳. ________	۸. ________
٤. ________	۹. ________
٥. ________	۱۰. ________

Exercise T2. Listen to the following sentences, then mark whether they describe a wedding or an engagement.

	کوژدې	واده		کوژدې	واده
۱.	____	____	٦.	____	____
۲.	____	____	۷.	____	____
۳.	____	____	۸.	____	____
٤.	____	____	۹.	____	____
٥.	____	____	۱٥.	____	____

Exercise T3. Listen to the passage, then answer the questions.

۱. هغه ځوك چه غرېږی كومې مېلمستيا ته تللی ؤ؟

____

۲. ځوك د احمد كلا ته لاړل؟

____

۳. هغه ځوك چه غرېږی او د هغه ملګری د احمد په كور كې څه كول؟

____

٤. امان څه وخت كور ته بېرته راغی؟

____

٥. ډېر مېلمانه له كومو ځايونو نه مېلمستيا ته راغلی وو؟

____

ERIC

Exercise 4. Read the following letter, then answer, in English, the questions below.

گراني خورې!
په کوژدې دې خبره شوم. مبارکی درته وایم. صمد ډېر ښه
هلك دی. هم یې فاکولته لوستې او هم د ډېرې ښې کورنۍ دی.
اکثره خلك یې صفت کوی او وایی چه ډېر هوښیار او زړور هلك
دی. خدای دې روزی کړه.
ستا خور لیلا

1. What does مبارکی probably mean in English?

____

2. Does Layla's sister seem to know her fiancee well? What clues does the letter give?

____

____

3. Is [zṛawár] زړور likely to be a good quality or a bad one? Why?

____

____

4. What does فاکولته لوستې probably mean in English? Why do you think so?

____

____

5. What were Laylā's parents apparently looking for in a young man for her sister?

____

____

Exercise 5. Read the following passage, and answer the questions.

د کوترې واده ته خبره يم. سبا ته بازار ته ځم، هم ځان ته او هم
مې لور ته جامې اخلم. بيا آرايشگاه ته ځم، خپل ويښتان جوړوم.
بيا مې زړه دی چه کوترې ته يوه ښه تحفه واخلم چه هم د هغې او
هم يې د مېړه خوښه شي. وروسته به مې له مېړه او زړو سره يو
ځای هوټل ته لاړه شم.

beauty parlor *n, F3:* [arāyɪshgā] آرايشگاه

It's my wish.... *phr.* [zṛə́ me da] زړه مې دی

God willing that ... *phr.* [khwdāy wə́ki tse] خدای وکړی چه

gift *n, F1.* [tuħfá] تحفه

brief, short *adj 1* [kam] کم

۱. څوك واده کېږی؟ ________________________________

۲. دا کليوالی واده دی؟ ________________________________

۳. دا څوك دی چه غږېږی، نارينه دی که ښځه؟

____

٤. دا څوك دی چه غږېږی، د چا واده ته ځی؟

____

٥. دا څوك دی چه غږېږی، واده ته څه شی اغوندی؟

____

Exercise 6. Relative clauses are often used in definitions of nouns, for example

تړول خلك چه د ناوې كره ځي، هغو ته ورا ویل كیږي.

Give Pashto definitions for the following words in sentences constructed along the lines of the example.

۱. صنف ________________

۲. ډاکټر ________________

۳. شاګرد ________________

٤. شاه ________________

٥. پرستاره ________________

٦. ژمی ________________

۷. ناوې ________________

۸. شاعر ________________

۹. دوكان ________________

۱۰. روغتون ________________

Exercise 7. Rewrite the paragraph below in the past tense.

اکثره داسې کېږی چه د یوه هلك او یوې نجلۍ سره مینه وی، خو کورنۍ یې نجلۍ بل چا ته ورکړی. اکثره داسې هم کېږی چه د هلك یوه نجلۍ خوښېږی خو مور او پلار یې بله نجلۍ ورته وکړی. لنډه دا چه په پښتنو کې مینه او مین شته، خو د اجتماعی دودونو له امله اکثره ناکامه وی. د پښتو شفاهی سندرې په تېره بیا لنډۍ، چه دپښتنی تولنې د ژوند آینه ده، د ناکامې مینې له سوز نه ډکې دی. په دغو سندرو کې د نا منلی مېره یا موزیګی او مین فرق بیخی ښکاره دی.

Exercise 8. Write out the sentences from the second exercise in the Practice section of Section 2.

۱. ______

۲. ______

۳. ______

٤. ______

٥. ______

٦. ______

۷. ______

۸. ______

۹. ______

۱۰. ______

ERIC

Answers

Exercise T1.

١. ټوپك ٢. باغ ٣. ښځه ٤. هلك ٥. سالو ٦. خان

٧. منې ٨. مكتب ٩. جامې ١٠. كور

Exercise T2.

	کوژدې	واده
١.		x
٢.		x
٣.		x
٤.	x	
٥.	x	
٦.		x
٧.		x
٨.	x	
٩.	x	
١٥.		x

Exercise T3.

١. د ترينې کوژدې ته تللې وې؟

٢. دا ټول مېلمانه چه د ترينې کره تللي وو، د احمد کلا ته لاړل.

٣. ناست وو او ساز يې اورېده.

٤. سبا سهار وخته بېرته کور ته راغلي.

٥. ډېر زيات مېلمانه له کابل او گرديز نه مېلمستيا ته راغلي وو.

Exercise 4.

1. It probably means something like 'congratulations'.
2. No, the sister doesn't, or Layla would not be describing the boy to her.
3. Probably a good quality; Laylā seems to approve of the boy.
4. Probably something to do with education: فاکولته is likely to be borrowed from English faculty or French faculté.
5. Apparently they wanted a boy who was educated, and who came from a good family.

Exercise 5.

۱. کوتره واده کوی.

۲. نه دا ښاری واده دی.

۳. دا څوك دی چه غږيږی، ښځه ده؟

٤. دا څوك دی چه غږيږی، له خپل مېړه او ورو سره واده ته ځی.

٥. دا څوك دی چه غږيږی، هغه کميس به واغوندی چه نن سهار يې واخيسته.

Exercise 6.

۱. کوم ځای چه ښوونکی او شاگردان په کې درس وايی، هغه ته صنف ويل کيږی.

۲. څوك چه ناروغان معاينه کوی، هغه ته ډاکټر ويل کيږ.

۳. څوك چه درس وايی، هغه ته شاگرد ويل کيږی.

٤. څوك چه واده کوی، هغه ته شاه ويل کيږی.

٥. څوك چه له ډاکټر سره کومك کوی، هغه ته پرستاره ويل کيږی.

٦. کوم موسم چه واوره په کې اوريږی، هغه ته ژمی ويل کيږی.

٧. کومه پېغله چه واده کوی، هغې ته ناوې ويل کيږی.

٨. څوك چه شعر ليکی، هغه ته شاعر ويل کيږی.

٩. کوم ځای چه شيان پکښې خرخيږی، هغه ته دوکان ويل کيږی.

۱۰. کوم ځای چه ناروغان په کې وی، هغه ته روغتون ويل کيږی.

Exercise 7.

اکثره به داسې وشول چه يوه هلك او يوه نجلۍ به سره مين وو، خو کورنۍ به يې نجلۍ بل چا ته ورکره. اکثره به داسې هم وشول چه د هلك به يوه نجلۍ خوښيده او مور او پلار به يې بله نجلۍ ورته وکره. لنده دا چه په پښتنو کې مينه او مين ؤ، خو د اجتماعی دودونو له امله اکثره ناکامه وو. د پښتو شفاهی سندرې په تېره بيا لندۍ، چه د پښتنی تولنې د ژوند آينه ده، د ناکامې مينې له سوز نه ډکې وې. په دغو سندرو کې د نا منلی مېړه يا موزيگی او مين فرق بيخی ښکاره شوی دئ.

Exercise 8.

۱. هغه نجلۍ چه رابيا ور سره ناسته ده سپوږمۍ نوميږی.

۲. اسد هغه موټر واخيسته چه ليلا خوښ کړی ؤ.

۳. امان هغه کميس اغوستی چه له افغانستان نه يې راوړی دی.

٤. زه هغه کتاب لولم چه تا راوړ.

٥. هغه کلا چه اسد خرې په کې ساتلی، امان واخسته.

٦. امان له هغه هلك سره ولاړ چه خط يې د افغانستان نه راوړی.

۷. داود هغه کور اخلی چه غلځی صاحب په کې اوسی.

۸. هغه نجلۍ چه کتاب لولی د اسد ملګرې ده .

۹. هغه سړی چه پرون راغی، په پېښور کې موټر خرڅوی.

۱۰. اسد هغه هلك پيژنی چه سندرې وايی.

Unit 17: تیارولی یې شم.

Unit Overview

The subject of this unit is children's education. The dialogue in Section 1 gives you a sample of a child talking to his father. The reading in Section 3 is a discussion of elementary education in Afghanistan. In the Diversion in Section 4, you are given a sample of a fourth grade textbook. The grammar covered in this lesson (in Section 2) is the imperfective participle, in particular its use in phrases equivalent to 'can' in English.

Preview to Section 1: Dialogue

Amān's son Khoshal has come home from his first day in junior high, and Amān is asking him about it.

Cultural notes. The words مکتب and معلم refer to elementary education, not higher education.

Word study. You have seen the adjective پروت before, in the landay in Unit 1 of *Beginning Pashto*. The landay is repeated here; you now know enough Pashto to understand its structure.

طالبه خدای که به ملا سي

په کتاب پروت یې یادوې شینکي خالونه

student (Arabic) [tāləb] طالب	blue [shinki] شینکی
remember, think of [yādaw-] یادو-	beauty mark [khāl] خال

The word تن is a noun, and as such translates as English 'or 'individual'. A more idiomatic translation is 'of them': the phrase د یو څو تنو in Khoshal's comment

څو یو یې د یو څو تنو بنه نه ایسي.

for example, translates best as 'some of them', referring to his fellow students who don't like one of the teachers.

Since تن always occurs with a number, its plural ending is the special masculine plural [a] that occurs with numbers: تنه rather than تنونه.

Pashto equivalents. Some of the words in the dialogue referring to education are of Arabic or Persian origin. These words have 'pure' Pashto equivalents which have been constructed by the Pashto Academy, and which are sometimes used instead of the non-Pashto words. Here is a list of them, with their Pashto equivalents:

Non-Pashto	Pashto
مکتب	n, M3 [xowandzáy] ښوونځی
معلم	ښوونکی
شاگرد	زده کوونکی
صنف	n, M3 [ṭolgáy] ټولگی

Impersonal transitive verbs. You might have noticed that in Khoshal's sentence

ما او د میز نورو خلکو ټولو وخندل.

the pronoun ما is used, although it's an intransitive sentence and you would expect the pronoun زه. خندل is one of a small but frequently-occurring class of simple verbs traditionally called "impersonal transitive verbs". Others in the class are listed below; note that most of them denote movements and sounds made by animals (including humans!)

'bray' [hang-] -هنگ	'cry' [zāṛ-] -ژاړ	'dance' [nāts-] -نا څ
'bark' [ghāp-] -غاپ	'sneeze' [prinj-] -پرینج	'swing' [zāng-] -زانگ
'whinny' [shishn-] -شیشن	'cough' [ṭukh-] -ټوخ'	swim' [lāmb-] -لامب

These verbs are odd, in that

1. In the past tenses, the subject is in the oblique case, even though the verbs are intransitive.

2. In the past tenses, they always and only take a third person masculine plural verbal ending, regardless of the person of the subject, for example

'I was laughing' [mā khandəl/khandələ] ما خندل/ خندله

'you were laughing' [tā khandəl/khandələ] تا خندل/ خندله

'Laylā was laughing' [laylā khandəl/khandələ] لیلا خندل/ خندله

'we were laughing' [mung khandəl/khandələ] مونږ خندل/ خندله

and, moreover, the ل suffix never drops.

3. In the verbs with [ā] in the present stem, the [ā] changes to [a] in the past tense.

A چې out of place. In Khoshal's sentence about Mike's reaction to the pizza, the چې that occurs after لایک is not the relative clause marker. In this context it means 'when', and is one of the uses of چې as a conjunction. These will be studied in the next unit.

Preview to Section 2: The Imperfective Participle

You'll immediately realize that the perfective and imperfective participles of any particular verb will be different only if the verb has different perfective and imperfective past stems - i.e. if they are derivative or doubly irregular verbs.

Preview to Section 3: 'can' Phrases in Pashto

As is mentioned in the notes, the imperfective/perfective distinction in Pashto 'can' phrases isn't reflected in English; for example, an exact translation of Rābyā's statement that she couldn't find work - هلته مې پیدا نشو کړی. - is something like "I wasn't able to have found work", which doesn't work very well as an English sentence.

For practical purposes, we suggest that you learn to say the imperfective 'can' phrases, as they are the ones that most frequently occur in ordinary conversation. Keep in mind that there are perfective 'can' phrases as well, so that when you run across one in your Pashto studies you will be able to deal with it.

You will often see an imperfective 'can' phrase used with a future adverb like 'tomorrow'. Pashto is like English in this respect; note the following Pashto sentences and their translations:

'She can cook aushak today.'	نن آشك پخولی شي.
'She can cook aushak tomorrow.'	سبا به آشك پخولی شي.

Preview to Section 4: Reading

The topic of the reading is the education of children in Pashto-speaking areas in Afghanistan before the Russian invasion.

Cultural notes. In the passage, the verb لوستل is used to describe what the children in the mosque schools were learning to do. Our usage of the English verb *read*

does not match لوستل as it is being used in the passage, in that <u>read</u> includes understanding of what you're reading, whereas لوستل in the passage refers to the decoding process only. The children were being taught just the correspondences between the letters of the Arabic alphabet and the (Arabic) sounds they represented, <u>not</u> what the words meant.

The students would first learn the Arabic alphabet, via primers showing the shapes of the letters of the Arabic alphabet. Then they would learn to read (= decode) verses from the Koran, which has always been written with *tashquil* - diacritics written over and under the consonant symbols to indicate which of Arabic's three vowels to say.

The writer of the passage, who attended one of these schools, comments that the work was fiendishly difficult, as it consisted of brute memorization.

<u>Infinitives</u>. There are several infinitives in the reading, all of which translate straightforwardly as English 'to study' and 'to read'.

هلکان به د سبق <u>دويلو</u> [wayə́lo] لپاره ماجت ته تلل.

ملا به هلکانو ته اول د عربي او وروسته بيا د فارسي <u>لوستل</u> [lwəstə́l] ورزده کول.

البته خینو هلکانو به چه دقرآن <u>لوستل</u> [lwəstə́l] زده کړل، بیا به یې د خینو نورو عربي کتابونو <u>لوستل</u> [lwəstə́l] زده کول.

Infinitives, you recall, are formed with the imperfective past stem of the verb plus the ل ending. For agreement purposes, infinitives are always masculine plural. In the first sentence above about where boys go to study their lessons, the infinitive ويلو is in the oblique case (it's the object of a preposition), and as a plural has the final و.

<u>Word study</u>. Note the differences in vocabulary and structure among the following:

memorize *der. tr. vb.* [pəyādaw-́] پیداو-

be reminded *der. int. vb.* [yādeg-] یادېږ-

think *phr.* [fikir kaw-] فکرکو-

remembered (= in (someone's) mind) *phr.* [pə yād da] په یاد دی

ERIC

Preview to Section 5: Diversions

The passage reproduced in the Students' Text is a photocopy of an early passage in a fourth grade Pashto reader. The reader was written in 1968, and was in use in the public schools in Pashtun areas until the educational system fell apart after the Russian occupation.

About half of the selection is given; the other half goes on in the same vein, exhorting the students to follow the rules and work hard. The selections in the textbook have been hand-written rather than typed or type-set, for aesthetic reasons and to be of a size the children could handle. By comparing the photocopy with the typed version below it, you can easily figu out the characteristics of the handwriting.

Exercises

Exercise T1. Listen to the sentences, then mark whether the sentence refers to the present, past or future. Some of the sentences are ambiguous; mark both possibilities.

	Present	Past	Future
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			

Exercise T2. Listen to the passage, then write the answers to the questions below.

١. سپین په پوهنتون کې شاګرد ؤ؟ ______________________________

٢. سپین واده څه وخت وکړ؟ ______________________________

٣. د سپین ښځه د کوم ځای وه؟ ______________________________

٤. سپین کم سبق ولوسته که زیات؟ ______________________________

٥. سپین څومره وخت بیکاره ؤ؟ ______________________________

Exercise T3. Listen to the following sentences, then mark whether they are talking about rem.mbering something or memorizing something.

	Remembering	Memorizing		Remembering	Memorizing
1.			6.		
2.			7.		
3.			8.		
4.			9.		
5.					

ERIC
Full Text Provided by ERIC

Exercise 4. Read the following definitions, then give the English equivalent of the word listed.

۱. کومه دوډۍ چه غرمه خوړل کیږي هغې ته غرمه ناری وايي.

غرمه ناری [gharmanāráy] = ________

۲. کوم سړی چه کباب خرڅوي هغه ته کبابي ویل کیږي.

کبابي [kabābi] = ________

۳. په کوم ځای کې چه ډوډۍ پخیږي هغه ته آشپزخانه وايي.

آشپزخانه [äshpazkhānā́] = ________

٤. کوم کتاب چه د کلماتو معنا په کې لیکل شوي وي، هغه ته قاموس ویل کیږي.

قاموس [qāmós] = ________

٥. په کومه کوټه کې چه اسونه ساتل کیږي هغې ته غوجل ویل کیږي.

غوجل [ghojəl] = ________

Exercise 5. Answer the following questions about the characters in these materials.

۱. رابیا کار پیدا کړی شو؟

____

۲. اسد د موټر له ټکر نه وروسته وکړی شو چه پوهنتون ته لاړ شي؟

____

۳. اسد تریسا ته په امریکا کې سالو پیدا کړی شو؟

____

٤. پتنګ د امان او لیلا کور پیدا کړی شو؟

____

ERIC

۵. خوشحال خانته خپله د غرمي دوډۍ تیارولی شي؟

___

۶. تریسا خپل افغاني کمیس واده ته اغوستلی شي؟

___

Exercise 6. Change the following sentences to past tense.

۱. خوشحال په خپل ملګری پوري خاندي.

___

۲. هغه نجلۍ ژاړی؟

___

۳. پتنګ ډېر زيات توخيږي، ښايي چه ناروغه وی.

___

۴. دوی په تال کي زانګی.

___

۵. د ملا نصرالدين خر هنګی.

___

۶. هغه لامبی.

___

ERIC

۷. مونږ به په سیند کې ولامبو.

---

۸. امان هر وخت چه په باغ کې وی پرینجی.

---

۹. مونږ به سیند کې ولامبو.

---

۱۰. دا ژاړی که خاندی؟

Exercise 7. Read the following account of a mosque school for information.

زه چه وړوکی وم په ماجت کې به مې سبق لوسته. ملا به ما او نورو هلکانو ته هرسهاریو ځای سبق راکاؤ. که به مو سبق نه لوسته او یا به مو سبق نه زده کاؤ ملابه وهلو. کله کله به ملا او کله کله به طالب سبق راکاؤ. مونږ به کله کله په طالبانو پورې خندل. خو هغوی به څه نه راته ویل. یوه ورځ زما یوه ملګری له طالب سره جنګ وکړ. طالب په لښته وواهه او ډېر زیات یې ژوبل کړ.

little boy *n, M3.* [waṛakáy] وړوکی

beat *smp. tr. vb.* [wah-] وه-

didn't mind *phr.* [tsə nə rāta wāyəl] څه نه راته ویل

fight *der. tr. vb.* [jangaw-´] جنګو-

injure, hurt *der. tr. vb.* [zoblaw-´] ژوبلو-

Answer Key

Exercise T1.

	Present	Past	Future
1.			x
2.	x		x
3.		x	
4.			x
5.	x		
6.		x	
7.	x		
8.	x		x
9.	x		x
10.		x	

Exercise T2.

۱. سپین په پوهنتون کې شاګرد ؤ.
۲. کله چه په پوهنتون کې ؤ.
۳. د سپین ښځه د خوست وه.
٤. سپین زیات سبق ولوسته.
٥. سپین ډېر زیات وخت بیکاره ؤ.

Exercise T3.

	Remembering	Memorizing
1.		x
2.	x	
3.	x	
4.		x
5.	x	
6.		x
7.		x
8.		x
9.		x

Exercise 4.

1. lunch 2. kebāb seller 3. kitchen 4. dictionary 5. barn

ERIC

Exercise 5.

۱. نه، رابیا په بالتیمور کې کار پیدا نشو کړی.
۲. هو! اسد وکړی شو چه وروسته له تکر نه پوهنتون ته لاړشي.
۳. نه، اسد په امریکا کې تریسا ته سالو پیدا نه کړی شو .
٤. پتنګ د امان او لیلا کور پیدا کړی شو.
٥. هو! خوشحال خان ته د غرمې ډوډۍ تیارولی شي.
٦. هو! تریسا خپل افغانی کمیس واده ته اغوستلی شي.

Exercise 6.

۱. خوشحال په خپل ملګری پورې وخندل.
۲. هغې نجلۍ وژړل؟
۳. پتنګ ډېر زیات توخل، ښایي چه ناروغه به وُ.
٤. دوی په تال کې یوازی وځنګل.
٥. د ملانصرالدین خره وهنګل.
٦. هغه ولمبل.
۷. مونږ په سیند کې ولمبل.
۸. امان به هر وخت چه په باغ کې وُ پرینجل به یې.
۹. مونږ په سیند کې ولمبل.
۱۰. هغې وژړل که یې وخندل؟

Unit 18: ستاسي خوښه چه هر څه کوی.

Unit Overview

This unit is the first of several about agriculture in Afghanistan. The reading is an introduction to the subject, and lists the principal crops grown. In the dialogue, you will see how basic gardening activities are talked about in Pashto. The grammar focus of the lesson is a review of clauses with چه which are not relative clauses - i.e. those which function as subjects or objects (noun clauses in English terminology) and those which are simple time clauses.

Preview to Section 1: Dialogue

In this dialogue, Amān, Laylā and their son Khoshal are planting their garden. They have just returned from a trip to the nursery.

Word study. Many, many of the nouns having to do with agriculture and the names of crops are irregular, which reflects the age of the words as well as the central position that farming has in Pashtun society. You will notice, both here in the dialogue and in the reading, that most of the names of crops are mass nouns, i.e. they are always plural in form and in agreement. (Note that many of the English names for crops are also mass nouns, e.g. corn, rice, wheat, etc. English mass nouns are always singular: we can't say, for example, "The rices are being harvested.")

Be sure to pronounce the word کتاره 'fence' with the stress on the last syllable. The same word pronounced with stress on the middle syllable means 'cow that is reluctant to be milked'!

The word شا is a noun, although it usually translates as 'behind', which is a preposition in English. It is used with the preposition ته . Laylā's گندنه د کور شا ته کرو can be translated as 'We're planting the leeks behind the house' or more literally as 'We're planting the leeks at the back of the house.'

Many dialects of Pashto use the word [sə́ra] سره for 'fertilizer' or 'manure', instead of پارو. Other dialects use both words, with سره referring specifically to manure that has dried to powder.

Sentence structure. Amān's phrase ستاسئ خوښه چه هر څه کوئ with the verb – خوښو – and a چه clause is an idiom. It translates as a whole as 'Do whatever you like.'

Laylā's sentence ځايونه دي يي پلار ته ښه معلوم دی. contains a sequence of weak pronoun possessives in an order required by Pashto grammar but logically out of place. The sentence translates as 'Their (i.e. the plants') places are well known to your father.'

Preview to Section 2: Clauses with چه

This section is a summary of the clauses introduced by چه which are not the relative clauses studied in Unit 16.

The چه clauses discussed in the section are for the most part clauses used as nouns, or clauses modifying whole sentences (i.e. clauses used as adverbs). The چه relative clauses, you will remember, are clauses used as adjectives.

The structure of چه clauses used as nouns is much simpler than the structure of similar clauses in English, as can be seen by comparing the چه clauses with their translations. The چه clause is is simply an ordinary Pashto sentence prefaced with چه, whereas the required English clause is sometimes an infinitive (e.g.'to buy a good, big lamb') sometimes a sentence with subject and verb tense altered (e.g. '...that he had sung the whole year.'), and only occasionally an ordinary sentence (e.g. '...that I will bury him alive').

In short, the biggest problem with چه clauses is that as an English speaker you might find yourself trying to make them more complicated than they are.

Preview to Section 3: Reading

The reading is an introduction to agriculture and farming in Afghanistan.

Sentence structure. Phrases with لپاره, meaning 'for' or 'in order to' or 'for the purposes of' occur in the reading. Here they are, with idiomatic and literal translations:

'for the purposes of agriculture'	د کرني لپاره
'to carry manure'/ 'for the carrying of manure'	د پارو د وړلو لپاره
'to carry other things back and forth '/ 'for the carrying of other things back and forth'	د نورو شیانو د وړلو راوړلو لپاره

Preview to Section 4: Diversions

This poem was written by Rahman Baba, one of the most popular of the Pashto classic poets. In the Peshawar area and in the Northwest Frontier in particular, his poetry has been widely used as a textbook, in mosques and in literacy programs for children and adults. His poems are in a language and style close to the spoken language; many of them, like the one given here, have become so familiar as to be almost proverbs.

Exercises

Exercise T1. Listen to the descriptions of farms in Afghanistan, and write information about the owner, the location and the crops raised.

	Whose farm?	Where?	Crops mentioned
1.	________	________	____________________ ____________________
2.	________	________	____________________ ____________________
3.	________	________	____________________ ____________________
4.	________	________	____________________ ____________________
5.	________	________	____________________ ____________________

Exercise T2. Who got married? Listen to the following sentences, then write the name or description of the person(s) who got engaged or married.

١. ____________________	٦. ____________________
٢. ____________________	٧. ____________________
٣. ____________________	٨. ____________________
٤. ____________________	٩. ____________________
٥. ____________________	١٠. ____________________

Exercise T3. Listen to the following sentences and questions, and mark whether they are comments on something that can be done, or has been done.

	Can be done	Has been done		Can be done	Has been done
1.	______	______	6.	______	______
2.	______	______	7.	______	______
3.	______	______	8.	______	______
4.	______	______	9.	______	______
5.	______	______	10.	______	______

Exercise T4. Read the following passage, then answer the questions.

زما ماماګانو په بغلان کې ډېره زياته ځمکه لرله. زه به هر ژمی چه له مکتب نه رخصت شوم هلته به تللم. خو نه ما په ځمکه کې کار کاؤ او نه مې ماماګانو. ځکه ځمکه بزګرانو او مزدورانو کرله. البته په کوم اس به چه زه سپرېدم دهغه خدمت مې خپله کاو. ما به يا ښکار کاو يا به مې بزکشی کوله.

farm *n, F1* [mdzə́ka] ځمکه

farmer *n, M irreg.* [bazgár] بزګر

servant *n, M1* [muzdúr] مزدور

take care of *phr.* [khɪdmat kaw-́] خدمت کو-

hunt *phr.* [xkār kaw-́] ښکار کو-

buzkashi (Afghan game) *n, M3* [buzkashí] بزکشی

۱. زما د ماماګانو ځمکه چيرته وه؟ ______________________

۲. زما د ماماګانو ځمکه چا کرله؟ ______________________

۳. زما د ماماګانو ځمکه لږ وه که ډېره؟ ______________________

٤. ما او ماماګانو به مې ولی ځمکه نه کرله؟ ______________________

٥. ما به په بغلان کې څه کول؟ ______________________

ERIC

Exercise 5. Group the following words under the correct heading.

وريژې	شرشم	لو کول	انار	انګور	کرل
رومی بانجان	کښپنول	هندوانه	شفتالو	الوچې	کونځلې
سره ملیږ	بادرنګ	ګندنه	غوچول	رېبل	پارو
توربانجان	میږ	شلغم	کدو	تورايی	باقلی
کورپه کول	ماله	سپاره	مشنګ	ناك	ښندل
ونه	ترکاری	کوچکه	لور	ببل	ګدیال
زردالو	پتی	باغ	اړول	غنم	خاوره
ختکی	خمکه	جودر	تره	پیاز	جوار
تخم	ښاخ	بوتی	توت	مېوې	بزګر

Vegetables

________________ ________________ ________________

________________ ________________ ________________

________________ ________________ ________________

________________ ________________ ________________

________________ ________________ ________________

Fruits

________________ ________________ ________________

________________ ________________ ________________

________________ ________________ ________________

Grains

__________ __________ __________ __________

Tools

__________ __________ __________

__________ __________ __________

Actions related to farming

__________ __________ __________ __________

__________ __________ __________ __________

General words related to farming

__________ __________ __________ __________

__________ __________ __________ __________

__________ __________ __________ __________

Exercise 6. Translate the following into Pashto.

1. Asad's father said that he would buy another orchard next year.

____

2. Laylā asked if Theresa wanted to come to their house for dinner.

____

3. Did you know that the leek seeds had come from Kabul?

____

4. We understood that the exam would be on Thursday.

____

5. Khoshal said that he could use Mike's math book.

____

ERIC Full Text Provided by ERIC

Exercise 7. Read the following passage, and answer the questions.

د څمکو خاوندان اکثره غوايي، غواګاني، خره، اسونه او پسونه ساتي. له غويو نه د څمکو د کرلو او د درمندونو د میده کولو لپاره کار اخلي. غواګانی ددې لپاره ساتي چه له شیدو نه یې استفاده وکړی. پسونه د غوښو لپاره ساتي. له خرو نه د بار د وړولو لپاره کار اخلي او په اس باندې سپريږی.

owner *n, M1* [khāwánd] خاوند

cow *n, F3* [gwā] غوا

sheep *n, M2* [pəsə́] پسه

stack *n, M2* [də́rmənd] درمند

thresh *phr.* [mayda kaw-] میده کو-

milk *n, F1* [shudé] شیدی

meat *n, F1* [ghwáxa] غوښه

load *n, M2* [bār] بار

١. د څمکو خاوندان اکثره کوم حیوانات ساتي؟

____

٢. د څمکو خاوندان له غويو نه د څه شي لپاره کار اخلي؟

____

٣. غواګانی د څه شي لپاره ساتل کیږی؟

____

٤. د څمکو خاوندان له اسونو نه د څه شي لپاره استفاده کوی؟

____

٥. پسونه د څه شي لپاره ساتل کیږی؟

____

Answers

Exercise T1.

	Whose farm?	Where?	Crops mentioned
1.	سلام	پغمان	مڼې، توت، ترکاري، جوار، غنم
2.	بهرام خان	لوګر	مڼې
3.	د رسول تره	د کابل چاردهی	ترکاري
4.	کليم او متين	کوهدامن	انګور، توت
5	د امان ماما	ساکو	توت، بادرنګ

Exercise T2.

١. د اسد ورور
٢. زما خور
٣. د ليلا خور
٤. د اسد تره
٥. د غلځي صاحب ورور
٦. سليم
٧. د امان ماما
٨. د سلام خور، متين
٩. امان
١٠. د سلام خور، يو امريکايي

Exercise T3.

	Can be done	Has been done
1.		x
2.	x	
3.	x	
4.		x
5.	x	
6.		x
7.	x	
8.		(
9.	x	
10.	x	

Exercise 4.

١. په بغلان کې وه.
٢. بزګرانو او مزدورانو کړله.
٣. ډېره وه.
٤. ځکه بزګرانو او مزدورانو کړله.
٥. يا به مې ښکار کاوه يا به مې بزکشي کوله.

Exercise 5.

Vegetables

تورايي توربانجان رومی بانجان

بادرنګ ګندنه کدو

مې باقلی سره ملې

کونځلي شرشم مشنګ

شلغم تره پیاز

Fruits

ختمکی هندوانه شفتالو

الوچې زردالو توت

انار انګور ناک

Grains

وريژې جودر جوار غنم

Tools

ګدیال ماله سپاره

کوچکه لور بېل

Actions relating to farming

غوچول کورپه کول اړول ریبل

کښېنول څندل لو کول کرل

General words relating to farming

ښاخ تخم ونه ترکاری

پارو باغ پټی بوټی

مېوې بزګر خمکه خاوره

Exercise 6.

١. د اسد پلار وویل چه کال ته به یو بل باغ هم واخلم.
٢. لیلا پوښتنه کوله چه تریسا دوډۍ ته ورځی که نه؟
٣. تاته دا معلومه وه چه د گندنې تخم له کابل نه راغلی دی.
٤. مونږ پوهیدو چه امتحان د پنجشنبې په ورځ دی.
٥. خوشحال وویل چه د مایك د ریاضی کتاب استعمالولی شی.

Exercise 7.

١. اکثره غویی، غواگانې، اسونه، خره او پسونه ساتی.
٢. له غویو نه د ځمکی د کرلو او د درمندونو د میده کولو لپاره کار اخلی.
٣. غواگانې د شیدو لپاره ساتل کیږی.
٤. له اسونو نه د سپریدو له پاره استفاده کوی.
٥. پسونه د غوښې لپاره ساتل کیږی.

Unit 19: جوار يې له غنمو نه ښه وي.

Unit Overview

In this unit you will learn about the processing of wheat, corn and rice - the three principal grains grown in Afghanistan. The dialogue in Section 1 is a conversation about the problems a friend of Asad's father is having with his crops. The reading in Section 3 is a description of what happens to wheat, rice and corn after it is harvested. The grammar focus of the unit, in Section 2, is on statements of comparison and equality. In the Diversions section there are landays having to do with agriculture.

Preview to Section 1: Dialogue

This conversation takes place in Asad's father's house. Jamal Khan is a friend of Asad's father. A young relative of his is passing through Logar, and is receiving hospitality from Asad's father.

Cultural notes. You will remember that Asad's father's land is in Logar, south of Kabul. Jamal Khan's land is in Baghlan, to the north of Kabul. Ghoray is an area in Baghlan province. ([ghóray] غورى is the Pashto word for a big, round plate; the place [ghóri] غورى is a wide, flat round plain surrounded by mountain.) Baladuri is an area in Ghoray. In general, wheat and corn are grown everywhere; rice, cotton, sugar beets, melons and various seeds are primarily grown in the north; barley, grass peas, and ordinary peas are grown primarily in the south. Vegetables and fruit for local consumption are grown in all the arable areas.

You can tell that Asad's father's visitor is young because Asad's father uses the title اکا when he asks about Jamal Khan. The visitor would address Jamal Khan with that title in speaking directly to him.

When Asad's father's guest says he has heard that the Ministry of Agriculture was distributing an antidote to سرخى he is reporting a rumor. The ensuing remarks have to do with Asad's father's finding out whether the rumor is true, by sending someone to check it out.

Word study. The phrase سلامت اوسې , which means literally 'May you be in health", is used in rural areas to mean "Thank you". تشکر is a city phrase.

شولې refers to rice plants. وريجې refers to grains of rice. Either term is used in talking about the crop yield. There are several spellings for وريجې, by the way, reflecting the different dialectal pronunciations, e.g. وريژې and وريجي.

In Pashto, diseases and other problems 'beat' crops rather than 'strike' them, hence مرض وهل، چنجې وهل and سرخې وهل.

A خروار is about 1440 pounds, and is the common unit by which crop yields are measured. Note that the visitor talks about his sugar beets in tons, however. Sugar beets are sold to an East European processing plant in Baghlan, and are sold to the processors by the ton.

The word خوند by itself means 'good taste'. In the following sentences from the dialogue, however,

د فصلونو خوند يې سږکال نه ؤ.

د آبې غنمو خوند يې نه ؤ.

the word is used in an idiom which means 'didn't turn out well.' The sentences above translate literally as 'The good taste of his crops wasn't.' and 'The good taste of his unirrigated wheat wasn't'.

چرت translates literally as 'reflection', but it is closer to 'peaceful frame of mind'; the idiom چرت خراب دی then translates as '(one's) peace of mind is destroyed'.

Preview to Section 2: Comparisons

Pashto does not have constructions parallel to English comparative ('older than'/'more studious than') and superlative ('oldest'/'most studious'). Instead, a prepositional phrase with له ... نه in conjunction with an adjective, conveys the notion that one thing is being compared with another. And the superlative is expressed either by comparing something with everything else, or by reordering the words in the sentence.

The only difficult aspect of these sentences is remembering that sentences like

په افغانستان کې غنم ډېره مهمه غله ده.

are possibly superlative in meaning, depending on context.

In writing, the phrase تر ټولو نه is usually used to make a superlative statement unambiguous.

Preview to Section 3: Reading

This reading explains how wheat, rice, and corn are processed in Afghanistan. If you are a 'city type' not familiar with these grains, the reading will make more sense if

you read up a little in English on them. The children's section of your local library can provide you with a quick background.

Cultural notes. Wheat is by far the most important cash crop in Afghanistan: the grain itself is used for bread, and in the north by the Turkic groups in making pasta-like foods; and the dried leaves and stems of the stalk are fed to animals or used as fuel.

The processing of wheat in Afghanistan involves essentially four steps: an initial threshing (separating the heads of wheat from the leaves and stems, and crushing the kernels, which at this point are each covered with a hard hull); then an initial winnowing (throwing the crushed material into the air: the wind blows the crushed leaves and stems aside, and the heavier grains fall to the floor); then a second threshing (crushing the hard hulls by walking oxen over and over the grain); and finally a second cleaning (passing the grain through a sieve, which allows the smaller kernels to fall through but retains everything else).

The next most important grain in Afghanistan is corn. Curiously, there is no recognition on the part of Pashtuns that corn, as a new world crop, is a relative latecomer to agriculture in Afghanistan.

Rice was first cultivated, anthropologists think, in India, and its cultivation very probably quickly spread northwestward into Afghanistan. In Afghanistan, where there is not so much rainfall, the flooding of the rice plants is controlled by the farmer. There are, moreover, types of rice which do not require great amounts of water.

Like grains of wheat, the individual grains of rice are covered by hard hulls, which must be removed before the rice can be cooked. The reading describes the parallels between the processing of wheat and that of rice.

Preview to Section 4: Diversions

The first two landays show the Pashtun attitude towards popcorn: in the first, the implication is that whoever the shrine was in honor of was angry at the gift of popcorn, so he made the offeror a widow....

The third landay hinges on the collecting of وږی: it is the custom, as wheat is reaped, that the heads of wheat that are accidentally dropped - وږی - can be gleaned, and need not be given to the owner of the field. In the landay, the woman expresses her desire to follow behind her lover as he reaps wheat. Ordinarily, gleaning is very hard work; but the speaker of the landay considers it an opportunity to be with her secret lover, and therefore wishes for harvest time.

Exercises

Exercise T1. The following table has been taken from Louis Dupree's *Afghanistan* (Princeton University Press, 1973, p. 45). (The years 1345 - 1348 are Islamic years, and correspond to 1966-67, 1967-68, 1968-69 and 1969-70 respectively.) Look at the figures, then indicate whether the sentences you hear are true or false.

Total yield (in 000 tons)	1345	1346	1347	1348
Wheat	2,033	2,241	2,354	2,450
Corn	720	768	773	785
Rice	337	396	402	407
Cotton	61	69	71	85
Sugar beets	56	67	62	68
Vegetables	590	638	654	671
Fruit	372	826	834	842

	True	False		True	False
1.	____	____	6.	____	____
2.	____	____	7.	____	____
3.	____	____	8.	____	____
4.	____	____	9.	____	____
5.	____	____	10.	____	____

Exercise T2. Listening challenge: listen to the poem fragment, then answer the questions below.

1. What is the poem apparently about? ____________________
2. Which processes are mentioned? ____
3. How many lines does the poem seem to have? ______________________________
4. What does the rhyming scheme seem to be? ______________________________

Exercise T3. Write the passage that is dictated to you in the space below. Then read the passage and answer the questions.

____

____

____

____

____

____

____

____

hill *n, F3* [ghunḍə́y] غونډۍ

stalk *n, F1* [ṭānṭá] ټانټه

set fire to *phr.* [wor áchaw-] اور اچو-

burn *smp. int.* [swazég-] سوځېږ-

jackal *n, M1* [shaghā́l] شغال

١. لبلبو مو څه وخت په اور کې ښخ کړل؟

____

٢. غونډۍ چېرې وه؟

____

٣. زه هوښيار وم او که شغال؟

____

٤. لبلبو مو ولې په اور کې ښخول؟

____

Exercise 4. Convert the figures in the table in Exercise T1 to خروار, and fill in the blanks in the parallel table below.

١٣٤٨	١٣٤٧	١٣٤٦	١٣٤٥	
______	______	______	______	غنم
______	______	______	______	جوار
______	______	______	______	شولو
______	______	______	______	پنبه
______	______	______	______	لبلبو
______	______	______	______	ترکاری
______	______	______	______	مېوې

Exercise 5. Rewrite the following sentences (from the 'most' section in the Students' Text) using the phrase له ټولو نه.

١. په افغانستان کې ډېرې مهمې غلې غنم، جوار او شولې دی.

____

٢. د لوګر ډېره ښه میوه منې ده.

____

٣. د کابل ډېر مهم حاصلات جوار دی.

____

٤. د کابل ډېره ښایسته سیمه پغمان ده.

____

۵. د افغانستان ډېره مشهوره لوبه بزکشي ده.

---

۶. د پښتنو ډېره عامه نڅا اتڼ دی.

---

۷. د ساکو ډېره مشهوره مېوه توت دی.

---

۸. د کابل ډېره خوندوره او ښه ډوډۍ پلو دی.

---

۹. د افغانستان ډېر زوړ ښار کابل دی.

---

۱۰. د کندهار ډېره اباده سيمه هلمند دی.

Exercise 6. Rewrite the first paragraph of the reading in the past tense.

Exercise 7. Read the following story for pleasure.

يو سړی يوه پاليزته ولاړچه هندوانې پټې کړي. کله يې چه هندوانې شکولې او په جوال کې يې اچولې دپاليزه ښبتن راغی. غله ته يې وويل چه دلته څه کوې؟ غله ورته وويل دلته باد راوړلم. د پاليزه ښبتن ورته وويل دا هندوانې چا وشکولې؟ غله ورته وويل ما هندوانې ددې لپاره نيولې چه باد مې يو نه سی. هندوانې وشکېدې. د پاليز ښبتن ورته وويل په جوال کې چا واچولې؟ غله ورته وويل زه هم همدې ته حيران وم.

kitchen garden *n, M irreg.* [pāléz] پاليز

steal *der. tr. vb.* [pətaw-́] پټو-

pick *smp. vb.* [shkaw-́] شکو-

sack *n, M2* [jwāl] جوال

owner *n, M1* [chextán] ښبتن

thief *n, M irreg.* [ghal] غل *obl. and pl.* [ghlə] غله

was wondering *phr.* [aryā̃n wəm] حيران وم

Answers

Exercise T1.

1. T 2. F 3. F 4. T 5. F 6. F 7. T 8. T 9. T 10. F

Exercise T2.

1. wheat 2. لوکول، غوبل، بادول 3. Six 4. Rhymed couplets

Exercise T3.

١. لبلبو مو مازديګر په اوړ کې خښ کړل.
٢. ګوندی په کرونده کې ؤ.
٣. له ما نه شغال هوښيار ؤ.
٤. لبلبو مو ددې لپاره په اوړ کې خښول چه پاخه شي.

Exercise 4.

	١٣٤٥	١٣٤٦	١٣٤٧	١٣٤٨
غنم	٢٤٠٦	٢٢٧٢	٢١١٥	٢٨٢٦
جوار	١٠٩١	١٠٧٤	١٠٦٨	١٠٠١
شولې	٥٦٦	٥٥٩	٥٥٠	٤٦٨
پنبه	١١٨	٩٩	٩٦	٨٥
لبلبو	٩٥	٨٦	٩٢	٧٨
ترکاري	٩٢٣	٩٠٩	٨٨٧	٨٢٠
مېوې	١١٧٠	١١٥٩	١١٤٨	٥١٧

Exercise 5.

١. په افغانستان کې غنم، جوار او شولې له ټولو نه مهمې غلې دي.
٢. منې د لوګر له ټولو نه ښه ميوه ده.
٣. جوار د کابل له ټولو نه مهم حاصلات دي.
٤. پغمان د کابل له ټولو نه ښايسته سيمه ده.
٥. بزکشي د افغانستان له ټولو نه مشهوره لوبه ده.

۶. اتڼ د پښتنو له ټولو نه عامه نڅا ده.
۷. توت د ساکو له ټولو نه مشهوره مېوه ده.
۸. پلود کابل له ټولو نه خوندوره او ښه ډوډۍ ده.
۹. کابل د افغانستان له ټولو نه زوړ ښار دی.
۱۰. هلمند د کندهار له ټولو نه اباده سیمه ده.

Exercise 6.

پښتنو د غلو د پاکولو دپاره، د غلو د کرلو په شان، له حیواناتو او په تېره بیا غویو او ډېرو ابتدایي او طبعي وسایلو نه استفاده کوله. مثلاً کله به يې چه غنم وریبل درمند به يې ورنه جوړ کړ. د درمنده د مېده کولو له پاره يې له ښپر نه چه، غویو به چلاؤ، کار اخسته. ښپر يوه ډېره لویه مثلث ته ورته آله وه او د ونو له خاښونو او بوټو نه جوړ ؤ. کله کله يې ددې دپاره چه ښه دروند شي، د ښپر د پاسه تیږې هم کېښودلې. د ښپر په يوه کونج پورې به ښنځیر تړلی ؤ. د ښنځیر بل سر به د غويي په ژغ پورې تړلی ؤ. غويي به په هغو غنمو چه د درمند گرد چاپیره به اوار شوي وو او پلاله نومېده، تر هغو گرځېدل ځو به چه ښه مېده شول. دې کار ته غوبل ویل کېدو. کله به چه يوه پلاله مېده شوه، هغه به يې یوې خوا ته کوټه کړه، او پر ځای به يې بله پلاله جوړوله. کله به چه غنم ټول مېده او یوې خوا ته کوټه شول، بیا به يې د پاکولو کار پیل شو. ددې کار لپاره له خاښې او باد نه کار اخستل کېدو. بوس او غنم به يې په خاښې پورته غورځول. بوس به يې باد وړل او غنم به يې ځای په ځای لوېدې. دې کار ته بادول ویل کېدل. بیا به يې یو شمېر غويي چه ښنگ په ښنگ به سره تړلی وو پرې گرځول چه گوندی هم مېده شي. دې کار ته گوندی مال ویل کېدو. د غنمو له دانو نه د غټو شگو، لوټو، او وړو او نورو شیانو د جدا کولو لپاره له چغل نه استفاده کېدله.

Unit 20:که بارانونه وشول، للمی به وکرو.

Unit Overview

The focus of this unit is the use of manpower on an Afghan/Pashtun farm. The dialogue in Section 1 is a discussion between two landowners. The reading in Section 3 describes the different ways in which landowners can arrange for the farming of their land. The grammatical focus of the unit, Section 2, is on conditionals - statements about future possibilities. The Diversions Section presents a Aesop-like fable about a fox and a wolf.

Preview to Section 1: Dialogue

The dialogue is a discussion between Asad's father and his friend Jamal Khān. The two are talking in the late fall, and are discussing Jamal Khān's plans for the following spring and summer.

Cultural notes. It is usually possible to predict, from the amount of early spring rains, whether there will be more rain in the summer. Hence Jamal Khān can wait until the spring to decide what to plant. Seeds can be kept for a couple of years and still sprout, so if he decides not to plant cotton, for example, he can keep the seeds for the next year. Another factor which gives the landowner some leeway in planning is the different planting times for the different crops. Exercise T2 will give you more information on planting times.

Sentence structure. The چه clause in the sentence

پروسږکال مو چه هر څه کوشش وکړ له څلورو تنونه زيات مزدوران مو پيدا نکړل.

is placed after the first stressed element in the sentence - پروسږکال - and after the weak pronoun مو . The sentence translates literally as "Last year when we tried everything, we didn't find more than four workers", idiomatically as something like "In spite of our best efforts last year, we didn't find more than four workers."

Preview to Section 2: Conditionals

The sentences described in this section are directly parallel to their English equivalents. Notice, in the English translations of the example sentences, the verbs in

the 'if' clauses are in the present tense, although they describe something that might happen in the future. Many of the Indo-European languages follow this pattern; but Pashto takes the pattern one step further in that the verb in the که clause can be in either the present or past perfective.

Pashto conditionals also differ from English conditionals in that the order of clauses - the که clause first, then the result clause - is rigid, whereas in English we can say either "If I buy the orchard, Asad's father will be pleased" or "Asad's father will be pleased if I buy the orchard".

Pashto and English conditionals are similar in that they imply that if what is predicted doesn't happen, the result doesn't either. For example, the implication of the sentence "If the weather is good tomorrow, we will go on a picnic" is that if the weather isn't good, we won't go.

Preview to Section 3: Reading

The topic of the reading is the different ways Afghan/Pashtun landowners arrange for their land to be worked.

Word study. The suffix دار in اجاره دار is the same as in دکاندار.

The گون - suffix, as in شلگون can سلگون be attached to any number, and translates best as 'the twenties', 'the hundreds', etc.

The conjunction اما, which translates most of the time as 'but', is sometimes used to indicate a shift in topic, and when it does it starts a new paragraph, cf. the next to the last paragraph in the reading.

Preview to Section 4: Diversions

This diversion is a fable, showing - as usual - the cleverness of the fox. Don't forget that gardens and orchards in Afghanistan characteristically have high mud walls around them. A موری is a small hole cut into such a wall to allow a stream or irrigation ditch to pass through.

Exercises

Exercise T1. Write the anecdote that your teacher dictates in the following space, then answer the questions.

____

____

____

____

____

____

door *n, F1.* [dərwāzá] دروازه

window *n, F2.* [kaṛkáy] کړکۍ

entered *dbl. irreg. vb.* [nə́nawot-] ننووت

shoot *smp. irreg. vb.* [wəl-́] ول-

call out *phr.* [ghag kaw-́] غږ کو-

anger *n, F1.* [ghusá] غوسه

۱. زمونږ مزدور څه نومېده؟ ______________________

۲. وروکې مزدور چه تړی شو چېرې لاړ؟ ______________________

۳. ولې مزدور کوټې ته په کړکۍ ننووت؟ ______________________

____

٤. آیا راوی د ټوپك دز وکړ؟ ______________________

٥. راوی ولې په قار ؤ؟ ______________________

Exercise T2. Listen to the following account, then list the crops that will be planted and the conditions under which they will be planted.

که ...	فصل
________________	________
________________	________
________________	________
________________	________

Exercise T3. Listen to the following account. List the crops mentioned and the time of year they are planted.

موسم	فصل	موسم	فصل
________	________	________	________
________	________	________	________
________	________	________	________
________	________	________	________
________	________	________	________
________	________	________	________
		________	________

Exercise 4. Give the English equivalents of the indicated words.

۱. په کوم شی چه سړی خط لیکی هغه ته قلم وایی. قلم = ________

۲. کومه ډوډۍ چه سهار خوړل کیږی هغې ته سباناری وایی.
سباناری = ________

۳. څوك چه په جګړه کې جنګیږی هغه ته سپاهی وایی.
سپاهی = ________

٤. کومې پیسې چه سړی په کار پیدا کوی، هغو ته تنخا وایی.
تنخا = ________

٥. په کوم ځای کې چه خلك غنم او جوار اوړه کوی، هغه ته ژرنده
وایی. ژرنده = ________

٦. په کوم ځای کې چه سرویس دریږی، هغه ته استادګاه وایی.
استادګاه = ________

۷. په کوم کتاب کې چه سړی لیکنه کوی، هغه ته کتابچه وایی.
کتابچه = ________

۸. کومه ډله خلك چه له یوه پلار او مور وی او عموماً یو ځای سره
اوسیږی، هغو ته کورنۍ وایی. کورنۍ = ________

Exercise 5. Read the following pairs of sentences, then construct a conditional sentence incorporating the information.

Example:

ښايي رابيا يو څه پيسې پيدا کړي. غواړي چه نوې جامې واخلي.

<u>که رابيا يو څه پيسې پيدا کړي، نوې جامې به واخلي.</u>

۱. ښايي چه مېلمه به په واده کې وګډيږي. غواړم چه وګډيږم.

---

۲. ښايي چه د داود مور او پلار راشي. غواړي چه کابل کاروان ته يې بوزي.

---

۳. ښايي چه پښتو به ښه زده کړم. غواړم چه په پاکستان کې کور پيدا کړم.

---

٤. ښايي چه جمال خان لوګر ته لاړ شي. غواړي چه د اسد پلار وګوري.

---

٥. ښايي چه د نوروز په ورځ هوا ښه وي. غواړو چه پروان ته لاړ شو.

---

٦. ښايي چه ډېر سخت باران و اوريږي. دوی نه غواړي چه په باران کې په کرونده کې کار وکړي.

---

۷. ښايي چه سږ ژمی ډېره واوره واوريږي. غواړم چه پسرلی للمی وکړم.

---

۸. ښايي چه د هغه رستوران کباب ښه وي. غوارو چه مېلمستيا ته کباب واخلو.

____

۹. ښايي چه واړه نن مکتب ته لاړ نه شي. امان غواړي چه په کور کې پاتې شي او لوبې ورسره وکړي.

____

۱۰. ښايي چه سبا ته به هم ناروغه يم. غواړم چه ډاکټر ته لاړ شم.

____

۱۱. ښايي چه اسد به موټر خرڅ کړي. غواړم چه موټر يې واخلم.

____

۱۲. ښايي چه امان پاکستان ته لاړ شي. غواړم چه ملګرو ته مې خط يوسي.

____

Exercise 6. Review: give the plural and oblique forms, and the English equivalents, for the following nouns.

English	Obl. Pl.	Obl. Sg.	D. Pl.	D. Sg.
______	______	______	______	مور
______	______	______	______	پلار
______	______	______	______	زوی
______	______	______	______	لور
______	______	______	______	ورور
______	______	______	______	خور
______	______	______	______	ماما
______	______	______	______	تره
______	______	______	______	تربور

Exercise 7. Read the following passage for information.

د حسین خېلو کلی په بالادوری کې له هغه سرك نه کوز پروت دی چه له
پلخمری نه بغلان ته ځی. له کلی نه بره د سرك خوا سره یوه لویه بیاله
تېره شوې چه د بالادوری بیاله نومیږی. ټول حسین خېل تخمین پنځه
سوه کوره دی. د کلی اوسیدونکی اکثر حسین خېل پښتانه دی. دوی
ټول د لوګر له موسهی نه تخمین پنځه څلویښت کاله پخوا بالادوری ته
لیږدېدلی دی. په دې کلی کې له حسین خېلو نه پرته یو شمېر نور
خلك هم اوسېږی. د کلی ډېر زیات خلك بزګردی او خپلې ځمکې کری.
خو یو کم شېر د حکومت مامورین او موټروانان هم دی. موټروانان
یې اکثره د همدې کلی او یا د غوری د ځینو نورو خلکو لاری چلوی.
یو څو تنه یې خپلې لاری هم لری.

lower *adv.* [kuz] کوز

Pulikhomri, village in Afghanistan *n, M2.* [pulikhomrí] پلخمری

upper *adv.* [bár] بر

parallel, be parallel to *der. tr. vb.* [teraw-́] تېرو -

Musayi, area in Logar *n, M irreg.* [musayí] موسهی

immigrate *smp int. vb.* [legdég-] لیږدېږ -

government *n, M2.* [hukumát] حکومت

officials *n, M irreg.* [māmurín] مامورین

driver *n, M1.* [moṭarwā́n] موټروان

truck *n, F2.* [laráy] لاری

drive *smp. tr. vb.* [chalaw-́] چلو -

Answers

Exercise T1.

۱. زمونږ مزدور جمیل نومېده.

۲. بیالې ته لاړ.

۳. د دروازې نه اسانه و.

(Actually, the narrator says that the path to the canal was directly beneath the window, whereas the door was on the other side of the house. The boy was taking a shortcut.)

۴. نه! دز یې ونکړ.

۵. ښکه چه هغه نژدې هلك ویشتلی ؤ.

Exercise T2.

فصل	که ...
شولې	اوبه زیاتې وې
للمی	بارانونه وشول
شلغم	مزدوران پیدا کړی شم
جوار	مزدوران پاتی شی

Exercise T3.

فصل	موسم
ښتکی	پسرلی
هندوانی	پسرلی
بادرنګ	پسرلی
اکثره ترکاری	پسرلی
للمی	پسرلی
شولې	اوړی
جوار	اوړی

فصل	موسم
غنم	منی
لبلبو	پسرلی
پنبه	پسرلی
مشنګ	اوړی
باقلی	اوړی
شلغم	اوړی

Exercise 4.

۱. قلم = pen   ۲. سباناری = breakfast   ۳. سپایی = soldier

۴. تنخا = salary   ۵. ژرنده = mill   ۶. استادګاه = bus stop

۷. کتابچه = notebook   ۸. کورنی = family

Exercise 5.

۱. که مېلمه په واده کې وګډېږي، زه به هم وګډېږم.
۲. که د داود مور او پلار راشي، کابل کاروان رستوران ته به يې بوزي.
۳. که زه پښتو ښه زده کړم، په پاکستان کې به کور پيدا کړم.
٤. که جمال خان لوګر ته لاړشي، د اسد پلار ګوري.
٥. که د نوروز په ورځ هوا ښه وي، پروان ته به مېلې ته لاړ شو.
٦. که ډېر سخت باران و اورېږي، دوی به په کرونده کې کار ونکړي.
٧. که سږ ژمی ډېره واوره و اورېږي، پسرلی به للمی وکړم.
٨. که د هغه رستوران ښه ؤ مېلمستيا ته به يې واخلو.
٩. که واړه نن مکتب ته لاړ نشي، امان به په کور کې پاتې شي او لوبې به ورسره وکړي.
۱۰. که سبا ته هم ناروغه وم، ډاکټر ته به لاړ شم.
۱۱. که اسد خپل موټر خرڅ کړي، زه به يې واخلم.
۱۲. که امان پاکستان ته لاړ شي، ملګرو ته به مې خط يوسي.

Exercise 6.

English	Obl. Pl.	Obl. Sg.	D. Pl.	D. Sg.
'mother'	میندو	مور	میندې	مور
'father'	پلرونو	پلار	پلرونه	پلار
'son'	زامنو	زوی	زامن	زوی
'daughter'	لونو	لور	لونې	لور
'brother'	ورونو	ورور	ورونه	ورور
'sister'	خویندو	خور	خویندې	خور
'mat. uncle'	ماماگانو	ماما	ماماگان	ماما
'pat. uncle'	ترونو	تره	ترونه	تره
'pat. cousin'	تربرونو/ تربرو	تربره	تربرونه	تربور

Unit 21: ...که زه ستا په ځای وی

Unit Overview

The topic of this unit is the Pashtun family - extended families, clans and tribes. The dialogue in Section 1 is a discussion between family members of an unpopular engagement. In Section 2, the terms for blood relatives are given. Section 4, the reading, is a discussion of the historical evidence for the tribal structure of Pashtun society. And Section 5, Diversions, gives a pair of stories about Mullah Nasruddin and his relatives.

The grammar focus of the unit, in Section 3, is past unreal conditional sentences.

Preview to Section 1: Dialogue

In this dialogue, Asad's father and uncle discuss an engagement that has been entered into by one of their relatives. Asad's father is absolutely against the match; Asad's uncle doesn't like the boy's father, but maintains that they should, as members of the family, be supportive of the engagement.

Cultural notes. Everyone mentioned in the dialogue is a member of the same tribe as Asad's father and uncle.

The mention of Tarina by name indicates that Asad's father and uncle know her fairly well - otherwise they would have called her "Khayray's daughter".

Pashtuns, like other Moslems, consider dogs to be unclean; Asad's father's comment about marrying Tarina to a dog is a fairly strong statement.

Asad's father's assertion that Almar is "not a Pashtun" reflects the Pashtun cultural opinion that being a Pashtun involves behavior and ethics as well as lineage. (Note that the sins of the father are definitely being visited on the son; neither man says anything about the qualities of Almar's son!) The list of Almar's shortcomings are transgressions against Pashtun values, which will be discussed in following units on the Pashtunwali, the code of Pashtun honor. One of these transgressions:

دخپلو ترېرونو مړی به يې له زندان نه راوړی وی

reflects the custom that the body of someone who has died is absolutely the property of his relatives, whatever the circumstances of his death. That Almar didn't collect his cousin's body from prison implies that he was afraid of the police or government or whatever official body it was that imprisoned the cousin.

Ahmad Bābā was the ancestor of the Ahmadzay tribe, and is traditionally considered the authority on the Pashtun code of honor. Asad's uncle's comment that his father expects people to behave like Ahmad Bābā is a gentle comment that he asks too much of people.

The phrase مخ به دې يې په کفن کې نه وی ليدلی reflects the Pashtun custom whereby it is required that everyone view the face of a recently deceased relative. Asad's father is saying that if his brother's heart were aching as much as his own, [and if Almar had died], he could not even bring himself to observe the proprieties by paying his respects to the corpse.

مات لاس غاړې ته لوېږی 'A broken arm hangs [by a sling] from the neck' is a Pashto saying which backs up Asad's uncle's point about doing the right thing by one's family.

Word study. A خورلنه is a woman, usually a distant relative, but occasionally a non-relative with whom the family has a relationship.

-ګټ, in the sentence خپل پلار به يې ګټلې وی., translates in this context as 'avenge'. Ordinarily, -ګټ means 'win' or 'gain'. Apparently Almar's father's death was not avenged properly.

ننګ او غيرت translates literally as 'honor and honor'. ننګ is the Pashto word for honor; غيرت is the Arabic word for the same. ننګ is one of the elements of the Pashtunwali, the code of ethics or honor of the Pashtuns. The word پښتو also refers to the Pashtunwali; it doubles as the name of the language and the name of the code of ethics.

Sentence structure. Many of the sentences in the dialogue are unreal conditionals, which are explained in Section 3. For the moment, they can be recognized as those starting with ک, and involving the imperfective participle plus وی. All but one of them translate along the lines of 'If .... had...., then .....would (have) ......, as in 'If I had been in his place, I would have given (would give) her to a dog...'

Asad's father's question ولې خپل خپلوان يې لږ دی؟ translates most naturally as 'Does he have so few relatives (that he couldn't find a more fitting match for Tarina)?'

The ک's in Asad's uncle's comment ک پښتو او غيرت لری او ک يې نه لری translate best as 'whether': 'Whether he has honor or whether he doesn't...'

Preview to Section 2: Relatives

This section includes the kinship terms for blood relatives. Note that in some ways the Pashto terms are more detailed than the English terms: we have one term - 'uncle' - for Pashto ماما and تره. In other ways, however, our terms are more detailed: we have, for example, terms for grandparent's sister ('great-aunt') - and grandparent's brother ('great-uncle').

The term ميره is parallel to our 'stepmother', i.e. a woman not one's mother, married to one's father. As such, it includes the (current!) wives of one's father other

than one's mother. Pashtun stepmothers, whether current or serial, are supposed to be cruel, and to influence one's father against one: the stepmother in *Hansel and Gretel* fits Pashtun stereotypes.

Preview to Section 3: Unreal Conditions

These sentences involve the Pashto subjunctive, about which you don't need to know more than to recognize that whenever you encounter a participle with وی, the speaker or writer is talking about something that didn't happen. As you can see from the example sentences, the particle + وی in the که clause translates as English past perfect, the به + particle + وی in the result clause translates as English 'would have .....', and the past imperfective in the result clauses translates as English 'would ... ."

In the dialogue, it's not stated outright that Tarina's engagement is a *fait accompli*. The use of tenses in the 'if' sentences places the engagement in the past, just as the English counterparts of the sentences do, e.g. 'If I had been in his place, I would have given her to a dog, I wouldn't have given her to Almar's son.'

In some of the sentences in the dialogue, e.g.

که المار د جمال خان زوی نه وی نو بیا مي نه پښتو تري غوښتله.

the verb in the result clause is in the past imperfective tense. These sentences translate as past unreal conditions, with the results in the present, e.g. "If Almar hadn't been Jamāl Khān's son, I really wouldn't expect Pashto of him".

Preview to Section 4: Reading

This reading discusses the nature of Pashtun society within the framework of anthropological notions of the extended family, the clan and the tribe.

The tribe is the largest really meaningful entity in Pashtun society. The Afghan government is of course a presence, but it appears to be regarded as an outside force, rather than an entity that arises from popular, personal interaction.

A tribe, in usual anthropological terminology, is a group of people who combine in warfare against outsiders, and acknowledge the rights of their members to compensation for injury. Pashtun tribes are actually closer to the western concept of clans: groups of people who believe that they are all descended from a common ancestor. Among Pashtuns, the "blood" relationship is the driving force behind the social responsibilities required by tribe membership.

Pashtun tribes are associated with certain areas, although tribe members live in areas outside those associated with their tribes. The Niazi tribe to which Aman and Asad's family belong is mostly in the Logar/Paktya area; there are Niazis in other areas as well, however - including Lahore in Pakistan, whose Niazis don't speak Pashto, and are

culturally very different from the Afghan Niazis. Despite linguistic and cultural differences, however, a Niazi is a Niazi, and is bound to all other Niazis by virtue of his ancestry.

There are hundreds of Pashtun tribes within Afghanistan, grouped loosely into two confederations: the Durrani and Ghilzi. Every Pashtun knows what tribe he belongs to. In fact, the common answer to څوک یې؟ was traditionally not one's name, but the name of one's tribe.

The writer of the passages alludes briefly to the power that women - especially mothers - have in Pashtun society, and cites proverbs as evidence. Two of them, however, are also comments on relationships within a polygamous household:

'If he isn't from your mother,	چه نه دې وی له موره،
don't call him brother.'	ورته مه وایه چه وروره.
'If the mother is a stepmother,	چه مور میره سي،
the father is a stepfather.'	پلار پلندر سي.

Word Study. The passage is academic in tone, and is therefore formal in its structure and choice of words. Note the several words borrowed from Arabic, and their respective plurals:

Plural	*Singular*
documents [asnād] اسناد	document [sanád] سند
passages [ɪbāratúna] عبارتونه	passage [ɪbārát] عبارت
individuals [afrād] افراد	individual [fard] فرد
services [khɪdmatúna] خدمتونه	service [khɪdmát] خدمت
notions [matāléb] مطالب/[matlabúna] مطلبونه	notion [matláb] مطلب
evidence [shawāhéd] شواهد	piece of evidence [shāhéd] شاهد

Many of the nouns borrowed from Arabic have been 'regularized', i.e. they have become regular (usually M2) nouns. Often, the regular and irregular forms will exist side by side in the language (for example مطلب given above), the former being used in informal conversation and among Pashtuns whose education hasn't progressed far enough for them to have learned the irregular forms, and the latter being used in formal writing and conversation among educated people.

The adjectives پخوانی، ورروستی and پلرنی belong to Class 6, which you have not seen before. The forms are as follows:

	Masculine	*Feminine*
DSg.:	[wrustáy] وروستی	[wrustə́y] وروستۍ
DPl. :	[wrustí] وروستی	[wrustə́y] وروستۍ
OSg. :	[wrustí] وروستی	[wrustə́y] وروستۍ
OPl. :	[wrustə́yo] وروستیو	[wrustə́yo] وروستیو

Preview to Section 5: Diversions

The phrase همځولی in the first story is clearly a combination of هم and [dzoláy] ځولی, but ځولی as a separate word doesn't exist any more in the language.

ERIC

Exercises

Exercise T1. Listen to the following description, and write the relatives the speaker mentions.

_________ _________ _________ _________ _________

Exercise T2. Listen to each of the following sentences, and mark its time-frame.

	Past	Future		Past	Future
1.	______	______	6.	______	______
2.	______	______	7.	______	______
3.	______	______	8.	______	______
4.	______	______	9.	______	______
5.	______	______	10.	______	______

Exercise T3. The passage to be read describes the two major Pashtun tribal confederations - [durānī] درانی and [ghəldzī] غلخی. Listen to the passage, and write below which confederation each tribe belongs to.

Confederation	Tribe	Confederation	Tribe
__________	[sadozī] سدوزی	__________	[atsəkzī] اڅکزی
__________	[surī] سوری	__________	[ishāqzī] اسحاق زی
__________	[ludī] لودی	__________	[bārəkzī] بارکزی
__________	[mākū] ماکو	__________	[popəlzī] پوپلزی
__________	[nyāzī] نیازی	__________	[khogyāṇī] خوگیانی

ERIC Full Text Provided by ERIC

Exercise T4. Write the description as your teacher dictates it.

____

____

____

____

____

Exercise 5. Read each of the following sentences, then write a sentence with که based on it.

Example: مونږ غوښتل چه غرو ته لاړ شو، خو هوا خرابه وه.

که هوا بده نه وی، غرو ته به تللی وی.

۱. ترینه غواړی چه تیکری واخلی خو دوکان تړلی دی.

____

۲. تـوله کورنۍ مې غواړی چه د سلیم واده ته ولاړه شی، خو کلی
لرې دی.

____

۳. غوښتل مو چه سودا ته ولاړ شو، خو ته ناوخته راغلې.

____

٤. تور غواړی چه کوتره وکړی، خو د کوترې پلار یې د ابراهیم
زوی ته ورکوی.

____

۵. لیلا غواړی چه قابلی پلو پوخ کړی، خو د پسه غوښه په مارکیټ که نه شي پیداکولی.

---

٦. پلار مي غوښتل چه اس واخلی، خو د اس څښتن بیخی ډیري پیسي غوښتلي.

---

۷. مور مي غوښتل چه دوا راکړی، خو ما وژړل.

Exercise 6. Read the following story, then answer the questions.

یو مېړه او یوه ښځه په خپلو کتونو کي څنګ په څنګ پراته وو. ښځي مېړه ته وویل چه کله مو چه زوی پیدا شو کټ به یي چېری ږدو؟ مېړه ورته وویل چه زه او ته به خپل کتونه لږ سره لري کړو او په منځ کي به یي د زوی کټ کښېږدو. همدا ډ چه خپل کتونه یي یو څه سره لري کړل. ښځي بیا مېړه ته وویل: کله مو چه زوی واده وکړی د ښځي کټ به یي چېری ږدو؟ مېړه ورته وویل چه زه او ته به خپل کتونه لږ نور هم سره لري کړو او د نګور کټ ته به هم په منځ کي ځای پیدا کړو. دوی خپل کتونه نور هم سره لري کړل. په نتیجه کي د ښځي کټ د کوټي یوه سر ته لاړ او د مېړه کټ د کوټي بل سر ته. کله چه ښځي دا حال ولیده، نو وویل، خدای دي هیڅچا ته داسي زوی نه ورکوی چه د پلار او مور ژوند تباه کړی!

bed, platform *n, M2* [kaṭ] کټ

daughter-in-law *n, F irreg.* [ngor] نګور

thus *phr.* [hamda wə́ tse] همدا ډ چه

finally *phr.* [pə natijá ke] په نتیجه کي

destroy *phr.* [tabā́ kaw-] تباه کو-

apart *phr.* [sara ləré] سره لري

From context, guess the meanings of the following phrases:

۱. کله مو چه زوی پیدا شو ________________

۲. د کوتي یوه سر ته ________________

۳. د کوتي بل سر ته ________________

٤. د پلار او مور ژوند تباه کری. ________________

Answers

Exercise T1.

خور مور پلار ورور ترور

Exercise T2.

	Past	Future		Past	Future
1.	____	__x__	6.	__x__	____
2.	__x__	____	7.	____	__x__
3.	__x__	____	8.	__x__	____
4.	____	__x__	9.	____	__x__
5.	____	__x__	10.	__x__	____

Exercise T3.

Confederation	Tribe	Confederation	Tribe
دراني	سدوزیی	دراني	اڅکزی
غلځي	سوری	دراني	اسحاق زی
غلځي	لودی	دراني	بارکزی
دراني	ماکو	دراني	پوپلزی
غلځي	نیازی	دراني	خوگیاني

Exercise T4.

د اسلم کورنۍ ډیره لویه ده. پنځه ترونه او اته ترینديې يې له خپلو کورنيو سره په لوګر کې اوسيږي. درې ترونه او دوه ترينديې يې له خپلو کورنيو سره په ګرديز کې اوسيږي. هر تره يې تخمين لس دوولس زامن او لونې لري.

Exercise 5.

١. که دوکان خلاص وی، ترينې ټيکری اخسته.
٢. که دسليم کلی نږدی وی، ټوله کورنۍ يې واده ته تلله.
٣. که ته ناوخته نه وی راغلی، نو سودا ته به تللی وی.
٤. که يې پلار کوتره ابراهيم ته نه وی ورکړې تور کوله.
٥. که ليلا ښه د پسه غوښه په مارکيټ کې پيدا کړی وی، قابلی پلو يې پخاو.
٦. که يې ښېښتن اس ارزانه بيه کړی وی، پلار به مې اخستی وی.
٧. که مې ژړلی نه وی، مور به مې دوا را کړې وی.

Exercise 6.

١. کله مو چه زوی پيدا شو 'when we have a son'
٢. د کوټې يوه سر ته 'to one end of the room'
٣. د کوټې بل سر ته 'to the other end of the room'
٤. د پلار او مور ژوند تباه کړی. 'destroy the father and mother's marriage'

Unit 22: که ته نه وی زه نه ورتللم.

Unit Overview

This unit continues the discussion of Pashtun tribes. An inter-tribal conflict is discussed in the dialogue in Section 1; in Section 2, you are given the genealogies of the major Pashtun tribes; and in the reading in Section 4, the relationship between marriages and inter-tribal relations is explained. The grammar focus of the unit is on present unreal conditionals - sentences equivalent to "If I were you, I would go."

Preview to Section 1: Dialogue

In this dialogue, a distant cousin of Asad's visits Asad's father, and in asking where Asad's brother Zmarek is, he finds out about a conflict between the Niazis and the Ahmadzais.

Cultural notes. Nasrullah's honor has been sullied by his daughter's having run away to Wahabi's family. It is assumed - whether the daughter and Wahabi's son have consummated their relationship or not - that if she feels strongly enough about him to run to his family, she has been dishonored.

When Asad's cousin asks if the government knows, he is referring to the Afghan government's security office in the region. Asad's father's answer, to the effect that the commandant and police/soldiers went to the village but so far hadn't taken anyone into custody, suggests that the authorities were not anxious to interfere in the affair.

Word study. The phrase سپين ږيرى consists of سپين 'white' and ږيره 'beard', and is exactly parallel to English 'graybeard'. سپين ږيرى is a more respectful term than 'graybeard', however.

The word ورتګ is related to the verb ورتلل. The parallel form [rātág] راتګ 'coming here' also exists.

Preview to Section 2: Genealogies

The genealogies ([shajaré] شجرې) given in this section are the result of Sir Olaf Caroe's lifetime of research into the history of the Pashtuns. Caroe spent over fifty years in the North West Frontier, and his book *The Pathans* is considered by those Pashtuns who are aware of it to be *the* authority on Pashtun history. The details in Caroe's genealogies are disputed from one Pashtun to another, but by and large they

represent as great a consensus as can be obtained from traditions passed orally from generation to generation.

The Pashtuns who have read this lesson all agree that Caroe left out the Zadrans, and that Chart V should include them as follows:

Mani	Luqman	Mangal	Zadran	Khugi
Faridun	***Khataks*** (Kohat, Peshawar, Mardan)	***Mangals*** ***Muqbils*** (Khost)	***Zadrans***	***Khuglanis*** ***Turis*** ***Zazis (Jajis)*** (Kurram border)
Afridis (North Tirah, Bazar, Khaibar, Kohat Pass)				

Caroe makes the point that these genealogies are largely mythical, and points out that the document which supposedly establishes Qais as the ultimate ancestor of all the Pashtun tribes has the prophet Mohammad conferring upon Qais the title of 'Pathan'. Says Caroe:

> 'This is all great fun. But it smells of the Delhi lamp, the lamp of the courtier of Afghan ancestry but now speaking and writing only Persian, trained to raise a titter at the expense of an uncouth Pathan soldiery to amuse the Mughal court. Even the Delhi courtier who had forgotten his Pakhtu ... must have known that no Afghan or speaker of Pakhtu or Pashtu ever referred to himself as a 'Pathan', and that the word was an Indian usage. The corresponding word in the classical Pakhtu of the Peshawar Valley is Pakhtun, plural Pukhtanah, of which the Indian word Pathan (with a hard or cerebral 't') is a Hindi corruption.' (p. 8)

Despite the mythical elements in the genealogies, however, they must not be dismissed:

> "It is well to remember... that, however shrouded in myth may be the names and persons of the eponymous ancestors, these tribal tables, or *shajras* as they are called in Islamic lore, do represent something real. They in fact reflect what these tribes themselves still believe to be their origin and cousinship, one to another, and they sort out and categorize racial, and other, affinities and differences which can be traced today in the physical appearance, habit, dress, language, or history of the great congeries of Pathan societies living up and down the North-West Frontier, and in Afghanistan beyond. To Pathans *shajras* are as the breath of life..." (p. 11)

If you should happen to read further into the early history of the Pashtuns, you should keep in mind that the term 'Afghan' has referred exclusively to the Pashtuns until this century. The official policy of calling all the ethnic groups in Afghanistan 'Afghans'

has been in place only since the thirties. Before that, and even now in informal circumstances, non-Pashtuns in Afghanistan use the term 'Afghan' to refer to Pashtuns.

Preview to Section 3: Present Unreal Conditions

The types of sentences presented in this section conclude the three-unit presentation of conditional که clauses. There are other kinds of که clauses - notably sentences in which که means 'when' or 'whenever'; these clauses don't involve particular combinations of tenses, and, moreover, are directly parallel to their English equivalents, e.g.

'If [whenever] I am in Quetta, I buy books.' که زه په کوټه کې یم، کتابونه اخلم.

Here is a summary of conditional sentences, with the relevant information on tenses and English translations:

Future possibility:

که + present perfective or past perfective, به + present perfective

'If Layla comes here, we won't go on a picnic.' که لیلا را ورسېږي\ورسېده، مېلې ته به لاړ نه شو.

'If I am in Quetta, I'll buy books.' که زه په کوټه کې وم، کتابونه به واخلم.

Present unreal condition, result in present:

که + imperfective participle, past imperfective

'If Laylā arrived here, we wouldn't go on a picnic.' که لیلا را رسېدی، مېلې ته نه تللو.

'If I were in Quetta, I would buy books.' که زه په کوټه کې وی، کتابونه مې اخستل.

Present unreal condition, result in past:

که + *imperfective participle,* به +*imperfective participle* + وی

'If Laylā arrived here, we wouldn't have gone on a picnic.' که لیلا رارسېدی، مېلې ته به نه وی تللی.

'If I were in Quetta, I would have bought books.' که زه په کوټه کې وی، کتابونه به مې اخستلی وی.

Past unreal condition, result in present:

که + *imperfective participle* + وی, *past imperfective*

'If Laylā had arrived here, we wouldn't go on a picnic.' که لیلا را رسېدلې وی، مېلې ته نه تللو.

'If I had been in Quetta, I would buy books.' که زه په کوټه کې وی، کتابونه مې اخستل.

Past unreal condition, result in past:

که + *imperfective participle* + وی ,به+ *imperfective participle* + وی

'If Laylā had arrived here, we wouldn't have gone on a picnic.' که لیلا را رسېدلې وی، مېلې ته به نه وی تللی.

'If I had been in Quetta, I would have bought books.' که زه په کوټه کې وی، کتابونه به مې اخستلی وی.

Preview to Section 4: Reading

This reading continues the discussion of Pashtun tribes; it focuses on the Pashtun custom of intra-tribal marriage, and discusses the conditions under which marriages are arranged across tribal boundaries.

Cultural notes. The comment in the second paragraph about its being expensive to marry a girl outside one's family refers to the Afghan custom whereby the groom (or his family) pays the bride's family an agreed-on amount of money (the anthropological term is 'bride-price'; the custom is parallel to the western dowry) as part of the marriage arrangements. Depending on the area and the local customs, this bride-price can be prohibitive, and effectively restricts the choices of a man of modest means. If marriages are arranged among close family members (e.g. first cousins), the bride-price can be negotiated or even done away with entirely.

Preview to Section 5: Diversions

These jokes were taken from a joke book published in Peshawar.

Unit 22 Exercises

Exercise T1. Listen to the following sentences, then mark whether they refer to future possibilities, present unreal conditions, or past unreal conditions.

	Future	Present	Past	Possibility	Unreal condition
1.	____	____	____	____	____
2.	____	____	____	____	____
3.	____	____	____	____	____
4.	____	____	____	____	____
5.	____	____	____	____	____
6.	____	____	____	____	____
7.	____	____	____	____	____
8.	____	____	____	____	____
9.	____	____	____	____	____
10.	____	____	____	____	____

Exercise T2. Write the paragraph that your teacher dictates. Number the sentences, then answer the questions.

____

____

____

____

____

____

____

____

Exercise T2. (continued)

1. What is the subject of the paragraph? ____________________

2. Guess the English equivalents for the following:

____________ [mudakhalá kaw-] مداخله کو-

____________ [ĥál kaw-] حل کو-

____________ [hamlá kaw-] حمله کو-

____________ [lə zor na kăr akhl-] له زور نه کار اخـ-

____________ [jangég-] جنګیږ-

____________ [majburaw-́] مجبورو-

3. How many reasons are given in support of the assertion in Sentence 1? ____

4. Which sentence contradicts Sentence 1? ____________

   How do you know? ____________

Exercise T3. Listen to the passage, then mark the sentences below true or false. Some vocabulary to help you:

consider *smp. irreg. tr. vb.* [bol-́] بول-

ancient *adj. 1.* [qadím] قدیم

generation *n, M2.* [puxt] پښت

mythical *adj. 4.* [afsānawí] افسانوي

family tree *n, F1.* [shajará] شجره

fact *n, M2.* [wāqiyát] واقعیت

it should be said *phr.* [bāyad wáwayəl si] باید وویل شي

۱. د قوم ټولو غړو ته معلومه وی چه د قوم پلار څوك دی. ____

۲. ډیرو خلکو ته تر څو پښته پورې د خپلو پلرونو او نیکونو نومونه معلوم وی. ____

۳. د پښتنو شجرې واقعیت ته نژدې ښکاری. ____

٤. اوس ډیر خلك د پښتنو په شجره تر قیصه پورې پوهېږی. ____

٥. په کتابونو کې د پښتنو شجرې لیکل شوی دی. ____

Exercise 4. Construct sentences along the lines of the example.

Ex: امان غواړی په دې پوه شی چه د افغانانو د رخصتی ورځی کومې دی، خو افغانی جنتری نه لری.

که امان افغانی جنتری لرلی، دا به ورته معلومه شوی وی چه د افغانانو د رخصتی ورځې کومې دی.

۱. غلځی صاحب غواړی چه پیسی صرفه کړی، خو ښځه یې هره ورځ سودا اخلی.

____

____

۲. افغانان غواړی چه ځمکه یې ډیر حاصل وکړی، خو عصری ماشینونه نه لری.

____

____

۳. بهرام خان غواړی چه ډیر غنم وکړی، خو مزدوران نه لری.

____

____

٤. سلیم خان غواړی چه شمال ته لاړ شی او خپل خپلوان وګوری، خو لارې په واورو پټې دی.

____

____

٥. تور غواړی چه په کابل کې مکتب ولولی، خو پلار یې غواړی چه په ځمکه کې کار وکړی.

____

____

Exercise 5. Assume that Khayray is at the moment only thinking about giving Tarina to Almar's son. Rewrite the first four lines of the dialogue of Unit 21.

د اسد تره: ______________________________

د اسد پلار: ______________________________

____

د اسد تره: ______________________________

د اسد پلار: ______________________________

____

____

____

____

ERIC

Exercise 6. Match the spellings from Caroe with their Pasho equivalents.

ابدالی اپریدی احمدزی اڅکزی اسحق زی الکوزی
بارکزی بنګښ پوپلزی تور ترین توری ختک
خلیل خوګیانی څمکنی ځاځی ساپی سپین ترین
سدوزی سوری شینواری داودزی دورانی علیزی
غلځی کاکړ لودی محمدزی مروت مسعود
منګل موسی خیل مومند نورزی نیازی ورکزی
وزیر یوسفزی

Abdali ______________
Achakzai ______________
Afridi ______________
Ahmadzai ______________
Alikozai ______________
Alizai ______________
Bangash ______________
Barakzai ______________
Chamkanni ______________
Daudzai ______________
Durrani ______________
Ghalji/Ghilzai______________
Ishaqzai ______________
Kakar ______________
Khalil ______________
Khatak ______________
Khugiani ______________
Lodi ______________
Mahsud ______________

Mangal ______________
Marwat ______________
Mohmand ______________
Muhammadzai______________
Musa Khel ______________
Niazi ______________
Nurzai ______________
Orakzai ______________
Popalzai ______________
Saddozai ______________
Safi ______________
Shinwari ______________
Spin Tarin ______________
Sur ______________
Tor Tarin ______________
Turi ______________
Wazir ______________
Yusufzai ______________
Zazi ______________

Exercise 7. Read the following passage for enjoyment. (Background information: The Miakhel tribe are considered to be holy people automatically entitled to respect, not to mention contributions from others. Members of other tribes pretend to be Miakhels, to collect the respect and contributions. To guard against imposters, the Miakhel elders learn the tribal genealogy...)

یوه ورځ زما نیکه په خپله کرونده کې په دېره کې ناست ؤ. دوه تنه لاروی دیرې ته را وګرځیدل. وړاندې راغلل، وروسته له سلامه یې وویل: میاګان یو، کلنګ غواړو. نیکه مې چه میاخیل ؤ او خپله شجره هم ورته معلومه وه، له دغو دوو تنو نه پوښتنه وکړه چه د کوم ځای میاګان یاستئ؟ هغو ورته وویل، د لغمان. نیکه مې بیا پوښتنه ترې وکړه چه له اصله د کومو میاګانو یاستئ؟ هغو ورته وویل، دا نه ده را ته معلومه. نیکه مې ورته وویل چه خپله شجره را ته تیره کړئ. هغو ورته وویل، شجره مو توله نه ده زده. نیکه مې په غوسه شو او ورته وې ویل، زه څه درته نه وایم. خو که مې زامنو یا وریرو ګیر کړئ مخ مو توروی؛ په خره مو سپروی او په کلی کې مو ګرځوی. نو که ځان سره ښه کوئ په کومه لار چه راغلی یاستئ په هغې لارې بېرته وتښتئ.

blacken *der. tr. vb.* [toraw-́] - تورو

gathering place *n, F1* [derá] دېره

protect *phr.* [... sara xá kaw-] - ... سره ښه کو-

contribution *n, M1* [kaláng] کلنګ

sieze *phr.* [gīr kaw-] - ګیر کو-

traveler *n, M2* [larawáy] لاروی

Miakhel [myākhél] میاخیل

members of Miakhel tribe [myāgā́n] میاګان

Answers

Exercise T1.

	Future	Present	Past	Possibility	Unreal condition
1.			x		x
2.	x			x	
3.			x		x
4.		x		x	
5.			x		x
6.			x		x
7.	x			x	
8.			x		x
9.			x		x
10.		x			x

Exercise T2.

1. The government and tribes
2.

interfere	مداخله کو-
solve	حل کو-
attack	حمله کو-
use force	له زور نه کار اخـ-
fight	جنگیږ-
be obliged	مجبورو-

3. Two
4. Sentence 4: it starts with خو

Exercise T3.

1. F 2. T 3. F 4. F 5. T

Exercise 4.

١. که د غلجي صاحب ښځه هره ورځ سودا و نکړی، ډیرې پیسې به صرفه کړی.

٢. که افغانانو عصری ماشینونه لرلی، له ځمکو به یې ښه حاصل اخستی وې.

٣. که بهرام خان مزدوران لرلی، ډیر غنم به یې کرلی وی.

٤. که لاري په واورو پټي نه وی، سلیم خان شمال ته ته او خپل خپلوان یي لیدل.

٥. که د تور پلار نه غوښتلی چه تور په ځمکه کي کار وکړی؛ په کابل کي یي مکتب لوسته.

Exercise 5.

د اسد تره: د ترینني په کوژده کي څه وایی؟

د اسد پلار: خیری ډېر بد کار کوی. که زه دده په ځای وی سپی ته مي ور کوله، د المار زوی ته مي نه ور کوله.

د اسد تره: نو چا ته دي ور کوله؟

د اسد پلار: ولي خپل خپلوان مي لږ دی؟ د زمری زوی ته مي ور کوله. د باز وراره ته مي ور کوله، د سلام خوریی ته مي ور کوله. د جانو د ترور زوی ته مي ور کوله. د سلیم د خورځي زوی ته مي ور کوله. د کوم بل تربره زوی ته مي ور کوله او که دا هم نه وی نو یوه پښتانه ته خو مي ور کوله.

Exercise 6.

Abdali	[abdālí]	ابدالی
Achakzai	[atsəkzí]	اڅکزی
Afridi	[apridí]	اپریدی
Ahmadzai	[ahmadzí]	احمدزی
Alikozai	[alkozí]	الکوزی
Alizai	[alizí]	علیزی
Bangash	[bangáx]	بنگښ
Barakzai	[bārəkzí]	بارکزی
Chamkanni	[tsamkaní]	څمکنی
Daudzai	[dāwudzí]	داودزی
Durrani	[durāní]	درانی
Ghalji/Ghilzai	[ghəldzí]	غلځی
Ishaqzai	[isaqzí]	اسحق زی
Kakar	[kākáṛ]	کاکړ
Khalil	[khalíl]	خلیل
Khatak	[khaták]	ختک
Khugiani	[khugyaṇí]	خوگیانی
Lodi	[ludí]	لودی
Mahsud	[masúd]	مسعود
Mangal	[mangál]	منگل
Marwat	[marwát]	مروت
Mohmand	[mománd]	مومند
Muhammadzai	[mahmadzí]	محمدزی
Musa Khel	[musakhél]	موسی خیل
Niazi	[nyāzí]	نیازی
Nurzai	[nurzí]	نورزی
Orakzai	[orəkzí]	ورکزی
Popalzai	[popəlzí]	پوپلزی
Saddozai	[sadozí]	سدوزی
Safi	[sāpí]	ساپی
Shinwari	[shinwári]	شینواری
Spin Tarin	[spín tarin]	سپین ترین
Sur	[surí]	سوری
Tor Tarin	[tór tarin]	تور ترین
Turi	[turí]	توری
Wazir	[wazír]	وزیر
Yusufzai	[yusufzí]	یوسفزی
Zazi	[dzadzí]	ځاځی

ERIC
Full Text Provided by ERIC

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه ؤ؟

Unit Overview

The discussion of Pashtun tribes is continued in this unit, with the focus on the 'detribalization' of the Pashtun tribes as a result of the development of a central government and the attempts to modernize the country. Section 1 gives a description of the movements of one tribe. Section 2 is a long reading on the history of Afghanistan over the last 100 years. Section 3 is a passage on national unity by the Pashtun writer Ulfat. And Section 4 tries to divert you with some jokes. There is no grammar focus in this unit, as the vocabulary load is quite heavy.

Preview to Section 1: Dialogue

Asad is giving Theresa a description of the decentralization of the Niazi tribe, from his family's point of view.

Cultural notes. You can tell, from previous dialogues and descriptions, that Asad's family is very much a Pashtun family and a Niazi family, although they are separated from the largest part of the Niazis. The movements of a tribal members, brought about by many factors, can result in the assimilation of the decentralized families to the surrounding people - whether other Pashtuns or non-Pashtuns. In many instances, the assimilation results in families which are in all respects non-Pashtuns except for their name and the knowledge that their family belongs to a Pashtun tribe.

Sentence structure. The phrase ل ... نه را وروسته with the verb in the present tense (not in the present perfect) is used to express 'since' phrases in Pashto, e.g.

'He has been living in Logar since the wedding.' له واده نه راوروسته به لوگر كې اوسېگی.

Preview to Section 2: Reading A

This reading gives a brief sketch of Afghan history since 1890, covering the development of a central government for Afghanistan. A review of the facts in English - they are summarized in most of the currently available books on Afghanistan - will help you understand the Pashto.

Cultural notes. The sketch focuses on the effects of the development of a central Afghan government on the structure of Pashtun society, and implies that nationalization

of Afghanistan has involved extensive battles for power between the kings, various Pashtun tribes, and religious leaders. Amir Abdurrahman, in particular, exiled or assassinated those (whom he called 'robbers, thieves, false prophets and trumpery kings') who interfered with his goal of establishing a central government.

As the reading points out, the movement of Pashtun tribesmen to the capital has frequently resulted in the loss of Pashtun customs and language among the people involved. You might have talked to Afghans who, when asked if they are Pashtuns, answer to the effect that their grandfather was a Pashtun, or their grandmother, but that they themselves do not speak Pashto.

Word study. There are a number of Arabic and Persian words in the passage - so many that grammatical processes in those languages are apparent.

The majority of the adjectives, for example, end in [-i] ی and are Class 4:

'royal' شاهی 'tribal' قبیلوی 'civil' ملکی 'religious' مذهبی
'governmental' حکومتی 'traditional' عنعنوی 'military' نظامی 'tribal' قومی
'urban' ښاری

The [-i] ی suffix is from Persian, and in parallel with Persian adjectives, which do not agree with the nouns they modify, these Pashto adjectives don't change form. The ی suffix attaches to abstract (and some not so abstract) nouns, and converts them into adjectives.

Many of the nouns in the passage are from Arabic, and come complete with Arabic plurals (some of which are irregular in Arabic). Some of the nouns have regular Pashto plurals as well (M2, usually) and the Pashto and Arabic plurals are both used. A Pashtun will probably use the Arabic plurals in formal conversation or writing. The same Pashtun will use the Pashto forms in informal writing and in speech.

The plural form of Arabic borrowings is frequently the suffix - [āt] ـات . Don't confuse this plural with another Arabic suffix, - [at] ت - with a short [a] - which often shows up abstract nouns borrowed from Arabic.

Arabic plural

'institutions' موسسات
'establishment' تشکیلات
'conveniences' تسهیلات
'characteristics' خصوصیات

Arabic abstract nouns

'prime ministership' صدارت
'migration' مهاجرت

Preview to Section 3: Reading B

This passage has been taken from a book on Pashto rhetoric by the respected Pashtun writer Gulpachā Ulfat:

Rhetoric: Orthography and Composition [likwālí: imlā aw inshā] ليكوالى املا او انشا

The book was written to illustrate correct spelling and composition for Pashtun students; the passages are on subjects of interest to the readers.

Ulfat, who died in 1977, was from Laghmān province; his dialect is therefore quite close to the Kabul dialect in which these materials are written.

The passage has been 'cleaned up': typographical errors have been corrected. You might already have encountered a major problem in the reading of Pashto from original sources, i.e. that typographical errors and infelicities abound. There are few printing houses in Afghanistan, and the printing house employees do not have well-developed proofing skills, nor are they necessarily Pashto speakers. In Exercise 6, we have reproduced the first paragraph of the passage exactly as it appears in our copy of Ulfat's book.

Word study. Be careful! The word [ṭiṭ] ټيټ which appears in the phrase هسك او ټيټ is a regular Class 1 adjective meaning 'low'. The word [tit] تيت which appears in the dialogue in Section 1 is a regular Class 1 adjective meaning 'scattered' or in some cases 'wide'.

Preview to Section 4: Diversions

These jokes were taken from a jokebook bought in a bookstore in Peshawar. The second joke might be funnier if you review the names of the months in Unit 14 of *Beginning Pashto*...

Unit 23 Exercises

Exercise T1. Listen to the explanation, then write the dates of his reign beside the name of each ruler.

امیر عبدالرحمن خان ________________

امیر حبیب اله ________________

امیر امان اله ________________

حبیب اله ________________

محمد نادر شاه ________________

محمد ظاهر شاه ________________

Exercise T2. Listen to the paragraph, then answer the questions.

۱. یوسفزی اول چېرې اوسیدل؟ ________________

۲. کوم یوسفزی چه د کابل په ښار کې پاتې شول هغو اوس کومه ژبه وایی؟ ________________

۳. اکثره یوسفزی له کابل نه کوم ځای ته ولېږدیدل؟ ________________

٤. د کابل دیوسفزو څه شی د سوات له یوسفزو سره فرق لری؟

____

٥. د سوات یوسفزی کومه ژبه وایی؟ ________________

Exercise T3. Listen to the following sentences, then mark during which Afghan ruler's reign the incident occurred.

۱. ________ ۶. ________

۲. ________ ۷. ________

۳. ________ ۸. ________

۴. ________ ۹. ________

۵. ________ ۱۰. ________

Exercise 4. Give English equivalents for the indicated words.

۱. کوم خلك چه په يوه خاصه ساحه کې ژوند کوی او مشترکه ژبه او تاريخ لری هغه ملت بلل کېږی. ملت = ________

۲. څوك چه باغ ساتی باغوان بلل کيږی. باغوان = ________

۳. يو اخبار چه هره ورځ راوزی هغه ته ورځپانه وايی.
ورځپانه = ________

۴. په کوم ښار کې چه د يوه وطن واکدار اوسېږی هغه ته پای تخت وايی. پای تخت = ________

۵. څوك چه پيسې نه لری هغه ته مسکين ويل کېږی. مسکين = ________

۶. کوم کار چه سړی تل کوی هغه ته وظيفه ويل کېږی. وظيفه = ________

۷. په کوم ځای کې چه خلك مونځ کوی هغه ته ماجت وايی. ماجت = ________

۸. څوك چه په يوه کار کې له بل هر چا نه ښه وی هغه ته قهرمان ويل کېږی. قهرمان = ________

Exercise 5. Group the vocabulary words listed below in the categories:

مهاجرت	لېږدېدل	عنعنوي	سني	ترکمن	احمدزي
موسسات	مذهبي	غربي	شاهي	حبيب الله	ازبك
نظامي	مسعود	قبيلوي	شمال	حکومتي	بارکزي
نورستاني	مسلمان	قومي	شيعه	خاخي	بدخشي
وګكدار	ملت	کوچي	صدارت	سرحد	پنجاب
هزاره	ملکي	لاهور	عبدالرحمن	سدوزي	تاجك
				هندوکش	منګل

Pashtun tribes:

________ ________ ________ ________ ________ ________

Ethnic groups in Afghanistan:

________ ________ ________ ________ ________ ________

Words referring to Islam: ________ ________ ________ ________

Words referring to government:

________ ________ ________ ________ ________ ________

Words referring to royalty:

________ ________________ ________ ________________

Words referring to tribal structure: ________ ________

Words referring to traditional life:

________ ________ ________ ________

Place names:

________ ________ ____________________ ______________

ERIC

Exercise 6. In the space below, the first paragraph of the Ulfat passage is retyped with exactly the spacing and typographical errors of the original. Rewrite the passage with 'conventional' spacing, and correct whatever errors you can.

هغه خلق چه په یوه و طن کښې او سېږ ی، گټه ا ر ز یان ئې یو و ی،
دیوه و اکمن امر تهٔئې غاړ ه ایښې و ی، له یوه بیرغ لا ند ې ر اټولیږ ی
او مشترك تاریخ لری یو ملت بلل کیږ ی. ا فغانستان یو وطن دی ،
ددې و طن ټول او سېد و نکی یو ملت دیدد ې ملت نو م افغان دی. لکه
چه په افغانستان کښې سا ړ ه او تاو ده، و چ او لا مده، هسکا و ټیټ
ځایو نه شته چه په ځینو کښې یو ر ا ز غلې او مېو ی کېږ ی په ځینو
کښې بل ر ا ز په ملت کښې هم ر از ر ا ز خلق شته چه کر ه و ړ ه ئې یو
له بله ځینی فر قو نه لر ی مونږ ته په کار دی چه په د ې خبر ه ځان
ښه پوه کړو چه و طن هغه تنګ ا و کو چنی کور نه دی چه د یو ه پلا ر
او د یو ې مو ر او لا دو نه به پکښې ا ستو ګنه لر ی ا و نه هغه کلی دی چه
ټول ا و سېدو نکی به ئې یو خیل یا یو قو م و ی په د ې ا و سنۍ زمانه
کښې ځینی د اسې کو رو نه هم شته چه یـو مسلمان پښتو ن له یو ې
ر و سۍ یاا مر یکا یۍ مېر منې سر ه پکښې او سی او د و اړه د یو ه
اولادمو ر و پلا ر و ی.

Exercise 7. Read the following passage for pleasure.

چې چې

فقیر زمونږ یو سپین ږیری همسایه ؤ. د فقیر ښځه هم بیخی
سپین سرې او یوه وړبګې ښځه وه. مونږ ماشومانو به چې چې بلله.
چې چې به سهاری له کوره راوته او د همسایګانو کره به تله.
هلته به له نورو ښځو سره کښیناسته او خبرې به یې کولې. چې چې
به اکثره د کلی د نورو ښځو او نجونو په باره کې خبرې کولې او
اوازې به یې تیتولې. چې چې به چه هر کور ته ولاړه هلته به یې خپله
خبره وکړه خو ښځو ته به یې وویل «دا خبره مې یوازې تاسې
ته وکړه؛ بل چا ته به یې نه کوې.» چې چې به په ډېرو زیاتو
کورونو وګرځېده او دا کار به یې وکړ. په نتیجه کې به یې تقریباً
ټول کلی خپله خبر کړ.

tiny *adj 3* [waṛabəgáy] وړبګې
kid, child *n, M1* [māshúm] ماشومان
rumor *n, F1* [awāzá] اوازه
spread *der. tr. vb.* [titaw-´] تیتو-
almost *adv.* [taqríban] تقریباً
every morning *phr.* [sahári] سهاری

Answers

Exercise T1.

امیر عبدالرحمن خان ۱۹۰۱ - ۱۸۹۰

امیر حبیب اله ۱۹۱۹ - ۱۹۰۱

امیر امان اله ۱۹۲۹ - ۱۹۱۹

حبیب اله ۱۹۲۹

محمد نادر شاه ۱۹۳۳ - ۱۹۲۹

مهمد ظاهر شاه ۱۹۷۳ - ۱۹۳۳

Exercise T2.

۱. په کندهار او غزنی کې اوسېدل.

۲. دری وایی.

۳. سوات ته و لېږدیدل.

۴. لهجه او دودونه یې فرق سره لری.

۵. پښتو وایی.

Exercise T3.

۱. امیر عبدالرحمن خان	۶. ظاهر شاه
۲. امیر امان اله	۷. محمد نادر شاه
۳. امیر امان اله	۸. امیر عبدالرحمن خان
۴. امیر امان اله	۹. امیر حبیب اله
۵. امیر عبدالرحمن خان	۱۰. ظاهر شاه

Exercise 4.

1. nation [mɪlát] ملت
2. tree-grower [baghwā́n] باغوان
3. daily (newspaper) [wradz pāṇá] ورځ پاڼه
4. capital [paytákht] پای تخت
5. poor person [miskín] مسکین
6. job [wazifá] وظیفه
7. mosque [majə́t] ماجت
8. hero, expert [qahramán] قهرمان

Exercise 5.

Pashtun tribes: احمدزی بارکزی خاخی سدوزی مسعود منگل

Ethnic groups in Afghanistan: ازبك بدخشی تاجك ترکمن نورستانی هزاره

Words referring to Islam: سنی شیعه مذهبی مسلمان

Words referring to government: حکومتی صدارت ملت ملکی موسسات نظامی

Words referring to royalty: حبیب اله شاهی عبدالرحمن واکدار

Words referring to tribal structure: قبیلوی قومی

Words referring to traditional life: عنعنوی کوچی لېږدېدل مهاجرت

Place names: پنجاب شمال غربی سرحد لاهور هندوکش

Exercise 6.

هغه خلق چه په یوه وطن کښې اوسېږی، گټه او زیان یې یو وی، د یوه واکمن امر ته یې غاړه ایښې وی، له یوه بیرغ لاندې را ټولېږی او مشترك تاریخ لری یو ملت بلل کېږی. افغانستان یو وطن دی، ددې وطن ټول اوسېدونکی یو ملت دی، ددې ملت نوم افغان دی. لکه چه په افغانستان کښې ساړه او تاوده، وچ او لامده، هسك او ټیټ ځایونه شته چه په ځینو کښې یو راز غلې او مېوی کېږی په ځینو کښې بل راز. په ملت کې هم راز راز خلق شته چه کره وره یې یو له بله ځینې فرقونه لری. مونږ ته په کار دی چه په دې خبره ځان ښه پوه کرو چه وطن هغه تنګ او کوچنی کور نه دی چه د یوه پلار او د یوې مور اولادونه به پکښې استوګنه لری او نه هغه کلی دی چه ټول اسېدونکی به یې یو خیل یا قوم وی. په د اوسنۍ زمانه کښې ځینې داسې کورونه هم شته چه یو مسلمان پښتون له یوې روسۍ یا امریکایۍ مېرمنې سره پکښې اوسی او دواړه د یو اولاد مور او پلار وی.

Unit 24: میلمه پالنه

Unit Overview

In this Unit, we start a three-unit discussion of the 'pillars' of the Pashtunwali, the Pashtun code of behavior that receives so much attention in western writings on Afghanistan and the Pashtuns. In our discussion, we focus on those aspects of the Pashtunwali that involve behavior. Many western discussions of the Pashtunwali include character traits such as bravery, generosity, and steadfastness as part of the Pashtunwali. From a Pashtun point of view, however, the Pashtunwali focuses on behavior alone.

The first aspect of the Pashtunwali to be discussed is the concept میلمه پالنه, or hospitality to guests. The topic, which was introduced in Unit 9 of *Beginning Pashto* , is discussed in greater detail in the reading in Section 1. In Section 3, Amān explains some of the practical aspects of میلمه پالنه to Theresa. And in Section 4, Diversions, there are some jokes about hosts and gues . The grammar focus of the unit is the particle به and its various meanings.

Section 1: Reading

<u>Cultural notes</u>. The term 'Pashtunwali' is a manufactured word. The Pashto word for the concept is simply پښتو.

It is important to keep in mind that a میلمه can be a stranger, or a friend. When the میلمه is a close friend, the 'rules' regarding his entertainment can be bent: treatment of close friends doesn't seem to differ much from the way we entertain close friends in the United States. On the other hand, peer pressure as well as genuine feelings of hospitality play an important role in the treatment of a میلمه who is a stranger.

You have probably already heard a great deal about Khoshal Khan Khattak, the famous seventeenth century Pashtun poet-warrior. Translations of his poetry can be found in most serious studies of Afghanistan or the Pashtuns, and some educated Pashtuns can recite lines and couplets and whole poems of his at will. The 'dastar' in the 'Dastarnama' mentioned in the reading is conferred on kings and mullahs who have completed their studies, and is therefore, supposedly, a sign that the wearer has achieved maturity and wisdom. The opening couplet of the collection is:

چه دستار تړی هزار دی
د دستار سړی په شمار دی

[tse dastār tari hazár di
de dastār sari pə shmár di.]

'There are thousands who wear the turban;
Men of the turban are few.'

Word study. The word کافر is not particularly polite - the term نامسلمان should be used in conversation and writing. The writer of the passage used کافر when he was talking about the passage by Khoshal Khan Khattak (who used the word), and نامسلمان elsewhere.

A چرگ is a rooster; a hen is a چرگه. Chicken is more of a delicacy in Afghanistan than it is in the United States, and less frequently eaten than lamb or beef. Hens are kept for their eggs; it's mostly the males that are eaten.

The verb -حلالول contains the adjective حلال, which means 'ritually slaughtered'. There might be a 'halal' butcher in your area. Such butchers come from Islamic countries, and provide meat that has been slaughtered according to Islamic principles - the animal's throat has been cut with a knife, and appropriate prayers have been said at the slaying.

The phrase په ورین تندی translates literally 'with open forehead', i.e. without a frown.

Preview to Section 2: به in More Detail

You've probably noticed that the particle به seems to appear in every other sentence in Pashto, and that it frequently doesn't seem to have anything to do with signalling the future.

به appears - there is a lot of dialectal variation - to have two different semantic functions: one to signal a future action (or an action happening in the future relative to another action), and the other to signal doubt, uncertainty or indefiniteness. These functions become clearer when به is coupled with the different tenses and aspects, and the resulting sentences compared.

In general, به coupled with the various perfectives usually has the meaning 'will' or 'would', i.e. it functions as a future marker. Conversely, به coupled with the various perfectives usually has the effect of implying uncertainty.

An interesting bit of fallout from a comparison of sentences with به and the contexts in which they appear is that if Pashtuns want to make a statement about something that is definitely going to happen in the future, they use the present imperfective tense, as in the sentence given in Note 3. Pashto present imperfective

ERIC

sentences are parallel to the use in English of the present continuous to indicate something happening in the future, e.g. 'We're leaving at six,' 'The fireworks are starting at nine' 'He's arriving Tuesday,' etc.

Preview to Section 3: Dialogue

In this dialogue, Amān and Theresa are discussing some of the practical ramifications of مېلمه پالنه .

Cultural notes. مېلمه پالنه is a double-edged sword: for every proverb linking the guest with the bounty of God, there is another illustrating how upsetting to a household the guest can be. Amān mentions a few of the problems involved with guests who show up around mealtime, and how a household scrambles to be sure they are appropriately fed.

Word Study. The word دسترخوان is used here to mean table; Amān says that sometimes special food is given only to the guests and those of the host's family who are sitting at the table (دسترخوان) with him.

Be careful not to confuse 'burden' [tāwān] تاوان with 'ability' [twān] توان !

The phrase وچه ډوډۍ disambiguates the term ډوډۍ , which can refer to bread proper or to food in general. وچه ډوډۍ is a plain loaf of bread, which the host's family can run out and buy (in the city, at least) without offending either the guest or the neighbors. The writer of the dialogue comments that the 'real' term for bread on its own is [spóra ḍoḍáy] سپوره ډوډۍ but he was told as a child not to use the term, as it is an insult to God to use a disparaging word (سپوره is not particularly complimentary) in connection with something God has given to you.

Preview to Section 4: Diversions

Here are some jokes about guests which illustrate the mixed feelings Pashtuns have about being hosts - and being guests.

The verb وهـ- frequently occurs in phrases like تکیه وهـ- , which is literally 'beat [a] support', and idomatically 'lean back on', or - in the context of the joke - 'park oneself on'. In phrases like this, وهـ- functions very much like کړ-: تکیه کړ- means 'lean on'.

Unit 24 Exercises

Exercise T1. Listen to the following sentences, then check the appropriate English translation of each به phrase.

	'will/might'	'would (have)'	'might have'	'used to'	*tentative statement*
1.	_____	_____	_____	_____	_____
2.	_____	_____	_____	_____	_____
3.	_____	_____	_____	_____	_____
4.	_____	_____	_____	_____	_____
5.	_____	_____	_____	_____	_____
6.	_____	_____	_____	_____	_____
7.	_____	_____	_____	_____	_____
8.	_____	_____	_____	_____	_____
9.	_____	_____	_____	_____	_____
10.	_____	_____	_____	_____	_____

Exercise T2. Listen to the description, then finish the sentences.

۱. په کليوالی سيمو کي ډېر خله مېلمه په سړی پېښېږی، مگر په ښار کي ______________________.

۲. کوم مېلمانه چه په ښار کي په سړی پېښېږی هغه معمولاً ملگری، خپلوان يا اشنايان وی، مگر په کلو کي ______________________.

۳. هم په ښار هم په کلو کي ______________________.

۴. په کلو کي دا شرم دی چه سړی دوډی له بهر نه راوړی مگر. په ښار کي ______________________.

Exercise T3. Listen to the following passage (written by Ulfat), and fill in the blanks.

شمې اکا ــــ په کور او کلی کې ــــ ډېرې هوښیارۍ مشهور ــــ.
او هرڅا به چه کومه مشوره غوښتله ــــ ته به راتلل. د ده د ــــ
هوښیارۍ احتیاط یوه نښه دا وه چه ــــ تر اخره پورې خپل کور ته
برق را نه وسته. او ویل به ــــ که کله برق شارټ شی ــــ حریق
به واقع ــــ او کور به ــــ وسوځی.

د ــــ ــــ عادت ؤ چه په موټر کې ــــ نه سورېدۀ ــــ ډېر
لیری ځای ته ــــ هم پیاده روان ــــ، ځکه چه د موټر ــــ
چپه کېدو وېرېده او ــــ احتیاط ــــ کاؤ.

هو! ــــ له ډېره عقله پیاده ګرځېده او کور کې ــــ یې رڼا
هم ډېره کمه ــــ.

Exercise 4. Read the passage in Exercise T3 and answer the questions. New vocabulary:

wisdom *n, F2* [wuxyaráy] هوښیاري

advice *n, F1* [mashwará] مشوره

cautiousness *n, M2* [ihtiyā́t] احتیاط

sign, example *n, F1* [náxa] نښه

until the end *phr.* [tər akhéra pore] تر اخره پورې

electricity *n, M2* [barq] برق

electrical short *n, M2* [shart] شارټ

fire *n, M2* [aríq] حریق

habit *n, M2* [ādát] عادت

ride *der. int. vb.* [swarég-] سورېږ-

accident *Inf.* [chápa kedə́l] چپه کېدل

light *n, F1* [ranā́] رڼا

ERIC

Exercise 4. (cont.)

۱. شمې اکا ولې په موټر کې نه سپرېده؟ ____________

۲. د شمې اکا کور ولې رڼا نه ؤ؟ ____________

۳. الفت د شمې اکا دوهمه نښه څه شي ښودلې ده؟ ____________

____

٤. شمې اکا د الفت په فکر ډېر هوښيار سړی ؤ؟ ____________

____

۵. د شمې اکا احتياط ښه ؤ او که بد؟ ولې؟ ____________

Exercise 5. Complete the following sentences.

۱. په کومو اصولو او دودنو چه ____________ دی هغو ته پښتونولی وايي.

۲. څوك چه ____________ هغه کافر بلل کېږي.

۳. کوم شی ____________ چه هغه بړستن بلل کيږي.

٤. کوم شی چه ____________ روژی بلل کيږي.

۵. څوك چه ____________ هغه ته پردی ويل کېږي.

٦. کوم شی چه ____________ هغه دسترخوان بلل کيږي.

۷. په کوم شی کې چه ____________ هغه ديگی بلل کيږي.

۸. دچا چه ____________ هغه نازولی بلل کيږي.

ERIC

Exercise 6. 'Soften' the following announcements.

۱. موټر سهار ته خوځيږي.

____

۲. ټول كتابونه په دې هفتې كې كتابخانې ته راوړل كيږي.

____

۳. مجلس په لسو بجو شروع كيږي.

____

٤. هر څوك په دوو بجو كور ته ځي.

____

٥. دكان وخته نه خلاصيږي.

____

Exercise 7. Give the Pashto and Arabic plurals for the following words.

Arabic DPl.	Pashto DPl.	DSg.
________	________	تشكيل
________	________	حالت
________	________	خصوصيت
________	________	رابطه
________	________	مصرف
________	________	مطلب

Exercise 8. Read the following passage for information and enjoyment.

په پښتنو کې داسې خلك شته چه تقريباً هره شپه مېلمانه لري. دوی اکثره شتمن او خانان دي. دوی هم د مېلمه دپاره ځانته ځای لري او هم ورته دومره ډوډۍ پخوي چه دوه درې مېلمانه نور هم ورسره عذر کېږي. خو که مېلمانه زيات او يا نازولي وي، هلته بيا نوره ډوډۍ هم ژر ورته پخولې شي.

د مېلمنو ځای ته اکثره حجره وايي. حجره يوه کوټه ده چه له کورنه جدا واقع وي. مېلمه هم په حجره کې ډوډۍ خوري هم په کې ځملي. په ډېرو پښتنو کې حجره د نارينه وو د شپې د غونډې ځای وي. د شاوخوا کورونو ځينې نارينه وروسته له ډوډۍ نه حجرې ته ورځي. نکلچيان له ډېرو نکلونو سره د نارو په وخت کې رباب هم وهي. د نکلونو سندرې نارې بلل کېږي.

sufficiency *n, F1* [guzārá] گوزاره

guest quarter *n, F1* [wujrá] حجره

gathering *adj 1* [ghwə́nḍa] غونډه

music, instrument *n, M2* [sāz] ساز

take care of *der. int. v*ʳ. [uzúr keg-] - عذر کېږ

musical instrument *n, M2* [rabā́b] رباب

story *n, M2* [nákəl] نکل

story-teller *n, M1* [nakəlchí] نکلچی

song accompaning a story *n, F1* [nārá] ناره

Answer Key

Exercise T1.

	'will/might'	'would (have)'	'might have'	'used to'	*tentative statement*
1.				x	
2.	x				
3.				x	
4.			x		
5.					x
6.		x			
7.			x		
8.				x	
9.					x
10.		x			

Exercise T2. Various answers.

Exercise T3.

شمی اکا زمونږ په کور او کلی کې په ډېرې هوښیارۍ مشهور ؤ.
او هرچا به چه کومه مشوره غوښتله ده ته به راتلل.
د ده د دې هوښیارۍ احتیاط یوه نښه دا وه چه ده تر اخره پورې
خپل کور ته برق را نه وسته. او ویل به یې که کله برق شارټ شی
نو حریق به واقع شی او کور به مې وسوزی.

دده دا عادت و چه په موټر کې به نه سورېده او ډېر لیری ځای ته
به هم پیاده روان ؤ، ځکه چه د موټر له چپه کیدو وېرېده او ډېر
احتیاط یې کاؤ.

هو! دی له ډېره عقله پیاده ګرځېده او کور کې به یې رڼا هم ډېره
کمه وه.

Exercise 4.

١. ځکه وېرېده چه موټر به چپه شی.
٢. ځکه کور ته یې برق نه بووه.
٣. شمی اکا په موټر کې نه سپرېده.

ERIC

٤. نه، نه ؤ.
٥. بد ؤ. خکه چه ژوند يې ور خراب کړی ؤ.

Exercise 5. Something like ...

١. په کومو اصولو او دودنو چه پښتانه ولاړ دی هغو ته پښتونولی وايي.
٢. څوک چه مسلمان نه وی هغه کافر بلل کېږی.
٣. کوم شی چه خلك يې د شپې په ځان اچوی هغه برستن بلل کيږی.
٤. کوم شی چه خدای خلکو ته د خوړلو لپاره ورکوی روزی بلل کيږی.
٥. څوک چه د سړی خپلوان نه وی هغه ته پردي ويل کېږی.
٦. کوم شی چه سړی ډوډی پرې خوری هغه دسترخوان بلل کيږی.
٧. په کوم شی کې چه ډوډی پخيږی هغه ديگی وبلل کيږی.
٨. د چا چه خلك ډېر قدر کوی هغه نازولی بلل کيږی.

Exercise 6.

١. مونږ به سهار ته خوځيږو.
٢. ټول کتابونه به په دې هفتې کې کتابخانې ته راوړل شی.
٣. مجلس به په لسو بجو شروع شی.
٤. هر څوك به په دوو بجو كور ته لاړ شی.
٥. دکان به وخته خلاص نه شی.

Exercise 7.

Arabic DPl.	Pashto DPl.	DSg.
تشکيلات	تشکيلونه	تشکيل
حالات	حالتونه	حالت
خصوصيات	خصوصيتونه	خصوصيت
روابط	رابطې	رابطه
مصارف	مصرفونه	مصرف
مطالب	مطلبونه	مطلب

Unit 25: بدل

Unit Overview

The focus of this unit is on بدل , the second pillar of the Pashtunwali. In Section 1, Amān gives Theresa some basic definitions. Sections 2 - 4 present a story of Pashtun revenge. And in Section 5, Diversions, there is a couplet from Khushal Khān Khattak.

Preview to Section 1: Dialogue

In this dialogue, Amān is explaining to Theresa what the term بدل means. He talks in generalities about families perpetrating wrongs, and families avenging wrongs. It will help you keep straight who is doing what to whom if you remember that the demonstrative pronoun دغه usually refers to the first-mentioned person in the sentence - 'the former' in English - and the demonstrative pronoun هغه usually refers to the last-mentioned person - 'the latter' in English.

Preview to Sections 2-4

The Pashtuns who translated for and taught Pashto to the British army officers in the nineteenth century were given the title 'munshi' by the British. One of them, Munshi Ahmad Jan, put together د قصه خانی گپ, a collection of stories, readings and sayings for his British officer students to read. Nothing else is known about Munshi Ahmad Jan, except that he presumably wrote many of the pieces in the collection - including the story you are about to read - , and that he wrote very well.

The story was apparently included in Munshi Ahmad Jan's collection to illustrate the concept of بدل. Its plot is in general very reminiscent of Shakespeare's revenge plays, with lots of bloodshed, righteous anger, unequivocal villains who get what's coming to them, and (relatively) innocent people who get crushed in the process.

We have adapted the story as follows: sections have been deleted which do not forward the action of the story (notably two very long paragraphs which go into detail about the evilness of malangs). Modern words have been substituted for those which are now obsolete. The original paragraphing has been kept (including some with colons which usually but not always indicate that someone is speaking), but periods and commas have been inserted.

The story is presumably written in Ahmad Jan's dialect, but no one knows for sure exactly where he came from. You'll notice that many of the words are synonyms of those

you have learned, for example ځامخا which is an exact synonym for هرومرو. You'll also notice that the phrases ورته ,درته and ورته are not always immediately before the verb, and that چې meaning 'when' often starts a sentence instead of appearing just after the subject.

The structure of the story is as follows:

Scene 1: The characters are introduced, and one of their conversations begins.

Scene 2: One of the characters tells the other a story from his past.

Scene 3: The two characters act as a result of the story.

The sections into which we have divided the story do not correspond to these three scenes; our sections are of roughly equal length (with some effort to interrupt the action, Sheherezade-style, at interesting points) so that the new vocabulary words can be given in more manageable lists.

Preview to Section 2: The Story Begins

This section includes Scene 1 and part of Scene 2. Sentences have been deleted in the first paragraph of the story which summarize Gwəlmir's life after he moved to Mardan: He had moved there a year and a half earlier. At first, he had done menial work, then had opened a small shop, and had done fairly well.

Cultural notes. A *malang* is a cross between a hermit and a monk. The traditional *malang* travels from holy shrine to holy shrine, supporting himself along the way by begging and by praying to God on someone's behalf. (Many traditional tales involve a *malang* 's special powers, for example tales about a childless woman asking a *malang* to use his powers to give her a son.) The stereotypical *malang* carries a begging bowl, and wears a turban - of the Islamic sort, not the Pashtun sort - and old, patched clothes. A *malang* does not have a home. He wears a heavy coat (also patched) to protect him from the weather, and might construct a temporary shelter for himself. The *malang* in the story has apparently established himself under a tree, and hung his belongings - including his sword! - on its branches.

Direct and indirect quotes. The author is inconsistent in his presentation of conversation. Sometimes he uses phrases like وويلې چه; and at other times he gives the speaker's name with a colon. Sometimes he has characters talk to themselves - in the present tense - as in the last paragraph in the section:

'I said [to myself] that now was the time; slowly, slowly I approached him.'

ما ويلې چه همدا وخت دی غلی غلی ورغلم.

and when Gwəlmir is following his wife:

'.... I shivered: what is she doing here?' زه وبوگنېدم چه دا دلته څه کوی.

Word study. Throughout the story, the author doubles words for effect, for example

'She went, she went, until the woman went out of the village...' تله تله چه ښځه له کلی نه واوښته

Sometimes the doubled word is changed slightly, in ways parallel to English expressions like "Story, shmory, get to the point!" The phrase انگا بنگا with which Gwəlmir describes the scene at his house is an example.

The phrase ستړی مه شې is obviously the Pashto greeting. Here, the phrase is used as an adjective: if you are ستړی مه شې with someone, you know him well enough to talk to him a lot.

Preview to Section 3: The Story Continues

This section includes the rest of Scene 2 and the beginning of Scene 3.

Cultural notes. A بټ is a tandoor-like oven - effectively a large clay jar which has been dug into the earth, a platform or a wall so that its rim is even with the surface of the surrounding structure. A fire burns in the bottom of the oven, and corn is suspended over it to be popped. The area around the rim of the oven (د بټ په غاړه) is tiled, and is warm from the heat of the oven - which is why the children are sitting there in the story.

A customer brings his or her own corn, and the بټیاری keeps a portion of it in return for popping what the customer has brought; or the customer can buy some popcorn with money.

You will remember the proverbs about popcorn and popcorn makers from Unit 19:

خلك زیارت له پتاسي وړی
ما به د جوارو پولۍ وړي چه کونده شومه

and

چه مور یې بټیارۍ وی
زوی یې نه فتح خان کیږی

which intimate that popcorn and its makers are very low in Pashtun society. That the children are in very desperate straits is communicated to the Pashtun reader not only by their answers to Gwəlmir's questions, but also by their having been taken in by the بتیاری.

Sentence structure. Sohbat Khān's comment

راځه چه ورشو او ددې خو خلاصې وکړو چه دا هم یاد ولری چه ما هم چا سره څه کړی ؤ.

is one of those that contains a direct quote. It translates idiomatically as "Come, lets go there and put an end to this, so that she'll learn what she has done to someone."

Preview to Section 4: The Story Concludes

This section contains the rest of Scene 3, plus the 'moral' of the story.

Cultural notes. The door mentioned in the first paragraph is the door to the compound in which Gwəlmir's wife and her husband are living. The compound is enclosed by a mud wall, and rooms are built along the wall, all facing into an inner courtyard. One of those rooms is a bedroom; the دالان in which the animals are kept is another. There are presumably other rooms, e.g. a kitchen, that aren't mentioned in the story. The wall that Gwəlmir escaped over in Scene 2 is the outside mud wall of the compound.

Unidentified bodies are a common enough occurrence that a Pashtun reader's credibility is not stretched when he reads that Gwəlmir's wife found a body to mis-identify as Gwəlmir.

The husband's answer to Sohbat's accusation - په زور چا کلی نه دی کړی. - is a proverb, and translates roughly as 'No one can force a village.' In other words, no one can force his will on an entire village.

The next-to-last paragraph consists of the 'moral' to the story, which is also the cornerstone of Pashtun بدل and a point of pride among Pashtuns - that a wrong will be remembered and revenge will be taken, no matter how long it takes.

Word study. The word دالان, which is glossed as 'stable', is not always for animals. The word refers specifically to a three-sided room, i.e. something like a garage without a door, which can function as a bedroom or kitchen or stable or whatever.

The phrase سوټ بوټ ترل refers to tying someone up in a tight ball - the victim's hands possibly behind his back, his legs doubled up in front of him.

Preview to Section 5: Diversions

The poet used the word انتقام instead of بدل in the couplet for stylistic reasons. We have given the 'normal prose' rendition to give you an idea of the difference between prose and poetry.

ERIC

Unit 25 Exercises

Exercise T1. Listen to the stories, and write the punchlines below.

____ .١

____ .٢

____ .٣

cat *n, F1* [pishák̇a] پیشکه

weigh *smp. tr. vb.* [tal-] تل-

simple-minded *adj 4* [sādá] ساده

down *adj 4* [xkáta] ښکته

commotion *n, M2* [ghalmaghál] غالمغال

Exercise T2. Write the following story (from Ahmad Jan) as your teacher dictates it.

____

____

____

____

____

____

poor person *n, M1* [nestmán] نیستمن

rich person *n, M1* [stamán] شتمن

Adam *n, M1* [bābādám] باباآدم

Eve *n, F3* [bibi awā] بی بی حوا

rich, sated *adj 5* [moṛ] موړ

proper share *phr.* [sam rasád] سم رسد

penny *n, F1* [kāsíra] کاسیره

fatherly share *phr.* [padari hisá] پدری حصه

give thanks *phr.* [shúkur bās-́] شکر باس-

Exercise 3. Fill in the blanks below.

Word in story	*Pashto synonym*	*English equivalent*
علاقه	__________	__________
__________	تېکرى	__________
خاوند	__________	__________
__________	__________	question
__________	ملګرى	__________
خامخا	__________	__________
__________	__________	orchard
__________	سوړ	__________
قسم قسم	__________	__________
__________	په دې پسې	__________

Exercise 4. Rewrite the conversations in the following paragraphs in dialogue form:

۱. دې نه پس به زما ښځه ډېره خپه ښکارېده. ما ښځې سره د دې خبرې څه غوږ غوږ نه کاؤ. يوه ورځ سهار وخته را نه غلطى وشوه چه ښځې ته مې ووېلې ما ته نن وختي ډوډى پخه کړه. پټمى ته ځم. هغې ووېلې چه لا ډېر يخ دى. زما له خولې نه له بده شامېته ووتل چه هغه وخت دې ساړه نه کېدل چه د ملنګ لپاره دې خاشاك راوړه.

۱. گل میر: ________________________________

ښځه: ________________________________

گل میر: ________________________________

۲. یوه گوټ کې د بټ په غاړه باندې دوو ماشومانو سونکاسونکا کوله. گل میر ور نژدی شو او تپوس یې وکړه چه څوك یې؟ یوه ووېلې چه یتیمان یو. گل میر دواړه په غېږ کې ونیول او کوکې یې ترې واخیستې. تپوس یې وکړ چه ستاسې مور او پلار څه شول. هغو وویلې چه پلار مو چېرته تللی ؤ او هلته مړ شو. مور مو بل خاوند وکړ. مونږ یې وشړولو. له بتهیاری سره په موټې نینو باندې ساعت تېروو او بیا دلته څملو. صحبت گل میر ته وویل چه دا جوړ ستا بال بچ دی؟ ده ووېلې هو. بیا گل میر ترې د مور د کور تپوس وکړ. دوی ووېلې چه زمونږ د پلار په کور باندې هغه خپل خاوند څخه اوسېږی او ټول مال حال یې زمونږ پلندر ته ور کړی دی. ده ورته یو څو پیسې لاس کې کېښودې، او ورته یې ووېلې چه خیر دی ویده شی.

۲. گل میر: ________________________________

ماشومان: ________________________________

گل میر: ________________________________

ماشومان: ________________________________

____

____

صحبت: ________________________________

گل میر: ________________________________

گل میر: ________________________________

ماشومان: ________________________________

____

گل میر: ________________________________

ERIC

۲. گل میر او صحبت بیا په کوټه ور ننوتل. د یوه یې ولګوله. ښځه یې را ویښه کړه. صحبت یوه داسې سپېره په غوږ ور کړه چه سر کې یې کرنګار پیدا شه. بیا یې ترې تپوس وکړ چه خاوند دې ولې کړی دی. هغې ووېلې دې سړی را باندې په زور نکاح تړلې ده. صحبت ګل میر ته اشارت وکړ او هغه تړلی سړی یې کوټې ته راوست. تپوس یې ترې وکړ چه تا ولی په زور په دې ښځې نکاح تړلې ده؟ هغه ووېلې په زور چا کلی نه دی کړی. زړه یې و او کونده وه نو مې پرې نکاح تړلې ده. ده وویلې چه تا ته څنګه معلومه شوه چه کونده ده؟ هغه ووېلې چه د ددې خاوند د خپل وروړ له لاسه مړ شوی ؤ. هغه پرې قید شو. دا خو هر چا ته معلومه ده. مړی موندلی شوی ؤ. پېژندلی شوی ؤ. ښکاره خبره ده.

۳. صحبت: ______________________

ښځه: ______________________

صحبت: ______________________

خاوند: ______________________

____

صحبت: ______________________

خاوند: ______________________

____

Exercise 5. Review: Match the په phrases with their English equivalents.

1. in this manner	۱. په اوسط ډول_____
2. in secret	۲. په بدو کې ورکول_____
3. basically	۳. په بده سترگه کتل _____
4. disapprove of	٤. په پای کې_____
5. within one's capability	۵. په پټه_____
6. on average	٦. په پور اخستل_____
7. finally	۷. په تېره بیا _____
8. stingily	۸. په حقیقت کې_____
9. borrow	۹. په حیث _____
10. openheartedly	۱۰. په دې باره کې _____
11. especially	۱۱. په دې ډول _____
12. as	۱۲. په شان_____
13. give in retribution for a wrong	۱۳. په عمومی ډول_____
14. in mind, in memory	۱٤. په مېلمه سختی_____
15. in relation to this	۱۵. په نیم نس_____
16. like	۱٦. په ورین تندی_____
17. generally	۱۷. په وس کې وی _____
18. not enough	۱۸. په یاد _____

Exercise 6. Fill in the correct form of the verb in the blanks below.

۱. څه موده پس زمونږ په خوشحالۍ کې کرچ________ (پریوز-) .

۲. ښځې مې لوپټه په سر کړه ورو غونډۍ له کوره ________ (وز-).

۳. ښځې ملنګ ته هغه ډوډۍ ________ (ږد-) چه څان سره یې له کوره ________ (راوړ-).

٤. خو ما پاڅېدو ته ________ (نه پرې ږد-).

٥. زما له خولې نه له بده شامېته________ (وز-) چه هغه وخت دې ساړه نه کېدل چه د ملنګ لپاره دې خاشاك ________ (راوړ-).

٦. ما دیوال نه هغه خوا ________ (پریوز-).

٧. خیر داسې کېږی خو اوس بدل ________ (پرېږد-) نه دی په کار.

٨. یوه ورځ ماښام تروږمۍ کې صحبت خان او ګل میرکلی ته ________ (ننوز-).

٩. ده ورته یو څو پیسې لاس کې ________ (ږد-).

۱۰. د کور خاوند له کوټې نه را ________ (وز-).

Answer Key

Exercise T1.

۱. په کور کې يې نشم پيدا کولی.
۲. که دا پيشکه ده غوښه څه شوه او که دا غوښه ده نو پيشکه څه شوه؟
۳. ما اغوستی ؤ.

Exercise T2.

يو نېستمن يوه شتمن ته ورغی او ورته وېلې چه مونږ دواړه د باباآدم او بی بی‌حوا اولاد يو. ځکه نو مونږ دواړه سره ورونه يو. ته ډېر موړ يې، او زه خوار يم. زر شه اوس ماته سم رسد راکړه. شتمن چه دا واورېدل نو يوه کاسيره يې ورکړه. خوار ورته ووېلې. خان صاحب! ماته پدری حصه ولې نه راکوې؟ هغه ورته ووېلې چه خوانه! پدې شکر وباسه. که دې نور ورونه خبر شول، نو دا به هم در ونه رسېږی.

Exercise 3.

Word in story	*Pashto synonym*	*English equivalent*
علاقه	سيمه	area, region
لوپټه	ټيکری	scarf
خاوند	مېړه	husband
تپوس	پوښتنه	question
يار	ملگری	friend
خامخا	هرومرو	for sure
بڼ	باغ	orchard
يخ	سوړ	cold
قسم‌قسم	ډول ډول	all kinds
دې نه پس	په دې پسې	after that

Exercise 4.

۱. گل‌میر: ما ته نن وختي ډوډۍ پخه کړه. پتي ته ځم.
ښځه: لا ډېر يخ دی.
گل میر: هغه وخت دې ساړه نه کېدل چه د ملنگ لپاره دې خاشاك راوړه.

۲. گل میر: څوك يې؟
ماشومان: يتيمان يو.
گل میر: ستاسې مور او پلار څه شول؟
ماشومان: پلار مو چېچرته تللی ؤ او هلته مړ شو. مور مو بل خاوند وکړ. مونږ يې وشړلو. له بتمياری سره په موټي نينو باندې ساعت تېروو او بيا دلته ځملو.
صحبت: دا جوړ ستا بال بچ دی؟
گل میر: هو.
گل میر: ستاسې د مور کور چېرته دی؟
ماشومان: زمونږ د پلار په کور باندې هغه خپل خاوند څخه اوسېږی او تول مال حال يې زمونږ پلندر ته ور کړی دی.

۳. صحبت: خاوند دې واې کړی دی؟
ښځه: دې سړی را باندې په زور نکاح تړلې ده.
صحبت: تا ولی په زور په دې ښځې نکاح تړلې ده؟
خاوند: په زور چا کلی نه دی کړی. زړه يې و او کونده وه نو مې پرې نکاح تړلې ده.
صحبت: تا ته څنگه معلومه شوه چه کونده ده؟
خاوند: د دې خاوند د خپل ورور له لاسه مړ شوی ؤ. هغه پرې قيد شو. دا خو هر چا ته معلومه ده. مړی موندلی شوی ؤ. پېژندلی شوی ؤ. ښکاره خبره ده.

Exercise 5.

١. په اوسط ډول___6___
٢. په بدو کې ورکول___13___
٣. په بده سترګه کتل ___4___
٤. په پای کې___7___
٥. په پټه___2___
٦. په پور اخستل ___9___
٧. په تېره بیا ___11___
٨. په حقیقت کې___3___
٩. په حیث ___12___
١٠. په دې باره کې ___15___
١١. په دې ډول ___1___
١٢. په شان___16___
١٣. په عمومي ډول___17___
١٤. په مبلمه سختۍ___8___
١٥. په نیم نس___18___
١٦. په ورین تندی___10___
١٧. په وس کې وی ___5___
١٨. په یاد ___14___

Exercise 6.

١. څه موده پس زمونږ په خوشحالۍ کې کرچ پریووت.
٢. ښځې مې لوپټه په سر کړه ورو غوندې له کوره ووته.
٣. ښځې ملنګ ته هغه ډوډۍ کېښوده چه خان سره یې له کوره راوړې وه.
٤. خو ما پاڅېدو ته پرې نه ښود.
٥. زما له خولې نه له بده شامېته ووتل چه هغه وخت دې ساره نه کېدل چه د ملنګ لپاره دې خاشاک راوړه.
٦. زه دیوال ته هغه خوا پریوتم.
٧. خیر داسې کېږی خو اوس بدل پرې ښودل نه دی په کار.
٨. یوه ورځ ماښام تروږمۍ کې صحبت خان او ګل میر کلي ته ننوتل.
٩. ده ورته یې خو پیسې لاس کې کېښودې.
١٠. د کور خاوند له کوټې نه را ووت.

Unit 26: عزت او ننواتي

Unit Overview

The topics of this Unit are Pashtun honor, and the (eastern) ashtun custom of *nənawāte*. In Section 1, the two topics are introduced and described. In Section 3, a particular offense and attempts at apology are discussed. In Section 4, Diversions, are given some well-known couplets on the subject of honor, from the poetry of Khushal Khan Khattak. Section 2 describes Pashto verb phrases with possessive subjects.

Preview to Section 1: Reading

In this reading, the concepts of عزت and ننواتي are described. The author uses the hypothetical Aslam and Salim to make his points, and to make it easier to understand who is doing what to whom.

Cultural notes. There are several words for honor: you have learned پت, غیرت, and ننگ and in this unit, the term عزت is used. They all mean roughly the same thing and translate fairly well as English 'honor', although the Pashto terms also include ideas of dignity and saving face. In the first example in the reading, for example, the attack on Nur Mamād Khān's honor was the confiscation of his lands and the public humiliation, rather than the physical harm.

The Pashtun concept of honor also includes notions of privacy, especially as it focuses on the sanctity of the household. To steal a man's horse from the village street is an insult to his honor, but to steal the same horse from his house is a far greater one. The most grievous attacks on honor, it appears, are insults to the women and girls in a man's household - not so much because they are his possessions, but because they are the most important part of his life that is not on public view.

ننواتي is essentially a public apology, and it always involves witnesses. ننواتي is not a universal custom among Pashtuns. It is more common among eastern Afghan Pashtuns than among the western or Kandahari Pashtuns.

Word study. The phrase په سپکه سترگه کتل translates as 'to insult', and the insult involved is relatively mild by American standards. In the United States, a wolf whistle, or the kind of remark made by construction workers at women passers-by, would constitute په سپکه سترگه کتل. A social slight - neglecting one woman guest in favor of another - might also be considered this kind of insult.

Preview to Section 2: Verb Phrases with Possessive Subjects

The phrases given in this section are the standard, normal ways to express likes and dislikes, and to express feelings of heat or cold. They occur often in Pashto conversation. Here are fuller descriptions of how some of them are used:

بد راتلل is used to express disapproval or a negative opinion. It is about as strong in force as بدايسي, which sometimes translates as 'seem bad', and is relatively mild.

ښه ايسي and خوښېږ- are about the same. You have learned the transitive version of the latter -- خوښو- - which translates most often as 'enjoy'. خوښو- is not used, however, to express liking; خوښېږ- with a possessive subject is used instead.

زړه کېږ- translates almost exactly as 'feel like'.

Preview to Section 3: Dialogue

Asad's uncle has been visiting relatives (Baray and his family) and is telling Asad's father what happened.

Cultural notes. It is clear, from the number of times that Baray sent ننواتي and the people he sent, that he clearly acknowledges that his son was in the wrong, and that the son had committed a serious attack on Shamay's honor. It would also appear, from Asad's father's and uncle's opinions, that Shamay is not behaving very well, although strictly speaking he does not have to accept the ننواتي.

Word study. You have seen the word خېل in a number of places, mostly as the last syllable in tribe names. Here, coupled with someone's name (د بري خېلو, in Asad's father's first question), it functions exactly like the English plural of surnames, e.g. 'the Johnsons'. His question translates idiomatically as "What happened at the Barays'?'

لاس اچول is exactly 'to lay hands on', and refers either to people physically fighting, or to a man touching a woman against her will. Gwəlay might have tried to kiss Shamay's daughter, or hug her.

سياسري is literally 'black heads' (سيا is the Persian word for 'black'), and refers obviously to the color of women's hair.

مرداري is literally 'dirt', but it is often used figuratively to mean trouble, in the sense of stirring it up. Asad's father thinks that Shamay's sons are gratuitously stirring up trouble.

The phrase لاس خلاص توره يي آزاده is literally 'hand open its sword free'. Asad's uncle is saying that he thinks Baray should quit sending ننواتي and risk the بدل from Shamay and possibly the rest of his tribe.

Preview to Section 4: Diversions

These couplets are from various writings of Khushal Khān Khattak. The second one was written about an adult son of Khushal's, who died of natural causes. The third couplet appears in Louis Dupree's *Afghanistan* (p. 89 in the 1980 edition, Princeton U. Press), with the following very free translation:

My sword I girt upon my thigh
To guard our nation's ancient fame;
Its champion in this age am I
The Khatak Khan, Khushhal my name!

The translation is from *The Poems of Khushal Khan Khatak*, by Howell and Caroe (the same Caroe who worked up the genealogy charts reproduced in Unit 22), published privately in Peshawar in 1963.

Unit 26 Exercises

Exercise T1. Listen to the following accounts, and fill in the blanks in the charts.

	Story 1	Story 2
Whose honor was attacked?		
Who was the aggressor?		
What was the immediate act of aggression?		
What started the original disagreement?		
Was *badal* taken?		
What brought about the reconciliation?		
What probably caused the reconciliation?		

ERIC

Exercise T2. Write the following fable (collected by a British military official in the 1830s, from Pashtuns in the Banu area in present-day Pakistan) as your teacher dictates it.

woods, jungle *n, M irreg.* [dzəngal] ځنګل

tail *n, F2* [lakəy] لکۍ

running *n, F1* [məṇḍa] منډه

burn *der. intr.* [sati keg-] ستی کېږ-

Exercise 3. Review: write the tense forms of the following irregular verbs in the blank spaces below.

Pres. Imp.	*Pres. Perf.*	*Past Imp.*	*Past Perf.*	*Infinitive*
______	______	______	______	بايلودل
______	______	______	______	ننوتل
______	______	______	______	بوول
______	______	______	______	کېښودل
______	______	______	______	کول
______	______	______	______	راتلل

Exercise 4. Match the مخ phrases with their English equivalents.

1. 'a while ago'	پہ مخه دي ښه ______
2. '... ago'	څه موده مخکي ______
3. 'front, face'	د ... پہ مخ کي ______
4. 'Goodbye'	د ... مخ ته کتل ______
5. 'head towards'	د مخه ______
6. 'in front of ... '	مخ ______
7. 'previously'	مخ را اړول ______
8. 'respect, care about'	مخه کول ______
9. 'straight'	مخامخ ______
10. 'turn toward (me)'	مخکي ______

Exercise 5. Give literal translations, then idiomatic English equivalents (you might have to be creative) for the following phrases.

a. Pashto: په نس مور
Literal translation: ______
Idiomatic equivalent: ______

b. Pashto: دې خپله ځان تر تولو نه زيات ور ته جوړاؤ.
Literal translation: ______
Idiomatic equivalent: ______

c. Pashto: حوصله مي وکړه.
Literal translation: ______
Idiomatic equivalent: ______

d. Pashto: د شمی څه چه د تولو موسی خپلو
Literal translation: ______
Idiomatic equivalent: ______

e. Pashto: زړه راته وېلي
Literal translation: ______
Idiomatic equivalent: ______

f. Pashto: ځان يي غلی نيولی ؤ.
Literal translation: ______
Idiomatic equivalent: ______

g. Pashto: که رښتیا درته ووایم

Literal translation: ____________________

Idiomatic equivalent: ____________________

h. Pashto: ددې سرې مرداری ته زړه کېږی.

Literal translation: ____________________

Idiomatic equivalent: ____________________

i. Pashto: د برې خېلو څه حال ؤ؟

Literal translation: ____________________

Idiomatic equivalent: ____________________

j. Pashto: پټ او عزت په څه شی کې دی. (Read Exercise 7)

Literal translation: ____________________

Idiomatic equivalent: ____________________

k. Pashto: چا ته پورته کتل

Literal translation: ____________________

Idiomatic equivalent: ____________________

l. Pashto: په سپکه سترگه کتل

Literal translation: ____________________

Idiomatic equivalent: ____________________

ERIC

Exercise 6. Read the following proverb and story (retold from د، متلو او قيسې, a book of Pashto proverbs and the stories behind them, collected by Mahmud Mosa Khān)

ښه دې د خان، بد دې د قام

وايي يو بې غېرته سړی ؤ چه هر څه به يې کول له خپلې ښځې سره به يې سلا کوله. خو ښځې به يې هر وخت داسې مشوره ورکوله چه دی به يې په خپل کار کې ناکام کړ. سړی په نس موړ او شتمن ؤ خو د ښځې سترگې يې وړې وې نو ځکه به يې پردی شتمن سړی بې د خپل مېړه د اجازې نه کورته بېول: خپلې پېغلې لونې يې په دې خاطر ور ښودلی چه کـه يې خوښـې شي او واده يـې کړي. خـو سـړی به يې چه کور ته بوتلل دې به خپله خان تر ټولو نه زيات ورته جوړ کړ او لوبې به يې ور سره کولې.

د ښځې مېړه به که په دې خبرو خبر هم شو خان به يې غلی ونيوه. ورو ورو دکلی ډېر خلك او د سړی خپل خپلوان هم په دې خبره خبر شول. خپل خپلوان يې په دې خبره ډېر خپه وو.

يوه ورځ ددې سړی ښځې بې د مېړه له اجازې نه دغه شتمن سړی کور ته بوتلل او خپلې لونې يې ورته ورکړې. کله يې چه مېړه کور ته راغی ښځې يې په خبره خبر کړ. مېړه هم د ښځې خبره ومنله. ځکه ده فکر کاؤ چه پت او عزت په پېسو کې دی. خو کله چه خبره کلی ته ووته يواځې دی نه بلکه ټول قوم يې وشرمېده چه بيا يې چا ته پورته نه شو کتلی. په همدې وخت کې چا هغه سړی ته ووېلې: «ښه دې د خان، بد دې د قام» معنی دا چه که چا ښه وکړل هغه يې د خان دی. خو که يې له پښتنولی نه مخالف او بد کار وکړ په هغه يې ټول قام بدناميږي او شرميږي.

cowardly *adj 4* [béghayráta] بې غېرته	reason *n, M2* [khātə́r] خاطر
consult *phr.* [salā́ kaw-] سلا کو-	game *n, F1* [lóba] لوبه
permission *n, F1* [ijāzá] اجازه	be embarrassed *smp. int.* [sharmég-] شرمېږ-

ERIC

Answers

Exercise T1.

	Story 1	Story 2
Whose honor was attacked?	Spin's	Malək Anwar's
Who was the aggressor?	Khushal	Kalim
What was the immediate act of aggression?	Khushal shot Spin.	Malək Anwar's daughter ran away to Kalim's house
What started the original disagreement?	Khushal thought that Spin had cheated him.	Malək Anwar refused to give his daughter to Kalim.
Was *badal* taken?	No.	Yes.
What brought about the reconciliation?	Khushal sent his mother to apologize.	The narrator doesn't say.
What probably caused the reconciliation?	Khushal was sorry to have shot his friend.	Both families were probably upset about the bloodshed.

Exercise T2.

وايي په يوه ځنگله کې دوه ماران وو. يوه مار يو سر لاره او سل لکۍ. بل مار سل سره لرل او يوه لکۍ. يوه ورځ ځنگله اور واخست او مارانو غوښتل چه په منډه ځنگله نه ووځي. کوم مار چه يو سر لاره او سل لکۍ هغه په منډه او په آسانه له ځنگله نه ووت. ځکه څنگه چه سر روان شو لکيو منډې پسې وهلې. مگر هغه بل مار چه سل سره يې لرل او يوه لکۍ له ځنگله نه ونشو وتلی او په اور کې ستی شو. ځکه هر سر غوښتل چه په بله لار ځنگله نه ووځي.

Exercise 3.

Pres. Imp.	Pres. Perf.	Past Imp.	Past Perf.	Infinitive
بایل-	بایل-	بایلود-	بایلود-	بایلودل
ننوځ-	ننوځ-	ننوت-	ننوت-	ننوتل
بیای-	بیای-	بوز-	بوز-	بوول
ږد-	کېږد-	کېښود-	کېښود-	کېښودل
کو-	وکړ-	کول-	وکړل-	کول
راځ-	راش-	راتل-	راغل-	راتلل

Exercise 4.

په مخه دي ښه —4— 'Goodbye'

څه موده مخکي —1— 'a while ago'

د ... په مخ کي —6— 'in front of ... '

د ... مخ ته کتل —8— 'respect, care about'

د مخه —7— 'previously'

مخ —3— 'front, face'

مخ را اړول —10— 'turn toward (me)'

مخه کول —5— 'head towards'

مخامخ —9— 'straight'

مخکي —2— 'ago'

Exercise 5.

a. Pashto: په نس موړ

Literal translation: by means of a full stomach

Idiomatic equivalent: comfortable, well off

b. Pashto: دي خپله ځان تر ټولو نه زيات ور ته جوړاو.

Literal translation: to build oneself up to all effort

Idiomatic equivalent: to dress up, dress to the nines, get oneself up

c. Pashto: حوصله مي وکړه.

Literal translation: I used patience.

Idiomatic equivalent: I was patient

ERIC

d. Pashto: د شمي څه چه د ټولو موسی خېلو

Literal translation: of Shamay then of all of the Musakhels

Idiomatic equivalent: of Shamay, let alone all of the Musakhels

e. Pashto: زړه راته وېلې

Literal translation: [my] heart told me ...

Idiomatic equivalent: I really wanted to ...

f. Pashto: ځان يې غلی نيولی ؤ.

Literal translation: keep oneself quiet

Idiomatic equivalent: keep quiet, keep one's mouth shut

g. Pashto: که رښتيا درته ووايم

Literal translation: if I tell you the truth

Idiomatic equivalent: to tell the truth...

h. Pashto: د چا مرداري ته زړه کېده

Literal translation: someone feels like trouble

Idiomatic equivalent: someone wants to make trouble

i. Pashto: د بری خېلو څه حال ؤ؟

Literal translation: What condition was Baray's household?

Idiomatic equivalent: What happened at the Barays'?

j. Pashto: پت او عزت په څه شی کې دی.

Literal translation: the honor is in the money

Idiomatic equivalent: honor is not as important as money

k. Pashto: چا ته پورته کتل

Literal translation: to look standing up at everyone

Idiomatic equivalent: hold one's head up in front of everyone, face everyone

l. Pashto: په سپکه سترګه کتل

Literal translation: to look with light eye

Idiomatic equivalent: to insult

Unit 27: جرگه

Unit Overview

The topic of this unit is the Pashtun *jirga*, and its relationship to the Afghan *loya jirga*, or parliament. In the Section 1 reading, the *jirga* is explained. The conversation in Section 2 gives an example of a traditional *jirga*. In Section 3, excerpts from a long article on the history of the Afghan *jirga* are given. And the Diversions in Section 4 consist of a landay and a couplet of Khushal Khān Khattak's, both of which mention a *jirga*.

Preview to Section 1: Reading

This reading explains how a traditional Pashtun *jirga* works, and contrasts it with the *loya jirga* which is called in by the Afghan government on occasion.

Cultural notes. In the third paragraph, the author stresses the democratic nature of the traditional *jirga*, in that the usual strictures on young people to defer to their elders are ignored in the *jirga*. Underlying the discussion is the assumption that the representatives in a *jirga* are not chosen solely on the basis of their social status: a young man who has demonstrated his worth is a viable candidate, and, once he is a member of the *jirga*, is considered free to express his opinions and disagree with those of others.

Word study. The difference between the two words glossed as 'courage' is that one of them - زغرد - is Pashto, and the other - جرئت - is Arabic.

You by now undoubtedly expect an Arabic noun to have a regular set of Pashto endings, and an additional set of endings which reflect the noun's Arabic origins. Some Arabic nouns end in [-a], and are regular *F1* nouns. When these nouns occur with their Arabic plurals, however, they are masculine: they occur with masculine adjectives and masculine verb endings. Two of these hermaphrodite nouns are عقيده and نظريه ; they are regular *F1* nouns, but their Arabic plurals - عقايد and نظريات respectively - are masculine. Nouns like these are marked in the Glossary as follows:

belief *n, F1. Ar. pl.* [aqāyíd] عقايد *is Masc.*	Unit 27	[aqída] عقيده
opinion *n, F1. Ar. pl.* [nazariyā́t] نظريات *is Masc.*	Unit 27	[nazariyá] نظريه

Preview to Section 2: Conversation

In this conversation, Theresa asks Amān to give her an example of a problem that was solved with a *jirga*. The incident Amān talks about actually happened, some time ago in a village close to Kabul.

Word study. The phrase په مټ ښه پوره ؤ is literally something like 'there was a good sufficiency in his arm'. Idiomatically, it means that the person in question had family to back him up.

Preview to Section 3: Reading

This reading gives excerpts from a long article on the history of the Afghan *loya jirga*. Habibullah Rafi is a Pashtun writer. The journal *Qalam* is published in Peshawar every two months, and includes articles in Pashto and Dari on the social sciences.

The excerpts describe the first recorded *jirgas* in the history of the Pashtuns (don't forget that all and only Pashtuns were called Afghans until relatively recently) in the beginning of the 18th century. The 1922 *jirga* mentioned in the reading in Section 1, in contrast, was the first *loya jirga* including others besides Pashtuns.

Preview to Section 4: Diversions

The speaker in the landay is a woman, playfully complaining about her lover and threatening to convene a *jirga* (in this case it might also have been *nanawate)* to solve her problem.

The couplet from Khushal Khān Khattak is part of a long poem in which the poet is urging Pashtuns to fight for their territory and rights against outside oppressors.

Unit 27 Exercises

Exercise T1. Write the paragraph that your teacher dictates. Then create glossary entries for the new words in the paragraph, combining the glosses, grammatical information, transcriptions and Pashto words given below.

The paragraph:

____

____

____

____

____

____

The glossary items:

Glosses	*Grammatical info*	*Transcriptions*	*Pashto*
actually	*n, M3*	[drund]	اصطلاح
firmness	~~*n, F1*~~	[ghāṛa ghāṛaw-́]	په واقعيت کي
overturn, violate	*n, F3*	[istilā́]	~~تيږه~~
punishment	*n, F3*	[klakwā́lay]	درووند
severe	*adj 1*	[pə wāqiyát ke]	سزا
~~stone~~	*phr.*	[sazā́]	غاړه غړو-
term, word	*phr.*	~~[tíga]~~	کلکوالی

Example: stone *n, F1* [tíga] تيږه

______________________ ______________________

______________________ ______________________

______________________ ______________________

ERIC

Exercise T2. Listen to the account, then answer the questions.

1. What does [ḍāg] ډاګ probably mean in English? ______________________

2. باسل- usually means 'pull out' or 'extract'. What is a better translation in the context of this passage? ______________________

3. Is the village still in existence? How do you know? ______________________

____

4. In earlier units مځکه was translated as 'farm'. What is a better translation for the word as it is used in the passage? ______________________

5. Why was a *jirga* convened? ______________________

Exercise T3. Listen to the sentences, then use the information to finish the following sentences.

۱. میرویس د پښتنو هغه مشر دی چه ______________________

____

۲. امیر امان اله خان هغه پاچا ؤ چه ______________________

____

۳. عبدالرحمن خان هغه ظالم او هوښیار پاچا ؤ چه ______________

____

٤. نور محمد خان د نورزو هغه خان ؤ چه ______________________

____

٥. خوشحال خان ختك د پښتنو هغه لوی مشر دی چه ______________

____

٦. سیفی هروی د افغانستان هغه تاریخ پوه دی چه ______________

____

۷. احمد جان هغه تکړه پښتو لیکوال دی چه ______________________

____

Exercise 4. The second paragraph in Section 3 is reproduced below with the exact spelling, spacing of letters and words, and typographical errors as it was published in the magazine. Without looking at Section 3, rewrite the passage with 'conventional' spelling and spacing.

د اتلسمې میلا د ی پېړۍ په پېل کې چې د هېواد غربی سیمې د
صفویانوپه لاس کې وې، صفوی پا چا په ۱۷۰۲ع کال دگرگین په نامه یو
خونخوربیگلربیگی(حاکم)کندهار ته راواستاوه‌چې‌په خلکویې بې ساری
ظلمونه پېل کړل‌اودوحشت اودهشت دوره یې رامنځ ته کړه دې حالت
په آزادۍ‌مین‌افغانان ځورول او هځول یې چې یوه چاره یې وکړی په دې
کسانوکې میرویس هوتکی چې ظاهراً په تجارت بوخت ؤ دیوې‌اساسی
چارې په فکر کې ؤ

Exercise 5. Group the following words into the appropriate categories.

مېړانه	زۀرد	د هشت	آزادي
نامردي	سرېتوب	دوستي	بد
وحشت	شرم	دښمني	پوهه
ورين تندي	غيرت	درد	تصويب
هوښياري	قار	روغه	ظلم
يووالي	مرګ		

Bad things:

Good things:

Exercise 6. Review of "impersonal transitives": Rewrite the following sentences so that they reflect present or future time rather than the past.

۱. هغه نجلۍ چه د اسلم خوښېږي پرون يې په مکتب کې ډېر زيات وخندل.

____

۲. ليلا پرون په خپل ورور پسې ډېر زيات وژړل.

____

۳. پرون شپه د اسلم کلا ته غله ور اوښتی وو او سپی يې ډېر زيات وغپېدل.

____

۴. ښنگه چه سليم اکا خپل خر له غوجل نه را واېسته و يې هنگل.

____

۵. کوترې او سليم پرون د بابر په باغ کې له خپلو ملگرو سره ولمبېدل.

____

۶. پری د اختر په ورځ په بر کلی کې له يوه هلك سره يو ځای په ټال کې وزنگېده.

____

۷. ليلا د سليم په واده کې له خپلو ټولو ملگرو سره ونڅېده.

____

Exercise 7. Read the following passage, on the origins of the two kinds of *jirga* , for information and review.

د هغو جرگو د سوابقو په باره کې چه د قومونو او قومي مشرانو په اتبکار جوړېږی، لیکلی اسناد لاس ته نه دی راغلی. څکه نو سړی په مشخص ډول دا نشی ویلی چه د دغو جرگو تاریخ کوم وخت ته رسېږی. خو د پښتنو او د سیمې د نورو اریایی قومونو اجتماعی او تاریخي مطالعات ښیی چه دغه راز جرگې له ډېر قدیم نه رواج وې.

کومې جرگې چه د پښتنو د سیاسی مشرانو په ابتکار جوړې شوی د هغو تاریخ د اتلسمې پېړۍ سر ته رسېږی. لیکلی اسناد ښیی چه لومړنۍ دغه راز جرگه په کال ۱۷۰۵ کې د پښتنو د یوه لوی مشر حاجی میرویس خان په مشری د کندهار په کوکران کې جوړه شوه. په دې جرگه کې فیصله وشوه چه افغانان باید په کندهار کې د ایران د صفوی دولت د سلطې د ختمولو او د یوه مستقل افغانی دولت د جوړولو د پاره اقدام وکړی.

historical background *n, F1. Ar. Pl.* [sawabéq] سوابق

concrete *adj 1* [mushakhás] مشخص

Aryan *adj 4* [aryayí] آریایی

studies *n, F1. Ar pl.* [mutāla?ăt] مطالعات

custom *n, M2* [rawăj] رواج

domination *n,F1* [salatá], [sultá] سلطه

independent *adj 1* [mustaqél] مستقل

act *phr.* [ɪqdam kaw-́] اقدام کو-

ERIC

Answers

Exercise T1.

The paragraph:

د جرگې فیصلې ته تېږه وایی او کله چه جرگه فیصله وکړی نو ویل کېږی چه تېږه یې کېښوده. د تېږې اصطلاح په واقعیت کې د جرگې د فیصلې کلکوالی ښیی. کله چه تېږه کېښودل شوه بیا نو څوك غاړه نشی ترې غړولی او که یې وغړوی نو ډېره درنده سزا ورکول کېږی. سزا خپله جرگه ټاکی.

The glossary items:

term, word *n, F3* [istilā̃] اصطلاح

actually *phr.* [pə wāqiyát ke] په واقعیت کې

severe *adj 1* [drund] دروند

punishment *n, F3* [sazā̃] سزا

firmness *n, M3* [klakwā̃lay] کلکوالی

overturn, violate *phr.* [ghāṛa gharaw-́] غاړه غړو-

Exercise T2.

1. 'field' or 'plain'
2. 'dig'
3. Yes, it is. The description of the location and inhabitants in the first paragraph, and the description of the new farms in the second paragraph, are in the present tense.
4. 'land'
5. To arrange for the digging of the irrigation ditch. It had to be a community effort.

Exercise T3. Something along the following lines:

۱. میرویس د پښتنو هغه مشر دی چه د افغانستان لومړنی مستقل دولت یې جوړ کړی دی.

۲. امیر امان اله خان هغه پاچا دی چه د افغانستان خپلواکی یې په کال ۱۹۱۹ کې د انگریزانو نه واخسته.

۳. عبدالرحمن خان هغه ظالم او هوښیار پاچا ؤ چه د افغانستان لومړنی قوی مرکزی حکومت یې تاسیس کړی دی.

۴. نور محمد خان د نورزو هغه خان ؤ چه ډېري زياتي مځکي يي لرلي.
۵. خوشحال خان ختك د پښتنو هغه لوی مشر دی چه د پښتو ژبي ډېر ستر شاعر هم ؤ.
۶. سيفی هروی د افغانستان هغه تاريخ پوه دی چه د هرات تاريخ نامه يي ليکلي ده.
۷. احمد جان هغه تکړه پښتون ليکوال دی چه د انګريزانو منشی ؤ.

Exercise 4.

د اتلسمي ميلادی پېړی په پېل کي چه د هېواد غربی سيمي د صفويانو په لاس کي وې، صفوی پاچا په ۱۷۰۲ ع کال د ګرګين په نامه يو خونخور بيګلربيګی (حاکم) کندهار ته راواستاوه چه په خلکو يي بې ساری ظلمونه پېل کړل او د وحشت او دهشت دوره يي رامنځ ته کړه. دې حالت په آزادی مين افغانان خورول او هڅول يي چه يوه چاره يي وکړی. په دې کسانو کي ميرويس هوتکی چه ظاهراً په تجارت بوخت ؤ د يوې اساسی چارې په فکر کي ؤ...

Exercise 5.

Bad things		Good things
بد	شرم	آزادی
درد	غيرت	پوهه
دښمنی	مېړانه	تصويب
دهشت	ورين تندی	دوستی
ظلم	هوښياری	روغه
قار	يووالی	زغرد
مرګ		سرېتوب
نامردی		
وحشت		

Exercise 6.

۱. هغه نجلۍ چه د اسلم خوښېږي هره ورځ په مکتب کي ډېره خاندي.

۲. ليلا نن په خپل ورور پسي ډېر زيات ژاړي.

۳. هر وخت چه د سليم کلا ته غله ور واوري سپي يي ډېر زيات غاپي.

٤. هر وخت چه سلم اکا خپل خر له غوجل نه وباسي، خر يي هنگي.

٥. کوتره اوسليم هره ورځ د بابر په باغ کي له خپلو ملگرو سره لامبي.

٦. پري په هر اختر کي په بر کلي کي له يوه هلك سره په ټال کي زانگي.

۷. ليلا به د سليم په واده کي له خپلو ټولو ملگرو سره وناڅي.

Unit 28: جړ وربل

Unit Overview

The focus of this unit is on Pashtun village life. Sections 1 - 3 contain the short story جړ وربل , about Pashtun life and the inequalities between the lives of the rich and the poor. Section 4, Diversions, is a humorous fable/story about a donkey and an ox and their attempts to get out of work.

Preview to Section 1: The Story Begins

Before the Soviet invasion of Afghanistan, the Afghan government's Ministry of Culture encouraged writers, musicians and artists by awarding yearly prizes to the best pieces of art in various division. This story, written by the Pashtun author of this textbook when he was a member of the Pashto Academy, was submitted to the Ministry's competition in 1958, and won first prize in the short story division. The story reflects the author's experiences when he was growing up.

The story contains a number of words from other dialects of Pashto besides the author's native Kabul dialect. The author comments that he was one of the first generation to attend schools in which Pashto became the medium of instruction. The textbooks used in these schools were for the most part in the Kandahar dialect, and the author's vocabulary was expanded accordingly. He says that at the time he wrote the story, he still felt that these 'bookish' words had a certain cachet, and he used them for that reason. Now, he says, he does not consciously choose one dialect's word over another's.

In this first part of the story, the author introduces the narrator, sets the scene and describes one of the characters.

Cultural notes. The story is set in a village in the Kabul province. Roofs in that province are flat, and made of mud and clay; they must be shoveled in the winter to prevent damage from the weight of the snow and leaking as it melts. Shoveling the roof is one of the chores assigned to boys.

The walls of the rooms in a kalā or smaller compound are usually built up about a foot or two higher than the flat roof, providing a low barrier. Snow on the roof has to be lifted over this barrier and dumped onto the ground below, either outside the kalā or between the rooms. The author remembers that sometimes after shoveling a roof and throwing the snow in the alleyway between rooms, there was so much piled-up snow in the alley he could walk from one roof to the other.

The author's purpose, in his description of Rasul Kaka's clothes, was to show how poor the man was: his clothes were not only patched and ragged, they were not heavy enough to begin with for the cold weather. The implication is that Rasul Kaka has wrapped himself up in everything he can find - with comical results -, and what he has been able to find isn't much.

Word study. The phrase په ښاپو ښاپو describes the way one has to walk through thigh-deep snow: picking one's knees up high so that one's feet clear the surface of the snow, rather than ploughing through it. The effect is humorous, and not particularly respectful of the Mullah.

A پرتو ګاښی is the drawstring that holds one's *partug* up. It's not supposed to show, and Rasul Kaka's using one to wrap his pantlegs and socks is a statement as to how desperate he really is.

The phrase ځنګه چه د هلکتوب شپې ورځې وې translates literally as 'since they are the nights and days of boyhood', and idiomatically as 'since these are my boyhood days'.

Preview to Section 2: The Story Continues

In this part of the story, the heroine appears and is described, and the narrator observes her actions.

Cultural notes. The term اوربل does not translate conveniently into English. Unmarried girls traditionally cut the hair growing along the sides of their faces short - about chin length - and these locks of hair are اوربل . The Pashto word carries poetic, romantic meaning, as can be seen in the following landays:

سپینې سپوږمۍ ته شه خوله راکړه
په تروږمۍ کې دې اوربل خولې ته راځینه

[spine spogmáy ta sa khwlə rắka
pə taragmáy ke de worbál khwlé ta rādzi - na]

Come into the silver moonlight and give me a kiss
In the darkness your *worbal* blocks my way.

ERIC

مورې کوچيانو ته مې ورکړه
چه تور اوربل مې د کيږدۍ شمال وهينه

[more kochyā̃no ta me wárka
tse tor worbál me de kigdə́y shamā̃l wahi-na]

Mother, give me to a Kuchi
That my black *worbal* will be blown by the wind of their tents.

The use of اوربل in the title of the story is an immediate indication that the story is about a girl, and that there is something romantic going on. The description of the girl and her clothes is both provocative (the narrator, who the author says is about thirteen, is clearly smitten with the girl, who is a little older) and indicative of her extreme poverty.

Spogməy has on the usual *kamis* and *partug,* but they are worn and thread-bare, and not nearly heavy enough for the weather. Her *partug* is of a different style from that described in Unit 13: it is effectively a very full culotte with pantlegs ending just below her knees. It is gathered (voluminously) at the waist with a drawstring. The narrator can see the girl's bare calves and arms because her clothes doesn't cover them; he can catch glimpses of her thighs and breasts because the material is worn into holes in places.

Word study. The phrase نژدې لوڅه لپړه translates literally as 'almost completely naked' but the Pashto phrase entails the wearing of a lot more clothes than its literal English translation. لوڅه is an adjective meaning 'naked' or 'bare'; it occurs in the phrase لوڅ سر as well. لپړه is meaningless except in this phrase, where it contributes the notion 'completely'.

د پنځلسم سپوږمۍ refers to the fifteenth of the lunar month, when the moon is full.

د تناره کوټه is a room with an oven in it, usually used for cooking but also a warm place to be during the winter. The popcorn shop in the story in Unit 25 was a د تناره کوټه.

Preview to Section 3: The Story Concludes

In this section, the narrator mentally follows the girl into the room, and imagines what she does and what she is thinking about.

Cultural notes. The narrator's phrase چېرته سپوږمي او چېرته دا د تفکر طرح in the next to last paragraph doesn't translate conveniently: it carries the notion that Spogmay is not capable of such thoughts. The author comments that the narrator considers himself more sophisticated (he has presumably been to school, whereas Spogmay has not), and therefore more able to perceive the inequalities he has imagined Spogmay thinking about.

Word study. نېغول translates most exactly as 'prop upright'; the narrator stuck his snow shovel into a snow bank.

سوکړك, 'corn bread' is considered to be inferior to bread made from wheat

A تاوه خانه is a room in which there are ducts built into the floor which carry heat from a stove to the entire room.

The words پردېس and پردی both refer to being a foreigner, but do not necessarily entail going from one country to another, although Pashtun migrant workers go to areas in Pakistan, India and Bangladesh looking for work. Spogmay's brothers have gone away to look for work, but have probably not gone farther than a different province.

Preview to Section 4: Diversions

The story in this section is one of a collection entitled [shekh chalí] شیخ چلی written by Sayid Mastan Shah Ghamgin, and published in Peshawar. 'Sheikh Chali' is a clever trickster in traditional Pashtun folklore.

Unit 28 Exercises

Exercise T1. Listen to the story, then answer the questions.

Nouns

kite *M2* [guḍi parā̃n] گودی پران

courtyard *M irreg.* [angár] انگر

sole (of foot) *F1* [tála] تله

step *M2* [gām] گام

Verbs

fly *der. tr.* [jəgaw-́] جگو-

pull *der. tr.* [kashkaw-́] کش کو-

step off *der. int.* [khatā kég-] خطا کېږ-

be confident *der. int.* [ḍāḍa kég-] ډاډه کېږ-

Phrases

start to fall *phr.* [pə ṭiṭedó sə-] په ټېټېدوشو-

backwards *phr.* [pə shā] په شا

heart pounds *phr.* [zṛə drabég-] زړه دربېږ

Adjective

upright *adj 1* [shakh] شخ

۱. هلك څو كلن ؤ؟ ________________

۲. هلك ولې د تناره د كوټې بام ته ختلی ؤ؟ ________________

____

۳. د هلك مور څنگه پوه شوه چه هلك راولوېده. ________________

____

٤. هلك ولی له بامه را ولوېده؟ ________________

٥. هلك ته يې مور ولی وويل چه يو څو گامه لاړ شه. ________________

____

ERIC

Exercise T2. Listen to the following statements about the story, and mark whether they are true or false.

	True	False		True	False		True	False
1.	______	______	6.	______	______	11.	______	______
2.	______	______	7.	______	______	12.	______	______
3.	______	______	8.	______	______	13.	______	______
4.	______	______	9.	______	______	14.	______	______
5.	______	______	10.	______	______	15.	______	______

Exercise 3. Give idiomatic English (be creative!) equivalents for the following phrases from the story.

١. شاوخوا ته سترکې اړول ______________________________

٢. د پنځلسم سپوږمۍ ______________________________

٣. څه ډېر مهال هسې نه پاتې کېږي. ______________________________

٤. د شپې د شومې لپاره به هلك حيران ناست وی ______________________________

____

٥. گوتې چه له ډېر يخ نه نه سره ورځی. ______________________________

٦. د ژامو رپېدل ______________________________

٧. د فکر په تال کې سپرېدل ______________________________

٨. يوه گېډه سوکړك ______________________________

٩. غوږی په غوږيو توئيږی ______________________________

١٠. زه هم څه نه وايم ______________________________

۱۱. په نغری بار او په خوتهار وی ______________________________

۱۲. زما د فکر سلسله یې وشکوله. ______________________________

۱۳. له خان سره ______________________________

۱٤. که نه وی نو ______________________________

۱۵. ډاگ چه د ښار دلارې په سر پروت ؤ ______________________________

Exercise 4. Give the Eastern dialect equivalent and the English translation for the following words from the story.

English	Eastern dialect	Other dialects
________	__________	خپرېدل
________	__________	گاوندی
________	__________	سبلی
________	__________	پرانستل
________	__________	پاغونده
________	__________	برایی
________	__________	پردېس
________	__________	خاوند
________	__________	ډبره
________	__________	دوبی

Exercise 5. Rewrite the following paragraphs from the story in past tense.

۱. د بېګا شپې بادکوېږ لارې بندې کړې دي. په کوڅو کې څوك نه ښکاري. يوازې ملا بانګې له کاله نه وتلی او په څاپو څاپو د ماجت خوا ته روان دی. رسول کاکا زمونږ نږدې ګاوندی خپلې څو کلنی جرابې چه له زړښت نه غار غار او بيا په ډول ډول ټوکرانو پيوند شوې دي، اغوندي. د خامتا د پرتاګه پايڅې تينګې پکې نغاړي او په يوه شليدلې پرتوګاښ يې دپاسه تړي.

---

۲. د لرګيو د بار يوې خوا ته د لښتې په شان ور کږيږي او په خپلو نريو منګلو يې ټينګ نيسي. اوش! وايي او بار له خپل سپين ګيرې پلار سره اوږه په اوږه خرې ته پورته کوي. د بار له پورته کولو سره يې د ژمې سوړ باد په مخ لګيږي او ول ول وربل يې يوې خوا بل خوا اړوي.

---

۳. ور واز پرېږدی او بېرته د تناره د کوټې خوا ته خوځېږی. مګر کوټې ته یوازی نه ورننوزی، بلکه زما خیال هم ور سره ملګری کېږی او ددغې شامتی پېغلې حال داسې راته ترسیموی.

____

____

____

____

Exercise 6. Order the following events in the story.

____ لیکوال ددې په ځای چه د سپوږمۍ په باره کې فکر وکړی د واورې توږل پیل کړل.

____ کوټې وهنګل.

____ باد د سپوږمۍ وربل له مخ نه لیرې کړ.

____ لیکوال له بام نه هغې لارې ته وکتل چه ښار ته تللې وه.

____ رسول کاکا کټه په خره کړه.

____ رسول کاکا له کلا نه ووت.

____ ملا بانګی ماجت ته روان شو.

____ د لیکوال خیال له سپوږمې سره د تناره کوټې ته ولاړ.

____ سپومۍ د کلا ور پرانسته.

____ سپوږمۍ بېرته د تناره کوټې ته ولاړه.

____ رسول کاکا خره له غوجل نه را وویسته.

____ رسول کاکا خپلې لور ته غږ وکړ.

____ لیکوال خپل راشپېل په واورې کې ښخ کړ.

____ د لیکوال د فکر سلسله وشکېده.

____ لیکوال بام ته وخوت.

____ سپوږمۍ له کوټې نه په منډه راووته.

Exercise 7. The first part of the story in Section 4 has been reproduced below. Rewrite it with 'conventional' spacing and punctuation.

یوزمیندارؤ دهغهیوخرؤاویوغویی .پهخرهبهیې
سرهچلوله او پهغوییبهیېقولبهکوله.. یوهورځ..
غوییخرهتهوویلچهورورهتهخولهارامسرهژوند تېروې
اوزهخوپه کارکولومړشوم.. داسې څه
لارراته جوړه کړه.. چه زه هم اراموکړم
خرهورتهوویل چه ځان بیمار کړه مه څه
خوره اومه څه څکه..مالك به پخپله
پوه شي چه ته بیمار یې اوداسې به ارام
وکړي.

ERIC

Answers

Exercise T1.

۱. اوه او یا اته کلن ؤ
۲. غوښتل يې چه گوډی پران جگ کړی.
۳. له کړکۍ نه يې ولېده.
٤. ځکه چه شا ته روان ؤ او بېرته يې نه کتل.
٥. غوښتل يې چه پوه شی چه ژوبل دی او که نه؟

Exercise T2.

	True	False		True	False		True	False
1.		x	6.	x		11.		x
2.	x		7.		x	12.	x	
3.		x	8.		x	13.	x	
4.		x	9.	x		14.		x
5.		x	10.	x		15.	x	

Exercise 3.

'I looked around'	۱. شاوخوا ته سترکي اړول
'the full moon'	۲. د پنځلسم سپوږمۍ
'the situation didn't stay like this very long'	۳. څه ډېر مهال هسی نه پاتې کېږی.
'...would go hungry that night'	٤. د شپې د شومې لپاره به هك
'fingers stiff from the cold'	٥. گوتې چه له ډېر یخ نه نه سره ورځی.
'the chattering of (her) teeth'	٦. د ژامو رپېدل
'she got lost in thought'	۷. د فکر په تال کې سپرېدل
'a full stomach'	۸. یوه گېډه سوکړك
'money begets money'	۹. غوړی په غوړيو توئيږی
'I have nothing to say'	۱۰. زه هم څه نه وایم
'bubbling on the stove'	۱۱. په نغری بار او په خوتهار وی
'my train of thought was interrupted'	۱۲. زما د فکر سلسله يې وشکوله.

'to myself'	١٣. له ځان سره
'otherwise'	١٤. که نه وی نو
'the field across which the city road lay'	١٥. ډاگ چه د ښار دلارې په سر پروت ؤ

Exercise 4.

English	Eastern dialect	Other dialects
'spread'	تيتېدل	خپرېدل
'neighbor'	همسايه	گاوندی
'wind'	باد	سېلۍ
'open'	وازول	پرانستل
'cotton'	پنبه	پاغونده
'yesterday'	بېگا	برايبی
'traveler, foreigner'	مسافر	پردېس
'God'	خدای	خاوند
'stone'	تيږه	ډبره
'summer'	اوړی	دوبی

Exercise 5.

١. د بېگا شپې بادکوېې لارې بندې کړې وې. په کوڅو کې څوك نه ښکارېدل. يوازې ملا بانگی له کلا نه وتلی وو او په څاپو څاپو د ماجت خوا ته روان وو. رسول کاکا زمونږ نژدې گاوندی خپلې څو کلنې جرابې چه له زړښت نه غار غار او بيا په ډول ډول ټوکرانو پيوند شوې وې، واغوستلې. د خمتا د پرتاگه پايڅې يې ټينگې په کې ونغاړلې او په يوه شکېدلی پرتوگانښ يې د پاسه وتړلې.

٢. د لرگيو د بار يوې خوا ته د لښتې په شان ور کږه شوه او په خپلو نريو منگولو يې ټينگ ونيوه. اوش! يې وويل او بار يې له خپل سپين ږيری پلار سره اوږه په اوږه خرې ته پورته کړ. دبار له پورته کولو سره يې د ژمی سوړ باد په مخ ولگېده او ول ول وربل يې يوه خوا بل خوا واړاؤ.

ERIC Full Text Provided by ERIC

۲. ور يې واز پرېښود او د تناره د کوټې خواته وخوځېده. مګر کوټې ته يواځې ننه نه وته بلکه زما خيال هم ور سره ملګری شو او د هغې شامتی پېغلې حال يې داسې راته ترسيم کړ.

Exercise 6.

—۹— ليکوال ددې په ځای چه د سپوږمۍ په باره کې فکر وکړی د واورې توږل پېل کړل.
—۱۲— کوټې وهنګل.
—۷— باد د سپوږمۍ وربل له مخ نه ليرې کړ.
—۱٦— ليکوال له بام نه هغې لارې ته وکتل چه ښار ته تللې وه.
—٤— رسول کاکا کته په خره کړه.
—۱۰— رسول کاکا له کلا نه ووت.
—۲— ملا بانګې ماجت ته روان شو.
—۱۱— د ليکوال خيال له سپوږمې سره د تناره کوټې ته ولاړ.
—۸— سپومۍ د کلا ور پرانسته.
—۱۰— سپوږمۍ بېرته د تناره کوټې ته ولاړه.
—۳— رسول کاکا خره له غوجل نه را وويسته.
—۵— رسول کاکا خپلې لور ته غږ ور وکړ.
—۱۵— ليکوال خپل راشپېل په واورې کې نښغ کړ.
—۱٤— د ليکوال د فکر سلسله وشکېده.
—۱— ليکوال بام ته وخوت.
—٦— سپوږمۍ له کوټې نه په منده راووته.

Exercise 7.

يو زميندار ؤ. د هغه يو خر ؤ او يو غويی. په خره به يې سره چلوله او په غويی به يې قولبه کوله. يوه ورځ خره غويی ته وويل چه وروره! ته خو له ارام سره ژوند تېروې او زه خو په کارکولو مړ شوم. داسې څه لار راته جوړه کړه چه زه هم ارام وکړم. خره ورته وويل چه ځان بيمار کړه. مه څه خوره او مه څه څکه. مالك به پخپله پوه شی چه ته بيمار يې. او داسې به ارام وکړې.